

Nr 20

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny lagstiftning om kriminalvård i anstalt m. m.; given den 14 december 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt ersätts med två särskilda lagar, nämligen lag om beräkning av strafftid m. m. och lag om kriminalvård i anstalt. Vidare föreslås i anslutning därtill vissa ändringar i brottsbalken.

Beträffande kriminalvården i anstalt bygger förslaget i väsentliga delar på kriminalvårdsberedningens betänkande (SOU 1972:64) Kriminalvård och på de riktlinjer för anstaltsvårdens fortsatta utformning som lagts fram i 1973 års statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 4 s. 76–164) och som i allt väsentligt godkänts av riksdagen (JuU 1973:15, rskr 1973:152).

Enligt förslaget skall anstaltsvården redan från början inriktas på konkreta åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten, allt i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd blir eftersatt. Lagförslaget syftar också till en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård. Vidare betonas vikten av samverkan mellan kriminalvården och andra samhälleliga organ.

Det nya anstaltssystemet skall enligt förslaget bestå av rixanstalter och lokalanstalter av sluten eller öppen typ. Meningen är att anstaltsvårdens s. k. normalklientel företrädesvis skall placeras i lokalanstalter som skall erbjuda vidgade möjligheter till frigång utanför anstalten och ökad kontakt med samhällets stöd- och hjälporgan. Även intagna med långa strafftider som från början placerats i slutna rixanstalter skall emellertid kunna föras över till lokalanstalter när så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Det förutsätts slutligen att det i praktiken kommer att bli möjligt att även placera ett förhållandevis stort antal av de till kortvariga frihetsstraff dömda i lokalanstalter.

Vidare innebär förslaget ökade möjligheter till permissioner av olika slag. Samtidigt föreslås att den strängare praxis som numera iakttas när det gäller att bevilja korttidspermissioner för vissa begränsade kategorier samhällsfarliga brottslingar med långa strafftider kommer till uttryck genom särskilda bestämmelser därom.

Enligt förslaget inskränks möjligheterna att hålla en intagen isolerad från andra intagna. De föreslagna bestämmelserna om brevgranskning innebär att sådan skall få ske endast om det är påkallat av säkerhetsskäl. Bestämmelserna om besök har i förslaget getts en mindre restriktiv utformning än i nuvarande lagregler. Vidare föreslås en bestämmelse som ger de intagna rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna. Detta får dock ske endast med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården.

Förslaget innebär också att reglerna för disciplinär bestraffning ändras avsevärt i förhållande till nuvarande ordning.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1974.

1 Förslag till

Lag om beräkning av strafftid m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 § Dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt skall befordras till verkställighet enligt denna lag. Lagen gäller även i fråga om hur tid för sådan verkställighet skall beräknas.

Vad i denna lag är föreskrivet om fängelse gäller även fängelse vilket ålagts som förvandlingsstraff för böter.

Befordran av dom till verkställighet m. m.

2 § Har den som dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet såvitt angår den ådömda påföljden, får domen verkställas i denna del utan hinder av att åklagare eller målsägande fullföljt talan mot domen.

Dom som avses i första stycket får även i andra fall än som sägs där verkställas utan hinder av att domen ej vunnit laga kraft. Här om är särskilt stadgat.

3 § Dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering får även verkställas, om den dömda före fullföljdstidens utgång i den ordning som anges i denna lag avger förklaring att han avstår från talan mot domen såvitt angår den ådömda påföljden och medger att den får verkställas (nöjdförklaring).

4 § Den som är häktad får avge nöjdförklaring inför styresmannen vid den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befattningshavare som har uppsikt över häktet. Är den som sålunda äger mottaga nöjdförklaring ej tillstädes, får förklaringen avges inför den som är i hans ställe. I fråga om häktad som förvaras på rättspsykiatrisk klinik kan Kungl. Maj:t förordna att nöjdförklaring i vissa fall skall avges inför närmaste polismyndighet.

Nöjdförklaring som avses i första stycket gäller endast om den som mottager förklaringen har tillgång till domen eller rättens bevis om målets utgång, såvitt rör den dömda (domsbevis), samt den dömda haft betänketid till andra dagen efter den då domen avkunnades för honom vid rätten

eller på annat sätt delgavs honom. Den dömden skall om möjligt beredas tillfälle att under betänketiden samråda med sin försvarare.

Den som får taga emot nöjdförklaring enligt första stycket skall så snart det kan ske erinra den dömden om hans rätt att avge nöjdförklaring samt upplysa den dömden om när och hur det kan ske. Det åligger honom vidare att den dag, då nöjdförklaring först kan avges, efterhöra om den dömden vill avge sådan förklaring.

5 § Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om den som undergår fängelse eller på annan grund är intagen i kriminalvårdsanstalt.

6 § Den som icke är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt får avge nöjdförklaring inför styresman vid kriminalvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte eller den som är i sådan befattningshavares ställe eller inför polismyndighet. Den som fullgör militärtjänstgöring får avge nöjdförklaring även inför befattningshavare vid krigsmakten, som har bestraffningsrätt över honom i disciplinmål.

Nøjdförklaring enligt första stycket får avges endast om den som vill avge förklaringen överlämnar dom eller domsbevis till den som skall taga emot förklaringen.

7 § När nöjdförklaring avges, skall vittne närvara. Den som mottagit nöjdförklaring skall göra anteckning därom på den handling på grund varav förklaringen avgivits. Anteckningen skall underskrivas även av den dömden och vittnet.

8 § Nøjdförklaring som avgivits enligt denna lag får icke återtagas. Har den dömden fullföljt talan mot domen i vad han därigenom dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering, skall denna talan anses återkallad genom nöjdförklaringen.

9 § Är den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering häktad eller är han intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd i annat mål när domen får verkställas, skall styresmannen vid den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, den befattningshavare som har uppsikt över häktet omedelbart befordra domen till verkställighet.

Förvaras den som är häktad i målet ej i kriminalvårdsanstalt, skall han för verkställighet förpassas till sådan anstalt.

Är den dömden häktad i annat mål när domen får verkställas och förvaras han ej i kriminalvårdsanstalt, får verkställigheten påbörjas där han förvaras.

10 § Är den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering icke häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt när domen enligt 2 §

första stycket får verkställas, skall kriminalvårdsstyrelsen förelägga honom att senast viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt, där domen skall verkställas.

Kan det befäras att den dömda avviker eller efterkommer han icke föreläggande enligt första stycket, skall polismyndigheten i den ort där han vistas på begäran av kriminalvårdsstyrelsen låta förpassa honom till anstalten.

Avger den dömda nöjdförklaring inför styresman vid kriminalvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte, skall den som tager emot förklaringen omedelbart befordra domen till verkställighet. Avger den dömda nöjdförklaring inför polismyndighet eller befattningshavare vid krigsmakten, skall den som tager emot förklaringen låta förpassa den dömda till kriminalvårdsanstalt enligt bestämmelser som kriminalvårdsstyrelsen meddelar. Befattningshavare vid krigsmakten skall begära biträde av polismyndigheten i orten för att verkställa förpassningen.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

11 § Den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd får i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest, om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

12 § Om särskilda skäl föreligger med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter, får kriminalvårdsstyrelsen på ansökan av den som dömts till fängelse och icke är häktad bevilja uppskov med verkställigheten under viss tid, högst sex månader från den dag då domen enligt vad ovan är föreskrivet i denna lag får verkställas. Föreligger synnerliga skäl får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader. Kvinna som är havande eller ammar barn får beviljas uppskov under tid som prövas skälig.

Uppskov får ej beviljas, om det finns skälig anledning antaga att den dömda avviker. Uppkommer anledning till sådant antagande sedan uppskov beviljats, skall beslutet återkallas.

Visar den dömda innan verkställigheten börjat att han givit in ansökan om uppskov och har ej uppskov tidigare sökts i målet, skall verkställigheten anstå i avvaktan på kriminalvårdsstyrelsens beslut.

13 § Har någon dömts till fängelse och visar han innan verkställigheten börjat att till Kungl. Maj:t ingivits ansökan att han av nåd skall befrias från straffet eller få detta utbytt mot böter eller disciplinstraff, villkorlig dom, skyddstillsyn eller överlämnande till särskild vård, skall, om han ej är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt samt nåd ej tidigare sökts i målet, verkställigheten anstå i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut med anledning av ansökningen. Detta gäller dock ej, om det finns skälig anledning antaga att den dömda avviker.

14 § Kungl. Maj:t äger för annat fall än som avses i 12 eller 13 § meddela bestämmelser angående anstånd under högst sex månader med verkställigheten av dom beträffande den som dömts till fängelse och icke är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt.

15 § Om fängelse, ungdomsfängelse eller internering börjat verkställas och högre rätt i stället dömer till annan av dessa påföljder eller förlänger tiden för fängelse, skall verkställigheten fortsätta enligt den tidigare domen till dess den dömde avger nöjdförklaring i fråga om den nya domen eller denna på annan grund får verkställas.

16 § Bestämmelserna i 2—11 och 15 §§ äger motsvarande tillämpning när domstol förordnar om återintagning i anstalt av den som dömts till ungdomsfängelse eller internering.

17 § Förordnas i dom på skyddstillsyn om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, äger 2, 9-11 och 15 §§ motsvarande tillämpning. I sådant fall skall även 3 § äga motsvarande tillämpning, om den dömde har avgivit nöjdförklaring enligt 38 kap. 1 § brottsbalken. Meddelas under prövotiden förordnande om sådan behandling, äger bestämmelserna i 2—11 och 15 §§ motsvarande tillämpning.

18 § Häktas den som undergår fängelse, ungdomsfängelse, internering eller behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken av annan anledning än misstanke om brott, skall verkställigheten avbrytas.

Beräkning av strafftid m. m.

19 § Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömde är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömde enligt 10 § intages i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertages av polismyndighet för förpassning.

Tid, under vilken den dömde hållits i häkte i målet efter det att slutlig dom däri meddelades, skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

20 § För den som börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårdsstyrelsen så snart det kan ske fastställa dagen för strafftidens slut. Överstiger strafftiden fyra månader, skall styrelsen även ange den eller de dagar, som är av betydelse för tillämpning av bestämmelserna i brottsbalken om villkorlig frigivning, samt den strafftid som då återstår.

När ändring i beslutet påkallas av omständigheterna, skall anmälan därom göras till kriminalvårdsstyrelsen som har att förordna i ärendet.

21 § Förekommer till verkställighet fängelse i högst fyra månader, skall vid beräkning av strafftiden omräkning ske till dagar, därvid månad skall anses utgöra trettio dagar. Antalet dagar skall läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Skall tid för fängelse räknas efter månad eller år, skall den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken strafftiden räknas anses som slutdag. Finns ej motsvarande dag i slutmånaden, skall den månadens sista dag anses som slutdag. Ingår även dagar i tiden, skall antalet dagar läggas till slutdagen för den övriga tiden.

Är tiden för fängelse bestämd endast i dagar, skall antalet dagar läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Uppkommer vid beräkning av tid för fängelse del av månad, anses månaden utgöra trettio dagar. Del av dag bortfaller.

22 § Har domstol enligt 33 kap. 5–7 §§ brottsbalken förordnat att fängelse skall anses verkställt till visst antal dagar, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget beräknas från den dagen. Detsamma gäller i fråga om tid som enligt 19 § andra stycket skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

23 § Har avbrott ägt rum i verkställigheten av fängelse, skall det antal dagar avbrottet varat läggas till slutdagen.

Som avbrott anses icke att den som undergår fängelse häktas med anledning av misstanke om brott.

Genom beslut enligt lagen (1974:000) om kriminalvård i anstalt kan bestämmas att viss tid icke skall inräknas i verkställighetstiden. Därvid äger första stycket motsvarande tillämpning.

24 § Har villkorligt medgiven frihet förklarats förverkad, skall återstoden av straffet anses som nytt straff vid beräkning av tiden.

25 § Skall dom på fängelse verkställas sedan den dömden börjat undergå annat sådant straff men innan han frigivits, skall strafftiderna sammanläggas för bestämmande av slutdagen.

26 § Skall dom på fängelse och beslut om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken verkställas samtidigt, skall behandlingen övergå till fängelse i två månader. Har behandlingen påbörjats, när domen på fängelse skall verkställas, avräknas tid motsvarande den under vilken behandlingen pågått. Den tid av behandlingen, som skall avräknas, anses vid beräkning av tid för villkorlig frigivning utgöra fängelse.

Skall flera förordnanden om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken verkställas samtidigt, skall tiden för behandlingen beräknas efter det förordnande som först börjat verkställas.

27 § Bestämmelserna i denna lag om beräkning av tid för fängelse gäller i tillämpliga delar i fråga om tid för behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken och för ungdomsfängelse eller internering.

Övriga bestämmelser

28 § Beslut enligt denna lag meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Styrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas.

29 § Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag föres hos kammarrätten genom besvär.

Mot kammarrättens beslut i fråga som avses i 12 § får talan ej föras.

Om ikraftträdande av denna lag förordnar Kungl. Maj:t med riksdagen.

2 Förslag till Lag om kriminalvård i anstalt

Härigenom förordnas som följer.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag avser kriminalvård i anstalt efter dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt.

Vad som föreskrives i lagen om den som dömts till fängelse gäller även den som ålagts fängelse som förvandlingsstraff för böter.

2 § Kriminalvårdsstyrelsen leder och har inseende över kriminalvården i anstalt.

3 § Kriminalvårdsanstalt är rixanstalt eller lokalanstalt.

Rixanstalt, lokalanstalt eller avdelning av anstalt är öppen eller sluten.

Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, förordnar vilka anstalter som är rixanstalter eller lokalanstalter och vilka anstalter eller anstaltsavdelningar som är öppna eller slutna.

Vad nedan i denna lag sägs om öppen eller sluten anstalt gäller även öppen eller sluten avdelning av anstalt.

4 § Kriminalvården i anstalt skall utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersättes bör verksamheten från början inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten. Frigivning och överförande till vård utom anstalt skall förberedas i god tid.

5 § Kriminalvården i anstalt skall planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ. I den mån ett förverkligande av vårdens syfte kräver insatser av andra samhälleliga organ, skall erforderlig samverkan ske med företrädare för sådant organ.

Vid planläggningen av den intagnes behandling skall samråd äga rum med denne. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör samråd ske även med hans närstående. Den intagne skall beredas tillfälle yttra sig om tillämnade åtgärder som rör honom särskilt, om ej synnerliga skäl talar däremot.

6 § Vid fördelning av de intagna mellan lokalanstalter och rixanstalter skall följande allmänna riktlinjer vara vägledande.

Den som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken skall företrädesvis vara placerad i lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering placeras företrädesvis i rixanstalt. När så behövs för en

ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt, får den intagne överföras till lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i högst fyra månader bör företrädesvis vara placerad i rixanstalt.

7 § Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

8 § Vid placering av intagen som ej fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han såvitt möjligt hålles åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

2 kap. Närmare bestämmelser om kriminalvården i anstalt

9 § Intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde. Han skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalt.

Intagen skall visa hänsyn mot anstaltspersonal och medintagna. Han skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för anstalten och de anvisningar som anstaltspersonalen lämnar honom.

10 § Intagen skall beredas lämpligt arbete som såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet.

Har intagen behov av undervisning eller utbildning eller av medicinsk-psykologisk eller annan särskild behandling, skall sådan beredas honom under arbetstiden, om det kan ske med hänsyn till anstaltstidens längd och den intagnes förutsättningar.

11 § För att underlätta anpassningen i samhället kan den som är intagen i lokalanstalt medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten. Vid anstalt som nu sagts bör särskilda åtgärder vidtagas för att främja verksamhet av detta slag.

Medgivande som avses i första stycket kan lämnas även den som är intagen i riksanstalt, om särskilda skäl föreligger.

12 § Intagen är skyldig att utföra det arbete eller delta i den undervisning eller utbildning som ålägges honom.

13 § Intagen skall såvitt det är möjligt beredas tillfälle till fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd.

Om ej hinder möter, skall intagen ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme.

14 § Intagen skall beredas tillfälle till lämplig fritidssysselsättning. Han bör uppmuntras att ägna sig åt egna intressen som kan bidra till hans utveckling. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör han få möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av förströelse bör tillgodoses i skäligen omfattning.

Om det lämpligen kan ske, bör intagen beredas tillfälle att utom anstalten på fritid delta i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta anpassningen i samhället. Därvid kan föreskrivas att den intagne skall stå under tillsyn.

15 § Intagen som inom anstalten vill utöva sin religion skall beredas tillfälle härtil i den utsträckning det kan ske.

16 § Vid förberedande av intagens frigivning eller överförande till vård utom anstalt skall särskilt eftersträvas att bereda honom lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet samt lämplig bostad. Kommer han att behöva undervisning, utbildning eller ekonomiskt, socialt eller medicinskt stöd, skall så långt möjligt åtgärder vidtagas för att tillgodose sådant behov.

17 § Intagen skall arbeta tillsammans med andra intagna, om ej annat följer av bestämmelserna i denna lag eller av arbetets särskilda beskaffenhet.

På fritiden får intagen i den utsträckning han önskar det vistas tillsammans med andra intagna, om ej annat följer av bestämmelserna i denna lag. I slutan stalt får dock gemenskapen mellan intagna på fritid inskränkas, om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till förhållandena på anstalten.

18 § Intagen får på egen begäran arbeta i enrum, om beaktansvärda skäl talar härför.

Läkare skall yttra sig över begäran som avses i första stycket, om möjligt innan ärendet avgöres och annars inom en vecka därefter. Medgivande skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

19 § I samband med utredning för planläggning av intagens vård i anstalt får denne hållas avskild från andra intagna under så lång tid som oundgängligen kräves för att syftet med utredningen ej skall äventyras.

20 § Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna, får intagen hållas avskild från andra intagna.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan anstalt får hållas avskild från andra intagna, om det kan befaras att han planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sättes i verket.

Beslut enligt första eller andra stycket skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

21 § Intagen som hålles avskild från andra intagna enligt 19 eller 20 § skall erhålla sådan lättnad i avskildheten som kan ske utan olägenhet.

22 § Innan beslut meddelas om åtgärd enligt 20 § eller vid omprövning av sådant beslut skall utredning ske rörande de omständigheter som inverkar på frågans avgörande. Läkare skall yttra sig i frågan, om möjligt innan åtgärden vidtages och annars inom en vecka därefter.

Över vad som förekommit vid utredning enligt första stycket skall protokoll föras.

23 § Intagen får hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt för att betvinga våldsamt uppträdande av honom. Åtgärden får ej bestå under längre tid än säkerheten kräver.

Visar sig andra medel otillräckliga för att betvinga våldsamt uppträdande av intagen, får denne beläggas med fängsel, om säkerheten oundgängligen kräver det.

Läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första eller andra stycket. Över vad som förekommit skall protokoll föras.

24 § I den utsträckning det kan ske utan olägenhet får intagen inneha personliga tillhörigheter samt skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom sysselsättning under fritid.

I övrigt får intagen inneha pengar och skaffa sig eller mottaga varor eller annat enligt särskilda bestämmelser. Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införas i anstalt, får föreskrivas att de intagna ej utan särskilt medgivande får mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

25 § Brev mellan intagen och svensk myndighet eller advokat skall vidarebefordras utan granskning. Anges brev vara avsänt från svensk myndighet eller advokat och kan skäligen misstänkas att uppgiften är oriktig, får dock brevet granskas, om förhållandet icke kan klarläggas på annat sätt.

26 § Annat brev till eller från intagen än sådant som avses i 25 § får med iakttagande av vad i andra stycket föreskrives granskas, om det är påkallat av säkerhetsskäl.

Brev får granskas, om det finns anledning antaga att det innehåller otillåtet föremål. Vidare får brev granskas stickprovsvis. I slutet anstalt får brev dessutom granskas, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes särskilda förhållanden.

27 § Granskning av brev får ej vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte.

Vid öppning av brev bör den intagne vara närvarande, om det lämpligen kan ske.

Brev som granskats får kvarhållas, om det är påkallat av säkerhetsskäl. Den intagne skall i så fall genast underrättas därom. Är det fråga om ett ankommande brev skall den intagne i den utsträckning det lämpligen kan ske få del av innehållet. Kvarhållet brev skall utlämnas till den intagne så snart ske kan och senast när anstaltsvården upphör, om ej särskilda skäl talar däremot.

28 § Vad i 25–27 §§ är föreskrivet om brev gäller även annat skriftligt meddelande. Bestämmelserna i dessa paragrafer rörande intagen gäller även sammanslutning av intagna.

För psykiatrisk avdelning gäller i stället för 25–27 §§ i tillämpliga delar bestämmelserna i 15 § lagen (1966:293) om beredande av slutet psykiatrisk vård i vissa fall. Brev från intagen till svensk myndighet eller advokat skall dock alltid vidarebefordras utan granskning.

29 § Intagen får mottaga besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får ej mottaga besök som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Tjänsteman vid anstalten skall vara närvarande vid besök, om det är påkallat med hänsyn till säkerheten. Vid besök av advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet får tjänsteman närvara endast om advokaten eller den intagne begär det.

Som villkor för besök kan av säkerhetsskäl föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

30 § Telefonsamtal mellan intagen och person utom anstalten får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den intagne kan förvägras telefonsamtal som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som

kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Om det är påkallat med hänsyn till säkerheten, skall tjänsteman på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den intagnes vetskap. Telefonsamtal med advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet får icke avlyssnas utan den intagnes medgivande.

31 § Kungl. Maj:t kan för visst fall förordna om avvikelse från bestämmelserna i 25–30 §§, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet.

32 § För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej avsevärd fara för missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan stalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behöfelig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

33 § Till förberedande av frigivning eller överförande till vård utom anstalt kan intagen som undergår fängelse eller dömts till ungdomsfängelse eller internering beviljas permission under viss längre tid (frigivningspermission).

Den som undergår fängelse på sådan tid att villkorlig frigivning icke kan komma i fråga får beviljas frigivningspermission endast om synnerliga skäl föreligger. Annan som undergår fängelse och den som dömts till internering får ej beviljas frigivningspermission före den dag då villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt tidigast kan ske.

För frigivningspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat.

34 § Kan intagen genom vistelse utanför anstalt bli föremål för särskilda åtgärder som kan antagas underlätta hans anpassning i samhället, kan medgivande att för sådant ändamål vistas utanför anstalten lämnas honom under lämplig tid, om särskilda skäl föreligger. För vistelsen skall ställas de villkor som kan anses erforderliga.

35 § Tid för vistelse utanför anstalt enligt 32, 33 eller 34 § inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

36 § Med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården har de intagna rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen i frågor som är av gemensamt

intresse för de intagna. De har också rätt att i lämplig ordning sammanträda med varandra för överläggning i sådana frågor. Intagen som hålles avskild från andra intagna får dock delta i överläggning eller sammanträde endast om det kan ske utan olägenhet.

37 § Vid sjukdom skall intagen vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Kan erforderlig undersökning och behandling ej lämpligen ske inom anstalten bör den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, får intagen föras över till allmänt sjukhus.

Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. Om det behövs, skall kvinnan i god tid före förlossningen överföras dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt första eller andra stycket vistas utom anstalt stå under bevakning eller vara underkastad särskilda föreskrifter.

38 § Om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda finns särskilda bestämmelser.

39 § Tid varunder intagen enligt 37 § eller enligt bestämmelse som avses i 38 § vistas utom anstalten inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

40 § Är intagen sjuk när han skall lämna anstalten, får på hans begäran fortsatt sjukvård i anstalten beredas honom, om det kan anses skäligt.

41 § Medför kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon därefter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

42 § Vid transport av intagen skall såvitt möjligt tillses att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet.

Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, får den intagne vid transport beläggas med fängsel.

Kan befaras att transport medför skada för den intagnes hälsa, skall läkares medgivande till transporten inhämtas.

43 § Intagen skall inställas vid domstol eller vid nämnd som avses i 37 kap. brottsbalken, om domstolen eller nämnden begär det. Begär annan myndighet att intagen skall inställas inför denna, prövar kriminalvårdsstyrelsen om det skall ske. I anslutning till inställelse varom nu är fråga får intagen tillfälligt placeras i allmänt håkte, om det behövs av säkerhetsskäl.

Tiden för inställelse som avses i första stycket inräknas i verkställighetstiden.

Åtalas intagen, skall han på begäran erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av hans talan i målet.

44 § Intagen skall erhålla ersättning, enligt normer som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, för arbete som han utfört, om detta ej skett för egen räkning eller åt arbetsgivare utom anstalten. Ersättning skall utgå även när intagen, enligt vad som bestämts rörande honom, under arbetstid deltagar i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet eller behandling eller bedriver enskilda studier. Kan arbete eller annan verksamhet som berättigar till ersättning ej beredas intagen eller är denne helt eller delvis oförmögen till sådan verksamhet, skall ersättning ändå utgå.

Ersättning för arbete skall bestämmas med hänsyn till den intagnes arbetsinsats, om ej särskilda skäl föranleder annat. För annan verksamhet skall ersättning i regel bestämmas enhetligt.

Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, meddelar föreskrifter beträffande användningen av ersättning enligt första stycket och av annan arbetsinkomst som intagen uppbär.

45 § Har intagen uppsåtligen förstört egendom som tillhör anstalten, får ersättning härför tagas ut av medel som tillkommer honom enligt 44 § första stycket.

Arbetsersättning som för intagens räkning inestår hos kriminalvårdsmyndighet får ej utmätas.

46 § Bryter intagen mot anbefalld ordning eller betar han sig eljest klandervärt, får disciplinär bestraffning åläggas honom enligt vad som sägs i 47 §, om det ej föreligger anledning att han skall låta sig rätta av anvisningar eller tillsägelse eller om gärningen är av sådan beskaffenhet att bestraffning är påkallad av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten.

47 § Som disciplinär bestraffning kan

1. den intagne tilldelas varning,
2. den intagne åläggas att vara innesluten i enrum under högst sju dagar eller,
3. om det av särskilda skäl är erforderligt med hänsyn till förseelsens beskaffenhet eller på grund av upprepad misskötsamhet, förordnande meddelas att viss bestämd tid, högst tio dagar, icke skall inräknas i verkställighetstiden för den påföljd som den intagne undergår.

Åtgärd enligt första stycket 2 och 3 får vidtagas i förening.

Vid tillämpning av första stycket 2 skall från tid, varunder den intagne ålägges att vara innesluten i enrum, avräknas tid under vilken han enligt 50 § hållits innesluten i enrum i samband med den utredning som föregått beslutet.

48 § Vid prövning av fråga om disciplinär bestraffning bör beaktas om förseelsen får eller kan bedömas få andra följder för den intagne, särskilt i sådana hänseenden som avses i 11, 32 eller 33 § denna lag.

49 § Föreligger flera förseelser skall disciplinär bestraffning bestämmas gemensamt för samtliga förseelser.

Den som varit innesluten i enrum oavbrutet under sju dagar får på grund av beslut i annat disciplinärende ej på nytt inneslutas i enrum förrän efter ett uppehåll av minst sju dagar.

Genom upprepade förordnanden enligt 47 § första stycket 3 får den tid som icke skall inräknas i verkställighetstiden ej överstiga sammanlagt fyrtiofem dagar eller, beträffande den som undergår fängelse i högst fyra månader eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, sammanlagt femton dagar.

50 § För utredning av disciplinärende och i avbidan på beslut i frågan får intagen tillfälligt hållas innesluten i enrum. Sådant omhändertagande får ej pågå under längre tid än som är oundgängligen nödvändigt och i intet fall längre än sju dagar.

51 § Disciplinärende skall avgöras skyndsamt. Innan beslut meddelas enligt 47 § skall förhör hållas med den intagne. Läkare skall så snart det kan ske yttra sig rörande åtgärd enligt 50 § samt före beslut om inneslutning i enrum enligt 47 §. Över vad som förekommit vid förhör och annan undersökning skall protokoll föras.

52 § Om det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet inom anstalten, kan förmåner som enligt lagen tillkommer intagen tillfälligt inskränkas.

53 § Om tillämpning av bestämmelse i denna lag uppenbarligen kan befaras medföra men för intagens kroppsliga eller psykiska hälsa, får den jämkning göras som är påkallad för att förebygga sådant men.

3 kap. Övriga bestämmelser

54 § I frågor som avses i 33 och 34 §§ beslutar

1. den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör beträffande intagen som undergår fängelse, dock med undantag för fall som avses i andra stycket,
2. ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse samt
3. interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering.

Kriminalvårdsnämnden beslutar i frågor som avses i 33 och 34 §§ beträffande intagen som omfattas av förordnande enligt 16 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken.

55 § Kungl. Maj:t kan förordna att tillämpningen av 33 och 34 §§ får överflyttas från kriminalvårdsnämnden, ungdomsfängelsenämnden eller interneringsnämnden till den övervakningsnämnd, till vars verksamhetsområde anstalten hör.

Har i fall som avses i första stycket övervakningsnämnden meddelat beslut, får den intagne påkalla prövning av beslutet hos den centrala nämnd från vilken tillämpningen överflyttats.

I annat fall än som sägs i andra stycket får intagen hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av övervakningsnämnds beslut i frågor som avses i 33 och 34 §§.

56 § I frågor som avses i 35 § såvitt gäller tid för vistelse utanför anstalt enligt 33 eller 34 § beslutar ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse och interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering.

57 § Övervakningsnämnds beslut enligt denna lag länder till efterrättelse omedelbart, om ej annorlunda förordnas.

Mot ungdomsfängelsenämndens, interneringsnämndens och kriminalvårdsnämndens beslut enligt denna lag får talan ej föras.

58 § Beslut enligt denna lag i annat fall än som avses i 54–56 §§ meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Styrelsens beslut länder till efterrättelse omedelbart, om ej annorlunda förordnas.

59 § Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilt fall enligt denna lag föres hos kammarrätt genom besvär. Mot annat styrelsens beslut enligt lagen föres talan hos Kungl. Maj:t genom besvär.

60 § Kungl. Maj:t kan förordna om överflyttning till tjänsteman inom kriminalvården av övervakningsnämnds befogenhet enligt 54 och 55 §§ samt av kriminalvårdsstyrelsens befogenhet enligt denna lag i annat fall än som avses i 20 § andra stycket samt i 35 och 39 §§.

61 § Innebär förordnande enligt 60 § att styresman vid anstalt beslutar om disciplinär åtgärd enligt 47 §, skall styresmannens beslut lända till efterrättelse omedelbart, om denne ej annorlunda förordnar. Meddelar styresmannen förordnande enligt 47 § första stycket 3, skall disciplinärendet i dess helhet omedelbart underställas kriminalvårdsstyrelsens prövning.

62 § Den som olovligen till intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat som denne kan skada sig själv eller annan med, dömes till böter eller fängelse i högst ett år, om ej gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Lämnar någon åt intagen alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller sådan injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen eller hjälper någon eljest intagen att komma åt sådana berusningsmedel eller föremål, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen eljest är i lag belagd med strängare straff.

63 § Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos eller ankommer till intagen eller medföres av den som skall intagas i kriminalvårdsanstalt får omhändertagas. Med omhändertagen egendom skall förfaras på sätt föreskrives i 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Vad som sägs i första stycket gäller i tillämpliga delar även alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som utan att känd ägare finns påträffas inom anstalt.

Bestämmelserna i första och andra styckena får tillämpas även i fråga om injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen.

Belopp, som erhållits vid försäljning av omhändertagen egendom, tillfaller kronan.

Om ikraftträdande av denna lag förordnar Kungl. Maj:t med riksdagen.

3 Förslag till Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas, att 26 kap. 5, 7—9 §§, 28 kap. 3 §, 29 kap. 3 §, 30 kap. 4 § och 38 kap. 9 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 KAP.

5 §

Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet intagas i *fångvårdsanstalt*. Här om är särskilt stadgat.

Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet intagas i *kriminalvårdsanstalt*. Här om är särskilt stadgat.

7 §¹

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas *den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivningen ifrågasättes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt* de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas *verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.*

8 §²

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. Som fängelse anses härvid även förvandlingsstraff för böter.

Om verkställighetstiden, enligt vad därom är stadgat, förlängts genom disciplinär bestraffning, skall förlängningen icke medtagas vid beräkning av tid för villkorlig frigivning, och må frigivning ej ske förrän bestraffningen verkställts.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5—7 §§ sägs.

¹ Senaste lydelse 1965:620

² Senaste lydelse 1973:43

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §³

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde *fångvårdsanstalten* hör.

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde *anstalten* hör.

28 KAP.

3 §

Har den tilltalade fyllt aderton år, må rätten, såframt det finnes erforderligt för hans tillrättaförande eller eljest, i domen förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Sådan behandling skall, enligt vad därom bestämmes under behandlingens gång, pågå minst en månad och högst två månader. Om behandlingen är i övrigt särskilt stadgat.

Har den dömda ej fyllt tjugotre år, äger rätten besluta att förordnande som i första stycket sägs skall gå i verkställighet utan hinder av att domen å skyddstillsyn icke vunnit laga kraft.

Har den tilltalade fyllt aderton år, må rätten, såframt det finnes erforderligt för hans tillrättaförande eller eljest, i domen förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Sådan behandling skall, enligt vad därom bestämmes under behandlingens gång, pågå minst en månad och högst två månader. *Sedan behandlingen pågått en månad skall den upphöra så snart fortsatt omhändertagande i anstalt ej kan anses erforderligt.* Om behandlingen är i övrigt särskilt stadgat.

Om förhållandena påkalla det, äger rätten besluta att förordnande som i första stycket sägs skall gå i verkställighet utan hinder av att domen å skyddstillsyn icke vunnit laga kraft.

Beslut om upphörande av behandling enligt första stycket meddelas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör.

29 KAP.

3 §

Behandlingen skall taga sin början i anstalt.

Anstaltsvården skall försiggå i *ungdomsanstalt eller, om särskilda*

Anstaltsvården skall försiggå i *kriminalvårdsanstalt. Härom är*

³ Senaste lydelse 1965:620

Nuvarande lydelse

skäl äro därtill, i annan fängvårdsanstalt.

Om vården i anstalt är särskilt stadgat.

Föreslagen lydelse

särskilt stadgat.

30 KAP.

4 §

Anstaltsvården skall försiggå i *interneringsanstalt eller, om särskilda skäl äro därtill, i annan fängvårdsanstalt.*

Om vården i anstalt är särskilt stadgat.

Anstaltsvården skall försiggå i *kriminalvårdsanstalt. Härom är särskilt stadgat.*

38 KAP.

9 §

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 5 § andra stycket, 28 kap. 11 § eller 34 kap. 10 § andra stycket, 12 eller 13 § eller 15 § såvitt angår tillämpning av 10 § andra stycket länder omedelbart till efterrättelse, om ej annorlunda förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5, 6 eller 8 § angående föreskrifter, vite, prøvotid eller tid för ungdomsfängelse.

Avser beslut jämlikt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § att någon *som ej fyllt tjugotre år* skall undergå behandling varom stadgas i 28 kap. 3 §, äger rätten förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Sådant förordnande må ock meddelas i fråga om beslut jämlikt 34 kap. 8 § om återintagning i anstalt av den som undergår ungdomsfängelse.

Avser beslut jämlikt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § att någon skall undergå behandling varom stadgas i 28 kap. 3 §, äger rätten, *om förhållandena påkalla det*, förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Sådant förordnande må ock meddelas i fråga om beslut jämlikt 34 kap. 8 § om återintagning i anstalt av den som undergår ungdomsfängelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

4 Förslag till

Lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område

Härigenom förordnas som följer.

1 § Lagen (1974:000) om beräkning av strafftid m. m., lagen (1974:000) om kriminalvård i anstalt och denna lag träder i kraft den 1 juli 1974, då lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall upphöra att gälla.

2 § Beträffande straffarbete skall gälla vad som i nya lagarna sägs om fängelse och beträffande förvaring och internering i säkerhetsanstalt vad som i nya lagarna sägs om internering.

3 § Vad som föreskrives i 21 § lagen (1945:872) om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall fortfarande gälla i fråga om straffarbete eller fängelse som ådömts med tillämpning av 4 kap. 3 eller 4 § strafflagen.

4 § Beträffande fullföljd av talan mot länsstyrelses beslut enligt 12 § andra stycket lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall 78 § tredje och fjärde styckena samma lag fortfarande gälla i tillämpliga delar.

5 § Beslut enligt 17 § lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall vid tillämpningen av lagen (1974:000) om beräkning av strafftid m. m. anses ha meddelats enligt 20 § första stycket sistnämnda lag.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 9 november 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACH-RISSON, LEIJON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *ny lagstiftning om kriminalvård i anstalt m. m.* och anför.

1 Inledning

På kriminalvårdens område har sedan lång tid pågått ett omfattande reformarbete. Som ett led i detta arbete har bl. a. tillsatts flera olika kommittéer som sedermera lagt fram förslag till förändringar inom kriminalvården. När det gäller anstaltsvården kan särskilt nämnas att kommittén (Ju 1968:60) för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK) år 1971 lade fram sitt betänkande (SOU 1971:74) Kriminalvård i anstalt. Betänkandet innehåller förslag till bl. a. lag om kriminalvård i anstalt och lag om straffrättsberäkning m. m.

För att samordna ställningstagandet till redan framlagda eller väntade reformförslag och föreslå riktlinjer för det fortsatta reformarbetets bedrivande på hela kriminalvårdens område tillkallades i oktober 1971 en särskild utredning som antog namnet kriminalvårdsberedningen (Ju 1971:9).¹ Beredningen fick också till uppgift att göra en prioritering mellan de olika reformåtgärderna inbördes och i förhållande till de krav som ställs på resursförstärkningar på andra områden av samhällsbyggnad. I september 1972 avslutade beredningen sitt arbete genom att lägga fram betänkandet (SOU 1972:64) Kriminalvård. Betänkandet innehåller riktlinjer för en genomgripande reform av både anstaltsvården och frivården. Beredningen konstaterar att ett genomförande av dess förslag kräver ändrad lagstiftning i flera avseenden men har inte utformat några lagförslag.

Ett stort antal remissinstanser har yttrat sig över betänkandet och Kungl. Maj:t har därefter i årets statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 4 s. 76–164) förelagt riksdagen sina ställningstaganden till huvuddragen i kriminalvårdsberedningens förslag. I propositionen anges sålunda de riktlinjer som bör följas vid den fortsatta reformeringen av kriminalvården. I samband därmed anföras att en stor del av de frågor som rör anstaltsvår-

¹ Statssekreteraren Ove Rainer, ordförande, riksdagsledamöterna Astrid Berggren, Arne Gadd, Nils-Eric Gustafsson, Sten Sjöholm och Anders Wijkman samt departementsrådet Sven Andersson och generaldirektören Bo Martinsson.

dens framtida inriktning förutsätter lagändringar samt att avsikten är att senare under innevarande år förelägga riksdagen förslag till en ny behandlingslag och därav föranledda ändringar i brottsbalken. Vidare uttalas att förslag också kommer att lämnas fram om lagändringar som betingas av de föreslagna ändringarna i frivårdens arbetsformer (s. 149).

Riksdagen har i allt väsentligt godtagit de i propositionen angivna riktlinjerna för kriminalvårdens fortsatta utformning (JuU 1973:15, rskr 1973:152). På grund av kriminalvårdsberedningens betänkande och riksdagens beslut har redan i prop. 1973:131 framlagts förslag till ändringar i brottsbalkens bestämmelser om kriminalvård i frihet, m. m.

Inom justitiedepartementet har i juni 1973 upprättats en promemoria (Ds Ju 1973:9) med förslag till ändrad lagstiftning när det gäller anstaltsvården. Till grund för promemorian ligger de av beredningen framlagda förslagen på detta område och de riktlinjer för det fortsatta reformarbetet som sålunda godtagits av riksdagen. Till en del har i promemorian även beaktats de lagförslag som KAIK lagt fram i sitt betänkande. Promemorian innehåller förslag till lag om beräkning av strafftid m. m., till lag om kriminalvård i anstalt samt till lag om ändring i brottsbalken. Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av riksåklagaren (RA), hovrätten över Skåne och Blekinge, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens invandrarverk, skolöverstyrelsen, kriminalvårdsnämnden efter hörande av ett antal övervakningsnämnder, interneringsnämnden, ungdomsfängelsenämnden, statskontoret, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings och Kronobergs län, socialutredningen, tillsynsutredningen, förpassningsutredningen, Svenska landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare (tingsrättsdomareföreningen), Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare, Övervakarnas riksförbund, Svenska fångvårdssällskapet, Svenska skyddsförbundet, Skyddsvärnet i Göteborg, Svenska psykiatriska föreningen, Rättspsykiatriska föreningen, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering (KRUM), Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL) och Föreningen styresmän och assistenter m. fl. vid kriminalvårdsanstalterna (SAK).

RA har bifogat yttranden av överåklagarna i Stockholm och Göteborg samt av länsåklagaren i Örebro län. Kriminalvårdsnämnden har överlämnat yttranden av övervakningsnämnden i Stockholm, femte och sjätte avdelningarna, av övervakningsnämnderna i Halmstad och Kalmar samt av övervakningsnämnden i Örebro, första avdelningen. Till länsstyrelsens i Jönköpings län yttrande har fogats yttranden av länsläkaren och socialvårdskonsulenten i Jönköpings län. LO har bifogat yttrande av Statsanställdas Förbund. TCO har bifogat yttrande av Statstjänstemannaförbundet.

2 Gällande ordning

2.1 Brottsbalken

Enligt brottsbalken (BrB) kan kriminalvård i anstalt förekomma på grund av dom på fängelse (26 kap. 5 §), ungdomsfängelse (29 kap. 2 och 3 §§) eller internering (30 kap. 2-4 §§) eller på grund av förordnande i dom på skyddstillsyn om behandling i anstalt (28 kap. 3 §).

Vården i anstalt av den som undergår någon av nämnda påföljder skall äga rum i fångvårdsanstalt. För den som har dömts till ungdomsfängelse eller internering skall anstaltsvistelsen ske i sådan fångvårdsanstalt som är ungdomsanstalt resp. interneringsanstalt, om inte särskilda skäl föranleder annat.

För den som undergår ungdomsfängelse eller internering kan vården i anstalt efter viss tid övergå till vård utom anstalt.

2.2 Behandlingslagen

Bestämmelser om verkställigheten i anstalt av de nyssnämnda påföljderna finns i lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt (behandlingslagen). Tillämpningsföreskrifter har meddelats i kungörelsen (1964:630) med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om behandling i fångvårdsanstalt (behandlingskungörelsen). Ytterligare anvisningar för tillämpningen av dessa författningar har meddelats av kriminalvårdsstyrelsen i ett cirkulär (2/1973) om vård i anstalt (vårdcirkuläret).

Behandlingslagen är indelad i elva kapitel. I 1 kap. ges vissa inledande bestämmelser. Kap. 2 och 3 innehåller bestämmelser om befordran av dom till verkställighet resp. beräkning av strafftid m. m. Kap. 4-9 innehåller bestämmelser om de intagnas behandling. I kap. 10 och 11 finns regler om beslut, fullföljd av talan m. m. samt ansvarsbestämmelser.

2.2.1 Befordran av dom till verkställighet och beräkning av strafftid m. m. (2 och 3 kap. behandlingslagen).

2.2.1.1 Befordran av dom till verkställighet

Dom, varigenom någon har dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering, verkställs sedan domen har vunnit laga kraft. Domen behöver emellertid inte ha vunnit laga kraft mot alla parter. Om den dömden inte inom föreskriven tid har fullföljt talan i målet såvitt angår den ådömda påföljden, får domen sålunda verkställas även om åklagare eller målsägande har fullföljt talan.

I vissa fall skall dom verkställas omedelbart utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft mot någon part, antingen på grund av domstols förordnande, t. ex. i fråga om dom på ungdomsfängelse enligt 29 kap. 1 §

BrB, eller direkt på grund av föreskrift i lag, t. ex. vid förändring av påföljd på verkställighetsstadiet enligt 38 kap. 9 § BrB jämförd med 34 kap. 10, 12 eller 13 § BrB.

Verkställighet av fängelse, ungdomsfängelse eller internering får också ske, om den dömda före fullföljdstidens utgång avger nöjdförklaring (5 § behandlingslagen).

Den som är häktad i det mål i vilket domen har meddelats får avge nöjdförklaring inför styresmannen vid den fängvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte, där han förvaras, eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befattningshavare som har uppsikt över häktet. För att nöjdförklaringen skall gälla fordras att den som tar emot förklaringen har tillgång till dom eller domsbevis i målet och att den dömda har haft betänketid till andra dagen efter den då domen avkunnades för honom eller på annat sätt delgavs honom (6 §). Dessa bestämmelser tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som undergår fängelse eller eljest är intagen i fängvårdsanstalt (7 §). Till denna kategori hör *dels personer som redan undergår påföljd i fängvårdsanstalt, dels personer som förvaras på häktesavdelning i fängvårdsanstalt på grund av häkttningsbeslut i annat mål än det i vilket domen har meddelats.*

Den som inte är häktad eller intagen i fängvårdsanstalt får avge nöjdförklaring inför styresman för fängvårdsanstalt, polismästare eller annan polischef. Den som fullgör militärtjänstgöring kan också avge sådan förklaring inför befattningshavare som har bestraffningsrätt över honom i disciplinmål (8 §).

Av dessa bestämmelser framgår att den som är häktad i målet kan avge nöjdförklaring där han finns. Detsamma gäller den som är häktad i annat mål, om han förvaras i fängvårdsanstalt, men däremot inte om han förvaras i allmänt häkte eller i militärhäkte.

Är den dömda häktad i målet, när domen får verkställas, skall styresmannen vid den fängvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, den som har uppsikt över häktet omedelbart befordra domen till verkställighet. Den som inte hålles häktad i fängvårdsanstalt skall förpassas till lämplig sådan anstalt enligt kriminalvårdsstyrelsens bestämmelser. Är den dömda på fri fot, skall *polismyndigheten i den ort där han vistas förpassa honom till den fängvårdsanstalt där han skall tas in eller förelägga honom att själv inställa sig där.* Mottas nöjdförklaring på den anstalt, där den dömda skall tas in eller är han intagen i fängvårdsanstalt, när domen eljest förekommer till verkställighet, skall styresmannen omedelbart befordra domen till verkställighet (11 §).

I 12 § finns bestämmelser om anstånd med verkställighet av dom. Paragrafen avser endast fängelse, omedelbart ådömt eller ålagt som förvandlingsstraff för böter. Visar den dömda före verkställighetens början att ansökan har ingivits om att han av nåd måtte bli befriad från straffet eller få detta utbytt mot lindrigare påföljd, skall, om den dömda inte är häktad och nåd inte tidigare har sökts i målet, verkställigheten anstå i avvaktan på beslut i nådeärendet. Enligt andra stycket kan

länsstyrelsen på ansökan av den som inte är häktad bevilja uppskov med verkställigheten under högst sex månader, om synnerliga skäl föreligger med hänsyn till hans hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden. För kvinna som är havande eller ammar barn gäller en förmånligare regel. I sådant fall får uppskov beviljas under tid som prövas skälig. För samtliga fall gäller att anstånd inte får beviljas, om det finns särskild anledning antaga att den dömd avviker. Uppkommer sådan anledning efter det att uppskov har beviljats skall beslutet återkallas. Enligt paragrafens sista stycke får Kungl. Maj:t meddela bestämmelser angående anstånd under högst sex månader beträffande den som inte är häktad eller eljest intagen i fängvårdsanstalt. Sådana bestämmelser har meddelats i 14 § behandlingskungörelsen (1964:630, ändr. 1971:1246). Av dessa bestämmelser följer att kriminalvårdsdirektör, för att vinna en jämnare beläggning på fängvårdsanstalterna, får medge den som är dömd till fängelse i högst åtta månader anstånd med verkställigheten under högst sex månader från den dag domen vann laga kraft mot den dömd. Sådant anstånd får emellertid inte ges, om domen avser brott enligt 21 eller 22 kap. BrB eller våldsbrott av allvarligare slag eller om snar verkställighet finnes påkallad på grund av alkohol- eller narkotikamissbruk. Även om anstånd har givits på grund av dessa bestämmelser har den dömd alltid rätt att själv påkalla verkställighet.

Bestämmelserna om befordran av dom till verkställighet gäller, med undantag för anståndsreglerna, även när domstol förordnar om återintagning i anstalt av den som har dömts till ungdomsfängelse eller internering. Detsamma gäller i huvudsak även för det fall att domstol i samband med dom på skyddstillsyn förordnar om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB. I fråga om nöjdförklaring gäller dock i sådant fall vad därom är särskilt föreskrivet i 38 kap. 1 § BrB.

2.2.1.2 Samtidig verkställighet av påföljd och häktning i annat mål

Av 7 och 11 §§ behandlingslagen följer att den som är häktad i vissa fall kan påbörja verkställighet av dom i annat mål under häktningstiden. Förutsättningen är att den häktade förvaras i fängvårdsanstalt. Förvaras han i allmänt häkte kan sådan samtidig verkställighet inte ske. För att häktad inte skall gå miste om möjligheten till samtidig verkställighet har dock styresman för fängvårdsanstalt och häktesföreståndare ålagts att vid intagning av häktad omedelbart söka ta reda på om det finns någon verkställbar dom mot honom i annat mål.

Enligt 37 § behandlingslagen skall verkställighet av straff avbrytas om den dömd häktas. Blir den dömd frikänd för det brott för vilket han har häktats, skall tiden för avbrottet dock räknas in i verkställighetstiden. Av ordalagen framgår att avbrott i verkställigheten inte sker, om häktningen har föranletts av annat skäl än misstanke om brott.

Nu återgivna bestämmelser innebär att möjligheterna till samtidig verkställighet av häktning och frihetsstraff beror dels på var den häktade förvaras, dels på den ordning i vilken häktning och frihetsstraff förekommer till verkställighet.

2.2.1.3 Beräkning av strafftid

Bestämmelserna om beräkning av strafftid har undergått vissa ändringar i samband med att nya regler om tillgodoräknande av häktningstid m. m. trätt i kraft den 1 april 1973 (prop. 1972:146, SFS 1973:44).

Om den som har dömts till fängelse hålles häktad i målet, räknas strafftiden enligt 16 § behandlingslagen från den dag då domen får verkställas. För den som redan är intagen i fängvårdsanstalt räknas strafftiden från den dag då domen föreligger till verkställighet hos styresmannen. För den som är på fri fot räknas tiden från den dag då han tas in i fängvårdsanstalt för att undergå fängelsestraffet.

I 16 § andra stycket behandlingslagen föreskrivs numera att tid, under vilken den som har dömts till fängelse har hållits i häkte i målet efter det att slutlig dom däri meddelades, skall räknas som tid under vilken straffet har verkställts. Härigenom kommer, oberoende av nöjdförklaring, all häktningstid som infaller efter slutlig dom i målet att tillgodoräknas som verkställighetstid.

När någon har börjat undergå fängelse skall kriminalvårdsstyrelsen så snart det kan ske fastställa dagen för strafftidens slut. Kan villkorlig frigivning komma i fråga, skall styrelsen i resolutionen ange de dagar som är av betydelse för tillämpning av bestämmelserna om villkorlig frigivning. Ändring i strafftidsresolutionen skall göras när omständigheterna påkallar det.

18 § behandlingslagen innehåller bestämmelser om beräkningen av slutdag när strafftiden är bestämd i månader eller år. Enligt huvudregeln skall som slutdag anses den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken strafftiden räknas.

Har domstol med stöd av bestämmelserna om tillgodoräknande av häktningstid m. m. förordnat att fängelse skall anses till visst antal dagar verkställt, skall först slutdag bestämmas utan hänsyn härtill och avdraget sedan räknas från slutdagen. Har avbrott skett i verkställigheten skall tiden för avbrottet i allmänhet läggas till slutdagen.

Vid strafftidsberäkning skall villkorligt medgiven frihet, vilken har förklarats förverkad, anses som nytt straff.

21 § behandlingslagen innehåller vissa bestämmelser om sammanläggning av olika påföljder på verkställighetsstadiet.

Enligt 22 § behandlingslagen skall bestämmelserna om beräkning av tid för fängelse i tillämpliga delar gälla i fråga om tid för behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB samt för ungdomsfängelse och internering.

I kap. 4 - 7 behandlingslagen finns vissa bestämmelser enligt vilka tid varunder den intagne vistats utom anstalten skall anses som verkställighetstid (27, 36, 37, 50 och 55 §§).

2.2.2 Kriminalvård i anstalt

Kriminalvårdsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om kriminalvård och chefsmyndighet för kriminalvårdsdirektörerna, fängvårdsanstalterna och skyddskonsulentorganisationen.

Fängvårdsanstalterna ingår i kriminalvårdsräjonger, var och en under ledning av en kriminalvårdsdirektör. Antalet räjonger är åtta. Fem räjonger är geografiskt indelade. De övriga tre är specialräjonger för ungdoms-, internerings- resp. kvinnoklientel.

I varje räjong finns en centralanstalt. Övriga anstalter i räjongen är sidoanstalter.

Fängvårdsanstalt kan vara öppen eller sluten. I realiteten finns olika grader av slutna och öppna anstalter, från slutna specialavdelningar, specialanstalter för svårbehandlade och vanliga slutna anstalter till öppna anstalter och frigångshem. Skillnaden mellan slutna och öppna anstalter ligger bl. a. i byggnadernas utformning, personaltilldelningen och i fråga om gällande dagsrutiner. Den slutna anstalten är vanligen omgiven av murar och försedd med olika säkerhetsanordningar för att hindra rymningar och otillåtna kontakter med yttervärlden. De öppna anstalterna saknar murar och i många fall även stängsel. Skillnaden mellan anstaltskategorierna visar sig även därigenom att det i vissa avseenden gäller olika regler för behandlingens utformning i slutna och öppna anstalter.

Av behandlingslagens elva kapitel innehåller det första vissa inledande bestämmelser. I 4 kap. finns sedan allmänna bestämmelser om de intagnas behandling. Närmare bestämmelser ges sedan i 5 kap. om fängelse och behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB, i 6 kap. om ungdomsfängelse och i 7 kap. om internering. 8 kap. behandlar arbetspremier m. m., 9 kap. disciplinära åtgärder m. m., 10 kap. beslut m. m. och 11 kap. ansvarsbestämmelser m. m.

Kap. 4 i behandlingslagen inleds med bestämmelser som anger, att intagen skall behandlas med fasthet och allvar och med aktning för hans människovärde, att han skall sysselsättas med lämpligt arbete och i övrigt erhålla sådan behandling att hans anpassning i samhället främjas samt att skadliga verkningar av frihetsförlusten skall såvitt möjligt förebyggas (23 § första stycket). Därefter följer bestämmelser om bl. a. behandlingsundersökning, arbetsplikt och skyldighet för intagen att rätta sig efter ordningsregler m. m. (23 § andra och tredje styckena). Vidare ges bestämmelser om efter vilka grunder de intagna skall fördelas och behandlas (25 §). Dessutom finns bestämmelser om behandling vid sjukdom (27 §), utomhusvistelse (28 §), undervisning, fritidssysselsättning och religionsutövning (29 §), tillgång till böcker och tidningar (30 §) samt innehav av personliga tillhörigheter och rätt till personlig bekvämlighet (31 och 32 §§). Slutligen finns även regler om brevkontroll (34 §), besök (35 §), s. k. korttidspermission (36 §) och frigivningsförberedelser (40 §).

De särskilda bestämmelserna i 5--7 kap. angående fängelse, behandling

i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB, ungdomsfängelse och internering reglerar frågor om bl. a. fördelning mellan vård i öppen eller sluten anstalt, gemenskap och avskildhet mellan intagna under arbetstid och fritid, beskaffenheten av arbete eller annan sysselsättning som anvisas intagen, s. k. frigångsarbete och långtidspermission.

I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för det materiella innehållet i vissa särskilda bestämmelser i behandlingslagen m. m. som i förevarande sammanhang har mera principiell betydelse.

Enligt 25 § behandlingslagen skall vid de intagnas fördelning och behandling hänsyn tas till deras ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, arbetsförmåga, anlag och utbildning. Vidare anges i samma paragraf att menlig inverkan mellan de intagna skall så långt möjligt förhindras samt att män och kvinnor skall hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda anstalter.

De närmare bestämmelserna om grunderna för de intagnas fördelning på vård i öppen eller sluten anstalt (42, 53 och 57 §§) har följande innebörd.

I fråga om påföljden fängelse gäller att de intagnas placering i öppen eller sluten anstalt skall ske med iakttagande av grunderna i 25 §. Intagen som vid verkställighetens början inte fyllt tjugofem år och som vårdas i sluten anstalt bör, om inte annat följer av hänsyn till hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl, så snart det kan ske överföras till öppen anstalt. Den som undergår fängelse i tre månader eller på kortare tid skall vårdas i öppen anstalt, om det inte måste anses olämpligt med hänsyn till hans ålder, hälsotillstånd eller tidigare vandel, föreliggande möjlighet att bereda honom arbete eller förhållandena i övrigt.

Även när det gäller ungdomsfängelse skall fördelningen mellan öppen och sluten anstaltsvård ske med iakttagande av grunderna i 25 § behandlingslagen. Har den dömda intagits i sluten anstalt, skall han så snart det kan ske överföras till öppen anstalt, om det inte måste anses olämpligt med hänsyn till hans sinnesbeskaffenhet eller av annan särskild anledning.

Den som dömts till internering skall intagas i sluten anstalt. Kan det ske utan olägenhet får den som visat pålitlighet dock överföras till öppen anstalt.

I fråga om vissa kategorier brottslingar som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller däröver har i anslutning till prop. 1972:67 ang. vissa åtgärder mot narkotikamissbruket, m. m. vidtagits en ändring (SFS 1972:259) i behandlingskungörelsen som innebär att fråga om placering i öppen anstalt skall avgöras i särskild ordning. Avsikten med denna ändring är att vård i öppen anstalt, med hänsyn till rymningsfaran och risken för fortsatt brottslighet av speciellt samhällsfarlig natur, inte bör förekomma i samma omfattning som dittills för ett starkt begränsat antal intagna som ådagalagt att de yrkesmässigt ägnar sig åt sådan kriminell verksamhet.

Av bestämmelserna i 40 § behandlingslagen om frigivningsförfarande framgår att intagens frigivning eller överförande till

vård utom anstalt skall förberedas i god tid samt att man därvid bör eftersträva att bereda honom lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet samt lämplig bostad. Även i övrigt bör enligt paragrafen sådana åtgärder vidtas som kan hjälpa den intagne att föra ett ordentligt och laglydigt liv.

Bestämmelserna i 34 § behandlingslagen om intagens rätt till brevväxling innebär att intagen inte utan tillstånd får avsända eller ta emot brev eller annat skriftligt meddelande. Vissa särregler gäller dock. Sälunda får intagen inte förvägras att till svensk myndighet avsända skrift som inte är anstötlig till sin avfattning eller att annars avsända eller ta emot brev som inte är anstötligt och inte heller är olämpligt med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan särskild anledning. Brev till justitiekanslern, justitieombudsman eller kriminalvårdsstyrelsen får inte brytas och skall alltid vidarebefordras utan dröjsmål. I övrigt får intagen som visat pålitlighet medges att avsända och ta emot brev utan att detta granskats.

Kriminalvårdsstyrelsen har utfärdat tillämpningsföreskrifter till nyssnämnda lagbestämmelser. Enligt en i kriminalvårdsberedningens betänkande (SOU 1972:64 s. 96) lämnad redogörelse har dessa tillämpningsföreskrifter bl. a. följande innebörd.

För brevväxling med privatpersoner gäller olika regler på sluten och öppen anstalt. På sluten anstalt skall i princip brev mellan den intagne och de personer som han får träffa under oövakade besök ej läsas. Detta gäller i första hand familjemedlemmar och andra närstående. Beträffande andra brevkontakter skall det ske en individualiserad prövning av den intagnes pålitlighet. Restriktionerna bör dock vara så små som möjligt och prövningen skall göras på ett tidigt stadium av verkställighetstiden. Anstaltsledningen har dock rätt att ta stickprov om så skulle anses vara befogat. Ankommande post skall i regel öppnas utan att läsas eller genomlysas för kontroll av att den ej innehåller otillåtna föremål.

På öppen anstalt kan undantagsvis förekomma stickprovsgranskning. Vid misstanke om narkotikasmuggling kan kontroll av kuverten förekomma.

I 36 § behandlingslagen, som handlar om korttidspermission, föreskrivs att om fara för missbruk inte kan anses föreligga, intagen kan få tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller att bevista närståendes begravning. Han kan också i annat fall, då det med hänsyn till anstaltstidens längd eller eljest finns starka skäl för det, få lämna anstalten för viss kort tid. Tiden för vistelsen utom anstalt skall inräknas i verkställighetstiden, om inte särskilda skäl är däremot. Enligt vårdcirkuläret kan korttidspermission vara av två slag, nämligen *dels* regelbunden permission som vid längre anstaltstid kan komma i fråga med vissa tidsmellanrum som ett led i behandlingen, och *dels* särskild permission, som oavsett anstaltstidens längd kan förekomma när det finns starka skäl för en sådan permission.

För regelbunden permission gäller enligt vårdcirkuläret vissa kvalifikationstider.

Om det föreligger särskilt starka skäl för korttidspermission men det

samtidigt står klart att den intagne i så fall behöver stå under noggrann tillsyn, kan enligt samma cirkulär föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara åtföljd av bevakning.

Den författningstext som reglerar möjligheterna till korttidspermission har varit i sak oförändrad sedan år 1945. Trots detta har antalet korttidspermissioner ökat avsevärt. Denna utveckling har sin grund i det förhållandet att kriminalvårdsstyrelsens praxis fortlöpande ändrats när det gäller att bedöma vad som skall anses vara "starka skäl" för att en intagen skall få lämna anstalten för viss kortare tid.

I den tidigare nämnda prop. 1972:67 om vissa åtgärder mot narkotikamissbruket, m. m. har uttalats, att korttidspermission inte bör förekomma i samma omfattning som hittills för vissa kategorier brottslingar som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer.

Om långtidspermission finns bestämmelser i 50, 55 och 60 §§ behandlingslagen. Den som undergår fängelse kan erhålla tillstånd att lämna anstalten för en tid av högst 14 dagar, om det behövs för att ordna de förhållanden i vilka han kommer att försättas vid frigivningen. För att sådan permission skall kunna beviljas krävs att minst 2/3 av strafftiden, dock minst fyra månader, har avtjänats. I fråga om ungdomsfängelse och internering föreskrivs att den intagne kan erhålla tillstånd att lämna anstalten för längre tid och under andra omständigheter än som gäller för korttidspermission. Vid internering kan sådant tillstånd beviljas endast sedan den för anstaltsvården bestämda minsta tiden har avtjänats.

Bestämmelser om disciplinära åtgärder finns i 68–74 §§ behandlingslagen. Där föreskrivs att intagen kan bli föremål för disciplinära åtgärder om han bryter mot anbefalld ordning eller eljest visar klandervärt uppförande och inte låter sig rätta efter tillsägelse eller om förseelsen är av allvarlig beskaffenhet.

De disciplinära åtgärderna består i att den intagne kan åläggas 1) förlust för viss tid eller t. v. av honom särskilt tillerkänd förmån, 2) förlust under viss tid, helt eller delvis, av rätt att köpa varor som tillhandahålls vid anstalten, 3) förlust under högst 14 dagar av rätt att skaffa sig, motta eller inneha böcker, tidskrifter eller tidningar, eller 4) inneslutning i enrum under högst 30 dagar eller, i fråga om den som undergår ungdomsfängelse eller ej fyllt 21 år, under högst sju dagar.

Om förseelsen påkallar strängare åtgärd kan verkställighetstiden för den som undergår fängelse på viss tid förlängas med högst 14 dagar.

Samtliga här angivna åtgärder kan efter förseelsens beskaffenhet och övriga föreliggande omständigheter vidtas i förening. Föreligger flera förseelser skall åtgärd bestämmas gemensamt för dem.

Av en i kriminalvårdsberedningens betänkande (s. 99) lämnad redogörelse för användningen av disciplinära åtgärder framgår följande.

Användandet av disciplinära åtgärder har under senare år successivt minskat. Kriminalvårdsnämnden visar sålunda stor restriktivitet när det gäller förlängning av verkställighetstider. Kriminalvårdsstyrelsen har ock-

så rekommenderat att inneslutning i enrum i regel bör begränsas till sju dagar för alla intagna samt att rymningar och permissionsmissbruk inte skall bestraffas disciplinärt. Anledning till den minskade användningen av disciplinstraff är främst att man har övergått till att utnyttja andra medel, som förmellt inte är att betrakta som bestraffningar, t. ex. senareläggning av villkorlig frigivning, vård utom anstalt eller permissioner. Man kan också besluta om indragning av frigång och andra särskilda förmåner eller förflytta den intagne till en anstalt där behandlingen är mera restriktiv. Speciellt det sistnämnda alternativet har utnyttjats i ett stort antal fall.

Mot bakgrund av vad sålunda anförts angående senareläggning av villkorlig frigivning m. m. redogörs i det följande för vissa bestämmelser i BrB om villkorlig frigivning och övergång till vård utom anstalt.

Enligt 26 kap. 6 § BrB kan den som undergår fängelse på viss tid villkorligt frigivas sedan två tredjedelar av tiden eller, om särskilda skäl föreligger, halva tiden har avtjänats. Dock får frigivning inte ske förrän verkställigheten pågått minst fyra månader. I 26 kap. 7 § föreskrivs att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning särskilt skall beaktas den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivningen ifrågasätts, hans beredvillighet att ersätta skada som uppkommit genom brottet samt de förhållanden vari han skulle komma att försättas efter frigivningen.

I fråga om den som undergår ungdomsfängelse skall enligt 29 kap. 4 § BrB behandlingen fortsätta utom anstalt, när anstaltsvården pågått så lång tid som med hänsyn till behandlingens syfte finnes erforderligt. Den intagne får dock inte överföras till vård utom anstalt förrän ett år förflutit efter intagningen i anstalt, om inte särskilda skäl är därtill.

Beträffande internering gäller enligt 30 kap. 5 § BrB att behandlingen efter utgången av minsta tiden skall fortsätta utom anstalt när vård i anstalt inte längre finnes vara påkallad för att avhålla den dömd från fortsatt brottslighet.

3 Departementspromemorian

3.1 Verkställighet av vissa brottmålsdomar och beräkning av strafftid

I överensstämmelse med vad KAIK har föreslagit förordas i promemorian att bestämmelserna i 2 och 3 kap. behandlingslagen om befordran av dom till verkställighet och om beräkning av strafftid m. m. förs över till en särskild lag benämnd lag om beräkning av strafftid m. m. I fråga om allmän uppbyggnad och omfattning ansluter sig lagförslaget nära till motsvarande avsnitt i behandlingslagen.

De ändringar i förhållande till gällande rätt som föreslås i promemorian hänger i stor utsträckning samman med frågan om vidgade möjligheter att undergå fängelse och andra frihetsberövande påföljder samtidigt med häktning i annat mål. Enligt departementspromemorian finns det fortfarande tillräckliga skäl att behålla möjligheterna till *samtidig verkställighet*. De olägenheter som är förbundna med nuvarande ordning, dvs. att samtidig verkställighet kan ske endast om den dömden som häktad är intagen i fångvårdsanstalt, föreslås bli undanröjda genom en utvidgning av möjligheterna till samtidig verkställighet av häktning och påföljd i annat mål. Sådan samtidig verkställighet bör således kunna äga rum oavsett var den häktade förvaras och oavsett i vilken ordning de olika åtgärderna förekommer till verkställighet. En sådan ordning nödvändiggör ändrade bestämmelser om nöjdförklaring, befordran av dom till verkställighet och straffidsberäkning.

I fråga om *nöjdförklaring* föreslås att den som är häktad, antingen i målet eller i annat mål, skall få avge sådan förklaring inför styresmannen för den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller inför föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik, där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befattningshavare som har uppsikt över häktet. Vid förfall för någon av nu nämnda befattningshavare får förklaringen avges inför den som är i vederbörande befattningshavares ställe. Med hänsyn till personalförhållandena vid de rättspsykiatriska klinikerna är det inte säkert att det under alla veckans dagar kommer att finnas personal tillgänglig som kan betros med att mottaga nöjdförklaring. I promemorian föreslås därför att Kungl. Maj:t skall kunna förordna att häktad som är intagen på rättspsykiatrisk klinik skall kunna avge nöjdförklaring inför närmaste polismyndighet. För den som är intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd föreslås gälla samma regler som för häktad.

I fråga om den som är på fri fot föreslås att nöjdförklaring skall kunna avges även inför föreståndare för allmänt häkte.

Bestämmelserna om *befordran av dom till verkställighet* har i promemoriaförslaget delats upp på två paragrafer. I den första, 9 §, behandlas de fall då den dömden är häktad, i domsmålet eller i annat mål, eller då han redan är intagen i kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i annat mål. I samtliga dessa fall skall domen enligt förslaget

omedelbart befordras till verkställighet så snart den blir verkställbar. Förslaget innebär sålunda i denna del den nyheten att dom som avser häktad i annat mål skall befordras till verkställighet oavsett var den häktade förvaras. Av en jämförelse med 19 § i förslaget framgår att strafftiden kommer att räknas från den dag verkställigheten sålunda skall anses ha börjat. Att en dom befordras till verkställighet betyder enligt förslaget inte att den dömda alltid skall förpassas till kriminalvårdsanstalt. Är någon häktad i annat mål än domsmålet skall förpassning inte ske även om den häktade förvaras i allmänt häkte. I detta fall inskränker sig verkan av att domen befordras till verkställighet till att strafftiden börjar löpa.

Bestämmelser om befordran till verkställighet av dom mot den som är på fri fot är i förslaget intagna i 10 §. Där regleras till en början det fallet att domen blir verkställbar genom att fullföljdstiden går ut. I sådant fall bör, sedan beslut om anstaltsplacering meddelats, kriminalvårdsstyrelsen utfärda föreläggande för den dömda att senast viss dag inställa sig på anstalten. Skulle den dömda inte efterkomma föreläggandet, föreslås kriminalvårdsstyrelsen få rätt att hos polismyndigheten begära förpassning till anstalten. Föreligger fara för att den dömda skall avvika bör enligt förslaget kriminalvårdsstyrelsen ha möjlighet att begära förpassning utan föregående föreläggande.

Om den som är på fri fot avger nöjdförklaring på kriminalvårdsanstalt eller på allmänt häkte, skall den som tar emot förklaringen enligt förslaget omedelbart befordra domen till verkställighet. I övrigt innehåller 10 § bestämmelser om befordran till verkställighet på grund av nöjdförklaring inför polismyndighet eller militär befattningshavare. Dessa bestämmelser överensstämmer i sak med gällande rätt. I de fall då det enligt nu berörda föreskrifter åligger polismyndighet att förpassa någon till kriminalvårdsanstalt har myndigheten möjlighet att i stället meddela den dömda föreläggande att själv inställa sig vid anstalten.

Enligt gällande rätt räknas strafftiden, utom när det gäller häktad, tidigast från den dag den dömda tas in i fångvårdsanstalt. För att den dömda inte skall gå miste om verkställighetstid måste på grund härav alla *förpassningsresor* företas med största skyndsamhet. Detta försvårar ett rationellt utnyttjande av transportresurserna och leder ibland till att en förpassning måste genomföras trots att den bort anstå med hänsyn till den förpassades fysiska eller psykiska kondition.

I promemorian föreslås att strafftiden skall kunna räknas från det att den dömda omhändertas för förpassning. Den dömda behöver då inte gå miste om verkställighetstid på grund av att förpassningen till kriminalvårdsanstalten blir fördröjd. I anslutning härtill innehåller promemoriaförslaget vidare en regel som anger att den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd tillfälligt kan få förvaras i allmänt häkte eller polisarrest. Som villkor för sådan förvaring uppställs det kravet att den skall vara erforderlig med hänsyn till transportförhållandena. Bestämmelsen föreslås bli tillämplig även när en intagen som har rymt från en kriminalvårdsanstalt skall föras tillbaka till anstalten för

fortsatt verkställighet.

I fråga om *uppskovsbestämmelserna* i behandlingslagen uttalas i promemorian att uppskov med verkställigheten av fängelse bör kunna medges endast i fall då skäl av synnerlig styrka kan åberopas. Vad gäller de omständigheter och intressen som det kan finnas anledning att beakta i detta sammanhang bör det dock enligt promemorian ges utrymme för en något friare bedömning än som är möjlig enligt nuvarande regler. Hänsyn bör sålunda kunna tas, utöver vad som nu gäller, också till ett arbetsgivarintresse som från samhällssynpunkt är av synnerlig styrka. Även andra intressen än arbetsgivarintressen bör emellertid kunna beaktas. Förslaget syftar här bl. a. på fall då den dömda ingår i ett arbetslag och en straffverkställighet skulle drabba de övriga i laget oskäligt hårt. Uppskov bör även kunna förekomma om den dömda endast därigenom kan få tillfälle att fullgöra ett särskilt angeläget uppdrag för någon organisations räkning. Enligt promemorian bör bestämmelsen mot bakgrund härav utformas så att uppskov skall kunna beviljas när synnerliga skäl föreligger.

I promemorian konstateras vidare att flera skäl talar för att frågor om uppskov med straffverkställighet förs över från länsstyrelsen till annat organ. Enligt promemorian bör dock en ändring av nuvarande ordning anstå till dess den nyligen tillkallade utredningen om de centrala nämndernas uppgifter och organisation (Ju 1973:15) har slutfört sitt uppdrag.

När det gäller anstånd med verkställighet på grund av nådeansökan föreslås i promemorian den ändringen i förhållande till gällande rätt, att hinder mot anstånd kommer att föreligga inte bara i fall då den dömda är häktad eller när nåd tidigare har sökts i målet utan även när den dömda är intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd.

Enligt 37 § första stycket behandlingslagen avbryts pågående verkställighet om den dömda häktas. Promemoriaförslaget utgår från att samtidig verkställighet av häktning och påföljd skall kunna äga rum i denna situation. Häktning bör således inte föranleda att verkställigheten avbryts. För att uppnå detta syfte föreslås i promemorian att 37 § första stycket behandlingslagen inte skall få någon motsvarighet i den nya lagstiftningen.

Av nyssnämnda stadgande i behandlingslagen framgår motsättningsvis att häktning av annat skäl än misstanke om brott inte medför avbrott i pågående verkställighet. Här avses exempelvis häktning av tredskande vittne. Genom att häktningen i sådant fall inte medför något avbrott i pågående verkställighet torde tvångsmedlet inte ha någon effekt beträffande den som undergår påföljd under så lång tid att häktningen måste hävas innan frigivning från påföljden sker.

Enligt promemorian saknas skäl att behålla en sådan ordning. Därför föreslås en bestämmelse om att verkställigheten skall avbrytas, om den som undergår fängelse, ungdomsfängelse, internering eller behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB häktas av annan anledning än misstanke om brott.

I promemorian uttalas att bestämmelserna om *beräkning av strafftid* bör ändras som en konsekvens av vad som har föreslagits när det gäller nöjdförklaring och befordran av dom till verkställighet. Sålunda bör strafftiden, när den dömden är häktad eller eljest intagen i kriminalvårdsanstalt, räknas från den dag domen får verkställas. Detta bör gälla oavsett om domen har meddelats i häktningsmålet eller i annat mål och oavsett var den dömden förvaras. I fråga om den som inte är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt bör strafftiden räknas från den dag den dömden tas in i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt enligt den föreslagna 10 §. Enligt promemorian bör vidare strafftidsberäkningen börja, när polismyndighet omhändertar någon för förpassning till kriminalvårdsanstalt.

I överensstämmelse med ett av kriminalvårdsberedningen framlagt förslag förordas i promemorian att vid beräkning av strafftid i fråga om korta frihetsstraff en månad alltid skall motsvara 30 dagar.

3.2 Kriminalvård i anstalt

I promemorian framhålls att de lagändringar i fråga om anstaltsvården som aktualiserats är av sådan omfattning att de inte lämpligen låter sig inordnas i den nuvarande behandlingslagen. I enlighet med vad som förutsatts i statsverkspropositionen föreslås därför i promemorian att det införs en ny lag — *lag om kriminalvård i anstalt* — som ersätter de delar av behandlingslagen som innehåller bestämmelser om behandlingens anordnande och närmare utformning. Därutöver föreslås vissa ändringar i brottsbalkens bestämmelser om anstaltsvården.

I 1 § anges lagens tillämpningsområde. Detta område är i sak överensstämmande med vad som gäller enligt behandlingslagen. I 2 § anges att kriminalvårdsstyrelsen leder och har inseende över kriminalvården i anstalt.

Det nya anstaltssystemet som avses bli genomfört inom kriminalvården bygger på dels ett begränsat antal riksanstalter för mera svårhanterliga klienter, klienter med långa strafftider och klienter som främst av allmänpreventiva skäl ådömts korta frihetsstraff och dels ett antal mindre lokalanstalter för övriga intagna. En bestämmelse som anger att kriminalvårdsanstalt är riksanstalt eller lokalanstalt tas därför upp i 3 §. I samma paragraf föreslås en bestämmelse som anger att såväl lokalanstalt som riksanstalt är öppen eller sluten.

I 4 § anges målsättningen för kriminalvården i anstalt samt vissa allmänna principer för vårdens utformning. I motiveringen till bestämmelserna framhålls att de riktlinjer som statsmakterna antagit för den fortsatta utformningen av anstaltsvården syftar till att genom en reform av anstaltsvårdens organisation och verksamhetsformer skapa bättre förutsättningar än hittills att förverkliga den sedan länge i svensk kriminalvård gällande målsättningen att anstaltsvården skall utformas så, att den intagnes anpassning i samhället främjas och att skadliga följder av frihetsberövandet såvitt möjligt förebyggs. Mot bakgrund härav anges i förevarande paragraf att verksamheten vid anstalterna redan från början

bör inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten i den mån det kan ske utan att kravet på samhällsskydd blir eftersatt. Till dessa bestämmelser har fogats en motsvarighet till gällande föreskrift att frigivning och övergång till vård utom anstalt skall förberedast i god tid.

I riktlinjerna för anstaltsvårdens fortsatta utformning har anförts att man bör åstadkomma en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård och att ett förverkligande av vårdens syfte ofta motiverar stödåtgärder och vårdinsatser av andra myndigheter och organ än kriminalvårdens. Dessa principer föreslås komma till uttryck i bestämmelser i 5 §, som anger att kriminalvården i anstalt bör planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ och att i den mån ett förverkligande av vårdens syfte påkallar insatser av andra samhälleliga organ bör dessa, varlt och ett inom sitt ansvarsområde, verka för att ändamålsenliga och i övrigt lämpliga åtgärder vidtas. I paragrafen har också tagits in bestämmelser som ger uttryck för grundsatsen att den intagne skall stimuleras att själv medverka aktivt vid planläggningen av anstaltsvistelsen och den därefter följande vården i frihet.

I fråga om principerna för fördelningen av de intagna mellan olika typer av anstalter framhålls i promemorian att anstaltsplaceringen bör ske inte så mycket med hänsyn till arten av den påföljd som ådömts den intagne utan mera under hänsynstagande till de speciella behov och förutsättningar som karakteriserar den klientelgrupp till vilken, bortsett från påföljdens art, den intagne närmast kan hänföras. När det gäller fördelningen av de intagna mellan lokalanstalter och rixsanstalter föreslås i 6 § bestämmelser som får ses enbart som mycket allmänna riktlinjer för valet av anstaltsplacering. Vid bestämmelsernas utformning har ledning hämtats från den indelning av anstaltsklientelet i tre olika grupper som kriminalvårdsberedningen gjort. Till det s. k. normalklientelet (grupp A) hänförs framför allt de personer som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år. Enligt förslaget skall den som undergår sådan påföljd företrädesvis vara placerad i lokalanstalt. Det s. k. svårhanterliga klientelet (grupp B) torde i övervägande antalet fall återfinnas bland de personer som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering. Den som undergår sådan påföljd skall enligt förslaget företrädesvis vara placerad i rixsanstalt men får föras över till lokalanstalt när så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt. De personer som ådömts korta frihetsstraff huvudsakligen av allmänpreventiva skäl (grupp C) utgör den övervägande delen av dem som undergår fängelse i högst fyra månader. Detta klientel skall enligt förslaget företrädesvis vara placerat i rixsanstalt.

I 7 § föreslås bestämmelser som reglerar grunderna för de intagnas fördelning mellan öppna och slutna anstalter. Den principiella utgångspunkten för de föreslagna bestämmelserna är att vården i anstalt bör vara så öppen som möjligt. Därför föreslås att intagen bör placeras i öppen anstalt om inte annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl. I fråga om vissa

kategorier brottslingar med långa strafftider föreslås en särreglering som ger uttryck för en mer restriktiv hållning när det gäller placering i öppen anstalt. Sålunda föreskrivs i paragrafens tredje stycke att den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer bör placeras i slutan stalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad sålunda sagts gäller dock inte om annan placering krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt. En bestämmelse om placering av intagen som inte fyllt 21 år har tagits in i 8 §. Bestämmelsen anger att vid placering av sådan intagen särskilt skall beaktas att han såvitt möjligt hålls åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

De närmare bestämmelserna om kriminalvården i anstalt tas upp i 2 kap. i lagförslaget. Kapitlet inleds med bestämmelser i 9 § om det allmänna bemötandet av intagen och vissa skyldigheter för intagen.

I 10 § ges bestämmelser om intagens arbete och annan verksamhet inom anstalten. Bestämmelserna syftar till att erbjuda de intagna vidsträckt behandlingsalternativ, avpassade till den enskildes förutsättningar och behov. Ökade möjligheter till s. k. frigång föreslås enligt bestämmelser som tagits in i 11 §.

De riktlinjer som statsmakterna dragit upp för anstaltsvårdens fortsatta utformning innebär att de intagnas arbetsplikt skall bibehållas. En bestämmelse om arbetsplikten finns upptagen i 12 §. Därvid likställs med arbete såväl deltagande i undervisning som yrkesutbildning som anordnas för de intagna.

Om intagens utomhusvistelse m. m. ges bestämmelser i 13 §. Fritidsverksamhet och utövande av religion regleras i 14 och 15 §§. Bestämmelserna om fritidsverksamhet är mer utförliga och vittsyftande än motsvarande bestämmelser i gällande lag.

När det gäller arten av de förberedelser som kommer i fråga för intagens frigivning eller överförande till vård utom anstalt föreslås i 16 § mera preciserade bestämmelser än f. n. Sålunda anges — förutom att därvid särskilt skall eftersträvas att bereda den intagne lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet samt lämplig bostad — att om den intagne kommer att behöva undervisning, yrkesutbildning eller ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder, i görligaste mån åtgärder skall vidtas för att tillgodose sådant behov.

Bestämmelser om intagnas gemenskap och avskildhet finns intagna i 17-23 §§. Genom dessa bestämmelser utvidgas de intagnas möjligheter till gemenskap och inskränks i motsvarande mån de i gällande lag givna möjligheterna att hålla intagna i avskildhet från andra intagna. Som huvudregler anges att intagen dels skall arbeta tillsammans med andra intagna och dels får under fritid vistas tillsammans med andra intagna. Därefter anges i lagtexten de undantagssituationer i vilka intagen får

hållas avskild från andra intagna. För att bättre än f. n. tillgodose rättssäkerhetsintresset vid handläggningen av frågor om enrumsplacering i här avsedda fall föreslås vissa särskilda bestämmelser.

När det gäller intagens rätt att inneha personliga tillhörigheter föreslås i 24 § bestämmelser som avser att ge uttryck för en mindre restriktiv hållning än som följer av nuvarande bestämmelser på detta område.

I fråga om intagens rätt att ta emot och avsända brev har i 25–28 §§ tagits in bestämmelser som innebär att möjligheterna till brevgranskning inskränks i förhållande till vad som nu gäller. Brevgranskning skall få ske endast i den utsträckning som det är påkallat av säkerhetsskäl. Denna huvudregel kompletteras med särskilda föreskrifter som närmare anger när granskning får ske. Bestämmelserna innebär att brev till intagen får granskas om det finns anledning anta att det innehåller otillåtet föremål, att brev vidare får granskas stickprovsvis i öppen anstalt dock bara vid särskilda tillfällen – samt att i sluten anstalt brev dessutom får granskas om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnas särskilda förhållanden. Bestämmelser ges även i fråga om förfarandet vid granskning och kvarhållande av brev. Förtroenderådets korrespondens skall enligt särskild bestämmelse vara underkastad samma regler som föreslås gälla för enskild intagens brev.

De nuvarande rätt snävt utformade lagbestämmelserna om besök ersätts i 29 § med bestämmelser av mindre restriktiv karaktär. För att öka möjligheterna att hindra insmuggling till de intagna av otillåtna föremål, t. ex. narkotika, vapen e. d., föreslås i samma paragraf en bestämmelse av innehåll att det som villkor för besök av säkerhetsskäl kan föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation. Motsvarighet till denna bestämmelse saknas i den nuvarande behandlingslagen. Bestämmelser som reglerar de intagnas rätt att använda telefon saknas i behandlingslagen. I 30 § föreslås bestämmelser härom. Dessa är utformade i nära överensstämmelse med de föreslagna reglerna om besök. En för brevväxling, besök och telefonsamtal gemensam undantagsbestämmelse av hänsyn till rikets säkerhet finns i 31 §.

Om permissioner m. m. ges bestämmelser i 32–35 §§. De föreslagna bestämmelserna om regelbunden korttidspermission och om sådan korttidspermission som ges av särskild anledning innebär en uppmjukning i förhållande till motsvarande bestämmelser i behandlingslagen. Särskilt är att märka att regelbunden korttidspermission skall kunna beviljas, om inte faran för missbruk är avsevärd. Är noggrann tillsyn behövlig skall den intagne under permissionen kunna vara ställd under bevakning. Samtidigt föreslås i fråga om vissa kategorier intagna som har långa strafftider och som är placerade i sluten anstalt en särskild bestämmelse som innebär att korttidspermission får ges endast om synnerliga skäl föreligger. Långtidspermission föreslås under benämningen frigivningspermission kunna beviljas som ett led i förberedelse för villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt. För den som undergår fängelse öppnas möjlighet att få frigivningspermission redan från den dag då s. k. hälftenfrigivning kan ifrågakomma samtidigt som den nuvarande maximitiden 14 dagar slopas.

Vidare föreslås en bestämmelse som innebär att i fall då intagen genom vistelse utanför anstalt kan bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället, sådan vistelse kan beviljas honom under lämplig tid, om särskilda skäl föreligger därtill. För vistelsen utanför anstalt skall i så fall ställas de villkor som kan anses erforderliga. Det är här fråga om en motsvarighet till sådan långtidspermission i rehabiliteringssyfte som f. n. kan beviljas endast den som undergår ungdomsfängelse.

Bestämmelser om de intagnas rätt till medinflytande genom samrådsorgan o. d. har tagits in i 36 §. Sådana bestämmelser saknas i den nuvarande lagen.

Om vård vid sjukdom m. m. ges bestämmelser i 37–41 §§. Vid utformningen av dessa bestämmelser har hänsyn tagits till de ökade möjligheter att anlita den allmänna sjukvården som kommer att föreligga för en stor del av anstaltsklientelet till följd av lokalanstälternas tillkomst.

Transporter av intagen regleras i 42 § och inställelse vid domstol och inför annan myndighet i 43 §. Ersättning för arbete m. m. behandlas i 44 §. Bestämningen av de aktiviteter som berättigar till ersättning är mer vidsträckt än i gällande lag.

Bestämmelser om disciplinär bestraffning m. m. föreslås intagna i 46–51 §§. När det gäller reaktionsformerna föreslås väsentliga nyheter. Enligt förslaget skall den intagne kunna tilldelas varning eller åläggas att vara innesluten i enrum under högst sju dagar. Som ny reaktionsform införs alltså varning samtidigt som isoleringsstraffets maximitid minskas. I promemorian konstateras att det nuvarande systemet har påtagliga nackdelar, eftersom det innebär att allvarigare misskötsamhet, t. ex. rykning och permissionsmissbruk, vanligen föranleder förutom enrumsplacering att vederbörande övervakningsnämnd eller centrala nämnd sedermera vid prövningen av fråga om villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt förlänger anstaltsvistelsen med viss tid. Den intagne får under sådant förhållande lätt intrycket att han blir dubbelt bestraffad för samma gärning. I den mån någon längre tid förflutit sedan gärningen begicks uppfattas därvid den senare åtgärden som särskilt obillig. Enligt promemorian kan man emellertid i förevarande sammanhang inte underlåta att ta hänsyn till att det från disciplinär synpunkt föreligger ett behov av tillgång till en mera kännbar påföljd än ett isoleringsstraff på högst sju dagar. Därför förordas en ordning som innebär att det redan i samband med äläggande av isoleringsstraff kan förordnas att den tid under vilken den intagne enligt beslutet skall vara innesluten i enrum inte skall räknas in i tiden för verkställighet av den påföljd som den intagne undergår. Som en konsekvens av denna ordning bör vid prövning av fråga om villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt hänsyn inte längre kunna tas i varje fall till sådan misskötsamhet som föranlett disciplinär bestraffning.

I den mån ett indisciplinärt beteende föranleder sådana behandlingsmässiga åtgärder som indragning eller senareläggning av frigång eller

permission eller förflyttning till annan mer sluten anstalt är det enligt promemorian väsentligt att skälig hänsyn därtill kommer att tas i disciplinärendet. I den nya lagen föreslås därför en föreskrift som anger att vid prövning av fråga om disciplinär bestraffning bör beaktas om förseelsen har andra följder för den intagne, särskilt med hänsyn till förhållanden som avses med bestämmelserna om frigång, korttidspermission och frigivningspermission.

I anslutning till förslaget om disciplinär bestraffning föreslås att bestämmelsen i 26 kap. 7 § BrB ändras sålunda att det inte längre anges att den dömdes uppförande under anstaltstiden skall särskilt beaktas vid prövning av fråga om villkorlig frigivning. Även i övrigt föreslås en omarbetning av bestämmelsen. Enligt den föreslagna lydelsen skall vid prövning av fråga om villkorlig frigivning särskilt beaktas verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningar för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

2 kap. avslutas med vissa jämningsbestämmelser i 52 och 53 §§.

I 54--59 §§ ges bestämmelser om beslut, besvär och delegation m. m. Här kan nämnas att den föreslagna bestämmelsen i 58 § ger, med vissa undantag, möjlighet för Kungl. Maj:t att till tjänsteman inom kriminalvården delegera kriminalvårdsstyrelsens befogenheter enligt lagen. Delegation från kriminalvårdsstyrelsen till tjänsteman inom kriminalvården kan enligt förslaget bl. a. avse befogenhet för styresman vid anstalt att besluta om disciplinär bestraffning. Av den föreslagna bestämmelsen i 57 § framgår att styresmannens beslut skall lända omedelbart till efterrättelse om inte denne annorlunda förordnar. Om styresmannen vid åläggande av inneslutning i enrum med stöd av tidigare förordnade nya bestämmelse förordnar att den ålagda tiden inte skall inräknas i tiden för verkställighet av den påföljd som den intagne undergår, kommer enligt förslaget emellertid den ordningen att gälla att beslutet i dess helhet omedelbart skall underställas kriminalvårdsstyrelsens prövning.

Ansvarsbestämmelser m. m. finns intagna i 60 och 61 §§. Tillämpningsföreskrifter behandlas i 62 §.

3.3 Ändringar i brottsbalkens bestämmelser om skyddstillsyn

I dom på skyddstillsyn kan enligt 28 kap. 3 § BrB ingå behandling i anstalt. Har förordnande härom meddelats beträffande någon som inte fyllt 23 år, kan domstolen bestämma att anstaltsbehandlingen skall verkställas utan hinder av att domen på skyddstillsyn inte har vunnit laga kraft. Motsvarande gäller om domstol under pågående skyddstillsyn på grund av den dömdes misskötsamhet förordnar om anstaltsbehandling liksom när sådant förordnande meddelas på grund av ny brottslighet. Har den dömda i här avsedda fall fyllt 23 år, kan förordnandet inte verkställas innan domen på skyddstillsyn vunnit laga kraft mot den dömda.

Uppkommer fråga om anstaltsbehandling under pågående skyddstillsyn, kan övervakningsnämnd eller domstol med stöd av 28 kap. 11 § BrB

förordna att den dömda skall tillfälligt omhändertagas. Beslutet går omedelbart i verkställighet, men omhändertagandet får inte pågå under längre tid än en vecka eller undantagsvis två veckor.

I mot. 1971:649 väcktes frågan om en ändring av BrB av innebörd att domstol, när den under pågående skyddstillsyn förordnar om anstaltsbehandling eller undanröjer skyddstillsynen och dömer till fängelse, skall ha möjlighet att förlänga tiden för omhändertagande enligt 28 kap. 11 § till dess domstolens beslut vinner laga kraft.

Justitiekommittén (JuU 1971:17) avvisade av olika skäl den i motionen föreslagna lösningen men tog fasta på ett par förslag som framförts under remissbehandlingen. Ett av dessa förslag gick ut på att vidga möjligheterna att förordna om omedelbar verkställighet av beslut om anstaltsbehandling genom att ta bort den nuvarande åldersgränsen. Ett annat förslag avsåg möjligheten att i vissa fall förordna om omedelbar verkställighet när domstol undanröjer skyddstillsyn och dömer till fängelse. Dessa frågor borde enligt utskottets mening övervägas av Kungl. Maj:t. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I promemorian behandlas endast förslaget om omedelbar verkställighet av beslut om anstaltsbehandling för sådana som har fyllt 23 år. Enligt promemorian torde situationen i de fall då domstolen överväger att låta anstaltsbehandling ingå i skyddstillsyn för det äldre klientelet i allmänhet vara sådan att omedelbara åtgärder behövs för att lösa akuta sociala problem. Det måste under sådana omständigheter anses olyckligt att behandlingen kan komma att dröja under avsevärd tid.

Enligt promemoriaförslaget talar övervägande skäl för att domstolen bör ha möjlighet att förordna om omedelbar verkställighet av förordnande om anstaltsbehandling ingående i skyddstillsyn även i fråga om dömda som fyllt 23 år. Förslaget föranleder ändringar i 28 kap. 3 § andra stycket och 38 kap. 9 § andra stycket BrB.

4 Remissyttrandena

4.1 Verkställighet av vissa brottmålsdomar och beräkning av strafftid

Förslaget i departementspromemorian att i en särskild lag ta upp bestämmelser om befordran till verkställighet av vissa brottmålsdomar och om beräkning av strafftid m. m. har allmänt godtagits under remissbehandlingen. Det i promemorian framlagda lagförslaget har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Förslaget om vidgade möjligheter till s a m t i d i g v e r k s t ä l l i g h e t av häktning och påföljd i annat mål har tillstyrkts av de remissinstanser som yttrat sig i denna fråga. Sålunda anser *RA* att förslaget innebär sådana fördelar att det bör genomföras. *Socialstyrelsen* anser att även om den föreslagna regeln i princip endast får betydelse för det fall att vederbörande frikännes i det senare målet, det är tillfredsställande att konstatera att tidigare fängelsedomar och förvandlingsstraff som är verkställbara alltid skall få avtjänas under häktningstiden oberoende av var den dömda hålls häktad.

Beräffande reglerna om n ö j d f ö r k l a r i n g erinrar *RA* om att sådan förklaring hädanefter inte från tidssynpunkt har någon betydelse för den som är häktad. Önskemålet om ändamålsenlig behandling torde i vart fall med den dömdes medgivande kunna tillgodoses i annan ordning än genom nöjdförklaring. För den som eljest är intagen i fängvårdsanstalt torde nöjdförklaring inte fylla någon funktion. Den som är på fri fot bör dock enligt *RA* alltså kunna avge nöjdförklaring. Om det visar sig att möjligheten att avge nöjdförklaring har betydelse endast för sistnämnda grupp, torde det böra övervägas att inskränka nöjdförklaringsinstitutet till sådana fall, vilket skulle få till följd att hithörande bestämmelser kan göras åtskilligt enklare.

Enligt *hovrätten över Skåne och Blekinge* förefaller de föreslagna bestämmelserna om nöjdförklaring och befordran till verkställighet av dom onödigt komplicerade. Bestämmelserna kan väsentligt förenklas t. ex. genom att 4 och 6 §§ förs samman så att nöjdförklaring skall kunna avges inför viss myndighet oberoende av om den dömda är häktad, intagen på kriminalvårdsanstalt eller på fri fot.

Förslaget att nöjdförklaring skall kunna avges på rättspsykiatrisk klinik godtas av flertalet remissinstanser. *Socialstyrelsen* framhåller att gällande jourssystem vid klinikerna medför att skyldigheten att motta nöjdförklaringar knappast kan åläggas någon annan än den som är ordinarie chef för kliniken. Vid förfall för honom måste därför alltid polismyndighet anlitas för en sådan uppgift. Även under den tid då klinikchefen är i tjänst torde det vara säkrast och mest praktiskt — med hänsyn till bl. a. klinikchefens ringa rutin och hårt belastade tid — att polismyndighet i första hand får till uppgift att motta nöjdförklaring av den som vistas på rättspsykiatrisk klinik.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att vissa skäl talar mot att

polismyndighet i den angivna situationen skall kunna åläggas att motta nöjdförklaring. Länsstyrelsen erinrar om att socialstyrelsen i annat sammanhang har ifrågasatt om inte klinikchef i vissa fall skall kunna vägra att motta nöjdförklaring. Socialstyrelsen påpekade därvid att problem kan uppstå när det gäller att fastställa om en nöjdförklaring kan betraktas som en giltig viljeförklaring, nämligen när det är fråga om patienter som på grund av psykisk sjukdom eller utvecklingsstörning uppenbarligen inte är i stånd att rätt bedöma innebörden av en sådan rättshandling. Att under sådana förhållanden ålägga myndighet, vars befattningshavare saknar psykiatrisk utbildning, att uppta nöjdförklaring av någon som är intagen på rättspsykiatrisk klinik, anser länsstyrelsen vara olämpligt. Därtill kommer att det på senare år har varit en allmän strävan att avlasta polisen uppgifter som inte är typiskt polisiära. Länsstyrelsen avstyrker därför förslaget att polismyndighet i angiven situation skall kunna åläggas att uppta nöjdförklaring.

Enligt *interneringsnämndens* mening är innebörden av uttrycket "befordra domen till verkställighet" i 9 och 10 §§ i förslaget inte helt klar. Ordalydelsen tyder närmast på att meningen är att verkställigheten skall börja. Enligt BrB och den förslagna lagen om kriminalvård i anstalt skall emellertid verkställigheten ske i kriminalvårdsanstalt. I promemorian anges att med uttrycket förstås att verkställigheten anses ha börjat. Faktiskt intagande i kriminalvårdsanstalt avses alltså inte. Det sägs rent ut att så inte alltid skall ske. Enligt interneringsnämndens mening skulle det vara en fördel om det tydligare än i förslaget angavs när den dömde skall intas i kriminalvårdsanstalt. De bestämmelser som i övrigt behövs för att tillgodose syftet med förslaget bör utformas som regler för straffidsberäkningen, inte som regler för när verkställigheten börjar. Härigenom skulle man också komma ifrån en svårighet som inte är löst i förslaget, nämligen frågan om vilka regler som skall gälla för behandlingen av den som är häktad och som samtidigt undergår påföljd. Behålls förslagets uppläggning bör i lagen lämnas klart besked i vilken utsträckning undantag från BrB:s och den föreslagna behandlingslagens regler kan eller skall ske när den dömde är häktad.

Det i 10 § första stycket föreslagna tillvägagångssättet, som innebär att kriminalvårdsstyrelsen skall förelägga den som dömts till frihetsstraff och är på fri fot att senast viss dag inställa sig vid kriminalvårdsanstalt, anser *hovrätten över Skåne och Blekinge* vara mindre ändamålsenligt, t. ex. om den dömde är intagen på vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Hovrätten föreslår därför att andra stycket i samma paragraf utgår och att i stället som sista punkt i första stycket upptas en bestämmelse som anger att kriminalvårdsstyrelsen äger begära att polismyndighet förpassar den dömde till anstalten. I detta sammanhang erinrar hovrätten om att den som har dömts kan få påföljden verkställd genom att avge nöjdförklaring. Någon motsvarande möjlighet finns emellertid inte för den dömde om domen har vunnit laga kraft. Hovrätten anser att denna skillnad inte är sakligt motiverad. Den dömde bör även efter fullföljdstidens utgång kunna begära att få domen verkställd. Som ett sista stycke i 10 § bör därför föreskrivas att vad i tredje stycket

sågs gäller även den som i annat fall begär att lagakraftvunnen dom skall verkställas.

Statskontoret understryker vikten av att den föreslagna reformen i fråga om föreläggande att inställa sig på kriminalvårdsanstalt genomförs. I nuläget saknas överblick över dömda som är på fri fot. Uppskattningsvis omfattar dessa ca 9 000 av de 12 000 personer som årligen undergår frihetsstraff. Förslaget skapar förutsättningar för en ökad kunskap om denna grupp av klientelet och för en rationell handläggning av förelägganderutinen. Genom att dessa arbetsuppgifter överförs på kriminalvårdsstyrelsen underlättas sålunda den övergång till ett ADB-orienterat friföttingsregister, som samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet och kriminalvårdsstyrelsen planerar till budgetåret 1975/76. Om lagförslaget genomförs kan uppgifter om förelägganden på ett enkelt och rationellt sätt insamlas och databehandlas. Med nuvarande ordning skulle det däremot bli nödvändigt att ålägga 119 polisdistrikt rapporteringsskyldighet till kriminalvårdsstyrelsen för att få ett motsvarande fungerande register. En sådan lösning skulle enligt statskontorets mening vara svår att genomföra. Ett register som byggs upp med utgångspunkt från den i promemorian förordade ordningen kommer att ge möjligheter till bl. a. statistikuttag periodvis över antalet dömda som har fått förelägganden att inställa sig. På så sätt får man bl. a. ökade kunskaper om köbildningen inom kriminalvården. Därmed skapas förutsättningar för ett bättre utnyttjande av anstaltsbeståndet samt bättre vårdplanering och en jämnare personaldimensionering.

Kriminalvårdsstyrelsen anser att nuvarande system i stort sett har fungerat väl. Någon omfördelning av anstaltsbeläggningen så att beläggningstopparna bortfaller synes inte i och för sig följa av en omläggning av föreläggandeproceduren. Enligt kriminalvårdsstyrelsens mening erbjuder systemet med föreläggande genom polismyndighet åtskilliga fördelar. Genom att den dömda i allmänhet kallas till polisen får han tillfälle till en service som tycks utnyttjas i stor omfattning. Han kan sålunda få resonera med en polisman om de olika problem som uppstår i samband med inställelsen vid anstalt. Han kan få råd och upplysningar om möjligheterna att ansöka om uppskov med verkställigheten eller om hur han skall förfara om han vill söka nåd. Om han söker uppskov eller nåd får polismyndighet direkt kännedom om detta och brukar då underlåta att utfärda föreläggande om inställelse. På polisdistrikten, särskilt mindre sådana, har man också i inte ringa utsträckning personlig kännedom om klienterna. Därmed har man särskilda möjligheter att bedöma om en klient bör direkt förpassas in på anstalt eller om han kan kallas till polisen för att få föreläggande att själv inställa sig. I vissa fall kan, i samband med att en person grips för förseelse eller brott, införpassning ske direkt. Om kriminalvårdsstyrelsen i stället för polismyndigheten skall förelägga den dömda att inställa sig på fängvårdsanstalt är det enligt styrelsens mening angeläget att man söker se till att de fördelar som det nuvarande systemet erbjuder i möjligaste mån bibehålls. Även det föreslagna systemet medför enligt kriminalvårdsstyrelsen vissa fördelar

för kriminalvården och den intagne. Ett överförande av föreläggandena påverkar och underlättar sålunda genomförandet av ett fullständigt maskinellt register över dömda som är på fri fot. Uppgifter om förelägganden kan på ett enkelt sätt tas emot och databehandlas. I kombination med en maskinellt uttagen beläggningsstatistik kan antalet disponibla platser ställas mot antalet icke – häktade dömda som fått resp. inte fått föreläggande. Möjligen kan detta leda till ett något bättre utnyttjande av den tillgängliga platskapaciteten. Polisen får vidare viss avlastning i sina hittillsvarande uppgifter med att kalla, delge, förelägga och införpassa de dömda. Slutligen torde i vissa fall den dömde föredra att inställa sig efter föreläggande per post. Det föreslagna systemet bör emellertid kompletteras med viss skriftlig information till den som får föreläggandet, avsedd att i någon mån ersätta den service som polisen hittills har lämnat i dessa ärenden.

Svenska fångvårdssällskapet motsätter sig promemorieförslaget i denna del. Om de dömda på fri fot -- i regel gäller det personer med korta straff -- i fortsättningen skall få föreläggande att inställa sig på anstalt av kriminalvårdsstyrelsen i stället för polismyndigheten, kan detta i förstaste sig som enbart en teknisk rationalisering. Sällskapet kan inte godta en sådan bedömning. Med nuvarande system har nämligen den dömde en naturlig kontaktmöjlighet med den lokala polismyndigheten i samband med föreläggandet och denna möjlighet utnyttjas i avsevärd omfattning. Därvid kan ofta den dömde också tillrådas att ta kontakt med vederbörande kriminalvårdsdirektör för att få sina personliga synpunkter på anstaltsplaceringen beaktade. Sådan kontakt förekommer även i stor omfattning. Mycket talar för att det föreslagna stadgandet och dess tillämpning kan bli ett steg mot att själva anstaltsplaceringarna av frifotingsklientelet genom beslut i administrativ ordning också centraliseras till kriminalvårdsstyrelsen. Sällskapet anser att en sådan utveckling bör förhindras.

Promemorieförslaget om ändrade bestämmelser om förutsättningar för uppskov med straffverkställighet tillstyrks av *länsstyrelsen i Stockholms län* och *Föreningen Sveriges åklagare*.

Kriminalvårdsnämnden anser att de nuvarande bestämmelserna om uppskov behöver omarbetas. Nämnden anser emellertid inte att promemorieförslaget går tillräckligt långt i detta hänseende. Promemorians ändringsförslag utgår enligt nämnden från vissa uttalanden till ledning för rättstillämpningen vilka gjordes under förarbetena till de nu gällande bestämmelserna i 12 § behandlingslagen. Utvecklingen i samhället har lett till att dessa uttalanden i dag inte är giltiga på samma sätt som vid lagstiftningens tillkomst. Den praxis som kriminalvårdsnämnden i dag upprätthåller har kommit att i viss utsträckning lämna de ramar som drogs upp i förarbetena till lagen. De ändrade värderingar som promemorian ger uttryck för har sedan länge godtagits i tillämpningen. Sådana intressen som exemplifieras i promemorian beaktas således redan som skäl för beviljande av uppskov. Men även familjehänsyn och planeringsmässiga skäl godtas. Tillämpningen synes i dessa avseenden innebära en

friare bedömning än som departementsförslaget nu avser att genomföra. Nämnden framhåller att uppskovsreglerna vinner tillämpning på människor som ofta lever under relativt välordnade förhållanden, som inte undandrar sig lagföring och straff och som inte heller befaras begå nya brott. De flesta av dem som ansöker om uppskov med verkställighet är dömda till ett kortvarigt straff som har ådömts av allmänpreventiva skäl. För den dömde är det angeläget att avtjänandet sker vid en tidpunkt då han inte tillfogas alltför kännbart avbräck i utbildningshänseende, familjemässigt, socialt eller ekonomiskt. Även från samhällsekonomisk synpunkt är det önskvärt att han inte gör det. Nämnden kan därför inte ansluta sig till uttalandet i promemorian att uppskov med verkställighet bör kunna medges endast då skäl av synnerlig styrka kan åberopas för ett uppskov. Åtskilliga av de skäl som f. n. godtas för uppskov ryms inte under en sådan beteckning. Detta gäller t. ex. vederbörandes intresse av att efter en tids sjukdom eller arbetslöshet få arbeta ytterligare någon eller några månader för att kunna betala av på sina skulder, intresset att få vara hemma någon tid för att kunna bistå sammanboende, fästmo eller hustru som snart skall föda barn och sedan även kunna hjälpa henne med skötseln av barnet, intresset av att inte behöva bryta ett idrottslag under pågående tävlingssäsong eller ett musikkapell under tiden för dess engagemang samt intresset att under speciella förhållanden inte låta en skolklass byta lärare under pågående termin. En huvudregel att uppskov kan beviljas, när skäl föreligger, skulle bättre ange nuvarande praxis än vad den föreslagna bestämmelsen gör.

Kriminalvårdsnämnden anser att den tid av sex månader för vilken uppskov längst kan beviljas oftast är tillräcklig för att tillgodose förekommande behov av uppskov med straffverkställighet. I vissa fall skulle det dock vara av värde, om anstånd kunde meddelas även för en något längre tid. Den dömde kan ha synnerligen starka personliga skäl för ett uppskov med straffavtjänande, exempelvis för att kunna fullgöra påbörjad värnpliktstjänstgöring eller avsluta pågående omskolning, men behöver för det ändamålet anstånd under längre tid än sex månader. Längsta tid för uppskov bör enligt nämndens mening utan olägenheter kunna sättas till ett år. Något missbruk av en sådan bestämmelse torde inte behöva befaras. En tillräckligt restriktiv tillämpning torde kunna åstadkommas genom en bestämmelse att för längre anstånd än sex månader fordras särskilda skäl.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser att det undantagsvis kan uppkomma situationer där det är ändamålsenligt att ge längre uppskov än sex månader. Detta gäller t. ex. om den dömde omedelbart efter det att domen vunnit laga kraft ansöker om nåd och får underrättelse om avslag på nådeansökan, när endast kort tid av sexmånadersfristen återstår. I sådana fall vore det lämpligt att kunna utsträcka uppskovstiden. För att undvika en olikformig praxis kan lämpligen föreskrivas antingen att endast central myndighet äger besluta härom eller att regional myndighets beslut skall underställas central myndighet.

Flera remissinstanser berör frågan om vilken myndighet som skall besluta i uppskovsärenden. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* har inte något att erinra mot att ärenden rörande uppskov med straffverkställighet förs över från länsstyrelse till annat organ sedan klarhet har vunnits om vilken central myndighet som bör handlägga dessa ärenden.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser att prövningen av ansökan om uppskov i viss mån kan anses som den första kriminalvårdande åtgärden. Med det synsätt som har redovisats i tidigare utredningar på detta område synes det länsstyrelsen mer ändamålsenligt att ansökningarna avgörs av annan myndighet. Enligt såväl föreslagen som nu gällande ordning skall polismyndighet yttra sig i ärendet. Länsstyrelsen finner det mera ändamålsenligt att annan myndighet, t. ex. skyddskonsulent, avger yttrande. Genom att utnyttja den erfarenhet och kunskap som denne besitter i ärenden av liknande slag skulle man få ett fylligare underlag vid prövningen. Det är i och för sig angeläget att praxis är enhetlig. Men med hänsyn till antalet ansökningar kan en central beslutsmyndighet få svårighet i sin handläggning. Med beaktande härav samt med hänsyn till betydelsen av att det beslutande organet så långt möjligt bibehåller den nu befintliga lokala förankringen, föreslår länsstyrelsen att lämpligt regionalt organ skall handha uppskovsärendena. Härvid bör skyddskonsulent vara remissinstans eller delta i besluten.

Kriminalvårdsnämnden ansluter sig till uppfattningen att prövningen av frågor om uppskov med verkställighet av fängelse bör föras över från länsstyrelsen till annat organ. Skäl kan föreligga att, såsom förutsatts i promemorian, låta en reform anstå för att närmare övervägas i samband med pågående utredning rörande bl. a. de centrala nämndernas uppgifter. Kriminalvårdsnämnden vill dock som sin mening uttala att prövningen, åtminstone i första instans, bör anförtros myndighet inom kriminalvårdsverket. Det synes bäst överensstämma med den grundläggande behandlingstanken i den nya kriminalvårdslagstiftningen att låta myndighet, som ansvarar för behandlingen, också bestämma när denna behandling skall påbörjas. Såväl den enskildes intressen som de kriminalpolitiska aspekterna torde härigenom väl kunna tillgodoses. Bäst nås detta syfte, om prövningen förläggs till lokala myndigheter inom verket. Den enskilde bör vidare bevaras rätten att få uppskovsfrågan prövad av en besvärinstans. Enligt nämndens mening lämpar sig ärenden av detta slag emellertid ej för handläggning i den ordning som föreskrivs för allmänna förvaltningsbesvär. Prövningen av ärendena har ringa formella eller juridiska inslag, den angår väsentligen den enskildes personliga och sociala förhållanden. Kriminalvårdsnämnden förordar därför att överprövningen i fortsättningen uppdras åt nämnden eller annan nämnd med motsvarande sammansättning och parlamentariska förankring.

Statskontoret anser att den pågående utredningen om övervakningsnämnderna och de centrala nämnderna inte bör utgöra hinder för att handläggningen av uppskovsärenden överförs till kriminalvårdsstyrelsen. Genom en sådan reform skapar man redan nu organisatoriska förutsättningar för att genomföra ett fullständigt register över dömda på fri fot.

TCO och SACO anser att uppskovsärenden bör avgöras av en central myndighet. TCO ansluter sig till KAIK:s förslag att denna myndighet bör vara kriminalvårdsnämnden men kan även tänka sig kriminalvårdsstyrelsen. SACO förordar kriminalvårdsstyrelsen under förutsättning att styrelsen skall utfärda förelägganden om inställelse vid anstalt.

Kriminalvårdsstyrelsen finner att flera skäl talar för att länsstyrelsen befrias från handläggning av uppskovsärenden. Det förefaller naturligt att ärenden av denna art handläggs av kriminalvårdsstyrelsen. Med hänsyn till pågående arbete inom RI-projektet bör ett överförande av beslutsfunktionerna ske i samband med att den nu aktuella lagstiftningen träder i kraft. Den utredning som pågår beträffande de centrala nämndernas uppgifter och organisation kan inte anses utgöra hinder härför.

Förslaget i 19 § första stycket angående utgångspunkten för strafftidsbereäkningen kritiserar av *hovrätten över Skåne och Blekinge* som anför bl. a.

Avges nöjdförklaring skall dom (eller domsbevis) finnas tillgänglig för styresman (eller annan som skall befordra domen till verkställighet). I detta fall innebär förslaget i 19 § första stycket inte något problem men ej heller någon nyhet. I andra fall är det däremot olämpligt att strafftiden börjar löpa redan då domen får verkställas och inte först när den kommit styresman tillhanda. Om den dömden är häktad i annat mål än det vari domen meddelas kan det inträffa att häktningen häves och den dömden försättes på fri fot, sedan domen vunnit laga kraft mot honom men innan något meddelande, att domen får verkställas mot honom, kommit styresman eller häktesföreståndare tillhanda. Enligt förslaget har i sådant fall strafftiden börjat löpa. Om den dömden är intagen i kriminalvårdsanstalt kan motsvarande hända i det fall den dömden blir villkorligt frigiven, innan styresmannen fått veta att den nya domen kan verkställas. Enligt 25 § i förslaget skall i sådant fall strafftiderna sammanläggas, eftersom fängelse måste anses föreligga till verkställighet så snart domen börjar verkställas enligt 19 § första stycket. För att förhindra att angivna olägenheter uppstår måste styresmannen alltid hos kriminalvårdsstyrelsen (och eventuellt hos domstol) efterhöra om det finnes någon dom som blivit verkställbar. Beslutar domstol att häktning skall hävas, kan den förut häktade inte omedelbart försättas på fri fot utan måste avvakta att häktesföreståndare eller styresman bedriver efterforskningar, om det finnes någon verkställbar dom mot honom. Även om en sådan förfrågan ger negativt besked kan det inträffa att dom som kan verkställas inte nått styrelsen, t. ex. om häktning skett efter domen och styresmannen ej genom domstolen får reda på domen samt kriminalvårdsstyrelsen ej har kännedom om att det finnes en verkställbar dom.

Det oskäligen i nuvarande ordning torde väsentligen ha upphört i och med införandet av de nya reglerna om avräkning av häktningstid. Den föreslagna ordningen förefaller mera opraktisk än den nuvarande. Förslaget bör därför jämkas så att det överensstämmer med den gällande bestämmelsen, dock med den ändringen att när den dömden är häktad i annat mål strafftiden börjar löpa från den dag då domen föreligger för verkställighet. Motsvarande ändring bör göras i 9 §.

Interneringsnämnden diskuterar i detta sammanhang det fallet att den, som utan att vara häktad är intagen i kriminalvårdsanstalt, döms till internering eller till fortsatt internering. Enligt förslaget skall vid beräkningen av den i nya domen bestämda minsta tiden utgångspunkten vara den dag då den nya domen får verkställas. Hade den dömden varit

häktad i det nya målet, skulle häktningstid efter domen ha räknats honom tillgodo. Enligt interneringsnämndens mening talar starka skäl för att i sådana fall avräkning får ske på samma sätt som beträffande häktad. Det kan enligt nämnden vara just den omständigheten att den åtalade är intagen i fångvårdsanstalt som har föranlett att han inte häktats. 19 § bör kompletteras med stadgande härom.

Förslaget i promemorian om att korta frihetsstraff skall omräknas till dagar tillstyrks av *statskontoret* och *övervakningsnämnden i Örebro*.

Kriminalvårdsstyrelsen anser det önskvärt att, om det pågår verkställighet av ett fängelsestraff, som har omräknats till dagar och det förekommer ytterligare ett sådant straff till verkställighet så att den sammanlagda strafftiden kommer att överstiga fyra månader, den omräkning som har skett beträffande det tidigare straffet ändå fortfarande skall gälla.

Kriminalvårdsnämnden anser att de skäl som anförs i promemorian för att kortare fängelsestraff vid verkställigheten skall omräknas till dagar i och för sig synes bärande. Innan en reform genomförs, torde det dock vara nödvändigt att ytterligare överväga de konsekvenser som den kan få i skilda hänseenden. Det synes ej vara helt säkert att fördelarna av reformen överväger nackdelarna. I vart fall torde ytterligare lagändringar bli nödvändiga.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser inte att den föreslagna omräkningsregeln innebär någon förenkling och avstyrker förslaget. Om förslaget skulle genomföras bör det ske genom en ändring i 26 kap. 1 § BrB så att domstolen skall bestämma strafftids på högst fyra månader i visst antal dagar. Hovrätten fortsätter.

Bakom förslaget synes det enligt hovrätten ligga icke så mycket praktiska överväganden som den obestyrkta misstanken att anhopningen av dömda, som avtjänar straff i månadsskiftet februari-mars varje år, beror på att dessa får avtjäna ett par dagar kortare straff än de skulle ha fått göra vid någon annan tid på året. Att de som avtjänar straff vid detta månadsskifte blir gynnade framför dem, som är intagna vid någon annan tidpunkt, kan inte vara utslagsgivande; någon millimeter-rättvisa finns ändå inte när det gäller straffmätningen. Det kan starkt ifrågasättas om det är något vunnet med att en del intagna får avtjäna två dagar mer än de eljest skulle ha fått göra. Det enda skäl som skulle kunna åberopas till stöd för förslaget är att anstaltssystemet inte kan ta emot alla dem som vill avtjäna sina straff i februari-mars. För frågan om detta skäl skall tillmätas avgörande betydelse är inledningsvis att anmärka att förslaget inte lägger hinder i vägen för den som kan avge nöjdförklaring beträffande sin dom. Förutom det fallet att domen meddelats i sådan tid att fullföljdstiden inte går ut förrän i februari (vid en strafftids på en månad) kan den dömda genom att först överklaga domen och sedan innan målet hinner bli avgjort i överrätten i lämplig tid avge nöjdförklaring utsträcka sin tidsfrist så att samma fördel uppnås. Förslaget om beräkning i dagar av kortare strafftider medför då åsyftat resultat endast om det är tidsvinsten som har störst betydelse för de dömda. Hovrätten anser att andra faktorer har lika stor eller större betydelse för februarianhopningen av intagna. Under sommaren begås förhållandevis fler brott än under årets övriga delar. Sommarens brott behandlas av domstolarna i slutet av hösten, vilket medför att domarna skall

verkställas under vintern. Den säsongsmässiga ökningen av antalet brott har alltså sin motsvarighet i en ökning av antalet intagna under vintern. De klimatiska förhållandena i Sverige är därtill sådana att det för de flesta måste framstå som önskvärt att få avtjäna straff i februari--mars.

4.2 Kriminalvård i anstalt

Den föreslagna lagen om kriminalvård i anstalt får i huvudsak ett gynnsamt mottagande av remissinstanserna. Lagens uppbyggnad och huvuddrag lämnas i stort sett utan erinran. Även de särskilda bestämmelserna i förslaget tillstyrks av en övervägande remissopinion. När det gäller innehållet i och utformningen av en del bestämmelser föreslås dock av olika remissinstanser ändringar eller justeringar. Detta gäller bl. a. de bestämmelser som avser ansvarsfördelningen mellan kriminalvården och andra myndigheter, fördelningen av de intagna mellan olika typer av anstalter, intagnas avskildhet och gemenskap samt disciplinär bestraffning.

Kriminalvårdsstyrelsen erinrar om att förslaget bygger på de riktlinjer för kriminalvårdens framtida verksamhet som utformats av kriminalvårdsberedningen och som under året antagits av statsmakterna, att styrelsen i remissyttrande över beredningens betänkande i stort delar beredningens synpunkter och att styrelsen också är beredd att i huvudsak ansluta sig till det föreliggande lagförslaget, dock att styrelsen på vissa punkter föreslår jämkningar. Även *RÅ* och *rikspolisstyrelsen* tillstyrker den föreslagna lagstiftningen. Andra remissinstanser som uttryckligen förklarar sig helt eller i huvudsak ansluta sig till förslaget är *interneringsnämnden*, *socialutredningen*, *länsstyrelsen i Jönköpings län*, *Skyddsvärnet i Göteborg*, *Föreningen Sveriges statsåklagare*, *Rättspsykiatriska föreningen*, *övervakningsnämnderna i Halmstad och i Örebro*, *första avdelningen, LO*, *Svenska kommunförbundet*. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att lagförslaget utgör en lämplig avvägning mellan kravet på åtgärder som syftar till att underlätta de intagnas anpassning till ett liv i frihet och samhällets krav på säkerhet. *Statstjänstemannaförbundet* -- med vilket *TCO* instämmer -- finner att förslaget präglas av överskådlighet och relativ lättillgänglighet och att det i huvudsak har en realistisk och verklighetsnära anknytning. *Socialstyrelsen* anför att ett viktigt moment i den föreslagna lagstiftningen är att det öppnas möjligheter till en smidigare och snabbare övergång från anstaltsvård till frivård och större möjligheter till arbete utanför anstalten under verkställighetstiden. Särskilt pekas på den förändrade anstaltsorganisationen och de förbättrade permissionsbestämmelserna för det s. k. normalklientelet. Samtidigt framhåller styrelsen att det framlagda lagförslaget även innehåller sådana enskilda detaljer som det kan bli nödvändigt att inom snar framtid ta upp till prövning på nytt.

Rörande kriminalvårdslagstiftningens formella uppbyggnad framhåller *kriminalvårdsstyrelsen* att ett konsekvent fullföljande av den tanke på integration mellan anstaltsvård och frivård som kommer till uttryck i det föreliggande lagförslaget borde ha resulterat i en för anstalts- och frivård

gemensam lagstiftning, avsedd att reglera allt kriminalvårdsarbete på verkställighetsplanet. Styrelsen förordar att frågan om en sådan integrerad lagstiftning prövas sedan erfarenheterna av det pågående reformarbetet har utvärderats. En liknande synpunkt framförs av *LO* samt av *Statstjänstemannaförbundet* med instämmande av *TCO*. När det gäller förslaget att ersätta den nuvarande behandlingslagen med två särskilda lagar finner *länsstyrelsen i Stockholms län* att en sådan uppdelning är såväl naturlig som rationell. Samma uppfattning har *socialstyrelsen*.

De bestämmelser i 5 § förslaget som avser ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård lämnas i stort sett utan erinran av remissinstanserna. *Svenska Fångvårdssällskapet* framhåller dock att det otvivelaktigt är svårt att lagstiftningsvägen föreskriva samarbete mellan olika organ. Även om lagen inte kan bli tvingande utan som bäst kan ange inriktningen bör den dock kanske ge klarare besked om de förväntningar som ställs på kriminalvårdsmyndigheterna genom att det uttryckligen anges att kriminalvården i anstalt "skall" — och inte bara "bör" — planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ.

När det gäller den föreslagna bestämmelsen i 5 § om det ansvar för kriminalvårdens klientel som åvilar andra samhällsorgan än kriminalvårdens organ har *kriminalvårdsstyrelsen* inte något att erinra mot att i lagen sålunda ges en bestämmelse som riktar sig till andra myndigheter. Styrelsen framhåller dock att allmänna rekommendationer av detta slag måste följas upp med lagbestämmelser om konkreta förpliktelser eller med överenskommelser om särskilt specificerade åtaganden. Regler som rör andra myndigheters ansvar för kriminalvårdsklientelet bör övervägas av bl. a. socialutredningen och i samband med annat socialt och socialmedicinskt lagstiftningsarbete. *Ungdomsfängelsenämnden* kritiserar det förhållandet att bestämmelsen i fråga utformats endast som en rekommendation. Detta skulle kunna tolkas som en uppmjukning av eljest tvingande regler, vilket givetvis inte varit avsikten. Eftersom bestämmelsen i första hand riktar sig till myndigheter och andra organ utanför kriminalvårdens organisation, kan det vidare med fog ifrågasättas om inte föreskrifter om de särskilda organens verksamhet i de hänseenden som det är fråga om bör tas in i de skilda specialförfattningarna och ges formen av en erinran om skyldighet att, så långt det är förenligt med de kriminalvårdande åtgärderna, vara verksamma även i fråga om kriminalvårdens klientel. Därvid bör ges en bestämmelse som riktas till kriminalvårdens organ och som föreskriver skyldighet att i mån av behov samarbeta med sociala och andra organ utanför kriminalvården. *Socialutredningen* framhåller att innebörden av uttalandena i årets statsverksproposition är att kriminalvårdens klienter har samma rätt till samhällets stödåtgärder och vårdinsatser som andra och att kriminalvården måste ta det primära ansvaret för uppgifter som normalt åvilar andra huvudmän endast i fall då den dömda omhändertagits på sådant sätt att det förhindrar andra myndigheters medverkan eller när stödinsatserna uteslutande har sin grund i kriminalvårdens rehabiliterande

uppgift. Utredningen ifrågasätter om inte denna ansvarsfördelning bör komma till klarare uttryck än vad som är fallet i 5 § promemorieförslaget. Utredningen understryker vidare betydelsen av samråd mellan kriminalvården och andra samhällsorgan under olika skeden av anstaltsvistelsen. I avvaktan på att generella överenskommelser kan nås rörande olika samarbetsfrågor bör dessa inte lämnas utanför regleringen i den nya lagen. I denna bör därför anges att i den mån ett förverkligande av vårdens syfte påkallar insatser av annat samhällsorgan, företrädare för sådant organ bör beredas tillfälle att delta i behandlingsplaneringen. *Socialstyrelsen* framhåller att samordningen med samhällets ordinarie hälso-, sjuk- och socialvård förutsätter att kriminalvården genom avtal med huvudmännen tillförsäkrar sig de sociala och sjukvårdsmässiga insatser som kan finnas erforderliga i sammanhanget. *Landstingsförbundets styrelse* framhåller att en helhetslösning av de problem som föreligger när det gäller att erbjuda anstaltsklientelet en acceptabel hälso- och sjukvård endast kan nås genom ett intensifierat samarbete mellan kriminalvården och de organ som svarar för samhällets allmänna hälso- och sjukvård.

Statsanställdas förbund med instämmande av *LO* anser att den föreslagna bestämmelsen är av grundläggande betydelse och att den har en uppfordrande karaktär. Den blir emellertid helt verkninglös om inte också nykterhetsvårds-, arbetsvårds- och andra samhällseliga organ engageras och får resurser. Särskilda styrmedel i form av överenskommelser och speciallagstiftning torde också erfordras. *Statstjänstemannaförbundet* med instämmande av *TCO* anser det önskvärt att lagbestämmelserna om samarbetet med andra samhällseliga organ får en något mer uppfordrande karaktär.

Svenska kommunförbundet finner att lagförslaget har fått en tillfredsställande utformning när det gäller frågor om samverkan mellan kriminalvården och olika primärkommunala verksamheter, såsom socialvård, fritidsverksamhet etc. Även *Övervakarnas riksförbund* instämmer i förslaget.

I fråga om tillämpningen av förevarande bestämmelse framhåller *invandrarverket* att kriminalvårdens organ kan på det lokala planet vid handläggningen av ärenden rörande utländska interner vända sig till invandrarbyråerna.

De föreslagna bestämmelserna i 3 § om olika typer av kriminalvårdsanstalter föranleder uttalanden av en del remissinstanser. *Statstjänstemannaförbundet* med instämmande av *TCO* ifrågasätter om det är riktigt att ersätta det hävdvunna begreppet fängvårdsanstalt med benämningen kriminalvårdsanstalt. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* – som i sitt yttrande över kriminalvårdsberedningens förslag ställt sig kritisk till det föreslagna nya anstaltssystemet – anför att det i promemorian inte finns något förslag om vilka befintliga anstalter som skall vara riksanstalter och vilka som skall vara lokalanstalter eller om vilka nya anstalter som bör byggas och när detta skall ske. Det lämnas inte heller någon redogörelse för hur lokalanstalterna skall vara utformade och verka. I avsaknad av sådana uppgifter anser hovrätten att

ställning inte kan tas till de föreslagna bestämmelserna om anstalts-systemet. Förslaget avstyrks därför. Hovrätten ställer sig vidare kritisk till förslaget att avskaffa de särskilda ungdoms-, internerings- och skyddstill-synsanstalterna. I stället för 3 § promemorieförslaget bör därför enligt hovrättens mening i den nya lagen tas in en bestämmelse av samma innebörd som 3 § nuvarande behandlingslag, dvs. att fängvårdsanstalt kan vara öppen eller sluten samt att Kungl. Maj:t förordnar vilka anstalter som skall vara ungdomsanstalter eller interneringsanstalter. — I förord-nande att viss anstalt skall vara lokalanstalt bör också anges dess upptagningsområde. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Även *ungdomsfängelssenämnden* redovisar en i vissa avseenden kritisk inställ-ning till det föreslagna anstaltssystemet. Detta har enligt nämndens mening många fördelar men också nackdelar. Ungdomsråjongens anstalts-och behandlingssystem både bör och kan lämnas till stora delar intakt vid genomförandet av det föreslagna anstaltssystemet. Särskilt betänkligt finner nämnden det vara att slopa systemet med en mottagningsanstalt för klassificering och differentiering av nyintagna ungdomsfängelseelever. Enligt *tingsrättsdomareföreningens* mening bör det övervägas om inte lagtexten bör innehålla en definition av vad som menas med sluten och öppen anstalt.

När det gäller de i 6-8 §§ lagförslaget upptagna bestämmelserna om fördelningen av de intagna mellan olika typer av anstalter görs uttalanden av åtskilliga remissinstanser.

Kriminalvårdsstyrelsen lämnar utan erinran de allmänna riktlinjer för klientelet differentiering mellan lokal- och rixsanstalter som anges i 6 § promemorieförslaget. Även *RÅ* godtar i allt väsentligt dessa principer. Det för rixsanstalterna närmast avsedda klientelet bör dock enligt *RÅ*'s mening få möjligheter att placeras på lokalanstalter när platstillgång och andra förhållanden tillåter det. Klientelet möjligheter att få besök beskärs nämligen om placeringen sker långt från hemorten.

Med hänsyn till de principbeslut som tidigare i år har fattats rörande anstaltssystemet godtar *interneringsnämnden* att behandlingen på varje anstalt utformas i stort sett enhetligt, oberoende av arten av ådömd påföljd. Enligt nämndens mening är det emellertid angeläget att en översyn görs av själva påföljdssystemet.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anför att 6 § promemorieförslaget har besannat de farhågor om en långtgående schablonisering som krimi-nalvårdsberedningens förslag till differentiering av anstaltsklientelet gav upphov till. Enligt hovrättens mening kan strafftidens längd inte läggas till grund för en indelning av de intagna i de tre tänkta kategorierna. Den föreslagna paragrafen är ett tydligt bevis för den felsyn som ligger bakom hela förslaget till ett nytt anstaltssystem. Skall över huvud taget någon uppdelning göras på rixsanstalter och lokalanstalter måste betydligt flera faktorer än strafftidens längd bestämma placeringen. En närmare regle-ring kan inte ges plats i lagen utan torde få uppdras åt kriminalvårds-styrelsen eller tas in i en tillämpningskungörelse. *Socialstyrelsen* anser att uppdelningen av de intagna i olika kategorier med hänsyn till påföljdens

längd inte är helt tillfredsställande. I grunden är det nämligen andra kriterier än påföljdens längd som avgör om den dömda är betjänt av placering på lokalanstalt eller inte. En liknande uppfattning framförs av *Statstjänstemannaförbundet* med instämmande av *TCO*. *Socialstyrelsen* anser vidare att alla personer med strafftider i högst ett år i princip bör få komma i åtnjutande av placering på lokalanstalt. Lämpligen bör införas en regel som anger att den dömdes önskemål om placering om möjligt bör beaktas.

Tillsynsutredningen framhåller att bland det klientel som döms till mellan fyra och tolv månaders fängelse finns rymningsbenägna eller eljest svårbehandlade personer vars placering på rixsanstalt för svårbehandlat klientel är lika motiverat som för de klienter som undergår fängelse i mer än ett år. Utredningen ifrågasätter därför om inte den för förstnämnda klientel avsedda bestämmelsen bör ges en mindre bindande formulering.

Övervakarnas riksförbund är kritiskt inställt till den föreslagna regeln om rixsanstaltsplacering för korttidsklientelet. Samtliga sådana korttids-intagna som har alkoholproblem eller sociala problem bör placeras på lokalanstalter för en snabbgenomgång av deras sociala situation. De bör därefter få hjälp med att få kontakt med de sociala organ som har att ta sig an dem.

SACO anser det inte orealistiskt att ha vissa lokalanstalter för särskilda grupper av lagöverträdare. Det är också angeläget att en del av rixsanstalterna för långtidsklientelet förbehålls ungdomar. Särskilda anstalter för internerings- och ungdomsfängelseklientelet bör behållas.

Ungdomsfängelsenämnden som enligt vad förut anförts anser att ungdomsråjdens anstalts- och behandlingssystem till stora delar bör lämnas orört — ställer sig mycket kritisk till den sammanblandning av klientelet som blir en följd av den planerade utslussningen av flertalet intagna över särskilda lokalanstalter. Möjligheterna till differentiering bör iakttagas så långt det kan ske. Den föreslagna bestämmelsen i 8 § rörande intagna som är under 21 år torde inte få någon nämnvärd effekt i varje fall inte på lokalanstalterna. I stället bör meddelas en bestämmelse som anger att personer under 23 år som dömts till fängelse eller ungdomsfängelse skall hållas avskilda från äldre intagna, om inte särskilda skäl, exempelvis brottets beskaffenhet, föranleder annat. En sådan reglering skulle göra det möjligt att — inom ramen för den nya organisationen — bibehålla huvuddelen av det anstaltssystem som nu står till ungdomsråjdens förfogande. Att personer, som dömts till skyddstillsyn med anstaltsbehandling, också i fortsättningen måste tas in på särskilda anstalter och inte på lokalanstalter, synes enligt nämnden vara uppenbart.

Som förut anförts vill *hovrätten över Skåne och Blekinge* behålla de särskilda ungdoms-, internerings- och skyddstillsynsanstalterna.

Länstyrelsen i Stockholms län ifrågasätter om det är tillfredsställande att varken *BrB* eller den nya lagen anger närmare riktlinjer för behandlingen av de till ungdomsfängelse dömda.

Övervakarnas riksförbund menar att ungdomar av alla kategorier

företrädesvis bör placeras i lokalanstalt. I annat fall kommer man att ställa den grupp som har stort behov av rehabiliterande behandling, nämligen ungdomarna, i sämre läge än vissa vuxengrupper. Det bör inte vara omöjligt att på slutna lokalanstalter ordna slutna anstaltsavdelningar för ungdomsfängelseklientelet.

När det gäller fördelningen av de intagna mellan öppna och slutna anstalter anför *kriminalvårdsstyrelsen* att den i 7 § promemoriaförslaget upptagna huvudregeln innebär att placering på öppen anstalt får en i förhållande till nu gällande ordning avsevärt vidgad tillämpning. Bestämmelsen har fått en alltför generell räckvidd. I åtskilliga fall kan det vara motiverat att placera en intagen på slutna anstalt, även om han från säkerhetssynpunkt kan vistas på öppen anstalt. För en del intagna krävs t. ex. särskilda behandlingsresurser som bara finns vid vissa slutna anstalter. Hänsyn till den intagnes intresse av visst arbete eller viss utbildning kan också ibland motivera hans placering på en slutna anstalt. De ändrade fördelningsnormer som förslaget innebär kräver resurser som kan bli tillgängliga först inom en relativt avlägsen framtid. Styrelsen finner det angeläget att reglerna i den nya lagen får ett sådant innehåll att kriminalvårdsmyndigheternas möjlighet till en individualiserad och allsidig prövning av de dömdas anstaltsplacering och behandling i övrigt inte beskärs onödigtvis. Därför föreslås att bestämmelserna i 7 § utgår och att 6 § kompletteras med en anvisning om att den som undergår fängelse i högst fyra månader företrädesvis bör vara placerad i öppen rixanstalt. *SAK* framhåller att tillgången på öppna platser särskilt i storstadsregionerna kan för lång tid framöver väntas bli otillräcklig. 7 § promemoriaförslaget bör därför kompletteras med en bestämmelse om placering i slutna anstalt för det fall att plats inte kan beredas i öppen anstalt. Vidare bör införas en bestämmelse som anger att intagen som begär det får placeras i slutna anstalt om inte särskilda skäl talar däremot. *Övervakningsnämnden i Halmstad* anmärker likaledes att intagen bör kunna vara placerad i slutna anstalt även i sådant fall när han själv begär detta. *Interneringsnämnden* framhåller att enligt hittillsvarande erfarenheter endast ett begränsat antal av de internerade kunnat föras över till öppen anstalt. Sannolikt kommer så att bli fallet i stor utsträckning även i fortsättningen. Huvudregeln i 7 § kommer därför att tillämpas bara undantagsvis för dessa intagna.

I fråga om den i 7 § tredje stycket promemoriaförslaget upptagna särskilda regleringen för vissa kategorier brottslingar med långa påföljdstider anser *RÅ* det värdefullt att den restriktiva hållningen beträffande dessa kategorier brottslingar kommer till uttryck i en särskild lagbestämmelse. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser däremot att förevarande bestämmelse lämpligen kan tas in i en tillämpningsförfattning.

Enligt *kriminalvårdsstyrelsens* mening innebär formuleringen av 7 § tredje stycket en skärpning i förhållande till de riktlinjer som angivits i prop. 1972:67. Formuleringen omöjliggör den individuella bedömning som förutsatts bl. a. av justitieutskottet (*JuU* 1973:26) vid behandlingen av denna proposition. Som framgår av vad förut anförts anser styrelsen

att den föreslagna bestämmelsen kan utgå. *Invandrarverket* understryker att bestämmelsen i tredje stycket inte får tolkas på det sätt att utländska intagna som undergår sådan påföljd som där avses automatiskt överförs till sluten anstalt.

Enligt *tillsynsutredningens* mening bör det för tillämpning av 7 § tredje stycket räcka att den intagne kan befaras antingen vara särskilt benägen att avvika eller att fortsätta brottslig verksamhet.

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare ifrågasätter om samhällsskyddet är tillräckligt tillgodosett genom den föreslagna regleringen i 7 § tredje stycket som innebär att intagna som är att bedöma som farliga under vissa förutsättningar skall kunna placeras i öppen anstalt. Liknande uppfattning har *ungdomsfängelsenämnden* och *överåklagaren i Stockholm*.

KRUM konstaterar att de rixanstalter som avses ta emot intagna som undergår fängelse i mer än ett år kommer med något undantag att vara helt slutna. Härigenom kommer alla långtidsdömda att karakteriseras som personer som tenderar att avvika eller utgör säkerhetsrisker. En sådan kategorisering är helt befängd och saknar stöd i verkligheten. En helt annan kategori, nämligen de korttidsdömda bland vilka kommer att finnas representanter för den svenska normalbefolkningen, kommer att tillbringa sin tid på sådana rixanstalter som utgörs av öppna kolonier. Från *KRUM:s* utgångspunkt är denna differentiering av de intagna betänklig. Korttidsklientelet kommer alltså inte längre i kontakt med den vanliga fängens, hans fängelsemiljö och hans problem. Naturligtvis är det positivt att de föreslagna reglerna ger kriminalvårdsmyndigheterna möjligheter att överföra flera intagna från slutna rixanstalter till lokalanstalter och till mindre slutna anstalter. Samtidigt blir det emellertid nästan omöjligt för en intagen att veta vad han kan kräva och vad han kan förvänta sig under fängelsetiden. Förslaget utgör här bara en fortsättning av den utveckling som innebär att straffets reella innehåll bestäms, inte av lagen, utan av enskilda kriminalvårdstjänstemän. Vidare framhålls att det inte finns någon garanti för att det kommande anstaltssystemet inte blir t. o. m. mer slutet än det nuvarande.

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare vill - i anslutning till 8 § promemoriaförslaget - framhålla att en regel som anger att skadlig påverkan från andra intagna om möjligt bör undvikas vid anstaltsplaceringen bör vara ett rättesnöre för all anstaltsplacering och inte inskränkas till att gälla endast beträffande den som inte fyllt 21 år. Enligt *SACO:s* mening finns det även bland klienterna över 21 år åtskilliga som bör hållas åtskilda från mera gravt belastade. Enligt *övervakningsnämnden i Halmstad* torde det vid placering i öppen anstalt vara omöjligt att göra den åtskillnad som anges i paragrafen. *Tillsynsutredningen* framhåller att de praktiska möjligheterna att förverkliga syftet med bestämmelsen i förevarande paragraf torde vara mycket små. Samma uppfattning har *Statsanställdas förbund*, som anser att man bör överväga att slopa bestämmelsen. *LO* ansluter sig till dessa synpunkter.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anmärker att enligt kriminalvårdsberedningens förslag beslut om anstaltsplacering i regel skulle meddelas av regionchef. Enligt promemoriaförslaget skall däremot, såvitt kan utläsas av lagen, placeringsbeslut ankomma på kriminalvårdsstyrelsen. Visserligen öppnar 58 § förslaget en möjlighet för Kungl. Maj:t att i tillämpningsförfattning flytta över denna befogenhet på regionchef. Genom 10 § förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. utesluts dock i praktiken en sådan delegering. Hovrätten motsätter sig bestämt den centralisering till kriminalvårdsstyrelsen som blir en följd av förslaget. *Övervakarnas riksförbund* betonar vikten av att besluten i vårdfrågor — och då främst placeringen av de intagna — inte helt centraliseras till kriminalvårdsstyrelsen.

Vissa remissinstanser uttalar sig om de frigivningsförberedelser som enligt förslaget skall vidtas beträffande de intagna. *Arbetsmarknadsstyrelsen* understryker sålunda betydelsen av att förberedelserna för en intagens frigivning börjar på ett tidigt stadium av anstaltsvistelsen, så att arbets- och bostadsförhållanden är ordnade vid frigivningen. Därutöver kan många gånger behov föreligga av särskilda ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder. Ett intimt samarbete med de ansvariga på respektive område är därför en nödvändig förutsättning. *Övervakningsnämnden i Stockholm, femte avdelningen*, uttalar att samarbetet med framför allt bostadsförmedlingen i de större städerna måste komma till stånd och fås att fungera inom rimlig tid. Enligt *socialutredningens* mening bör i lagen anges att om behov av undervisning, yrkesutbildning eller ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder föreligger, frigivning eller överförande till vård utom anstalt skall föregås av samråd med det organ som har att tillgodose sådant behov.

Även *invandrarverket* framhåller att den intagnes frigivning bör förberedas i nära samråd med andra samhälleliga organ. När det gäller utländska intagna kan det ibland vara lämpligt att sådant samråd sker med bl. a. invandrarbyråerna och invandrarverket. Frigivningar av utländska interner bör planeras mycket noga eftersom de redan i egenskap av utlänningar är handikappade när det gäller att skaffa arbete och bostad, ordna sociala kontakter och utbildning samt att lösa vissa fritidsproblem. När det gäller arbetsmarknadsutbildning föreslår invandrarverket att bestämmelserna härom ändras så, att en utlänning som dömts till förvisning men vid frigivningen från frihetsstraffet får särskilt tillstånd att stanna kvar i landet kan komma i åtnjutande av arbetsmarknadsutbildning trots att han inte kan erhålla "vanligt" inresetillstånd.

Enligt *övervakningsnämnden i Halmstad* bör bestämmelserna om förberedelse för frigivning i 16 § promemoriaförslaget inte tillämpas på intagna, vilkas strafftid inte överstiger fyra månaders fängelse, i vart fall inte i andra fall än när särskilda omständigheter motiverar det.

Förslaget att inskränka de möjligheter till brevgranskning som finns i nuvarande lag så att granskning skall få ske endast om det är påkallat av säkerhetsskäl lämnas i stort sett utan erinran av remissinstanserna. *Övervakarnas riksförbund* uttalar att de föreslagna reglerna är väl

avvägda. *KRUM* finner det positivt att brevcensuren inskränks. *Stats-tjänstemannaförbundet* med instämmande av *TCO* anser dock att bestämmelserna har fått en alltför generell utformning.

I bestämmelserna bör enligt *ungdomsfängelsenämndens* mening anges vad som avses med säkerhetsskäl. När det gäller öppen anstalt ifrågasätter nämnden om det finns möjlighet till verklig kontroll av intagens kontakt med omvärlden och om det vid sådant förhållande är meningsfyllt att över huvud taget granska den reguljära posten. *Övervakningsnämnden i Halmstad* anser att det vid öppen anstalt är tillräckligt att granskning får ske stickprovvis. Enligt *kriminalvårdsstyrelsens* mening bör inte bara ankommande utan också avgående brev få granskas om det finns anledning anta att det innehåller otillåtet föremål, t. ex. narkotika. *RA* ifrågasätter om inte granskning av brev bör få ske inte bara av säkerhetsskäl utan också när brev kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Även de föreslagna *permissionsreglerna* får ett övervägande positivt mottagande av remissinstanserna. När det gäller *korttidspermission* tillstyrks förslaget uttryckligen av *RA*, *interneringsnämnden*, *länsstyrelsen i Jönköpings län* och *tingsrättsdomareföreningen*.

Överåklagaren i Stockholm anser det vara att gå för långt att utesluta möjligheten till regelbunden korttidspermission först då faran för missbruk kan bedömas som avsevärd.

När det gäller den föreslagna regeln att korttidspermission för vissa kategorier brottslingar med långa strafftider skall få beviljas endast om synnerliga skäl föreligger anser överåklagaren att som ytterligare förutsättning för sådan permission bör gälla att fara för missbruk med hänsyn till föreskriven bevakning eller andra omständigheter är obetydlig. Enligt *kriminalvårdsstyrelsens* mening innebär ifrågavarande bestämmelse en skärpning i förhållande till nu tillämpad praxis. Styrelsen anser att bestämmelsen bör utgå ur lagtexten.

Tillsynsutredningen förutsätter att det vid s. k. bevakad permission skall vara möjligt att belägga den intagne med fängsel.

De föreslagna reglerna om *frigivningspermission* tillstyrks uttryckligen av *RA*, *interneringsnämnden*, *övervakningsnämnden i Örebro*, *första avdelningen*, och *tingsrättsdomareföreningen*. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att åtgärder för den intagnes rehabilitering kommer att underlättas avsevärt genom dessa regler.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, som finner att förslaget om frigivningspermissioner är välgrundat, framhåller dock att om frigivningspermission medges t. v. utan någon tidsgräns risk föreligger att vissa intagna försöker dra ut på permissionen — som i princip skall inräknas i verkställighetstiden — genom att endast måttligt anstränga sig att skaffa arbete eller uppfylla någon annan förutsättning för villkorlig frigivning. Det torde därför vara erforderligt att ange en tidsgräns som bör kunna skjutas framåt i tiden om förhållandena påkallar det.

Övervakningsnämnden i Stockholm, *femte avdelningen*, anser det påkallat med en bestämmelse som anger att frigivningspermission skall

vara noga förberedd i samarbete mellan anstalten och vederbörande frivårdsorgan och att andra samhälleliga organ i erforderlig mån skall vara aktiverade inför permissionen.

När det gäller sådan vistelse utanför anstalt som avses i 34 § promemorieförslaget ställer sig *interneringsnämnden* i viss mån tveksam. Det förefaller nämnden knappast vara en acceptabel anordning att anse vistelse utanför anstalt av det slag som här avses som vård i anstalt. Föreligger skäl för vistelse utanför anstalt under avsevärd tid, torde det vara anledning att överväga villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt. Såvitt avser internerade förefaller det som om utrymmet för att utnyttja den möjlighet som 34 § ger är synnerligen begränsat. Även *tingsrättsdomareföreningen* är tveksam till förevarande förslag. Enligt föreningens mening är det nödvändigt att tillse att behandlingen utanför anstalt – förutom beträffande ungdomar eller i fall när det är fråga om en direkt förberedelse till en omedelbart förestående frigivning – inte utformas på sådant sätt att verkställigheten förlorar sin karaktär av brottspåföljd. Det synes föreningen nödvändigt att i lagtexten ta upp erforderliga garantier härför. *Övervakningsnämnden i Halmstad* förordar att det skall krävas "synnerliga skäl" för sådan vistelse utanför anstalt som avses i 34 § promemorieförslaget. Nämnden föreslår vidare att denna form av vistelse benämns "specialpermission".

Åtskilliga remissinstanser ägnar stor uppmärksamhet åt den föreslagna ordningen för disciplinär bestraffning av intagna och den i samband därmed föreslagna ändringen i 26 kap. 7 § BrB rörande villkorlig frigivning.

RÅ ifrågasätter huruvida frågan om de disciplinära åtgärderna blir tillfredsställande löst genom de förslag som läggs fram i promemorian och vilka bl. a. innebär att den dömdes uppförande under anstaltstiden inte vidare skall särskilt beaktas vid bestämmandet av villkorlig frigivning. Enligt *RÅ*s mening bör emellertid det föreslagna systemet prövas. Om det visar sig att den till buds stående disciplinära bestraffningen i många fall inte är tillräcklig för att upprätthålla god ordning inom anstalten, får övervägas exempelvis att återinföra möjligheten att senarelägga den villkorliga frigivningen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge som i stort sett lämnar utan erinran de föreslagna bestämmelserna i 45 -51 §§ promemorieförslaget – överväger frågan huruvida disciplinär bestraffning är tillräcklig åtgärd eller om även behandlingsmässiga åtgärder bör kunna tillgripas vid allvarligare regelbrott. Vad först angår sådana förseelser som kan föranleda åtal, t. ex. misshandel, våld eller hot mot tjänsteman, innehav av narkotika eller brott begångna under permission eller rymning, torde enligt hovrättens mening reaktionen från kriminalvårdens sida i mycket stor utsträckning kunna inskränka sig till – utöver möjligen en varning – vad som krävs för att upprätthålla ordning och säkerhet på anstalten. Vad härfter angår sådana förseelser som nu vanligen medför senareläggning av villkorlig frigivning eller annat liknande ingripande, nämligen främst rymning och missbruk av permission eller frigång, innebär enligt hov-

rättens mening promemorieförslaget inte tillräckligt ingripande reaktioner, om man beaktar att en stor del av de behandlingssätt som utgör övergångsformer mellan vård i slutan stalt och frivård kan tillämpas endast så länge antalet fall av missbruk därav inte blir för stort. Med hänsyn också till begränsningen av isoleringsstraffet till sju dagar krävs att den intagnes skötsamhet under anstaltstiden beaktas i frigivningsärendet. När det slutligen gäller sådana regelbrott som arbetsvägran, obehärskat uppträdande, smuggling av förbjudna varor och för sena ankomster efter permission är dessa typer av förseelser i allmänhet inte av den beskaffenhet att de bör påverka frigivningstiden. I många fall kan det vara tillräckligt att den intagne förflyttas från öppen till slutan stalt eller mister frigång. I andra fall kan en varning vara lämpligast. Några fall torde dock vara så allvarliga att inneslutning i enrum under några få dagar bör följa. Sammanfattningsvis anser hovrätten således att behandlingsmässiga åtgärder i vissa fall inte kan undvaras vid sidan av disciplinär bestraffningsmöjlighet. Till undvikande av dubbelbestraffning kan föreskrivas att skälig hänsyn till bestraffningen skall tas i frigivningsärendet. När det gäller 26 kap. 7 § BrB förordar hovrätten att den nuvarande lydelsen i huvudsak behålls.

Kriminalvårdsstyrelsen anser sig i huvudsak kunna biträda promemorieförslaget. Dock föreslår styrelsen att förordnande om att viss del av anstaltstiden inte skall inräknas i verkställighetstiden konstrueras som en självständig disciplinär påföljd som kan tillämpas som alternativ till inneslutning i enrum och alltså inte enbart i kombination med sistnämnda bestraffning. Ett skäl som talar för en sådan lösning är bl. a. att det vid kollektiva aktioner från de intagnas sida, t. ex. strejker, i många fall kan visa sig praktiskt ogenomförbart att hålla alla deltagare i enrum.

Kriminalvårdsnämnden framhåller till en början att de föreslagna bestämmelserna om disciplinär bestraffning innebär en förbättring i förhållande till vad som gäller f. n. Positiva drag är framför allt begränsningen av maximitiden för isoleringsstraff och den avräkning som skall ske från detta straff med den tid som den intagne redan har hållits isolerad för utredningens skull. Att gå över från strafftidsförlängning enligt 69 § behandlingslagen — något som nästan inte förekommer i praktiken — till förordnande att tiden för isoleringsstraff inte skall räknas in i strafftiden utgör en förenkling i lagtekniskt hänseende. Enligt nämndens mening bör dock sådant förordnande kunna meddelas utan samband med enrumsbehandling. Vidare ifrågasätts om inte den disciplinära bestraffningen bör vara åtminstone subsidiär i förhållande till behandlingsmässiga åtgärder. Från denna utgångspunkt torde 47 § i förslaget böra ersättas med en bestämmelse som anger att disciplinär bestraffning inte skall ske om förseelsen har andra följder för den intagne. Emellertid kan nämnden inte biträda förslaget om disciplinär bestraffning trots de förtjänster det har i förhållande till den nuvarande ordningen. Erfarenheter som gjorts tyder på att isolering som disciplinstraff inte behövs för att upprätthålla ordningen på anstalterna. Tillräckliga skäl för att behålla denna reaktionsform har inte redovisats i promemorian. Den av KAIK förordade linjen

att avstå från bestämmelser om disciplinstraff bör provas närmare, innan slutlig ställning tas i frågan. Om en intagen bryter mot reglerna på anstalterna eller eljest beter sig klandervärt, bör det finnas möjlighet att tillfälligt hålla honom avskild från övriga intagna, till dess besked kan meddelas om de behandlingsmässiga följderna av misskötsamheten. När det gäller de föreslagna ändringarna i 26 kap. 7 § BrB har nämnden inte något att erinra emot att misskötsamhet inte längre bör föranleda senareläggning av sådan villkorlig frigivning som sker sedan 2/3 av strafftiden har avtjänats. Härvidlag är att märka att den intagne otvivelaktigt uppfattar frigivning vid 2/3-tiden som en rättighet, alldeles oavsett att bestämmelserna ger honom endast en möjlighet därtill. Från den utgångspunkten uppfattas en eventuell senareläggning av frigivningen i anledning av misskötsamhet som en repressiv åtgärd och den uppfattningen ter sig också naturlig. Detta leder till att gällande bestämmelser om frigivning efter 2/3-tiden inte längre fyller det behandlingsmässiga ändamål som var avsett och att frigivning vid 2/3-tiden inte behöver tjäna annat syfte än att ersätta anstaltsvården med frivård. Den enda prövning som blir aktuell i fortsättningen gäller om frigivningssituationen är tillfredsställande, dvs. om den intagne har bostad och arbete ordnade. Under sådana förhållanden saknas anledning att behålla 2/3-frigivningen i sin nuvarande fakultativa form. Med den karaktär som prövningen får kan denna överföras till kriminalvårdsverkets egna organ — på anstalterna och inom frivården — eventuellt med rätt för den intagne att besvära sig hos en central nämnd. När det däremot gäller frigivning enligt 1/2-tidsregeln ter sig denna fortfarande som en frigivning i förtid som den intagne kan kvalificera sig för genom välförhållande under anstaltstiden. Emellertid innebär förslaget i denna del att den intagne förlorar möjligheten att genom välförhållande uppnå en sådan frigivning. Det är i detta avseende som betänkligheter kan inställa sig mot förslaget. Å andra sidan är det möjligt att den s. k. belönings- och uppmuntringstanken inom kriminalvården kan vara mogen för avskrivning. En sådan reform skulle väl närmast leda till att frigivning efter 1/2-tiden blir huvudregel. Ett ställningstagande till en sådan reform bör dock föregås av betydligt mer grundliga överväganden än som förekommit under utredningen i detta lagstiftningsärende. Enligt nämndens mening är det oklart vad som i realiteten åsyftas med promemorieförslaget. Fråga om ändring i bestämmelserna om villkorlig frigivning behöver därför övervägas närmare. Därvid bör den särbehandling i frigivningshänseende av vissa intagna som sker i enlighet med uttalandena i den av riksdagen godkända prop. 1972:67 angående åtgärder mot narkotikamissbruket ges uttryckligt stöd i lagen.

Interneringsnämnden ifrågasätter om promemorieförslaget innebär den lämpligaste lösningen av frågan om disciplinära åtgärder. Isoleringsstraff måste anses som ett föga tjänligt disciplinmedel. För att upprätthålla ordningen finns möjligheter att tillgripa andra åtgärder än disciplinstraff, t. ex. omplacering mellan anstalter eller anstaltsavdelningar och begränsningar av förmåner. Härtill kommer att i varje fall såvitt avser internerade

den intagnes förhållande under anstaltstiden inte kan lämnas utan beaktande när frågan om övergång till vård utom anstalt prövas. Vid prövningen enligt 30 kap. 5 § BrB har interneringsnämnden sålunda att ta hänsyn till alla upplysningar om den dömd.

Ungdomsfängelsenämnden avstyrker förslaget att inneslutning i enrum skall kunna åläggas som disciplinär bestraffning. I vissa fall synes varning vara en lämplig påföljdsform. Om en mer ingripande påföljd fordras får arten av denna bli beroende av den intagnes behandlingssituation. Har den intagne frigång kan hans fritidsförmåner eller i allvarligare fall frigången dras in för kortare tid. Är permission nära förestående kan denna dras in eller senareläggas. Föreligger inte denna möjlighet återstår förflyttning till avdelning eller anstalt av mera sluten typ.

Tillsynsutredningen anför att vad som föreslås i promemorian i fråga om disciplinstraff får anses helt otillräckligt i och med att man där synes slopa möjligheten att som en följd av misskötsamhet senarelägga eller inhibera villkorlig frigivning. Promemrieförslaget innebär en kraftig försvagning av möjligheterna att upprätthålla ordning och en för personal och intagna rimlig grad av säkerhet och avstyrks därför bestämt. En tänkbar möjlighet kan vara att ge kriminalvårdsmyndigheterna befogenhet att i samband med disciplinstraffets bestämmande besluta att fråga om villkorlig frigivning efter halva verkställighetstiden eller två tredjedelar av tiden skall tas upp först vid senare tidpunkt men föreskriva att sådana beslut skall göras villkorliga och beroende av den intagnes skötsamhet under den fortsatta anstaltstiden fram till den tidpunkt då frigivning tidigast kan ske.

KRUM uttalar att den intagne utsätts för dubbelbestraffning genom att han åläggs isolering i kombination med tillägg till straffet med samma tid. Men dessutom kommer den intagnes villkorliga frigivning och överflyttning till öppen anstalt att påverkas i negativ riktning av att han bestraffats under anstaltstiden. Därmed blir bestraffningen trefaldig.

Rättspsykiatriska föreningen anser att promemrieförslaget kan läggas till grund för lagstiftning men är angelägen framhålla att isolering som straff bör vara en åtgärd som vidtas endast i undantagsfall och bör få användas endast på slutna rixanstalter.

Svenska fängvårdssällskapet framhåller att isoleringsstraffet alltmera har kommit ur bruk. På alla de anstalter där detta redan skett skulle det te sig främmande att plötsligt återinföra sådant straff. Vidare ifrågasätts starkt lämpligheten av att kunna ge förordnande om att tid för isoleringsstraff inte skall räknas in i strafftiden. Förlängning i administrativ väg av frihetsberövande påföljder bör så långt möjligt inte komma i fråga. Den föreslagna utformningen av 26 kap. 7 § BrB ter sig föredömlig i jämförelse med paragrafens nuvarande lydelse och erfarenheterna av dess tillämpning. Den nya lydelsen bör genomföras oberoende av de föreslagna bestämmelserna om disciplinär bestraffning.

Övervakningsnämnden i Stockholm, sjätte avdelningen, hälsar förslagets regler om disciplinär bestraffning med stor tillfredsställelse.

Övervakningsnämnden i Kalmar förordar att begreppet disciplinär

besträffning utmönstras ur lagförslaget. I en och samma bestämmelse bör upptas en fullständig redovisning av åtgärder av olika slag som kan vidtas vid brott mot anbefalld ordning eller klandervärt uppträdande, varvid inneslutning i enrum framstår som den strängaste åtgärd som kan komma i fråga. Nämnden avstyrker förslaget att tid under vilken den intagne varit innesluten i enrum inte skall räknas in i verkställighetstiden. Disciplinära åtgärder bör nämligen följa i så nära anslutning till förseelsen som möjligt. Varje form av dubbelbesträffning bör undvikas.

Övervakningsnämnden i Örebro, första avdelningen, anser att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning möjlighet bör finnas även i fortsättningen att ta hänsyn till den intagnes uppförande under anstalts-tiden.

Statsanställdas förbund till vars yttrande *LO* ansluter sig anser det nödvändigt att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning särskilt skall beaktas även den dömdes uppförande under anstaltstiden.

Ett par remissinstanser riktar viss kritik mot den principiella utformningen av de i lagförslaget upptagna särskilda bestämmelserna. *SAK* anser således att förslaget i många stycken är alltför litet preciserat och därigenom lämnar utrymme för en fri tolkning. Det är därför enligt föreningens mening angeläget att tillämpningsföreskrifterna blir klara och entydiga. *Statstjänstemännens riksförbund* anför att de föreslagna reglerna medger en betydande flexibilitet i behandlingen av olika intagna och att en sådan ordning kan leda till att riskerna för konflikter inom anstalterna kan öka. Det är därför önskvärt att lagens regler ger ett starkare stöd för olika åtgärder som anstaltsledning och annan personal kan besluta om. Därigenom skulle personalen även få större möjligheter att ge klara besked till de intagna på deras berättigade frågor om de villkor som gäller under anstaltstiden. Det kan vidare ifrågasättas om de föreslagna reglerna kan göras generellt tillämpliga på alla anstalter. *KRUM* uttalar att flera av den föreslagna lagens bestämmelser inte fyller de krav man måste kunna ställa på en lag. Sådana formuleringar som "såvitt möjligt", "om ej hinder möter", "är förenligt med hans anpassning i samhället" m. m. urholkar de intagnas rättigheter och öppnar stort utrymme för ett godtycke som det just är lagens uppgift att förhindra.

Interneringsnämnden erinrar om att i åtskilliga av de föreslagna bestämmelserna används orden "skall", "bör" och "får". Enligt nämndens mening är det inte alltid fullt klart om de valda uttryckssätten anger vad kriminalvårdsstyrelsen eller vederbörande befattningshavare "skall", "bör" eller "får" göra eller om meningen i stället är att den intagne har eller inte har rätt att kräva viss åtgärd eller är skyldig eller inte skyldig att göra något.

Övervakarnas riksförbund anser att lagförslaget behöver kompletteras med en generell bestämmelse som motverkar det "kautschukmässiga" i formuleringen av de olika lagbestämmelserna. I en särskild paragraf bör föreskrivas att lagreglerna skall tydas i positiv anda och tillämpas så förmånligt som möjligt för den intagne. Förbundet föreslår också att det

införs en bestämmelse om insyn från samhällets sida i anstaltsarbetet. En sådan insyn, genom en särskilt förordnad vårdombudsman eller genom en nämnd, skulle enbart genom sin blotta existens bidra till att undanröja varje misstanke om godtycke eller hårdhet i anstaltsbehandlingen.

Kriminalvårdsstyrelsen anför att den föreslagna lagstiftningen i många avseenden ställer krav på personella och ekonomiska resurser som f. n. inte är tillgängliga och som i vissa fall går väsentligt utöver de förstärkningar som beslutats i samband med att förslaget om kriminalvårdsreformen antogs.

RA uttalar att man vid lagstiftning på förevarande område bör eftersträva så stor överensstämmelse som möjligt med förhållandena i övriga nordiska länder. I anslutning därtill konstaterar han att det framlagda förslaget i väsentliga hänseenden synes överensstämma med lagstiftningen i dessa länder. Reglerna synes också stämma överens med vad Sverige har åtagit sig i Europarådet när det gäller minimistandarden för fängelseinterner i medlemsstaterna (resolution (73) 5). *Statens invandrarverk* erinrar om att den vägledande huvudregeln för den svenska invandrapolitiken är att utlänningar i Sverige är likställda med och skall behandlas likvärdigt med svenska medborgare samt att detta i möjligaste mån bör gälla även inom kriminalvården. Verket konstaterar med tillfredsställelse att promemoriaförslaget även beaktat utlänningars speciella situation och svårigheter.

4.3 Ändringar i brottsbalkens bestämmelser om skyddstillsyn

Hovrätten över Skåne och Blekinge, överåklagaren i Göteborg, övervakningsnämnden i Kalmar och Föreningen Sveriges åklagare tillstyrker förslaget att domstol skall kunna förordna om omedelbar verkställighet av anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn även om den dömda har fyllt 23 år.

Rättspsykiatriska föreningen understryker vikten av att anstaltsbehandling, förordnad i samband med dom till skyddstillsyn, oavsett den dömdes ålder omedelbart kan gå i verkställighet.

TCO välkomnar förslaget och anser det önskvärt att denna förändring får till följd att domstolarna dömer till skyddstillsyn i större utsträckning än f. n.

Sveriges advokatsamfund anser det vara betänkligt från rättssäkerhetssynpunkt att en tilltalad underkastas kriminalpolitiska behandlingsåtgärder innan domen har vunnit laga kraft. Den nuvarande bestämmelsen i 28 kap. 3 § BrB innebär för den som inte har fyllt 23 år ett undantag från vad som sålunda eljest borde gälla. Man torde härvid ha velat tillämpa samma synpunkter som legat bakom bestämmelsen att ungdomsfängelse kan verkställas utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft. Utgår man endast från den tilltalades behov av omedelbart omhändertagande finns naturligtvis inte i och för sig något skäl för en övre åldersgräns. Det kan emellertid ifrågasättas om de till viss åldersgrupp nu begränsade

undantagen från rättssäkerhetsprincipen bör utsträckas. Om å andra sidan den nuvarande ordningen består kan det för domstolen i ifrågavarande fall, där häktningsskäl som regel torde vara för handen, ligga närmast till hands att döma till fängelse och förordna om häktning. Det vore föga tillfredsställande om en sådan rättstillämpning i dessa fall skulle komma att leda till ett minskat användande av skyddstillsyn. Ett skäligt hänsynstagande till rättssäkerhetssynpunkten skulle kunna bevaras, om möjligheter till omedelbar verkställighet förbehålls de fall där erkännande av brottet föreligger. Samfundet förordar en sådan lösning. Skulle utredningsförslaget vinna bifall, vore det önskvärt om lagtexten kunde ges sådan utformning att bestämmelsen inte kommer till användning för att särskilt tillgodose allmänpreventionens krav. Vad angår 38 kap. 9 § BrB har samfundet inte något att erinra mot förslaget, då bestämmelsen avser fall i vilka skuldfrågan blivit avgjord redan i samband med domen på skyddstillsyn.

5 Departementschefen

5.1 Verkställighet av vissa brottmålsdomar och beräkning av strafftid

I anslutning till sitt förslag om ny lagstiftning angående kriminalvård i anstalt har kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK) förordat att de nuvarande reglerna i 2 och 3 kap. behandlingslagen om befordran av dom till verkställighet och beräkning av strafftid förs över till en särskild lag. Promemorieförslaget har utformats i enlighet härmed. Förslaget har i denna del inte mött någon erinran under remissbehandlingen.

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. behandlingslagen är till övervägande del av teknisk natur. De skiljer sig i detta hänseende väsentligt från huvuddelen av övriga bestämmelser i lagen, vilka reglerar behandlingen av dem som är intagna i fängvårdsanstalt. Enligt min mening talar såväl praktiska som systematiska skäl för att bestämmelserna i 2 och 3 kap. behandlingslagen vid en reform av verkställighetslagstiftningen förs över till en särskild lag. En sådan lag bör till sitt innehåll i huvudsak motsvara 2 och 3 kap. behandlingslagen och sålunda reglera förutsättningar för och tidsberäkningen vid verkställighet av de i detta sammanhang aktuella brottspåföljderna, nämligen fängelse, ungdomsfängelse, internering och behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB.

I fråga om omfattning och allmän uppbyggnad ansluter sig promemorieförslaget tämligen nära till gällande rätt. I dessa hänseenden har förslaget nästan undantagslöst godtagits av remissinstanserna. Det utgör även enligt min mening ett gott underlag för lagstiftning i ämnet.

I sitt remissyttrande har RÅ ifrågasatt om inte reglerna angående nöjdförklaring kunde avsevärt förenklas med hänsyn till de nya bestämmelserna om avräkning av häktningstid m. m. Genom dessa bestämmelser kommer enligt RÅ nöjdförklaring att sakna betydelse från strafftidssynpunkt i samtliga fall då den dömden är häktad i målet. Önskemål om en ändamålsenlig behandling torde kunna tillgodoses på annat sätt än genom nöjdförklaring, i vart fall med den dömdes medgivande. Regler om nöjdförklaring behövs inte heller för dem som redan är intagna i fängvårdsanstalt. Möjlighet att avge nöjdförklaring bör emellertid enligt RÅ finnas kvar för dömda som är på fri fot.

De nya avräkningsreglerna, som trädde i kraft den 1 april 1973, har onekligen medfört att en nöjdförklaring från den som är häktad i målet i regel inte längre får samma betydelse som förut, när det gäller beräkningen av strafftid. Det kan emellertid även i fortsättningen tänkas förekomma fall, då möjligheten att avge sådan förklaring kan innebära en klar fördel för den dömden. En sådan situation kan inträffa, när flera påföljder skall verkställas. Med hänsyn till reglerna om villkorlig frigivning är det sålunda under vissa betingelser förmånligt att påföljderna läggs samman på verkställighetsstadiet. Därigenom kan nämligen den

totala frihetsförlusten bli kortare än om påföljderna verkställs var för sig.

Även i andra fall kan det ligga i den häktades intresse att få påbörja verkställighet i kriminalvårdsanstalt innan domen har vunnit laga kraft.

Enligt min mening bör ett sådant intresse inte kunna tillgodoses enbart genom en formlös förklaring från den dömdes sida att han önskar bli placerad i en kriminalvårdsanstalt. Man får nämligen inte förbise att det här inte bara är fråga om anstaltsplaceringen utan att det främst gäller den principiellt viktiga frågan under vilka förutsättningar som en icke lagakraftvunnen dom skall få verkställas. Kontrollen av att förutsättningarna är uppfyllda och av att den dömda är medveten om konsekvenserna av sin förklaring kräver en viss form. Nöjdförklaring enligt bestämmelser som i huvudsak överensstämmer med vad som nu gäller är enligt min mening en ändamålsenlig form för en sådan prövning. Jag är därför inte beredd att godta en ändring av nöjdförklaringsreglerna i den riktning som RÅ har ifrågasatt.

I departementspromemorian föreslås betydande ändringar i de bestämmelser som reglerar frågan om möjligheterna till *s a m t i d i g v e r k s t ä l l i g h e t* av häktning i ett mål och påföljd som ådömts i annat mål. Enligt gällande rätt är dessa möjligheter beroende dels på var den häktade förvaras, dels på den ordning i vilken beslut om häktning och dom på frihetsstraff förekommer till verkställighet. Enligt 7 och 11 §§ behandlingslagen kan den som är häktad undergå påföljd i annat mål under förutsättning att han förvaras i fängvårdsanstalt. Förvaras han i allmänt häkte, i militärhäkte eller på rättspsykiatrisk klinik är sådan samtidig verkställighet utesluten. Detsamma gäller om den häktade på grund av rättens medgivande enligt 24 kap. 22 § andra stycket RB förvaras på annan plats. För att den som är häktad inte skall gå miste om möjligheten till samtidig straffverkställighet har föreståndare för allmänt häkte i administrativ ordning ålagts skyldighet att vid intagningen i häktet alltid söka ta reda på om det föreligger någon verkställbar dom mot den häktade. För det motsatta fallet, dvs. att den som undergår frihetsstraff häktas, gäller enligt 37 § behandlingslagen att straffverkställigheten avbryts.

I överensstämmelse med dessa bestämmelser gäller att den som är häktad kan avge nöjdförklaring beträffande dom i annat mål under förutsättning att han är intagen i fängvårdsanstalt. Är han intagen i allmänt häkte eller militärhäkte saknar han denna möjlighet. Verktällighet av straff kan över huvud taget inte ske i dessa fall. Häktad som vill avge nöjdförklaring i domsmålet kan göra detta oavsett var han förvaras. I detta sammanhang bör erinras om bestämmelserna i 26 kap. 5 §, 29 kap. 3 § andra stycket och 30 kap. 4 § BrB enligt vilka fängelse, ungdomsfängelse och internering skall verkställas i resp. fängvårdsanstalt, ungdomsanstalt och interneringsanstalt. Ungdomsfängelse och internering får dock, om särskilda skäl föreligger, verkställas i annan fängvårdsanstalt. Genom sistnämnda undantagsstadganden kan ungdomsfängelse och internering verkställas även under tid då den dömda förvaras i fängvårdsanstalt som häktad i annat mål.

Verkställighet, som sålunda kan framkallas genom nöjdförklaring, kan självfallet även komma till stånd genom att domen på annat sätt blir verkställbar, vanligast genom att den vinner laga kraft mot den dömde.

Frågan om möjlighet till samtidig verkställighet av häktning och påföljd som ådömts i annat mål har varit föremål för överväganden vid skilda tillfällen, i lagstiftnings sammanhang senast vid tillkomsten av behandlingslagen. Till denna lag överfördes i sak oförändrade de bestämmelser i ämnet som fanns i 1945 års lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. och vars innebörd jag nyss har redovisat.

Spörsmålet togs upp på nytt av kriminalvårdsstyrelsen i en skrivelse den 22 december 1966 till Kungl. Maj:t. Skrivelsen, som innehöll förslag om ett avskaffande av nuvarande möjligheter till samtidig verkställighet, överlämnades sedermera till KAIK. Som skäl för sitt förslag anförde styrelsen att tillkomsten av de nya fristående allmänna häktena har inneburit att allt färre häktade kommer att förvaras i fångvårdsanstalt. Att överföra häktade från allmänna häkten till fångvårdsanstalter endast för att bereda dem tillfälle att undergå påföljd skulle stöta på betydande svårigheter av praktisk art. Dessutom skulle en sådan ordning i flera fall förorsaka olägenheter för domstolar, åklagare och försvarare.

Enligt KAIK:s mening skulle ett slopande av möjligheterna till verkställighet av påföljd under häktningstiden i många fall innebära en nackdel för de dömda. KAIK förordade att problemet löstes genom att man generellt tillät samtidig verkställighet av häktning och påföljd i annat mål. Tekniskt kunde en sådan ordning uppnås på olika sätt. En utväg vore att förklara att allmänt häkte skulle vara likställt med fångvårdsanstalt i de avseenden som det här är fråga om. KAIK stannade emellertid för en annan metod, som innebär att straffidsbestämmelserna utformas så att det framgår att häktningstid skall tillgodoräknas, oavsett i vilket mål häktningen har ägt rum och oavsett var den häktade förvaras. KAIK:s förslag innebar också att den bestämmelse i behandlingslagen som anger att häktning bryter pågående straffverkställighet (37 §) skulle upphävas. En annan förutsättning för förslaget är att möjligheterna till nöjdförklaring utvidgas så att den som är häktad skall kunna avge sådan förklaring såväl i häktningsmålet som i annat mål inför styresmannen för fångvårdsanstalt, föreståndaren för allmänt häkte, chefen för rättspsykiatrisk klinik och tjänsteman, som har uppsikt över militärhäkte.

Departementspromemorian ansluter sig till KAIK:s förslag i denna del. Förslaget har vunnit allmän anslutning under remissbehandlingen.

Om det beträffande någon som har häktats föreligger en verkställbar dom i annat mål, torde förhållandena ofta vara sådana att häktningen kan hävas samtidigt som verkställigheten av domen börjar. På motsvarande sätt kan åklagaren i allmänhet underlåta att begära häktning, om den misstänkte redan är intagen i fångvårdsanstalt för att undergå påföljd i annat mål. Härigenom kan man i stor utsträckning undvika de svårigheter, som samtidig verkställighet av häktning och påföljd kan ge upphov till. Det finns emellertid situationer då en häktning framstår som

nödvändig för ett effektivt genomförande av straffprocessen. Frågan gäller då i vad mån häktningen skall utesluta samtidig verkställighet av påföljd som ådömts i annat mål. Jag vill erinra om att problemet med samtidig verkställighet numera har kommit i ett något annat läge än förut genom de tidigare nämnda ändringarna av bestämmelserna om tillgodoräknande av häktningstid. Av dessa bestämmelser följer nu att alla straffprocessuella frihetsberövanden som varat längre än 24 timmar obligatoriskt skall tillgodoräknas den dömden som verkställighetstid. Det kan emellertid fortfarande tänkas förekomma fall i vilka det kan vara en påtaglig fördel för den häktade att under häktningstiden kunna undergå påföljd i annat mål. Att generellt säga hur stor fördelen är kan vara svårt. Fördelen blir naturligtvis störst i fall då den häktade blir frikänd i häktningsmålet. Men även andra faktorer kan spela in vid bedömningen, t. ex. det förhållandet att den dömden inte behöver underkasta sig något utöver vad som följer av häktningen. Verktälligheten innebär ju i angivna situation i stort sett inte något annat än att häktningstiden räknas som strafftid.

Av vad jag nu har sagt framgår att det fortfarande finns tillräckliga skäl att behålla möjligheterna till samtidig verkställighet av häktning och påföljd i annat mål. Den enda påtagliga nackdelen med en sådan ordning torde vara att den del av verkställigheten som sammanfaller med häktningen inte annat än i ringa grad kan användas för rehabiliterande behandling. Som KAIK har framhållit väger emellertid dessa nackdelar inte särskilt tungt i jämförelse med de fördelar som man kan nå med detta system.

För att komma till rätta med de olägenheter som är förknippade med nuvarande ordning bör sålunda den ändringen vidtas att samtidig verkställighet av häktning och påföljd i annat mål skall kunna äga rum oavsett var den häktade förvaras och oavsett i vilken ordning de olika åtgärderna förekommer till verkställighet.

Som KAIK har framhållit kan en sådan ordning tekniskt åstadkommas på olika sätt. En metod är att man, sedan det visat sig att en dom är verkställbar samtidigt som häktning pågår i annat mål, vid straffidsberäkningen tillgodoräknar häktningstiden som verkställighetstid. En fördel med denna metod är att man kommer ifrån problemet med att avgöra vilka regler som skall gälla för behandlingen av den som är häktad och som samtidigt undergår påföljd. Metoden har emellertid även nackdelar. Dessa visar sig framför allt om häktningen skulle hävas. I sådant fall avbryts straffidsberäkningen. Detta är praktiskt sett detsamma som ett avbrott i verkställigheten. För att denna skall fullföljas krävs att den dömden föreläggs att inställa sig vid kriminalvårdsanstalt eller att ett förpassningsförfarande inleds. Denna effekt inträder dock inte när den häktade förvaras i kriminalvårdsanstalt, eftersom den påbörjade verkställigheten i så fall fortsätter även om häktningen hävs. Den nuvarande skillnaden mellan häktade som förvaras i allmänt häkte och häktade som förvaras i kriminalvårdsanstalt skulle därmed bestå.

En annan metod är att tillåta verkställighet av påföljd under pågående häktning, oavsett om den häktade förvaras i kriminalvårdsanstalt eller inte. Enligt min mening har denna metod så betydande fördelar att den bör läggas till grund för lagstiftningen. Den överensstämmer med vad som nu gäller för det fall att den häktade förvaras i kriminalvårdsanstalt. Den är också väl förenlig med de nyligen ändrade reglerna om tillgodoräknan- de av straffprocessuella frihetsberövanden. Sedan en dom befordrats till verkställighet under pågående häktning, kan verkställigheten av domen fortsätta även om häktningen skulle upphöra. Man kan därigenom undvika de olägenheter som avbrott i verkställigheten ofta innebär.

Den här förordade ordningen föranleder ändring i åtskilliga bestämmelser angående nöjdförklaring, befordran av dom till verkställighet och beräkning av strafftid.

I departementspromemorian har föreslagits att den som är häktad, antingen i målet eller i annat mål, skall få avge nöjdförklaring inför styresmannen för den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller inför föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik, där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befattnings- havare, som har uppsikt över häktet. Promemorieförslaget har i denna del godtagits av remissinstanserna. Även jag anser att den föreslagna utvidgningen av möjligheterna för häktade att avge nöjdförklaring bör genomföras.

I 11 § behandlingslagen finns bestämmelser om åtgärder som skall vidtagas för att verkställigheten av fängelse, ungdomsfängelse eller internering skall börja. De ökade möjligheterna till samtidig verkställighet av häktning och påföljd i annat mål samt därav följande ändringar med avseende på möjligheterna att avge nöjdförklaring föranleder vissa änd- ringar även i dessa bestämmelser.

Vad först angår verkställighet av dom mot någon som är häktad, vare sig häktningen har skett i domsmålet eller i annat mål, samt dom mot någon som redan är intagen i kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i annat mål, har i departementspromemorian föreslagits en bestämmelse som innebär att domen skall befordras till verkställighet så snart den har blivit verkställbar på något av de tidigare i lagförslaget angivna sätten, dvs. antingen på grund av att fullföljdstiden har gått ut eller på grund av domstols förordnande om omedelbar verkställighet eller därför att den dömden har avgivit nöjdförklaring. I förhållande till gällande rätt innebär förslaget den nyheten att dom som avser häktad i annat mål än domsmålet skall befordras till verkställighet oavsett var den häktade förvaras. Med att en dom har befordrats till verkställighet förstås enligt promemorieförslaget, att verkställigheten anses ha börjat. Strafftid eller motsvarande skall räknas från den dagen. Däremot har det inte varit avsett att det sålunda valda uttryckssättet även skall ges den betydelsen att en dömd som i sådant fall inte befinner sig i en kriminalvårdsanstalt omedelbart måste förpassas till en sådan anstalt. I förslaget förutsätts i stället att den som är häktad i annat mål inte skall behöva förpassas. I detta fall inskränker sig verkan av att en dom befordras till verkställighet

till att strafftiden börjar löpa. De bestämmelser som gäller för behandlingen av häktade skall fortfarande tillämpas.

Som jag nyss har anfört gäller enligt 26 kap. 5 § BrB att fängelse skall verkställas i fängvårdsanstalt. Enligt 29 kap. 3 § andra stycket BrB skall ungdomsfängelse verkställas i ungdomsanstalt och enligt 30 kap. 4 § BrB skall internering verkställas i interneringsanstalt. Ungdomsfängelse och internering får dock, om särskilda skäl föreligger, verkställas i annan fängvårdsanstalt. Av dessa bestämmelser följer bl. a. att fängelse inte får verkställas i häkte som inte utgör del av fängvårdsanstalt. Verkställighet kan därför inte ske i de fristående allmänna häkten som har inrättats under senare år på ett antal platser i landet och i vilka det övervägande antalet häktade förvaras. Av samma skäl kan verkställighet givetvis inte heller äga rum på rättspsykiatrisk klinik eller i militärhäkte.

För att utvidgningen av möjligheterna till samtidig verkställighet av häktning och påföljd i annat mål skall kunna genomföras på det av mig föreslagna sättet fordras att fängelse, ungdomsfängelse och internering, utan hinder av i tidigare nämnda bestämmelser angivna huvudprinciper, tillfälligt skall kunna verkställas även i allmänt häkte, militärhäkte och på rättspsykiatrisk klinik. En i sak motsvarande situation föreligger i de fall då straffprocessuella frihetsberövanden får tillgodoräknas som verkställighetstid. Bestämmelser med nyss angiven innebörd bör därför införas i anslutning till reglerna om befordran av dom till verkställighet. Genom dessa bestämmelser bör tydligare än som har skett i departementspromemorian klargöras i vilka fall en verkställbar dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering skall leda till intagning i kriminalvårdsanstalt och i vilka fall sådan intagning skall anstå på grund av samtidig verkställighet av häktningsbeslut.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört bör i lagen föreskrivas att för det fall att den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd som har ådömts honom i annat mål, när domen får verkställas, så skall styresmannen eller häktesföreståndaren eller klinikchefen omedelbart befordra domen till verkställighet. Den som är häktad i målet bör förpassas till kriminalvårdsanstalt, om han inte redan som häktad förvaras i sådan anstalt. I fråga om den som är häktad i annat mål och som inte är intagen i kriminalvårdsanstalt bör verkställigheten få påbörjas där han förvaras. Han behöver således inte förflyttas till kriminalvårdsanstalt enbart av den anledningen att straffverkställighet skall äga rum.

Beträffande spørsmålet om vilka regler som skall gälla för behandlingen av den som undergår straff samtidigt med häktning torde det utan vidare vara klart att bestämmelserna för häktade skall tillämpas, om vederbörande förvaras annorstädes än i kriminalvårdsanstalt. Bestämmelserna i den föreslagna lagen om kriminalvård i anstalt är över huvud taget inte tillämpliga annat än i kriminalvårdsanstalt. För det fall att den samtidiga verkställigheten äger rum i kriminalvårdsanstalt gäller redan enligt nuvarande ordning att bestämmelserna för häktade skall tillämpas. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad min företrädare yttrade i denna fråga vid tillkomsten av behandlingslagen (prop. 1964:76 s. 24).

Gällande bestämmelser om befordran av dom till verkställighet i de fall då den dömden befinner sig på fri fot finns intagna i 11 § andra stycket behandlingslagen. Enligt dessa bestämmelser skall polismyndigheten i den ort där den dömden vistas förpassa honom till den fängvårdsanstalt, där han enligt kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter skall tas in. Avger den dömden nöjdförklaring, skall myndighet som mottar förklaringen låta verkställa förpassningen. Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömden avviker kan polismyndigheten förelägga den dömden att själv inställa sig vid fängvårdsanstalt i stället för att förpassa honom dit. Avger den dömden nöjdförklaring på den anstalt där han skall tas in skall styresmannen omedelbart befordra domen till verkställighet.

I praktiken handläggs ett verkställighetsärende normalt på följande sätt. Så snart en dom blir verkställbar sänder kriminalvårdsstyrelsen domen och andra verkställighetshandlingar samt personakt till vederbörande kriminalvårdsdirektör, som beslutar om anstaltsplacering. Personakten skickas därefter till den anvisade anstalten och verkställighetshandlingarna till aktuellt polisdistrikt för verkställighet. Polismyndigheten kallar därefter den dömden, om risk inte anses föreligga att han avviker, att infinna sig hos polismyndigheten för delgivning i ärende angående verkställighet av brottspåföljd. När den dömden inställer sig hos polisen får han, om han inte ansöker om uppskov med verkställigheten, skriva på ett föreläggande i vilket står angivet var och när han senast skall inställa sig. I förekommande fall utfärdar polisen biljettrekvisition om den dömden inte själv har medel att betala resan till anstalten.

I departementspromemorian uttalas att det nuvarande systemet i vissa hänseenden är tämligen tungrott och tidskrävande. Det har vidare visat sig vara svårt att effektivt bevaka att domar i här avsedda fall blir verkställda i rätt tid. Promemorieförslaget tar först upp det fallet att en dom blir verkställbar genom att fullföljdstiden går ut. I detta fall bör enligt förslaget den dömden i första hand äläggas att själv inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt där straffet skall verkställas. Om han i sådant fall inte inställer sig på utsatt dag eller om det redan från början kan befaras att den dömden inte kommer att rätta sig efter ett föreläggande, skall kriminalvårdsstyrelsen hos polismyndigheten kunna begära förpassning till anstalten.

Förslaget att föreläggande skall vara den åtgärd som i första hand skall tillgripas för att få en dom verkställd har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Däremot går meningarna isär i frågan om vilken myndighet som skall utfärda sådana förelägganden. Statskontoret understryker vikten av att dessa uppgifter i enlighet med promemorians förslag förs över på kriminalvårdsstyrelsen medan Svenska fängvårdssällskapet motsätter sig förslaget därför att det kan ses som ett första steg mot en centralisering av frågorna om anstaltsplacering.

Kriminalvårdsstyrelsen framhåller i sitt yttrande att det nuvarande systemet har fungerat väl, främst därigenom att den dömden genom att han kallas att inställa sig hos polisen har fått möjlighet till en personlig service som kan vara väsentlig i detta sammanhang. Den dömden har

sålunda kunnat resonera med polisen om olika problem som uppstår i samband med inställelsen vid anstalt. Han har vidare kunnat få råd och upplysningar angående möjligheterna att ansöka om uppskov och nåd. På så sätt har polisen även kunnat få direkt kännedom om en uppskovsansökan och har då brukat underlåta att utfärda föreläggande om inställelse. Inom många polisdistrikt har man också ofta sådan personkännedom om de dömda att man med ledning därav kan bedöma i vilka fall det föreligger någon flyktfara. Om man går över till det föreslagna systemet är det enligt kriminalvårdsstyrelsens mening angeläget att man bevarar så mycket som möjligt av de fördelar som det nuvarande systemet innebär. Enligt styrelsen har nämligen även det föreslagna systemet fördelar för kriminalvården och de dömda. Det möjliggör bl. a. att man kan upprätta ett fullständigt register över dömda som är på fri fot. Uppgifter om förelägganden kan på ett enkelt sätt databehandlas. I kombination med beläggningsstatistiken kan ett sådant register medföra ett effektivare utnyttjande av anstaltens kapacitet. Vidare leder förslaget till en viss avlastning för polisen.

Det torde inte kunna bestridas att nu gällande ordning på detta område har fått till följd att man saknar en fortlöpande, aktuell överblick över dömda som är på fri fot. Jag delar statskontorets uppfattning att promemoriaförslaget i denna del skapar förutsättningar för en ökad kunskap om denna stora klientelgrupp och för en rationell handläggning av förelägganderutinen. Genom en överföring av dessa arbetsuppgifter till kriminalvårdsstyrelsen underlättas sålunda övergången till ett ADB-orienterat register med uppgifter om dessa klienter. Ett sådant register planeras bli upprättat till budgetåret 1975/76. Genomförs promemoriaförslaget kan uppgifter om förelägganden på ett rationellt sätt insamlas och databehandlas. Som statskontoret har framhållit skulle det med nuvarande ordning bli nödvändigt att för samma ändamål ålägga samtliga polisdistrikt att kontinuerligt avge rapporter till kriminalvårdsstyrelsen om alla förelägganden. Genom de ökade kunskaper som ett fungerande register med nu avsett innehåll kommer att ge, skapas förutsättningar för ett bättre utnyttjande av anstaltsbeståndet samt en bättre behandlingsplanering och en jämhare dimensionering av anstaltspersonalen. Jag ansluter mig därför till promemoriaförslaget i denna del. Det bör framhållas att förslaget inte syftar till att centralisera beslut om anstaltsplacering. Sådana frågor bör även i fortsättningen handläggas på regional nivå i största möjliga utsträckning. Jag återkommer till detta ämne i anslutning till förslaget till ny lag om kriminalvård i anstalt.

Enligt gällande lag räknas strafftiden, utom när det gäller häktade, tidigast från den dag den dömda tas in i fängvårdsanstalt. För att den dömda inte skall gå miste om verkställighetstid måste på grund härav alla förpassningsresor företas med största skyndsamhet. Detta leder till ett dåligt utnyttjande av transportresurserna, eftersom möjligheter till samtransporter inte kan utnyttjas i tillräcklig omfattning. Härtill kommer att transporterna ofta måste utföras på övertid eller obekväm arbetstid, vilket medför kraftigt ökade kostnader.

Enligt ett förslag som jag strax återkommer till bör strafftiden kunna räknas från det att den dömda omhändertas för förpassning. Den dömda behöver därför inte gå miste om verkställighetstid på grund av att förpassningen till kriminalvårdsanstalten blir fördröjd. Detta ger möjlighet till en mer rationell planering av förpassningsresorna än som nu är möjlig och därmed även till inte obetydliga kostnadsbesparingar. Den sålunda förordade lösningen kommer vidare att medföra den fördelen att det i fortsättningen inte kommer att finnas samma starka betänkligheter mot att vänta med en förpassning av en person av det skälet att han är i dålig fysisk eller psykisk kondition och helst skulle behöva ges viss tid för att återhämta sig.

Som en komplettering till nu berörda nya bestämmelser angående utgångspunkten för straffidsberäkningen behövs enligt promemorian en regel som möjliggör att den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd tillfälligt kan få förvaras i allmänt häkte eller polisarrest. Jag delar den uppfattningen. För sådan förvaring bör uppställas det villkoret att den skall vara erforderlig med hänsyn till transportförhållandena. En sådan tillfällig förvaring i häkte eller polisarrest bör inte få pågå längre än någon eller några få dagar. Bestämmelsen torde även kunna tillämpas när en intagen som rymt från kriminalvårdsanstalt skall föras tillbaka till anstalten för fortsatt verkställighet.

Enligt gällande rätt får på ansökan av den som inte är häktad uppskov med verkställigheten beviljas under högst sex månader räknat från den dag då domen får verkställas, om med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden synnerliga skäl för uppskov föreligger. Kvinna som är havande eller ammar barn får beviljas uppskov under tid som prövas skälig. I detta fall gäller således inte någon begränsning till sex månader.

Av förarbetena till detta stadgande framgår att hänsyn inte kan tas till en arbetsgivares intresse i saken. JO har i en framställning den 28 oktober 1965 till Kungl. Maj:t, vilken framställning överlämnats till KAIK, anfört att starka skäl talar för att det i ett uppskovsärende bör vara möjligt att ta hänsyn även till sådana arbetsgivarintressen som från samhällssynpunkt eller eljest är av synnerlig styrka. KAIK har i och för sig anslutit sig till JO:s synpunkter men har samtidigt påpekat att det finns även andra situationer i vilka ett intresse som inte är den dömdes eget kan vara så tungt vägande, att det inte kan vara rimligt att offra det för ett kriminalpolitiskt intresse, som i det enskilda fallet kan vara ganska begränsat. Kommittén föreslog därför att motsvarigheten till den aktuella bestämmelsen endast skulle ange att uppskov skall kunna beviljas, när synnerliga skäl föreligger. Promemoriaförslaget överensstämmer i denna del med KAIK:s förslag.

Några remissinstanser tillstyrker förslaget. Kriminalvårdsnämnden vittrar att nuvarande bestämmelser om uppskov behöver omarbetas men anser att promemoriaförslaget därvidlag inte går tillräckligt långt. Enligt nämndens mening har samhällsutvecklingen fått till följd att de uttalanden som gjordes vid tillkomsten av bestämmelserna i 12 § behandlings-

lagen inte längre är giltiga. Nämndens praxis har därför gradvis ändrats i förhållande till de ramar som drogs upp i förarbetena och går nu i vissa fall även längre än vad departementspromemorian har förutsatt. Nämnden framhåller att uppskavsreglerna vinner tillämpning på människor som ofta lever under relativt välordnade förhållanden, som inte undandrar sig lagföring och straff och som inte heller kan befaras begå nya brott. De flesta som ansöker om uppskov är dömda till ett kortvarigt straff av allmänpreventiva skäl. För den dömden är det i sådant fall som regel angeläget att avtjänandet kan ske vid en tidpunkt då han inte tillfogas alltför kännbara avbräck i utbildningshänseende, familjemässigt, socialt eller ekonomiskt. Nämnden kan därför inte ansluta sig till den i promemorian uttalade uppfattningen att uppskov med verkställighet bör kunna medges endast när skäl av synnerlig styrka kan åberopas. Enligt nämndens mening skulle en huvudregel som anger att uppskov kan beviljas när skäl föreligger stå i bättre överensstämmelse med nuvarande praxis.

Från kriminalpolitisk synpunkt är det i princip angeläget att domstolens prövning och verkställigheten av ådömd påföljd sker i så nära anslutning till brottet som möjligt. Det är därför nödvändigt att iaktta återhållsamhet när det gäller att bevilja uppskov med verkställighet. Jag anser mig sålunda inte kunna biträda kriminalvårdsnämndens förslag att uppskov skall kunna beviljas så snart skäl föreligger därtill. Å andra sidan anser jag att promemoriaförslaget inte i tillräcklig grad tar hänsyn till de intressen av skilda slag som i vissa enskilda fall kan vara betydligt starkare än intresset av en omedelbar straffverkställighet.

Uppskov med verkställighet av fängelsestraff bör enligt min mening kunna beviljas om det föreligger särskilda skäl med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller övriga omständigheter. I fråga om styrkan hos de skäl som måste föreligga innebär detta en uppmjukning i förhållande till gällande rätts krav på synnerliga skäl.

Uppskov på grund av den dömdes arbetsförhållanden bör liksom hittills komma i fråga främst i de fall då den dömden har ett arbete av säsongkaraktär eller då verkställighet under viss period av annat skäl skulle medföra ett särskilt svårt avbräck från försörjningssynpunkt. Enligt gällande rätt får hänsyn inte tas till arbetsgivares intresse i saken. En sådan skiljelinje är svår att upprätthålla i praktiken eftersom utredningen i uppskovsärenden, där yrkesutövningen åberopas som skäl, huvudsakligen består av arbetsgivarintyg. Utgången i ett visst uppskovsärende kan därmed bli beroende på nyanser i formuleringen av arbetsgivarintyg och andra handlingar. Detta är uppenbarligen inte tillfredsställande. Enligt min mening bör det inte heller möta något hinder att beakta åtminstone sådana arbetsgivarintressen som från samhällssynpunkt ter sig betydelsefulla. Sålunda bör en lärare kunna få uppskov för att hans elever skall slippa byta lärare i ett viktigt skede av undervisningen, t. ex. strax före en examen.

Det kan givetvis förekomma andra situationer inom arbetslivet då ett starkt intresse från tredje mans sida bör beaktas. Uppskov bör sålunda

kunna beviljas om den dömde ingår i ett arbetslag med säsongbetonade eller på annat sätt tidsbundna arbetsuppgifter och en straffverkställighet skulle drabba övriga i arbetslaget oskäligt hårt. En annan situation där det från både allmänna och enskilda synpunkter kan föreligga ett starkt behov av uppskov är då en dömd kan erhålla en anställning eller få behålla en anställning han redan har till dess domen skall verkställas, dock under förutsättning att viss hänsyn kan tas till arbetsgivarens önskemål i fråga om tiden för verkställigheten.

När det gäller utbildningsförhållanden kan uppskov vara motiverat t. ex. om den dömde deltar i en starkt schemabunden undervisning eller då en jämförelsevis kort tid återstår till utbildningens eller kursens slut. I övrigt bör uppskov kunna ges för att bereda den dömde tillfälle att genomgå en sällan återkommande utbildning.

Andra situationer då bärande skäl för uppskov kan anses föreligga är t. ex. att en nära anförvant behöver vård eller hjälp.

Jag vill understryka att vad jag nu har anfört bör uppfattas endast som exempel på omständigheter som enligt min mening kan utgöra skäl för uppskov.

Ett par remissinstanser har tagit upp frågan om behovet av uppskov för längre tid än sex månader. Enligt kriminalvårdsnämnden bör längsta tid för uppskov utan olägenheter kunna sättas till ett år. Något missbruk av en sådan bestämmelse torde enligt nämnden inte behöva befaras. En tillräckligt restriktiv tillämpning torde kunna åstadkommas genom en bestämmelse som anger att för längre anstånd än sex månader fordras särskilda skäl.

En längsta tid för anstånd om sex månader torde i de allra flesta fall vara tillräcklig. Det kan emellertid undantagsvis förekomma fall då uppskov under längre tid kan vara starkt motiverat. En sådan förlängning kan f. n. endast uppnås genom anlitande av nådevägen.

För min del anser jag övervägande skäl tala för att uppskov skall kunna beviljas för ytterligare högst sex månader. Denna möjlighet bör dock användas restriktivt, och jag anser därför att det bör krävas att det i sådant fall finns synnerliga skäl som talar för ett längre uppskov. I allmänhet torde man inte från början böra medge uppskov för längre tid än sex månader. Den av mig föreslagna lagtexten lägger dock inte hinder i vägen för att redan i det första beslutet medge uppskov under tid som överstiger sex månader, om det från början står klart att förutsättningarna för ett längre uppskov föreligger.

Enligt behandlingslagen beslutar länsstyrelsen i uppskovsärenden. Ansökan inges till polismyndigheten, som med eget yttrande sedan sänder den till länsstyrelsen. Den dömde kan överklaga länsstyrelsens beslut hos kriminalvårdsnämnden, som är sista instans i dessa ärenden.

KAIK föreslog att prövningen av uppskovsärenden skulle förläggas helt till kriminalvårdsnämnden. Härigenom skulle man enligt kommitténs mening nå en ökad likformighet i bedömningen av dessa ärenden. Kommittén konstaterade i detta sammanhang att länsstyrelserna numera, bortsett från uppskovsärendena, inte har något att göra med verkställig-

het av frihetsstraff.

Enligt departementspromemorian talar flera skäl för att frågor om uppskov med verkställighet av fängelse bör föras över från länsstyrelsen till annat organ. Olika organ skulle därvid kunna komma i fråga. Enligt promemorian bör dock en ändring av handlägningsordningen beträffande uppskovsärenden anstå till dess den av mig nyligen tillkallade utredningen om de centrala nämndernas uppgifter och organisation har slutfört sitt uppdrag.

De remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga är överens om att länsstyrelserna inte längre bör vara beslutsorgan i uppskovsärenden. Några remissinstanser godtar departementspromemorians ståndpunkt att ett ställningstagande i frågan bör anstå till dess den pågående utredningen om de centrala nämndernas uppgifter och organisation är avslutad. Flertalet remissinstanser anser emellertid att frågan bör avgöras utan att man avvaktar utredningens resultat.

När det gäller frågan om vilken myndighet som bör besluta i uppskovsärenden går meningarna starkt isär. Kriminalvårdsstyrelsen, statskontoret och SACO anser att handläggningen bör föras över till kriminalvårdsstyrelsen. Statskontoret erinrar därvid om att man genom en sådan reform skapar organisatoriska förutsättningar för att införa ett fullständigt register över dömda som är på fri fot. TCO ansluter sig till KAIK:s förslag om kriminalvårdsnämnden som prövningsmyndighet men kan även tänka sig att dessa uppgifter anförtros åt kriminalvårdsstyrelsen. Kriminalvårdsnämnden och länsstyrelsen i Kronobergs län anser att prövningen bör ligga hos ett regionalt organ inom kriminalvårdsverket. Nämnden anser vidare att den enskilde bör bevaras vid rätten att få uppskovsfrågan prövad av en besvärinstans. Enligt nämndens mening lämpar sig ärenden av detta slag emellertid inte för handläggning i den ordning som föreskrivs för allmänna förvaltningsbesvär. Prövningen av ärendena har ringa formella eller juridiska inslag utan angår väsentligen den enskildes personliga och sociala förhållanden. Kriminalvårdsnämnden förordar därför att överprövningen anförtros nämnden eller annan nämnd med motsvarande sammansättning och parlamentariska förankring.

Länsstyrelsernas befattning med uppskovsärenden är numera det enda som återstår av deras tidigare uppgifter i fråga om verkställighet av frihetsstraff. Med hänsyn till uppskovsärendenas nära sakliga samband med andra kriminalvårdande åtgärder ter det sig mest naturligt att handläggningen av dessa frågor förs över till kriminalvårdsmyndighet. Bland remissinstanserna råder enighet om att så bör ske. Till förmån för tanken att därvid välja ett centralt organ talar den omständigheten att man på så sätt lättare kan få en enhetlig praxis. Med hänsyn till att lagförslaget, i jämförelse med vad som hittills har gällt, innebär att det i varje fall formellt men även reellt blir vidgade möjligheter att få uppskov med straffverkställigheten väger denna synpunkt tungt. Som har framhållits i flera remissyttranden ligger det närmast till hands att ärenden av denna art handläggs av kriminalvårdsstyrelsen som ju har det övergripande ansvaret för behandlingen av dem som döms till fängelse. Jag föreslår

därför att uppskovsärendena förs över från länsstyrelserna till kriminalvårdsstyrelsen. Den dömda bör emellertid ha möjlighet till att besvära sig över styrelsens beslut. Anledning saknas enligt min mening att därvid välja annan besvärsinstans än den vanliga när det gäller kriminalvårdsstyrelsens beslut, nämligen kammarrätten. Det är angeläget att uppskovsärenden avgörs med så liten tidsutdräkt som möjligt. Mot kammarrättens beslut bör talan därför inte få föras.

Enligt 16 § behandlingslagen räknas strafftiden, när den dömda hålls häktad i målet, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då han för straffets undergående tas in i fångvårdsanstalt eller, om han redan är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen föreligger till verställighet hos styresmannen.

Som en konsekvens av vad som föreslagits beträffande nöjdförklaring av den som är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt samt beträffande befordran av dom till verkställighet bör enligt departementspromemorian följa, att strafftiden skall räknas från den dag då domen får verkställas. Detta bör enligt promemorian gälla oavsett om domen har meddelats i häktingsmålet eller i annat mål och oavsett var den dömda förvaras. Om det visar sig att den som häktas har en dom i annat mål som är verkställbar, skall strafftiden kunna räknas redan från dagen för intagningen i häktet eller kriminalvårdsanstalten, även om domen först senare blir tillgänglig för häktesföreståndaren eller styresmannen. Den som utan att vara häktad avger nöjdförklaring inför häktesföreståndare eller styresman eller den som eljest tas in i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt torde enligt promemorian få anses ha påbörjat verkställigheten den dag han tas in i häktet eller anstalten. Enligt promemorian bör hinder inte heller möta mot att låta straffidsberäkningen börja när polismyndigheten omhändertar någon för förpassning till kriminalvårdsanstalt.

Hovrätten över Skåne och Blekinge godtar promemorians lösning för nöjdförklaringsfallen men anser de föreslagna reglerna i övrigt olämpliga. I stället bör nuvarande bestämmelser bibehållas. Om den dömda är häktad i annat mål än domsmålet kan det, påpekar hovrätten, inträffa att häktningen hävs sedan domen i det andra målet har vunnit laga kraft mot honom men innan meddelande härom har kommit styresmannen eller häktesföreståndaren tillhanda. Enligt promemorieförslaget har i ett sådant fall strafftiden börjat löpa. En motsvarande situation kan inträffa vid villkorlig frigivning, som äger rum innan styresmannen har fått veta att en ny dom kan verkställas. I denna situation skall enligt förslaget sammanläggning av straffen ske. För att förhindra dessa olägenheter måste styresmannen eller häktesföreståndaren alltid forska efter om det finns någon verkställbar dom. Beslutar domstol att häkning skall hävas kan frigivning inte ske förrän ny kontroll har företagits.

Den av hovrätten åsyftade kontrollen sker redan nu regelmässigt eftersom häktesföreståndare är skyldig att så snart någon har häktats göra en aktrekvisition hos kriminalvårdsstyrelsen. Han får härigenom reda på om det finns någon verkställbar dom mot den häktade. Sedan en rekvisition har gjorts är den häktades namn spärrat hos kriminalvårdssty-

relsen, vilket innebär att häktesföreståndaren regelmässigt underrättas om domar som därefter kommer in till styrelsen. Med nutida kommunikationsmedel kan styresmän och häktesföreståndare i sådant fall mycket snabbt få tillgång till erforderliga handlingar. Möjlighet finns också att i brådskande fall lämna meddelande genom telegram.

På grund av vad här har anförts torde det inte behöva befaras att det i promemorian föreslagna systemet skall leda till några nämnvärda olägenheter. Med hänsyn härtill och då systemet i de flesta fall är till klar fördel för den dömda anser jag att promemorieförslaget i fråga om utgångspunkten för strafftidsberäkningen bör genomföras.

Kriminalvårdsberedningen har framhållit att de säsongmässiga variationerna i beläggningen på fängvårdsanstalterna gör det svårt att rationellt utnyttja anstaltsbeståndet. Det har enligt beredningen i frågasatts om inte en av orsakerna till en ökad beläggning under första kvartalet är en strävan från de intagna med korta frihetsstraff att få verkställa straffet under februari månad. Beredningen anser att, oavsett om detta påstående är riktigt, beräkningen av strafftid bör förenklas så att tiden för fängelse räknad efter månad alltid skall vara 30 dagar.

Kriminalvårdsberedningens förslag har tagits upp i departementspromemorian. I promemorian erinras om att enligt dansk rätt fängelsestraff som inte överstiger tre månader skall anges i dagar. Flera skäl talar för att införa en liknande bestämmelse i Sverige. Enligt promemorieförslaget bör detta ske genom en föreskrift om att kriminalvårdsstyrelsen i samband med strafftidsresolutionen skall räkna om korta strafftider till dagar. Med hänsyn till bestämmelserna om villkorlig frigivning bör gränsen för de strafftider som skall omfattas av denna ordning sättas vid fyra månader.

Flertalet remissinstanser tillstyrker den föreslagna omräkningsbestämmelsen. Förslaget avstyrks dock av hovrätten över Skåne och Blekinge, som anser att det är helt andra faktorer än möjligheterna till tidsvinst som är orsak till den ökade beläggningen i kriminalvårdsanstalterna under första kvartalet.

Särskilt under februari och mars inträder en avsevärd ökning av antalet intagna i kriminalvårdsanstalterna. En bidragande orsak härtill kan vara att personer som har dömts till korta frihetsstraff önskar påbörja verkställigheten under februari månad. Den ojämna beläggningen är ägnad att fördyra anstaltsvården eftersom den försvårar en ändamålsenlig personalplanering. Härtill kommer att det vid korta frihetsstraff är från rättsvisynpunkt otillfredsställande, att strafftidens reella längd skall variera med hänsyn till under vilka perioder av året som verkställigheten äger rum. Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att promemorieförslaget bör genomföras i denna del. Jag förordar därför att en bestämmelse av den föreslagna innebörden införs i lagen. Med anledning av vad som har anförts i ett par remissyttranden vill jag framhålla att en verkställd omräkning till dagar är definitiv i den meningen att den fortfarande skall gälla även om senare en sammanlägg-

ning skulle ske med annat straff så att den sammanlagda strafftiden kommer att överstiga fyra månader.

5.2 Kriminalvård i anstalt

Kriminalvården har under en följd av år varit föremål för en livlig debatt och ett omfattande utredningsarbete. Genom kriminalvårdsberedningens arbete, som avslutades i september 1972, fick man en samlad syn på de olika problem som kriminalvården har att brottas med. Beredningen förordade en genomgripande reform av kriminalvårdens organisation och verksamhetsformer. På grundval av dess förslag har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition lagt fram förslag till de riktlinjer som bör följas vid den fortsatta reformeringen inom kriminalvården. Dessa riktlinjer har i allt väsentligt godkänts av riksdagen.

Ett viktigt led i det aktuella reformarbetet är att genomföra en ny lagstiftning för kriminalvården i anstalt. På grundval av statsmakternas principbeslut framlades i juni innevarande år en inom justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds Ju 1973:9), som har remissbehandlats. Promemorian innehåller förslag till bl. a. lag om kriminalvård i anstalt. Denna lag avses träda i stället för de delar av den nuvarande behandlingslagen som innehåller bestämmelser om anstaltsvårdens anordnande och närmare utformning.

Skillnaderna mellan behandlingslagen och den föreslagna lagen om kriminalvård i anstalt är i vissa hänseenden betydande. Jag vill i det följande framhålla de viktigaste nyheterna.

Målsättningen för kriminalvård i anstalt skall enligt promemoriaförslaget liksom enligt gällande rätt vara att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. Emellertid markeras i lagförslaget också att verksamheten redan från början skall inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten, allt i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd blir eftersatt. Lagförslaget ger också uttryck för den strävan efter ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård som är ett grundläggande element i reformprogrammet. Genom bestämmelse i lagen understryks det ansvar för kriminalvårdens klientel som åvilar även andra samhällsorgan än kriminalvården. Bestämmelserna om det nya anstaltssystemet och fördelningen av de intagna mellan olika typer av anstalter innebär genomgripande förändringar i anstaltsvården. När det gäller anstaltsvårdens närmare utformning ger lagförslaget vidgade möjligheter till frigång och till fritidsverksamhet utanför anstalten. De nuvarande bestämmelserna om permission ersätts av bestämmelser av mindre restriktiv karaktär, samtidigt som man lagfäster den strängare praxis som numera iakttas när det gäller att bevilja korttidspermissioner för vissa kategorier samhällsfarliga brottslingar med långa

strafftider. I fråga om arten av de förberedelser som skall föregå intagens frigivning eller övergång till vård utom anstalt föreslås mera preciserade lagregler. Av betydelse för anstaltsvårdens utformning är också de bestämmelser som innebär att de intagnas möjligheter till gemenskap med varandra vidgas. Vidare är att märka att möjligheterna till brevgranskning inskränks samt att bestämmelserna om besök ersätts av regler av mindre restriktiv karaktär. En bestämmelse om de intagnas rätt till medinflytande genom samrådsorgan o. d. föreslås bli införd i den nya lagen. De föreslagna reglerna för disciplinär bestraffning innebär väsentliga förändringar i förhållande till nuvarande ordning.

Under remissbehandlingen har promemorieförslaget fått ett övervägande positivt mottagande. Såväl de lagbestämmelser som har en mera principiell karaktär som detaljregleringen i olika frågor lämnas i stort sett utan erinran av flertalet remissorgan. I en del frågor framför dock en del remissinstanser invändningar samt förslag till andra lösningar än dem som promemorian innehåller.

För egen del vill jag framhålla följande.

Riktlinjerna för kriminalvård i anstalt har som framgått redan fastlagts genom beslut av statsmakterna. Vad det nu gäller är att på grundval av dessa riktlinjer utforma de normer som skall gälla för anstaltsvården. De grundläggande föreskrifterna bör som föreslås i promemorian tas in i en särskild lag om kriminalvård i anstalt, medan tillämpningsföreskrifter kan ges i administrativ ordning. Den under remissbehandlingen framförda tanken på att tillskapa en för anstaltsvård och frivård gemensam kriminalvårdslag anser jag vara för tidigt väckt. Innan man överväger en så genomgripande förändring i lagsystemet bör man sålunda även enligt min mening först avvakta erfarenheterna av de nu förestående reformerna på dessa områden.

Mot den föreslagna nya lagens uppbyggnad och disposition har jag i likhet med det övervägande antalet remissinstanser inte funnit anledning till några egentliga erinringar. Det förhållandet att handlingsreglerna i den nya lagen till skillnad från behandlingslagen inte gör någon principiell skillnad mellan olika sorters påföljder såsom fängelse, ungdomsfängelse och internering finner jag stämma väl överens med de allmänna riktlinjer för anstaltsvårdens fortsatta utformning som statsmakterna har enat sig om.

När det gäller lagförslagets materiella innehåll vill jag till en början framhålla de svårigheter som ofta visat sig föreligga på anstaltsvårdens område när det gäller att åstadkomma regler som tar tillbörlig hänsyn till alla de olika faktiska förhållanden och i viss mån motstridiga intressen som här föreligger. Mitt huvudintryck av de föreslagna lagbestämmelserna är emellertid att de i sin allmänna inriktning är väl förenliga med grundtankarna i den beslutade kriminalvårdsreformen. Bestämmelserna synes sålunda i allt väsentligt ge uttryck för en realistisk avvägning såväl med hänsyn till vad som är praktiskt möjligt att åstadkomma som när det gäller angelägenheten av att främja lagöverträdarnas anpassning till ett normalt samhällsliv och samtidigt tillgodose samhällets behov av skydd.

På en del punkter bör dock de förordade lösningarna eller enskilda bestämmelserna i förslaget underkastas vissa ändringar och justeringar. Med denna reservation finner jag att förslaget i huvudsak är ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

De nyheter i promemoriaförslaget som främst är av intresse gäller integreringen mellan anstaltsvård och frivård, andra samhällsorgans ansvar för kriminalvårdens klientel, det nya anstaltssystemet och principerna för fördelningen av de intagna mellan olika typer av anstalter, frigivningsförberedelserna, brevgranskningen, permissionsinstitutet och den disciplinära bestraffningen.

Vad först angår frågan om en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård innebär de av statsmakterna godtagna riktlinjerna för kriminalvårdens fortsatta utformning bl. a. att man i görligaste mån skall söka åstadkomma en integrering mellan dessa vårdformer. Anstaltsvården får härigenom i betydande utsträckning möjlighet att tillgodogöra sig frivårdens erfarenheter och arbetsformer. På så sätt bör anstaltsarbetet i större utsträckning än hittills kunna inriktas på sådan verksamhet som direkt syftar till att förbereda den intagne för friheten. Övergången mellan de båda vårdformerna blir mindre skarp och den målsättning som sedan länge gäller för anstaltsvården – att förberedelse av frigivningen skall vara ett huvudsyfte med alla åtgärder – kan lättare bli infriad.

I likhet med promemoriaförslaget i denna del, mot vilket remissinstanserna inte riktat några väsentliga invändningar, anser jag att principen om en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård bör komma till uttryck genom en särskild bestämmelse i den nya lagen. I huvudsaklig överensstämmelse med promemoriaförslaget bör därför föreskrivas att kriminalvården i anstalt skall planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ.

När det gäller frågan om andra samhällsorgans ansvar för kriminalvårdens klientel är det i första hand fråga om sådana organ som svarar för samhällets hälso- och sjukvård, socialvård, arbetsförmedling m. m. Med avseende på dessa organs skyldigheter i förevarande sammanhang vill jag här till en början ånyo understryka vad jag framhöll i årets statsverksproposition (1973:1 bil. 4 s. 90) nämligen att utgångspunkten måste vara att kriminalvårdens klientel otvivelaktigt har samma rätt till samhällets stöd och hjälp som andra medborgare. Endast i de fall då den dömda omhändertagits på sådant sätt att det förhindrar andra myndigheters eller samhälleliga organs medverkan eller när stödinsatserna uteslutande har sin grund i kriminalvårdens rehabiliterande uppgift bör det sålunda kunna vara motiverat att göra något avsteg från denna princip och låta kriminalvården ta det primära ansvaret även för uppgifter som normalt åvilar andra huvudmän.

Enligt promemoriaförslaget bör andra samhällsorgan än kriminalvårdens, i den mån ett förverkligande av vårdens syfte påkallar insatser av dem, vart och ett inom sitt ansvarsområde verka för att ändamålsenliga åtgärder vidtas. Under remissbehandlingen har anförts att en bestämmelse

med denna innebörd endast utgör en rekommendation, riktad till de ifrågavarande samhällsorganen. Det har understrukits att det avgörande för dessa organs ansvar är innehållet i de särskilda författningar som reglerar organens verksamhet. Vidare har framhållits angelägenheten av att berörda huvudmän träffar särskilda överenskommelser som närmare reglerar förutsättningarna och ordningen för vidgade insatser för kriminalvårdsklientelet.

För egen del vill jag betona att grunden för de ifrågavarande samhällsorganens ansvar och verksamhet på detta område givetvis finns i de författningar och instruktioner som reglerar dessa organs allmänna åligganden och verksamhet. Principiellt sett måste det sålunda kunna förutsättas att i den mån avfattningen av dessa författningar inte uttryckligen ger anledning till annat så föreligger det en uppenbar skyldighet för dessa organ att vara verksamma även till förmån för kriminalvårdens klientel. I det enskilda fallet kan visserligen det förhållandet att en person är intagen på anstalt inom en annan kommun eller ett annat landstingsområde än där han har sin hemvist ge upphov till särskilda problem i fråga om fördelning av eller ansvar för kostnader. Jag förutsätter emellertid att dessa problem skall kunna lösas på ett praktiskt sätt genom samverkan mellan berörda landsting eller kommuner. Detta utesluter inte att det i vissa fall kan krävas särskilda överenskommelser mellan företrädare för ifrågavarande organ och kriminalvården i syfte att lösa speciella problem som kan uppstå i och med att man i högre grad än hittills aktualiserar det ansvar för kriminalvårdsklientelet som redan föreligger.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört anser jag inte att det finns något hinder mot att man i den nya lagen om kriminalvård i anstalt tar in en bestämmelse som utan direkt hänvisning till ifrågavarande samhällsorgans ansvar föreskriver att samverkan skall äga rum mellan dessa organ och kriminalvårdens egna organ. Tidigare erfarenheter visar också att det finns ett påtagligt behov av en bestämmelse med denna innebörd. Lämpligen torde bestämmelsen böra ange att i den mån ett förverkligande av vårdens syfte kräver insatser av andra samhälleliga organ, erforderlig samverkan skall ske med företrädare för sådant organ.

Av en grundläggande betydelse är också frågan om anstaltssystemet. Jag vill här till en början erinra om att det nuvarande anstaltssystemet bygger på en indelning av riket i åtta kriminalvårdsräjonger, varav fem är geografiskt indelade och tre är specialräjonger för ungdoms-, internerings- resp. kvinnoklientel. Inom varje räjong finns en centralanstalt. Övriga anstalter är sidoanstalter. De av statsmakterna godkända riktlinjerna för kriminalvårdens utformning innebär att man tillskapar ett nytt anstaltssystem som bygger på en indelning av anstalterna i riksanstalter och lokalanstalter. Det nuvarande räjongssystemet ersätts av en indelning i ett större antal geografiska regioner inom vilka verksamheten i största möjliga utsträckning kan anpassas till den organisation som tillskapats för samhällets övriga myndigheter och organ.

Mot denna bakgrund har i promemorieförslaget tagits upp bestämmel-

ser som anger att kriminalvårdsanstalt är rixsanstalt eller lokalanstalt. Vidare föreslås en bestämmelse som anger att rixsanstalt eller lokalanstalt är öppen eller sluten och att detsamma skall gälla avdelning av anstalt.

Den sålunda föreslagna lagregleringen har med ett par undantag inte mött några erinringar under remissbehandlingen. En invändning som gjorts är emellertid att man bör behålla de nuvarande kategorierna ungdoms-, internerings- och skyddstillsynsanstalter. I anslutning till dessa synpunkter vill jag i förevarande sammanhang endast framhålla att det beslutade nya anstaltssystemet inte ger något utrymme för att behålla sådana särskilda kategorier anstalter. De särskilda problem som gör sig gällande när det gäller placeringen av bl. a. ungdomsfängelseklientelet får lösas inom ramen för rixsanstalts- och lokalanstaltssystemet. Jag återkommer i det följande till den frågan men vill redan i detta sammanhang peka på möjligheten att inrätta vissa rixsanstalter eller avdelningar därav för företrädesvis ungdomsklientel.

När det gäller frågan om en indelning av anstalterna i slutna och öppna anstalter vill jag erinra om att ett genomförande av riktlinjerna för anstaltsvårdens utformning förutsätter att anstalterna, såväl rixsanstalter som lokalanstalter, kommer att kunna ha olika grad av slutenhet eller öppenhet. Detta gäller i första hand anstalternas rent byggnadstekniska utformning. Men även när det gäller den närmare utformningen av verksamheten i anstalterna finns anledning att göra en skillnad mellan öppna och slutna anstalter. En sådan uppdelning är också motiverad med hänsyn till de olika principer för personaltilldelning som bör gälla vid olika typer av anstalter.

Det är mot bakgrund av vad som nu sagts givet att en kategoriindelning i öppna och slutna anstalter inte kan bli helt strikt utan i en del fall måste få en i viss mån schematisk karaktär. Den tillgodoser emellertid på ett enkelt och praktiskt sätt ett påtagligt behov. Den nya lagen bör därför som föreslagits i promemorian baseras på en indelning i slutna och öppna anstalter eller avdelningar av anstalter.

Mot bakgrund härav är jag beredd att ansluta mig till den i promemorian föreslagna lagregleringen av anstaltssystemet.

Promemorieförslaget upptar vidare regler som anger efter vilka grunder som de intagna skall fördelas mellan olika typer av anstalter. Dessa regler anknyter i första hand till skillnaden mellan lokalanstalt och rixsanstalt samt i andra hand till huruvida anstalten är öppen eller sluten.

Vad först angår fördelningen av de intagna mellan *lokanstalter och rixsanstalter* har i promemorieförslaget huvudsaklig ledning hämtats från den indelning av anstaltsklientelet i tre olika grupper som kriminalvårdsberedningen gjort.

Till det s. k. normalklientelet hänförs i promemorian framför allt de personer som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år eller sådan behandling i anstalt som avses i 28 kap. 3 § BrB. Eftersom den önskade integreringen mellan anstaltsvården och frivården måste antas vara särskilt betydelsefull för detta klientel har i promemorieförslaget

förts in en bestämmelse som anger att den som undergår sådan påföljd företrädesvis skall vara placerad i lokalanstalt.

Det s. k. svårhanterliga klientelet bör enligt promemorieförslaget placeras på riksanstalt med särskilda behandlingsresurser. I övervägande antalet fall återfinns detta klientel, enligt vad som uttalas i promemorian, bland de personer som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering. Med utgångspunkt härifrån anges som huvudregel att den som undergår sådan påföljd företrädesvis bör vara placerad i riksanstalt. Emellertid anses det i många fall vara möjligt att i varje fall mot slutet av anstaltstiden föra över den intagne till lokalanstalt, när så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt. En bestämmelse härom har därför även tagits in i promemorieförslaget.

När det gäller dem som undergår fängelse i högst fyra månader konstateras i promemorian att eftersom eftervård i frihet inte blir aktuell för dessa korttidsdömda, det i allmänhet torde vara svårt att passa in dem i lokalanstaltarnas verksamhetsformer. Det föreslås därför att personer som undergår fängelse i högst fyra månader företrädesvis skall placeras i riksanstalt.

De föreslagna bestämmelserna har föranlett viss kritik från några remissinstanser. Särskilt har invänts att reglerna innebär en alltför långtgående schablonisering. Det har vidare framhållits att reglerna inte tillräckligt tillgodoser behovet av särbehandling för vissa kategorier intagna, bl. a. ungdomsfängelseklientelet. Det har vidare betonats att det i många fall kan finnas vägande skäl som talar för att även korttidsdömda bör placeras i lokalanstalt.

För egen del vill jag till en början hänvisa till vad jag anförde i årets statsverksproposition (1973:1 bil. 4 s. 102) nämligen att den uppdelning av anstaltsklientelet i skilda kategorier som kriminalvårdsberedningen gjort och som ligger till grund för det nya anstaltssystemet inte är helt invändningsfri. Jag konstaterade vidare att en uppdelning av detta slag nödvändigtvis måste få en schematisk karaktär och att den givetvis inte kan följas helt oreserverat. Än mindre kan den göra anspråk på någon vetenskaplig exakthet. Jag framhöll dock att den gjorda uppdelningen enligt min mening fyller sitt syfte på ett tillfredsställande sätt eftersom den anvisar praktiskt genomförbara och ekonomiskt realistiska metoder att lösa det svåra problemet med anstaltsklientelet's övergång från anstaltsvård till frivård. Enligt min uppfattning innebär den i promemorian föreslagna regleringen av de intagnas fördelning mellan riks- och lokalanstalter i allt väsentligt ett fullföljande av de tankegångar om klientelet's differentiering som ligger bakom det nya anstaltssystemet. Avsikten med regleringen är att ge vägledande anvisningar för valet av anstaltsplacering. Undantag från dessa anvisningar måste i många fall vara motiverade. Det bör sålunda kunna förutsättas att t. ex. en del av de personer som dömts till ungdomsfängelse eller internering, med hänsyn till särskilda personliga förhållanden, kan vara lämpade att redan från början placeras i lokalanstalt. Vidare bör i en del fall de som dömts till fängelse i mera än fyra

men högst tolv månader kunna med hänsyn till särskilda behandlingsbehov eller av säkerhetsskäl placeras i rixanstalt. Möjligheterna till flexibilitet vid valet mellan rixanstalt och lokalanstalt påverkas givetvis även av det förhållandet att graden av slutenhet och öppenhet kommer att variera inom båda typer av anstalter. Bestämmelserna bör sålunda inte få utgöra något hinder mot att avsteg från de angivna huvudprinciperna för fördelningen av de intagna på olika typer av anstalter kan göras i rätt betydande omfattning.

Vad särskilt angår det korttidsklientel till vilket rattfylleristerna hör vill jag erinra om mitt uttalande i årets statsverksproposition att anstaltsplaceringen av detta klientel givetvis inte heller får ske utan beaktande av sociala och humanitära hänsyn. Justitiekottet har i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1973:15) erinrat om detta mitt uttalande samt för egen del framhållit att man så långt det är möjligt inom ramen för tillgängliga lokalanstaltsplatser även beträffande detta klientel bör sträva efter att straffverkställigheten kan komma att ske i närheten av hemorten.

Med anledning av dessa uttalanden och vad som anförts under remissbehandlingen av promemorieförslaget vill jag i detta sammanhang ånyo framhålla att lokalanstalternas verksamhetsformer avses bli anpassade till det klientel, huvudsakligen det s. k. normalklientelet, som med hänsyn till den ådömda påföljden kan bli föremål för eftervård i form av villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt. För korttidsklientelet, dvs. personer som undergår fängelse i högst fyra månader, kommer sådan eftervård i regel inte i fråga. Det torde därför, som också understrukits i promemorian, i allmänhet vara svårt att på ett naturligt sätt passa in korttidsklientelet i det mönster som lokalanstalterna har att följa i fråga om verksamhetens utformning. Bl. a. med hänsyn härtill synes det vara mest ändamålsenligt att som skett i promemorian i varje fall som huvudregel föreskriva att korttidsklientelet bör vara placerat i rixanstalt. Som jag tidigare konstaterat är det emellertid ingalunda uteslutet att placering i lokalanstalt ibland kan vara lämplig även för intagna som tillhör detta klientel. Så kan t. ex. vara fallet om den intagnes personliga förhållanden motiverar att han i fråga om anstaltsplaceringen likställs med det s. k. normalklientelet och dessutom tillgången på lokalanstaltsplatser ger utrymme för placering i sådan anstalt. Av vad jag här tidigare anförts framgår att det vid utformningen av hithörande bestämmelser inte avsetts att lägga något hinder i vägen för en sådan tillämpning. Det av riksdagen framförda önskemålet bör dessutom kunna tillgodoses på sådant sätt att korttidsintagna företrädesvis placeras på rixanstalt som ligger så nära hemorten som möjligt.

Med hänvisning till det anförda är jag beredd att i huvudsak ansluta mig till de i promemorian föreslagna lagbestämmelserna rörande fördelningen av de intagna mellan lokalanstalter och rixanstalter. Till den närmare utformningen av bestämmelserna återkommer jag i specialmotiveringen.

När det gäller fördelningen av de intagna mellan *sluten och öppen*

anstaltsvård innehåller promemoriaförslaget bl. a. den huvudregeln att anstaltsvården skall vara öppen, om inte annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att den intagne avviker eller eljest av säkerhetsskäl. Som påpekats under remissbehandlingen kan det tänkas föreligga anledning att placera intagen i slutan anstalt även om detta inte är motiverat av säkerhetsskäl, t. ex. då den intagne behöver sådan särskild behandling eller har intresse av sådant arbete eller sådan utbildning som kan beredas honom enbart i en slutan anstalt. I 43 § behandlingslagen föreskrivs att om intagen som undergår fängelse begär att bli placerad i slutan anstalt för utförande av lämpligt arbete eller av annan giltig anledning, så får man inte vägra honom en sådan placering. Någon motsvarande bestämmelse har inte tagits in i promemoriaförslaget. Enligt min mening finns det emellertid anledning att komplettera promemoriaförslaget med en föreskrift som anger att man även skall kunna genom placering i slutan anstalt bereda den intagne sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som inte lämpligen kan anordnas i öppen anstalt. Detta synes ge tillräckligt utrymme för att i skälig utsträckning beakta den intagnes egna önskemål om placering i slutan anstalt.

Som föreslagits i promemorian finner jag det välbetänkt att det i lagen tas in en särskild bestämmelse om placering i slutan anstalt av ett begränsat antal brottslingar vilka dömts till fängelse i lägst två år eller internering med en minsta tid av två år eller mera. Avgränsningen av ifrågavarande kategorier intagna har i lagförslaget skett med ledning av de riktlinjer som dragits upp i en år 1972 framlagd och av riksdagen godkänd proposition med förslag till vissa åtgärder mot narkotikamissbruket, m. m. (prop. 1972:67). Det är här fråga om lagöverträdare som ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig natur, inte sällan med internationell anknytning. Främst avses personer som ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet. I många fall saknar lagöverträdarna i denna kategori annan anknytning till riket än den som betingas av deras brottsliga verksamhet. Förutsättningarna för en positiv påverkan genom skilda kriminalvårdande åtgärder torde i dessa eller liknande fall vara ytterst begränsade. De nyss nämnda riktlinjerna går därför ut på att vård i öppen anstalt inte skall förekomma i samma omfattning som hittills för dessa kategorier brottslingar med hänsyn till rymningsfaran och risken för fortsatt brottslighet av speciellt samhällsfarlig natur. Mot den i promemorian föreslagna utformningen av den lagbestämmelse som avser att reglera anstaltsplaceringen för dessa kategorier intagna har jag i princip intet att erinra. Med anledning av vad kriminalvårdsstyrelsen anfört vill jag framhålla att prövningen huruvida viss intagen skall hänföras till den kategori brottslingar som bestämmelsen direkt tar sikte på givetvis förutsätter en individuell bedömning av samtliga de faktorer som enligt bestämmelsen inverkar på frågan. Jag vill i detta sammanhang vidare betona att det redan av huvudregeln i promemoriaförslaget framgår att flyktfara eller andra säkerhetsskäl utgör ett hinder mot en placering i öppen anstalt.

Det nya anstaltssystemet medför att fördelningen av de intagna mellan olika anstalter i princip kommer att ske oberoende av den intagnes ålder. Ätminstone gäller detta i fråga om lokalanstalterna. När det gäller rixsanstalterna kan det emellertid som framförts i skilda sammanhang vara lämpligt att en del av dessa eller vissa avdelningar förbehålls sådana ungdomar som av säkerhetsskäl eller annan anledning inte lämpligen bör placeras på lokalanstalt. Härigenom kan man bl. a. få möjligheter att lättare tillgodose det yngre klienteletets särskilda behov av behandlingsresurser i fråga om utbildning, arbetsträning, medicinsk och psykoterapeutisk behandling.

Uppenbarligen kan det i fråga om unga lagöverträdare också vara av särskild vikt att de kan placeras på ett sådant sätt att de inte kommer att utsättas för olämplig påverkan av andra, mera gravt kriminellt belastade intagna. Jag vill härvidlag peka på den bestämmelse i promemoriaförslaget som anger att vid placering av intagen som inte fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han såvitt möjligt hålls åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

Några remissinstanser har anført att denna bestämmelse torde vara svår att tillämpa inom ramen för det nya anstaltssystemet, särskilt när det gäller lokalanstalterna. Jag har i viss mån förståelse för denna synpunkt men anser att en bestämmelse av detta slag ändå har en viktig funktion att fylla. Den ger sålunda uttryck för en viktig princip som man inom ramen för tillgängliga resurser bör söka följa. Av regeln följer vidare att man i görligaste mån skall ta till vara föreliggande möjligheter att avdela viss eller vissa rixsanstalter eller särskilda anstaltsavdelningar för huvudsakligen ungdomsklientel.

I nuvarande behandlingslag finns en bestämmelse som direkt anger att män och kvinnor skall hållas åtskilda och då såvitt möjligt i särskilda anstalter. Med hänsyn till det ringa antalet kvinnliga intagna torde det emellertid inom ramen för det nya anstaltssystemet inte vara möjligt att inrätta särskilda lokalanstalter för kvinnor. Som bl. a. justitieutskottet framhållit (JuU 1973:15) har emellertid det kvinnliga klientelet samma behov av och bör ha samma rätt till anstaltsplacering i närheten av hemorten som manliga intagna. Problemet torde kunna lösas tillfredsställande om man vid vissa lokalanstalter inrättar särskilda avdelningar för kvinnor och i övrigt utnyttjar särskilda frigångshem som lokalanstalter för kvinnor.

Någon särskild lagbestämmelse om att män och kvinnor skall hållas åtskilda torde knappast behövas. Det torde räcka att i administrativ ordning ge en föreskrift av innehåll att om män och kvinnor är intagna i samma anstalt de skall vara placerade i skilda avdelningar.

De lagbestämmelser som promemoriaförslaget innehåller angående beslutsfunktionerna i ärenden enligt den nya lagen anger inte direkt på vem det ankommer att fatta beslut om anstaltsplaceringen i det enskilda fallet. I likhet med vad som gäller enligt behandlingslagen har i promemoriaförslaget den konstruktionen valts att det ankommer på kriminalvårdsstyrelsen att fatta beslut i sådana ärenden vari lagen inte anvisar någon

annan ordning men att Kungl. Maj:t kan förordna att kriminalvårdsstyrelsens befogenhet skall delegeras till tjänsteman inom kriminalvården. Enligt tillämpningskungörelsen till behandlingslagen tillämpas sådan delegering i flertalet ärenden om anstaltsplacering. Under remissbehandlingen av promemorieförslaget har ett par remissinstanser framhållit angelägenheten av att beslutsfunktionen i ärenden om anstaltsplacering enligt den nya lagen inte i större utsträckning än som f. n. är fallet centraliseras till kriminalvårdsstyrelsen. Jag vill med anledning härav framhålla att kriminalvårdsberedningen i sitt förslag förutsatt att någon sådan centralisering inte skall ske. Jag delar beredningens uppfattning. Frågor om anstaltsplacering bör normalt avgöras av regionchef eller i vissa fall av chef för riksanstalt. I en del fall bör det dock ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att fatta beslut i ärendet. I likhet med vad som gäller f. n. bör frågan om vem som skall besluta i placeringsärenden lämpligen regleras av Kungl. Maj:t i en tillämpningsförfattning. Jag återkommer i ett senare avsnitt (6.2) till frågan om dessa bestämmelser.

Om man undantar de korta fängelsestraffen är brottsbalkens påföljdssystem uppbyggt så, att anstaltsvården efter viss tid normalt skall övergå i villkorlig frigivning eller vård utom anstalt. Som framgår av vad jag tidigare anfört är ett av huvudsyftena med den förestående reformen på detta område att planläggningen av denna övergång till vård i frihet skall underlättas och effektiviseras så att man kan skapa bättre förutsättningar än f. n. för en successiv utslussning av de intagna från anstalterna till livet i frihet. Självfallet är det därför angeläget att fr i g i v n i n g s f ö r b e r e d e l s e r n a påbörjas i god tid under anstaltsvistelsen, om det skall vara möjligt att åstadkomma några verkningsfulla resultat i fråga om den intagnes anpassning i samhället. Också i fall då någon särskild frivård inte skall äga rum kan det emellertid inte sällan finnas ett klart behov av att frigivningen förbereds på lämpligt sätt under anstaltsvistelsen. På sätt som föreslås i promemorian bör därför den nya lagen i likhet med nuvarande lag innehålla en bestämmelse som anger att frigivning och övergång till vård utom anstalt skall förberedas i god tid. Denna bestämmelse bör lämpligen kompletteras med regler om vilka slag av frigivningsförberedelser som främst skall komma i fråga. De regler härom som föreslås i promemorian är mera preciserade än motsvarande bestämmelser i nuvarande lag. I likhet med remissinstanserna har jag i allt väsentligt inget att erinra mot detta förslag. I lagen bör därför anges att det vid förberedande av intagens frigivning eller överförande till vård utom anstalt särskilt skall eftersträvas att bereda honom lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet och lämplig bostad. Det bör vidare framgå att i fall då det står klart att den intagne efter anstaltsvistelsens slut kommer att behöva undervisning, utbildning eller ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder skall sådant behov tillgodoses i görligaste mån.

De nuvarande lagbestämmelserna om g r a n s k n i n g a v b r e v till och från intagen grundar sig på uppfattningen att sådan granskning skall

ha till syfte att hindra att ordningen och säkerheten sätts i fara vid anstalterna men också att skaffa upplysningar om den intagnes personliga förhållanden och skydda honom från kontakter som bedöms olämpliga från behandlingssynpunkt. Huvudregeln är att den intagne inte utan tillstånd får avsända eller ta emot brev. Denna regel har sedermera kompletterats med föreskrifter och anvisningar som i vissa avseenden inskränker möjligheterna till brevgranskning.

De i promemorian föreslagna lagbestämmelserna på förevarande område innebär att brevgranskning skall få ske endast om det är påkallat av säkerhetsskäl. Från denna utgångspunkt ges bestämmelser som anger under vilka närmare förutsättningar som granskning får ske. Därvid föreskrivs att brev till intagen får granskas om det finns anledning anta att det innehåller otillåtet föremål, varmed avses t. ex. vapen eller narkotika. Vidare får brev granskas stickprovsvis, men i öppen anstalt skall det få ske endast vid särskilda tillfällen. I sluten anstalt får brev dessutom granskas om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes särskilda förhållanden.

Remissinstanserna har i stort sett lämnat dessa förslag utan erinran.

Även jag ansluter mig i allt väsentligt till promemorieförslaget på denna punkt. Brevcensuren har länge varit ett för anstaltsvården känsligt problem. Inte sällan har censuren vållat misstämning bland de intagna. Brevgranskning som har till syfte enbart att söka hindra från resocialiseringssynpunkt olämpliga kontakter bör inte få förekomma. En brev-censur utgör alltid ett allvarligt angrepp på den personliga integriteten. Tillgrips censur av anledning som för den berörde framstår som helt oförklarlig eller obefogad kan det väcka eller öka en känsla av misstro mot kriminalvården hos honom och därigenom i realiteten snarare försvåra än underlätta resocialiseringsarbetet. Jag finner det därför värdefullt att det i den nya lagen uttryckligen anges att brevgranskning får ske endast om det är påkallat av säkerhetsskäl. Syftet med åtgärden skall alltså vara att förebygga eller hindra att intagen under anstaltsvistelsen planerar och leder brottslig verksamhet eller sätter säkerheten vid anstalterna i fara genom att exempelvis förbereda rymningar eller ta emot narkotika eller andra otillåtna varor. Vad angår de i promemorieförslaget angivna närmare förutsättningarna för brevgranskning anser jag i likhet med kriminalvårdsstyrelsen att inte bara ankommande utan också avgående brev skall få granskas om det finns anledning anta att det innehåller otillåtet föremål. I övrigt synes bestämmelserna i fråga ha fått en i huvudsak ändamålsenlig utformning.

De frågor som avser det närmare förfarandet vid brevgranskning och kvarhållande av brev har jag för avsikt att återkomma till i avsnittet om de särskilda lagbestämmelserna (6.2).

De i promemorian föreslagna bestämmelserna som reglerar p e r m i s s i o n s i n s t i t u t e t avviker på flera punkter från vad som nu gäller på detta område.

Vad först angår s. k. r e g e l b u n d n a k o r t t i d s p e r m i s s i o n e r har dessa så småningom kommit att bli ett normalt inslag i

anstaltsvården för flertalet intagna som inte tillhör det s. k. korttidsklientelet. Denna utveckling har skett oberoende av att den lagbestämmelse som ligger till grund för ifrågavarande permissioner närmast ger uttryck för att tillämpningen skall vara förhållandevis restriktiv. Enligt bestämmelsen får sådan permission beviljas endast om fara för missbruk inte kan anses föreligga och det finns starka skäl till permission med hänsyn till anstaltstidens längd eller eljest. Enligt promemorieförslaget skall sådan permission som det här är fråga om kunna beviljas intagen för att underlätta hans anpassning i samhället, om inte faran för missbruk är avsevärd. Dessutom skall liksom f. n. korttidspermission få beviljas om det föreligger annan särskild anledning, t. ex. för besök hos närstående som är svårt sjuk. Något särskilt krav på att risk för missbruk inte skall föreligga uppställer inte promemorieförslaget för sistnämnda fall till skillnad från vad som gäller f. n. För de särskilda kategorier långtidsdömda som är placerade i slutan anstalt med tillämpning av den föreslagna speciella bestämmelsen i 7 § tredje stycket föreslås en särskild bestämmelse som anger att korttidspermission får beviljas sådan intagen endast om synnerliga skäl föreligger därtill. Vidare föreslås bl. a. en bestämmelse som anger att intagen under permission kan vara ställd under bevakning om noggrann tillsyn är behövlig.

Remissinstanserna har med ett par undantag lämnat dessa förslag utan erinran. En remissinstans har ansett det olämpligt att utesluta möjligheten till s. k. regelbunden korttidspermission först då faran för missbruk kan bedömas som avsevärd. En annan remissinstans – kriminalvårdsstyrelsen – har hävdade att den speciella regeln om korttidspermission för vissa kategorier långtidsdömda innebär en skärpning i förhållande till nuvarande ordning. Enligt styrelsens mening bör bestämmelsen utgå.

Som framgår av vad förut anförts utgör de regelbundna korttidspermissionerna ett viktigt led i kriminalvårdens åtgärder för att underlätta den intagnes anpassning i samhället. Deras värde från angivna synpunkt är enligt min mening så betydande att avgörande hinder inte bör föreligga mot en ordning som innebär att en intagen skall kunna få komma i åtnjutande av sådana permissioner även om det föreligger en viss risk för missbruk. Som föreslagits i promemorian bör därför i regel permission vägras endast om faran för missbruk är avsevärd. När det härefter gäller korttidspermission av annan särskild anledning, t. ex. för att den intagne skall kunna besöka närstående som är svårt sjuk eller närvara vid närståendes begravning, bör beaktas att det kan föreligga speciellt starka skäl för permission i nu åsyftade fall och att mera påtagliga risker för missbruk i regel bör kunna neutraliseras genom att den intagne ställs under bevakning. Jag ansluter mig därför till promemorieförslaget att frånvaro av risk för missbruk inte bör uppställas som en uttrycklig förutsättning för sådan korttidspermission som kan ges av särskild anledning.

De förhållandevis vidsträckta möjligheter till korttidspermission som de nu förordade reglerna kommer att medge, bör inte äga tillämpning med avseende på den särskilda kategori lagöverträdare med långa strafftider

som kommer att vara placerade i slutan anstalt med tillämpning av den speciella lagregel som behandlats i det föregående. Det gäller alltså här de brottslingar som yrkesmässigt eller i organiserade former ägnar sig åt brottslighet som från samhällets synpunkt är av särskilt allvarlig beskaffenhet. Dessa personer bör under vistelse i slutan anstalt vara underkastade särskilda restriktioner när det gäller korttidspermissioner. I likhet med promemorieförslaget men i motsats till kriminalvårdsstyrelsens uppfattning anser jag att en särskild lagbestämmelse härom bör införas. Som föreslagits i promemorian bör bestämmelsen ange att korttidspermission i nu åsyftade fall får ges endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

Självfallet kan det vara förenat med svårigheter att på grundval av en bestämmelse med nu angivet innehåll utforma en praxis som samtidigt tillgodoser både samhällsskyddet och intresset av att frihetsberövandet äger rum i former som är förenliga med den humanitära grundsyn som präglar vår kriminalvårdslagstiftning. I fall då den intagne inte får permission vid de tidpunkter han annars kunnat räkna med lär det tyvärr inte kunna undvikas att han ibland kommer att uppleva denna sin speciella situation som starkt påfrestande. Mot bakgrund härav vill jag betona att avsikten med förevarande särbestämmelser givetvis inte är att intagna som tillhör ifrågavarande kategori av brottslingar i praktiken skall vara helt avskurna från möjligheten att få permissioner. Avsikten är främst att skapa garantier för att frågan om permission i dessa fall alltid blir föremål för en mycket noggrann och allsidig prövning. I den mån hänsynen till samhällsskyddet i det enskilda fallet tillmäts betydelse i en utsträckning som medför påtagliga risker för negativa följdverkningar bör man självfallet i görligaste mån söka motverka detta genom andra särskilda åtgärder inom anstaltsvårdens ram.

Jag vill i detta sammanhang också peka på den möjlighet som alltid föreligger att låta korttidspermission äga rum under bevakning. Visserligen kan en bevakad permission svårigen anordnas på ett sådant sätt att den inte vållar ett visst obehag för permittenten. Möjligheten torde likväl bl. a. kunna utnyttjas då korttidspermission ifrågakommer för de kategorier lagöverträdare som enligt det anförda bör vara underkastade särskilda restriktioner i fråga om sådan permission. Ibland kan en bevakad permission utgöra det enda tänkbara alternativet.

Långtidspermission som ett led i förberedelse för villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt har visat sig vara av stort värde. Vid påföljden fängelse föreligger dock f. n. vissa lagliga begränsningar i möjligheterna till sådana permissioner, vilket medfört att institutet i dessa fall inte kunnat användas i den utsträckning som framstår som önskvärd. Begränsningarna innebär att långtidspermission kan beviljas endast för en tid av högst 14 dagar och först sedan två tredjedelar av strafftiden förflutit. I promemorian föreslås att denna tidsbegränsning slopas och att möjlighet öppnas att ge permission redan från den dag då s. k. hälftenfrigivning kan ifrågakomma, dvs. sedan halva strafftiden har avtjänats. Vidare föreslås att permission för frigivningsförberedelser i

undantagsfall skall kunna beviljas även den som undergår fängelse på så kort tid att villkorlig frigivning inte kan komma i fråga.

Mot de föreslagna bestämmelserna har i allmänhet inte riktats någon invändning under remissbehandlingen. Även jag anser att ändringarna bör genomföras. Jag har inte heller något att erinra mot att förevarande slag av permission benämns *f r i g i v n i n g s p e r m i s s i o n*. Vad angår det förhållandet att de nya bestämmelserna inte kommer att ange någon tidsgräns för frigivningspermission vill jag framhålla att det givetvis ändå är meningen att sådan permission i det enskilda fallet alltid skall beviljas för viss bestämd tid, som emellertid sedan skall kunna förlängas om förhållandena påkallar det. Därmed förebyggs den av en remissinstans påtalade risken för att vissa intagna annars försöker dra ut på permissionen – som i princip skall räknas in i verkställighetstiden – genom att endast måttligt anstränga sig att skaffa arbete eller uppfylla någon annan förutsättning för villkorlig frigivning.

I promemorian föreslås vidare att möjlighet bör införas för den som undergår fängelse eller internering att i vissa fall få vistas utanför anstalt redan före tidigaste dagen för villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Sådan vistelse utanför anstalt, som enligt behandlingslagen redan kan anordnas för den som undergår ungdomsfängelse, syftar till att ge den intagne möjlighet att i rehabiliteringssyfte utnyttja en viss behandlingsmöjlighet utanför anstalten. Enligt förslaget skall i så fall ställas de villkor för vistelsen utanför anstalten som kan anses erforderliga, och tillståndet skall kunna återkallas så snart omständigheterna föranleder det.

Remissinstanserna har i allmänhet accepterat detta förslag. Ett par instanser har dock ställt sig tveksamma. Därvid har bl. a. anförts att behandlingen utanför anstalt inte får utformas på sådant sätt att verkställigheten förlorar sin karaktär av brottspåföljd.

För egen del vill jag framhålla att den i promemorian föreslagna möjligheten till vistelse i vissa fall utanför anstalt kan tillföra anstaltsvården betydligt vidgade möjligheter för en planmässig rehabiliteringsverksamhet samtidigt som integrationen mellan anstaltsvård och frivård främjas. Olika slag av placering av den intagne kan därvid komma i fråga, t. ex. i skola med internatförläggning, i behandlingshem för narkotikamissbrukare, i särskilt lämpligt enskilt hem eller värnplikstjänstgöring. Samtidigt är det naturligtvis av vikt att sådan vistelse utom anstalt som här avses inte får bli något mer eller mindre regelmässigt förekommande utan kommer i fråga endast i fall då det verkligen föreligger särskilda skäl som talar för att den aktuella åtgärden kan främja den intagnes anpassning i samhället. Självfallet måste också tillstånd till sådan vistelse knytas hårt till särskilda villkor i fråga om den intagnes placering och de förhållanden i övrigt som skall gälla för att han skall få åtnjuta den särskilda förmånen att få vistas utanför anstalten. Enligt min mening tillgodoser promemorieförslaget nu angivna synpunkter. I likhet med en bred remissopinion är jag därför beredd att ansluta mig till förslaget.

Disciplinär bestraffning av intagna är en fråga som sedan länge har tilldragit sig stor uppmärksamhet i den allmänna debatten.

Det nuvarande systemet med disciplinär bestraffning utmärks i första hand av det s. k. isoleringsstraffet. Bortsett från den kritik som riktats mot en påföljd som innebär att den intagne hålls isolerad från andra och därmed utsätts för påfrestningar av skilda slag, har invändningarna mot gällande system främst gällt det förhållandet att isoleringsstraffet inte sällan kombineras med åtgärder av behandlingsmässig natur, såsom indragning av permission och senareläggning av villkorlig frigivning, och det har hävdats att ett sådant förfaringssätt innebär en form av dubbelbestraffning som är olämplig från olika synpunkter. För att komma till rätta med det nuvarande systemets olägenheter föreslog kriminalvårdsberedningen en ordning som i princip innebär att vid lindrigare förseelser skulle som enda sanktion få åläggas ett kort isoleringsstraff om högst sju dagar. Allvarigare förseelser skulle åter, i stället för sådant straff, endast föranleda behandlingsmässiga konsekvenser i form av indragning av permission eller frigång samt eventuell senareläggning av villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt.

Beredningens förslag föranledde under remissbehandlingen invändningar i olika hänseenden. En del av denna kritik var av sådan beskaffenhet att det framstod som nödvändigt att överväga andra lösningar än dem beredningen förordat.

I promemorian har därför föreslagits ett system för bestraffning av disciplinära förseelser som i vissa hänseenden skiljer sig såväl från nuvarande ordning som från beredningens förslag. Promemorieförslaget innebär till en början den nyheten att det vid disciplinförseelser skulle bli möjligt att som enda reaktion tilldela den felande en formell varning. När det gäller isoleringsstraff föreslås att man behåller möjligheten att ålägga sådant straff, men att maximitiden för denna form av disciplinmedel minskas till sju dagar. Det föreslås vidare att man i samband med åläggande av isoleringsstraff skall få möjlighet att i vissa fall förordna om att den tid under vilken den intagne enligt beslutet skall vara innesluten i enrum inte skall räknas in i tiden för verkställighet av den påföljd som den intagne undergår. Denna ordning föreslås i sin tur medföra att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt särskild hänsyn inte längre skall tas i varje fall till sådan misskötsamhet som föranlett disciplinär bestraffning. I anslutning härtill föreslås en ändring i 26 kap. 7 § B r B. I den föreslagna lydelsen av denna bestämmelse anges sålunda inte längre att den dömdes uppförande under anstaltstiden skall särskilt beaktas vid prövning av fråga om villkorlig frigivning. Även i övrigt föreslås att bestämmelsen får ett ändrat innehåll.

Remissinstansernas inställning till promemorieförslaget är i viss mån splittrad. Ser man till samtliga remissinstanser kan man sålunda konstatera att flertalet av dessa har lämnat förslaget utan erinran. Av de remissinstanser som uttryckligen yttrar sig över förslaget tillstyrker en del

medan vissa andra har invändningar att framföra. De remissinstanser som är negativa till förslaget hävdar i huvudsak att isoleringsstraffet bör kunna slopas helt men att man däremot bör bibehålla möjligheten att låta misskötsamhet under anstaltstiden medföra senareläggning av tiden för villkorlig frigivning och övergång till vård utom anstalt.

Varje kriminalvårdsanstalt utgör ett kollektiv i vilket ingår både människor som tvångsvis berövats friheten för undergående av viss påföljd och sådana som bl. a. har till uppgift att se till att denna påföljd blir verkställd. Ett utmärkande drag hos dem som tagits in i anstalt är ofta att de inte har kunnat anpassa sig i annan kollektiv verksamhet. I den tvångssituation som de befinner sig i under anstaltsvistelsen har de också ofta särskilt svårt att känna någon solidaritet med omgivningen. Alla dessa förhållanden gör att det i anstaltslivet relativt lätt kan uppstå ordnings- och disciplinproblem av delvis annat slag än som förekommer i andra kollektiv.

För att anstaltstillvaron skall kunna fungera på ett för alla berörda tillfredsställande sätt är det nödvändigt att viss kontroll utövas över de intagna. Utan sådan kontroll skulle sannolikt outhärdliga förhållanden uppstå för såväl intagna som personal. För att kontrollen skall bli verksam behövs i vissa fall tillgång till disciplinmedel som kan tillgripas mot dem som bryter mot de regler av olika slag som gäller för dem som är intagna i anstalt.

När det gäller att ta ställning till hur man skall utforma reaktionssystemet vid disciplinförseelser bör till en början framhållas att det under den dagliga tillvaron och verksamheten i anstalterna sannolikt uppstår många situationer i vilka de intagnas beteende och uppförande påkallar anvisningar eller tillsägelser från anstaltspersonalens sida. Det mesta av vad som därvid förekommer torde falla utanför ramen för vad man i egentlig mening kan beteckna som indisciplinärt beteende och bör på grund härav inte heller föranleda några ytterligare åtgärder. Har å andra sidan den intagne betett sig på sådant sätt att han kan sägas ha direkt brutit mot anstaltsordningen eller mot särskilda regler som gäller för honom föreligger visserligen i formell mening en klar disciplinär förseelse. Även i sådana fall kan emellertid förhållandena inte sällan vara sådana att det kan finnas anledning att låta det inträffade bero vid en tillsägelse under hand. Ett sådant förfaringssätt torde ofta vara tillräckligt och inte sällan det smidigaste sättet att lösa uppkommande konflikter av mindre allvarlig natur. En sådan ordning synes dessutom vara väl förenlig med den allmänna målsättningen för anstaltsvården. Det bör i dessa sammanhang också beaktas att en förseelse ofta kan ha sin bakgrund i den intagnes rent personliga problem. I den mån åtgärder kan vidtas för att lösa dessa problem torde detta ofta vara det mest adekvata sättet att komma tillrätta med den intagnes svårigheter i disciplinärt hänseende.

Emellertid måste man räkna med fall när en intagen bryter mot anbefalld ordning eller eljest beter sig klandervärt och det av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten är nödvändigt att inskrida med särskilda disciplinmedel mot den felande. Så kan vara fallet när han inte

rättar sig efter anvisningar eller tillsägelser eller när gärningen är av sådan beskaffenhet att den inte rimligen kan lämnas obeivrad. Som föreslås i promemorian bör i lagen tas in bestämmelser som anger att disciplinär bestraffning får förekomma i dessa fall. En sådan reglering överensstämmer i princip med vad som gäller f. n.

När det gäller att bedöma vilken eller vilka former av disciplinär bestraffning som skall kunna åläggas den felande bör till en början beaktas att varningsinstitutet är en form av disciplinmedel som ingår i vissa reaktionssystem på andra lagstiftningsområden. Detta är fallet bl. a. vid disciplinär bestraffning enligt statstjänstemannalagen (1965:274) och vid s. k. tillrättavisning enligt lagen (1973:18) om disciplinstraff för krigsmän. Som framhållits i promemorian talar starka skäl för att varning skulle kunna vara en ändamålsenlig reaktionsform även vid indisciplinärt beteende av den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, nämligen som ett alternativ till en mer ingripande åtgärd. I likhet med promemorieförslaget – som i denna del lämnats i stort sett utan erinran under remissbehandlingen – anser jag därför att varning skall kunna åläggas som disciplinär bestraffning av intagen. I de fall där varning inte kan anses innefatta en tillräcklig reaktion på gärningen eller där en sådan åtgärd framstår som helt meningslös synes ett kortvarigt isoleringsstraff inte kunna undvaras. Detta straff bör emellertid som föreslagits i promemorian under alla förhållanden maximeras till sju dagar. Genom att uppställa varning som ett alternativ till isoleringsstraff torde användningsområdet för detta straff kunna reduceras.

Kriminalvårdsberedningens förslag att isoleringsstraff skall få åläggas endast för lindrigare förseelser medan allvarigare förseelser inte skall få föranleda annan reaktion än vissa behandlingsmässiga konsekvenser synes mindre lämpligt från olika synpunkter. I stället bör – som föreslagits i promemorian – den nuvarande ordningen bibehållas, nämligen att isoleringsstraff i princip skall kunna tillgripas även vid allvarigare förseelser.

Allvarigare misskötsamhet, t. ex. rymning och permissionsmissbruk, föranleder enligt nuvarande system – förutom enrumsplacering – vanligen att vederbörande övervakningsnämnd eller centrala nämnd vid prövning av fråga om villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt relativt schablonmässigt förlänger anstaltsvistelsen med viss tid. Vid villkorlig frigivning tillämpas därvid 26 kap. 7 § BrB, där det anges att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning särskilt skall beaktas bl. a. den dömdes uppförande under anstaltstiden. Denna ordning har kritiserats inte bara på grund av att den i praktiken leder till en form av dubbelbestraffning utan också med hänsyn till att frågan om en senareläggning av frigivningen på detta sätt blir prövad utan samband med handläggningen av disciplinärendet. Denna prövning kommer kanske dessutom till stånd först sedan lång tid förflutit från det förseelsen begicks och under alla förhållanden vid en tidpunkt då den intagne räknar med att han snart skall få lämna anstalten. Ibland kan osäkerheten angående den exakta tidpunkten för frigivningen även försvåra eller i vart

fall komplicera förberedelserna för frigivning. Dessa invändningar mot gällande system har starkt fog för sig. Samtidigt torde det emellertid kunna befaras att det från disciplinär synpunkt finns behov av ytterligare reaktionsformer än varning och ett isoleringsstraff på högst sju dagar.

För att tillgodose behovet av ytterligare en reaktionsform och samtidigt undanröja olägenheterna av gällande system föreslogs som jag nyss nämnde i promemorian att isoleringsstraff skall kunna förenas med förordnande om att den tid under vilken den intagne enligt beslutet skall vara innesluten i enrum inte skall inräknas i tiden för verkställighet av den påföljd som den intagne undergår. Tanken att man sålunda i omedelbar anslutning till det aktuella disciplinbrottet skall kunna förordna att viss tid inte skall ingå i verkställighetstiden är enligt min mening tilltalande. Samtidigt uppkommer dock frågan om sådant förordnande nödvändigtvis behöver kopplas samman med åläggande av ett isoleringsstraff på sätt som föreslagits i promemorian. Under remissbehandlingen har bl. a. kriminalvårdsstyrelsen förordat att möjligheten att meddela förordnande om att viss del av anstaltstiden inte skall räknas in i verkställighetstiden skall kunna utnyttjas även som ett självständigt disciplinmedel. Som skäl härför har bl. a. åberopats att det vid kollektiva aktioner från de intagnas sida, t. ex. strejker, i många fall kan visa sig praktiskt ogenomförbart att hålla alla deltagare inneslutna i enrum. Till detta kommer enligt min mening det förhållandet att man även har anledning räkna med fall då det av psykiska eller andra skäl finns hinder eller starka betänkligheter mot ett isoleringsstraff men där endast en tillsägelse eller en varning framstår som en alltför lindrig reaktion. Med hänsyn härtill anser jag att övervägande skäl talar för att sådant förordnande varom nu är fråga bör konstrueras som en självständig disciplinär påföljd som kan tillgripas antingen för sig eller i förening med ett isoleringsstraff. En sådan ordning ger utrymme för en större flexibilitet i påföljdsvalet inte bara genom att man får ökade möjligheter att avstå från att tillgripa ett isoleringsstraff. Eftersom sanktionen frikopplas från isoleringsstraffet bör man även öppna möjlighet att meddela ifrågavarande förordnande för längre tid än sju dagar, lämpligen tio dagar. I överensstämmelse med vad som föreslagits i promemorian bör förordnande av det slag som här avses få meddelas endast när det av särskilda skäl är erforderligt med hänsyn till förseelsens beskaffenhet eller på grund av upprepad misskötsamhet.

En konsekvens av den sålunda förordade lösningen bör naturligen bli att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt särskild hänsyn inte längre skall tas i varje fall till sådan misskötsamhet som föranlett disciplinär bestraffning. Jag återkommer till den frågan i det följande men vill redan nu framhålla att ifrågavarande konsekvens inte rimligen bör kunna föranleda några allvarigare betänkligheter från disciplinär synpunkt. Den stora fördelen med det nya systemet är ju att man samtidigt tillgodoser både behovet av kännbara disciplinära reaktionsformer och det rättssäkerhetsintresse som kräver att följderna av

ett disciplinärt beteende såvitt möjligt provas och beslutas i ett enda sammanhang.

Enligt det anförda bör man genom det nya systemet kunna undvika att disciplinära beteenden nära nog regelmässigt kommer att påverka frågan om tidpunkten för den intagnes villkorliga frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Disciplinärt beteende kan emellertid enligt nuvarande ordning föranleda även sådana behandlingsmässiga åtgärder som indragning eller senareläggning av frigång eller permission eller förflyttning till annan mer sluten anstalt. Sådana från behandlingssynpunkt motiverade åtgärder, som av den intagne ofta uppfattas som represivt betingade följdverkningar av det disciplinära beteendet, lär inte heller kunna undvaras i det nya systemet, även om det framstår som angeläget att en så förhållandevis kännbar åtgärd som förflyttning tillgrips i så liten utsträckning som möjligt. Väsentligt är emellertid att i den mån som åtgärder av nu angivet slag vidtas skälig hänsyn därtill om möjligt tas i disciplinärendet. Detta gäller till en början redan i samband med bedömningen huruvida det över huvud taget finns behov av att utmäta någon särskild disciplinär påföljd. Inte sällan torde sålunda åtgärder av förevarande slag i sig själv innebära en så pass kännbar reaktion för den intagne att de bör kunna göra en disciplinär bestraffning onödig. I sådana fall där en disciplinär bestraffning emellertid framstår som ofrånkomlig bör de behandlingsmässiga åtgärderna likväl kunna påverka bestämningen både av påföljdens art och svårighetsgrad. Mot bakgrund härav bör i huvudsaklig överensstämmelse med promemorieförslaget i den nya lagen även tas in en föreskrift som anger att vid prövning av fråga om disciplinär bestraffning bör beaktas om förseelsen har andra omedelbara följder för den intagne, särskilt i sådana hänseenden som avses med bestämmelserna om frigång, korttidspermission och frigivningspermission. Av naturliga skäl kommer i detta sammanhang hänsyn att kunna tas endast till sådana åtgärder som redan vidtagits eller med fog kan påräknas vid tidpunkten för disciplinärendets avgörande. I allmänhet torde det emellertid inte föreligga någon svårighet att ta ställning till förevarande frågor senast vid den tidpunkten.

Frågan om beslutsfunktionen i ärenden om disciplinär bestraffning återkommer jag till i samband med att jag behandlar lagförslagets enskilda bestämmelser. Detsamma gäller de närmare bestämmelser av huvudsakligen teknisk art som promemorieförslaget innehåller såvitt avser den disciplinära bestraffningen.

Som framgår av vad som tidigare sagts behövs även en översyn av vissa bestämmelser i BrB om villkorlig frigivning.

Enligt 26 kap. 7 § BrB skall vid prövning av fråga om villkorlig frigivning särskilt beaktas den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivningen ifrågasätts, hans beredvillighet att ersätta skada som uppkommit genom brottet samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen. Genom att den intagnes skötsamhet under anstaltstiden sålunda utgör en omständig-

het som särskilt skall beaktas har som jag förut anfört i praxis den principen utvecklats att allvarlig misskötsamhet i form av t. ex. rymning nära nog regelmässigt får till följd att villkorlig frigivning senareläggs viss tid, t. ex. fjorton dagar eller en månad. Det system för disciplinär bestraffning som jag nyss föreslagit innebär emellertid att det redan vid åläggande av disciplinstraff skall kunna meddelas förordnande att viss tid, högst tio dagar, inte skall inräknas i tiden för verkställighet av den påföljd som den intagne undergår. I praktiken kommer ett sådant förordnande att innebära att tiden för villkorlig frigivning kommer att senareläggas motsvarande antal dagar. Flera förordnanden av angivet slag bör som föreslås i promemorian kunna kumuleras, så att frigivningen senareläggs högst 45 dagar eller beträffande korttidsintagna högst 15 dagar. Vid detta förhållande bör det – som framhållits i promemorian – i samband med prövningen av frågan om villkorlig frigivning rimligen inte kunna komma i fråga att på samma grund meddela beslut om ytterligare senareläggning av frigivningen. Starka skäl talar emellertid för att det inte heller för de fall av disciplinförseelser som lämnats obeivrade – inte sällan under hänsynstagande till sådana behandlingsåtgärder som vidtagits i samband med förseelsen – skall vara möjligt att i efterhand och många gånger först efter en förhållandevis lång tid fatta beslut om en fördröjning av den intagnes villkorliga frigivning.

Med anledning av vad kriminalvårdsnämnden anfört om att den föreslagna ändringen i 26 kap. 7 § BrB bl. a. får till följd att man vid prövningen av fråga om frigivning efter halva strafftiden inte längre kan ta någon som helst hänsyn till visat välförhållande under anstaltstiden vill jag för min del konstatera att jag inte uppfattat att förslaget har denna innebörd. Avsikten är sålunda främst att komma bort från den praxis som innebär att vissa former av misskötsamhet under anstaltstiden nära nog regelmässigt leder till en schablonartad förlängning av anstaltstiden och därigenom ofta till en form av dubbelbestraffning. Denna praxis synes ha sin grund i det förhållandet att ”den dömdes uppförande under anstaltstiden” är en av de i lagtexten uppräknade faktorer som skall ”särskilt beaktas” i förevarande sammanhang. När det gäller att bedöma om en övergång till kriminalvård i frihet framstår som motiverad liksom utsikterna för att åtgärden skall vara ägnad att främja den intagnes anpassning i samhället synes andra faktorer böra träda i förgrunden, främst då de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen. Därmed avses inte uteslutande frågor om bostad, arbete eller liknande praktiska angelägenheter. Det bör vidare framhållas att enbart den omständigheten att den särskilda hänvisningen till uppförandet under anstaltstiden tas bort ur lagtexten givetvis inte betyder att det i och för sig finns något direkt hinder mot att man i ett enskilt fall likväl fäster visst avseende vid dessa förhållanden i samband med prövningen av fråga om villkorlig frigivning. Detta torde inte bara gälla vid prövning av fråga om s. k. hälftenfrigivning. Det måste sålunda även kunna förutsättas att exempelvis en mer än vanligt omfattande misskötsamhet under anstaltstiden ibland kan komma att återverka också på bedömningen av förut-

sättningarna för villkorlig frigivning efter 2/3 av strafftiden.

Med hänsyn till det anförda ansluter jag mig till det i promemorian framlagda förslaget att ändra bestämmelsen i 26 kap. 7 § BrB så att dess avfattning överensstämmer med nu angivna synpunkter. Sälunda synes inte längre böra anges att den dömdes uppförande under anstaltstiden skall "särskilt beaktas". Även i övrigt synes en omarbetning av bestämmelsen vara påkallad. I överensstämmelse med promemorieförslaget torde böra föreskrivas att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

I den av mig förut nämnda, av riksdagen godkända propositionen angående åtgärder mot narkotikamissbruket (prop. 1972:67) behandlades bl. a. frågan om villkorlig frigivning av lagöverträdare som undergår långvariga fängelsestraff för grov narkotikabrottslighet eller i övrigt för grova brott som utgör led i en yrkesmässigt eller på annat sätt i organiserade former bedriven kriminell verksamhet, ofta med internationell anknytning. Uttalandena tog närmast sikte på villkorlig frigivning efter halva strafftiden. Det framhölls att risken för fortsatt brottslighet uppenbarligen är särskilt stor bland dem som tidigare ägnat sig åt en organiserad och inkomstbringande grov brottslighet och att detta borde särskilt beaktas även vid bedömningen av förutsättningarna för en resocialisering. Möjligheterna till s. k. hälftenfrigivning borde därför tillämpas med största återhållsamhet i fråga om förevarande klientel. Särskilt gällde detta lagöverträdare som saknar fast anknytning till riket.

Under remissbehandlingen av promemorieförslaget har kriminalvårdsnämnden anfört att den särbehandling i frigivningshänseende av vissa intagna som sker i enlighet med dessa uttalanden bör ges uttryckligt stöd i lagen. Här om vill jag för egen del framhålla att den ifrågavarande tillämpningen har kunnat genomföras inom ramen för gällande bestämmelser. Den omständigheten att bestämmelsen i 26 kap. 7 § BrB ändras på sätt jag nu förordat torde inte ändra förutsättningarna för den särbehandling i frigivningshänseende som det här är fråga om. Vid prövning av förutsättningarna för den intagnes anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen kan man naturligen inte bortse från de risker för fortsatt brottslig verksamhet som gör sig alldeles särskilt gällande beträffande ifrågavarande kategori lagöverträdare och som enligt uttalandena i 1972 års proposition utgör skäl för stor återhållsamhet när det gäller att bevilja dessa personer hälftenfrigivning. Jag finner därför inte skäl föreligga för införandet av särskilda bestämmelser om villkorlig frigivning som uttryckligen tar sikte på den kategori lagöverträdare som det här är fråga om.

När det gäller övergång till vård utom anstalt för den som undergår ungdomsfängelse eller internering har jag tidigare uttalat att en konsekvens av det nya systemet med bestraffning av disciplinära förseelser naturligen bör bli att vid prövning av fråga om övergång till vård utom anstalt hänsyn inte längre tas i varje fall till sådan misskötsamhet som

föranlett disciplinär bestraffning. Med anledning av vad som uttalats under remissbehandlingen — särskilt av interneringsnämnden — vill jag framhålla att den angivna konsekvensen otvivelaktigt aktualiserar frågan om innebörden i de bestämmelser i 29 kap. 4 § och 30 kap. 5 § BrB som reglerar förutsättningarna för övergång till vård utom anstalt vid ungdomsfängelse resp. internering. Den förstnämnda bestämmelsen anger att vid ungdomsfängelse behandlingen skall fortsätta utom anstalt, när anstaltsvården pågått så lång tid som med hänsyn till behandlingens syfte finnes erforderligt. Övergång till vård utom anstalt får dock inte ske innan ett år är förflutit sedan den dömde intagits i anstalt, om inte särskilda skäl är därtill. Enligt den senare bestämmelsen skall vid internering behandlingen, efter utgången av minsta tiden, fortsätta utom anstalt, när vård i anstalt finnes inte längre vara påkallad för att avhålla den dömde från fortsatt brottslighet. Interneringsnämnden har i sitt remissyttrande anfört att i varje fall såvitt angår internerade den intagnes förhållande under anstaltstiden inte kan lämnas utan beaktande när frågan om övergång till vård utom anstalt prövas. Nämnden har därvid framhållit att den vid sin prövning har att ta hänsyn till alla upplysningar om den dömde.

Med anledning av det anförda vill jag understryka att bestämmelserna i 29 kap. 4 § och 30 kap. 5 § BrB bl. a. innebär att man vid bedömande av förutsättningarna för övergång till vård utom anstalt bör ta betydande hänsyn till värdet från resocialiseringssynpunkt av att den intagne blir föremål för vård utom anstalt, varvid bl. a. bör beaktas de förhållanden under vilka vården utom anstalt skall fortgå. Vid internering framträder emellertid också nödvändigheten att ta hänsyn till risken för att den intagne efter överföring till vård utom anstalt gör sig skyldig till ny mera allvarlig brottslighet. Från dessa utgångspunkter synes man knappast kunna göra gällande att disciplinära förseelser under anstaltstiden i och för sig utgör sådana förhållanden som bör tillmätas någon mera avgörande betydelse vid prövning av frågan om tidpunkten för den intagnes överförande till vård utom anstalt. Särskilt bör beaktas att indisciplinära yttringar under anstaltstiden ofta torde kunna föras direkt tillbaka på den situation i vilken den intagne befinner sig till följd av frihetsberövandet och som många gånger kan innebära betydande personliga påfrestningar för den intagne. Det torde därför med fog kunna hävdas att indisciplinärt beteende under anstaltsvistelsen i och för sig inte behöver innebära fara för att den intagne under vård utom anstalt skall begå brott. Jag vill därför framhålla angelägenheten av att indisciplinära beteenden under anstaltsvistelsen normalt inte kommer att utgöra en faktor som självständigt får påverka tiden för övergång till vård utom anstalt för den som undergår ungdomsfängelse eller internering.

Kriminalvårdsstyrelsen har uttalat att den i promemorian föreslagna lagstiftningen i många avseenden ställer krav på personella och ekonomiska resurser som i vissa fall går väsentligt utöver de förstärkningar som beslutats i samband med kriminalvårdsreformens antagande. Jag vill härom till en början understryka att promemorieför-

slaget i det väsentliga bygger på de riktlinjer för anstaltsvårdens utformning som avses bli förverkligade inom ramen för ifrågavarande reform. I vissa delar kan måhända promemorieförslaget sägas ha aktualiserat behovet av ytterligare resursförstärkningar, men jag vill å andra sidan framhålla att det av mig nu framlagda förslaget innebär vissa modifieringar i förhållande till promemorieförslaget. Jag tänker härvid på bestämmelserna om fysisk träning samt om läkares medverkan i vissa ärenden. Sammanfattningsvis kan jag inte finna att genomförandet av nu ifrågavarande lagstiftning kommer att kräva resursförstärkningar utöver dem som redan har förutsatts i samband med principbeslutet om kriminalvårdsreformen.

I likhet med vad som gäller f. n. bör i administrativ ordning meddelas närmare föreskrifter för tillämpningen av den nya lagen om kriminalvård i anstalt. I detta syfte innehåller promemorieförslaget en motsvarighet till den bestämmelse i behandlingslagen som anger att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, kriminalvårdsstyrelsen meddelar sådana föreskrifter som här avses. Möjlighet att i administrativ ordning meddela tillämpningsföreskrifter föreligger emellertid även utan stöd av ett i lag givet bemyndigande. Jag anser därför att en lagbestämmelse i ämnet kan undvaras.

I promemorian har dragits upp vissa allmänna riktlinjer för i k r a f t t r ä d a n d e t av den nya lagen om kriminalvård i anstalt. Därvid har anförts att vissa grundläggande bestämmelser i den nya lagen bygger på den nya anstaltsorganisationen, särskilt då bestämmelserna om anstalternas indelning i riksanstalter och lokalanstalter samt angående fördelningen av de intagna mellan olika typer av anstalter. Med hänsyn härtill och till den planerade successiva uppbyggnaden av det nya region- och anstaltssystemet har i promemorian antagits att en del av de allmänna bestämmelserna i den nya lagen inte kan sättas i kraft vid en för hela landet gemensam tidpunkt utan att ikraftträdandet får ske successivt för olika delar av landet under en övergångsperiod. Däremot har förutsatts att de i den nya lagen upptagna närmare bestämmelserna om kriminalvården i anstalt i allt väsentligt skall kunna sättas i kraft oberoende av det nya region- och anstaltssystemet och alltså vid en för hela landet gemensam tidpunkt, den 1 juli 1974.

Jag vill till en början framhålla att det nya regionsystemet — som avses ersätta den nuvarande räjongindelningen — kommer att genomföras successivt för olika delar av landet under en flerårsperiod. Bestämmelser om regionsystemet torde emellertid få meddelas av Kungl. Maj:t i samma ordning som nu gäller beträffande räjongsystemet. Den nya lagen om kriminalvård i anstalt påverkas därför inte i och för sig av den nya regionindelningen.

Vad härefter gäller det nya anstaltssystemet, som bygger på en indelning av anstalterna i riksanstalter och lokalanstalter, har för själva anstaltsbyggandet — som uteslutande kommer att inriktas på uppförandet av nya lokalanstalter — utarbetats en tidsplan som omfattar femton år. Som justitieuskottet anförde torde denna tid i någon mån kunna

nedbringas om befintliga anstalter i större utsträckning än kriminalvårdsberedningen förutsatt tas i anspråk som lokalanstalter. Emellertid tar tidsplaneringen sikte enbart på det byggnadsmässiga genomförandet av anstaltsreformen. I och för sig torde det sålunda vara fullt möjligt att utan avbidan på byggnadsprogrammets genomförande organisatoriskt indela samtliga nu befintliga anstalter i rixanstalter och lokalanstalter. En sådan ordning skulle innebära att sådana befintliga anstalter som skall ersättas av nyuppförda lokalanstalter övergångsvis får fungera som lokalanstalter.

Enligt min mening talar övervägande skäl för att man på angivet sätt redan från början och vid en för hela landet gemensam tidpunkt genomför det nya anstaltssystemet. Det blir då möjligt att låta den nya lagen om kriminalvård i anstalt träda i kraft i sin helhet vid en och samma tidpunkt. Från organisatoriska och praktiska synpunkter innebär detta betydande fördelar. Ett sådant tillvägagångssätt måste emellertid å andra sidan oundvikligen få till följd att vissa materiella bestämmelser om anstaltsvårdens närmare utformning i en del fall inte redan från början kommer att kunna tillämpas i avsedd utsträckning utan först småningom i takt med byggnadsprogrammets förverkligande. Jag tänker här bl. a. på ökad frigång och annan verksamhet vid lokalanstalterna som är avsedda att göra övergången mellan anstaltsvård och frivård mindre skarp och som endast med vissa svårigheter låter sig förverkligas inom ramen för det nuvarande anstaltsbeståndet. Dessa initiala olägenheter torde dock få accepteras i betraktande av de obestridliga fördelar som den här förordade lösningen i övrigt innebär.

Mot bakgrund av det anförda och med tanke på det förberedelsearbete som krävs innan den nya lagen skall börja tillämpas förordar jag att denna i sin helhet sätts i kraft den 1 juli 1974.

Departementsförslaget innebär att den nuvarande behandlingslagen ersätts av två särskilda lagar, nämligen dels lagen om kriminalvård i anstalt och dels lagen om beräkning av strafftid m. m. Vissa paragrafer i behandlingslagen hänför sig till frågor som regleras i båda dessa lagar. Från författningsteknisk synpunkt synes det med hänsyn härtill lämpligt att bestämmelserna om ikraftträdandet av de nya lagarna och upphävandet av behandlingslagen meddelas i en särskild lag.

5.3 Ändringar i brottsbalkens bestämmelser om skyddstillsyn

När domstol dömer någon till skyddstillsyn, kan domstolen med stöd av 28 kap. 3 § BrB förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Har den dömd inte fyllt 23 år, kan rätten besluta att sådant förordnande om anstaltsbehandling skall verkställas utan hinder av att domen på skyddstillsyn inte har vunnit laga kraft.

Anstaltsbehandling enligt 28 kap. 3 § BrB kan komma i fråga även under pågående skyddstillsyn. Om den dömd allvarligt missköter sig, kan domstol sålunda på talan av åklagare förordna om anstaltsbehandling

(28 kap. 9 § andra stycket BrB). Begär den som har dömts till skyddstillsyn nytt brott kan domstolen, om 34 kap. 1 § 1 eller 2 BrB tillämpas och skyddstillsynen således består, enligt 6 § i samma kap. förordna om anstaltsbehandling. Enligt 38 kap. 9 § andra stycket BrB kan rätten, om den dömde inte har fyllt 23 år, förordna att beslut enligt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § samma balk skall gå i verkställighet utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Meddelas förordnande om anstaltsbehandling i här avsedda fall beträffande någon som har fyllt 23 år, går beslutet inte i verkställighet förrän fullföljdstiden har gått ut, såvida inte den dömde dessförinnan avger nöjdförklaring. Avsevärd tid kan således förflyta från det att en anstaltsbehandling aktualiseras till dess att verkställighet kan äga rum. Uppkommer fråga om anstaltsbehandling under pågående skyddstillsyn kan övervakningsnämnden eller domstolen med stöd av 28 kap. 11 § BrB förordna att den dömde skall tillfälligt omhändertagas. Beslutet går omedelbart i verkställighet men omhändertagandet får inte pågå under längre tid än en vecka eller undantagsvis två veckor.

I en motion vid 1971 års riksdag (1971:649) väcktes frågan om sådan ändring av BrB att domstol, när den under pågående skyddstillsyn förordnar om anstaltsvård eller undanröjer skyddstillsynen och dömer till fängelse, skall ha möjlighet att förlänga tiden för omhändertagande enligt 28 kap. 11 § BrB till dess domstolens beslut vinner laga kraft.

Justitiekommittén (JuU 1971:17) avvisade på anförda skäl den i motionen föreslagna lösningen men tog fasta på ett par förslag som framförts under remissbehandlingen. Det ena innebar att möjligheterna att förordna om omedelbar verkställighet av beslut om anstaltsbehandling borde vidgas genom att 23-årsgränsen tas bort. Det andra förslaget gick ut på att införa en möjlighet för domstolen att i de fall då starka individualpreventiva skäl talar för ett skyndsamt ingripande förordna om omedelbar verkställighet, även då domstolen undanröjer skyddstillsynen och dömer till fängelse. Dessa frågor borde enligt utskottet övervägas av Kungl. Maj:t. I det sammanhanget borde också prövas om det föreligger behov av ändrade regler beträffande möjligheterna att omhänderta den som har dömts till skyddstillsyn under tiden från det övervakningsnämnden gör framställning hos åklagaren om åtgärder till dess att domstolens beslut föreligger. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I departementspromemorian har föreslagits bestämmelser som innebär att domstolen skall ha möjlighet att förordna om omedelbar verkställighet av anstaltsbehandling enligt 28 kap. 3 § BrB även om den som förordnandet avser har fyllt 23 år. En sådan möjlighet bör enligt promemorian finnas såväl när förordnande ges i domen på skyddstillsyn som när det ges senare under prövotiden, antingen på grund av den dömdes misskötsamhet eller vid lagföring för ny brottslighet.

Flertalet remissinstanser tillstyrker promemorieförslaget. Sveriges advokatsamfund anser det vara betänkligt från rättssäkerhetssynpunkt att en tilltalad underkastas behandlingsåtgärder innan domen har vunnit laga kraft. Ett skäligt hänsynstagande till rättssäkerhetssynpunkter skulle

enligt samfundet ske, om möjligheten till omedelbar verkställighet förbehålls de fall då den dömda har erkänt gärningen. Enligt samfundet behöver ett sådant villkor inte uppställas, om förordnande om anstaltsbehandling meddelas under pågående skyddstillsyn, eftersom skuldfrågan i sådant fall är rättskraftigt avgjord redan tidigare.

Av förarbetena till BrB framgår att möjligheten att förordna om anstaltsbehandling som ett led i en skyddstillsyn främst är avsedd för unga lagöverträdare. Av dem som döms till skyddstillsyn med anstaltsbehandling är också det alldeles övervägande antalet under 23 år. Någon övre åldersgräns för denna påföljds kombination har emellertid inte föreskrivits, och den används i ett par hundra fall om året i fråga om dömda över 23 år.

När domstolen finner att anstaltsbehandling bör ingå i skyddstillsyn beträffande det klientel som är äldre än 23 år, antingen förordnandet meddelas i domen eller senare under prövotiden, torde situationen i allmänhet vara sådan att omedelbara åtgärder behövs för att lösa akuta problem av skilda slag. Anstaltsbehandlingen är i sådana fall ofta en förutsättning för att den fortsatta vården i frihet skall ha utsikter att lyckas. Det måste under sådana omständigheter anses olyckligt att behandlingen kan komma att dröja under avsevärd tid. Detta kan sällunda få till följd att den dömdes sociala situation förvärras ytterligare till men inte minst för den kommande vården i frihet.

Mot bakgrund av det nu anförda anser jag att promemorieförslaget bör genomföras.

Mitt förslag föranleder ändringar i 28 kap. 3 § andra stycket och 38 kap. 9 § andra stycket BrB.

I likhet med vad som anføres i promemorian anser jag att vad utskottet i övrigt anført om omedelbar verkställighet av fängelse och om omhändertagande i avbidan på domstolens beslut bör övervägas i annat och vidare sammanhang.

6 Lagförslagens enskilda bestämmelser

6.1 Förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m.

Rubriken

Den föreslagna beteckningen på den nya lagen är i och för sig inte helt adekvat, eftersom lagen behandlar åtskilligt annat än vad som hör till straffrättsberäkning i detta uttrycks tekniska mening. Sålunda handlar åtskilliga av bestämmelserna om förutsättningar för verkställighet av frihetsberövande påföljder samt om när och hur sådan verkställighet skall inledas. Dessa bestämmelser har emellertid även den innebörden att de anger från vilken utgångspunkt strafftiden skall räknas. Denna omständighet i förening med behovet av en kortfattad och särskiljande beteckning torde berättiga den föreslagna rubriken. I anledning av ett under remissbehandlingen framfört förslag att använda beteckningen verkställighetslag vill jag erinra om att den lag som ersattes genom behandlingslagen och som sålunda också innehöll en motsvarighet till de bestämmelser som enligt mitt förslag bör tas in i lagen om kriminalvård i anstalt, hade beteckningen lag (1945:872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Inledande bestämmelser

1 §

Paragrafen, som motsvarar 1 § i promemoriaförslaget, anger i första stycket lagens omfattning. Andra stycket föreskriver att bestämmelserna i lagen om fängelse även är tillämpliga i fråga om fängelse som har ålagts som förvandringsstraff för böter.

Befordran av dom till verkställighet m. m.

2 och 3 §§

Dessa paragrafer motsvarar 4 och 5 §§ i behandlingslagen. I paragraferna har företagits ändringar av redaktionell natur.

Med dom avses här, liksom i motsvarande paragrafer i behandlingslagen, även domstols beslut, t. ex. i det fallet att domstol på grund av den dömdes misskötsamhet under prøvotiden undanröjer tidigare dömd skyddstillsyn och bestämmer annan påföljd för brottet (jfr 28 kap. 9 § och 38 kap. 8 § BrB).

En dom på fängelse får i vissa fall inte verkställas trots att den har vunnit laga kraft. De fall som här avses är reglerade i 34 kap. 10 § andra stycket BrB. Dessa bestämmelser tar sikte på den situationen att den dömda har begått brottet innan han börjat avtjäna ett fängelsestraff, som har dömts honom för annat brott. Framgår det inte av domarna, att det andra straffet har beaktats, skall domstol, efter anmälan av åklagare, bestämma det straff som den dömda skall undergå

till följd av den dom som sist förekommer till verkställighet. Syftet är att åstadkomma ett resultat som i möjligaste mån uppväger följderna av att de båda brotten inte har bedömts i ett sammanhang. Prövningen skall ske när de båda domarna har vunnit laga kraft. Eftersom prövningen skall avse endast den dom som sist förekommer till verkställighet, föreligger inte något hinder att verkställa den andra domen. Det har därför inte ansetts nödvändigt att uttryckligt ange att verkställighet inte får ske av det fängelsestraff beträffande vilket domstolsprövning skall ske. Det är att märka att nöjdförklaring beträffande den senare domen inte kan avges. Domstolens beslut enligt 34 kap. 10 § andra stycket BrB går enligt 38 kap. 9 § samma balk omedelbart i verkställighet. Någon ändring i de hänseenden som nu har berörts är inte avsedd. Något uttryckligt stadgande som reglerar hithörande frågor finns inte i behandlingslagen och torde inte heller behövas i den nya lagen.

4–8 §§

Dessa paragrafer innehåller bestämmelser om avgivande av nöjdförklaring och om verkan av sådan förklaring. De motsvarar 6–10 §§ i behandlingslagen.

Nøjdförklaring av den som är häktad, vare sig häkttningsbeslutet har meddelats i samma mål som domen eller i annat mål, behandlas i 4 §. Enligt 5 § är motsvarande bestämmelser tillämpliga beträffande den som undergår fängelse eller på annan grund är intagen i kriminalvårdsanstalt. Till 6 § har förts bestämmelser om nöjdförklaring av den som är på fri fot. 7 § innehåller vissa gemensamma bestämmelser. I 8 § finns regler om nöjdförklarings verkan.

Någon motsvarighet till de i 9 § andra och tredje styckena behandlingslagen givna bestämmelserna om underrättelse till domstol om nöjdförklaring samt om minnesanteckningar angående sådan förklaring finns inte i 7 §. Närmare föreskrifter i dessa hänseenden bör meddelas i administrativ ordning.

De utvidgningar i fråga om rätten att avge nöjdförklaring som vidtagits hänger till största delen samman med de vidgade möjligheterna att verkställa påföljd samtidigt med häktning i annat mål. Jag hänvisar i denna del till vad som anförts i den allmänna motiveringen.

Nøjdförklaring skall kunna mottas under veckans alla dagar. I de fall nöjdförklaring får avges inför viss angiven befattningshavare gäller att förklaringen vid förfall för denne får avges inför den som är i hans ställe. Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande framhållit att med det jourssystem som gäller vid de rättspsykiatriska klinikerna knappast någon annan än klinikchefen bör kunna åläggas att ta emot nöjdförklaring. Enligt styrelsens mening skulle det även när klinikchefen är i tjänst vara säkrast och mest praktiskt att polismyndigheten får till uppgift att motta nöjdförklaring på rättspsykiatrisk klinik. Med anledning av dessa synpunkter har i 4 § första stycket förts in en bestämmelse som anger att Kungl. Maj:t skall kunna förordna att häktad som förvaras på rättspsykiatrisk klinik i

vissa fall skall avge nöjdförklaring inför närmaste polismyndighet.

En remissinstans anser att det finns skäl som talar mot att låta polismyndighet motta nöjdförklaring på rättspsykiatrisk klinik, särskilt i de fall då det gäller att fastställa om en nöjdförklaring av en psykiskt sjuk eller utvecklingsstörd kan betraktas som en giltig viljeförklaring. Med anledning härav vill jag framhålla att i den mån en sådan bedömning blivit aktuell enligt gällande rätt så har den alltid i princip måst företas av någon som inte har psykiatrisk kompetens. Den nu föreslagna ordningen som innebär att den som är intagen på rättspsykiatrisk klinik i vissa fall skall kunna avge nöjdförklaring inför annan än klinikchefen eller dennes ställföreträdare innebär såtillvida inte någon principiell nyhet. Så snart tvekan uppstår huruvida en dömd person -- vare sig han för tillfället är intagen på rättspsykiatrisk klinik eller ej -- skall anses vara i stånd att avge nöjdförklaring med bindande verkan torde medicinsk sakkunskap böra anlitas.

I fråga om nöjdförklaring av den som är på fri fot anges i 6 § att sådan förklaring skall kunna avges även inför föreståndare för allmänt häkte. De allmänna häktena får anses väl lämpade att ta emot dömda som inställer sig för att undergå påföljd.

9 och 10 §§

Dessa paragrafer innehåller bestämmelser om befordran av dom till verkställighet och motsvarar 11 § i behandlingslagen. I syfte att vinna bättre överskådlighet har bestämmelserna delats upp på två paragrafer, varav den första (9 §) avser fall då den dömda är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt och den andra (10 §) övriga fall. I fråga om de överväganden som ligger bakom de delar av dessa bestämmelser som utgör en nyhet i förhållande till gällande rätt hänvisar jag till den allmänna motiveringen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge påpekar i anslutning till promemoriens förslag till bestämmelserna i 10 § att den dömda inte har någon möjlighet att få påföljden verkställd genom att avge nöjdförklaring efter det att domen har vunnit laga kraft. Hovrätten, som anser att skillnaden i detta hänseende mellan lagakraftvunna och ej lagakraftvunna domar inte är sakligt motiverad, föreslår att det i denna paragraf införs en regel av innebörd att vad som sägs i paragrafens tredje stycke också skall gälla den som i annat fall begär att lagakraftvunnen dom skall verkställas.

Enligt min mening torde det inte föreligga något behov av den föreslagna bestämmelsen. Jag utgår därvid från att ingen som begär att få verkställa en lagakraftvunnen dom blir vägrad detta. Jag vill i detta sammanhang erinra om bestämmelsen i 14 § som ger kriminalvårdsmyndigheterna befogenhet att besluta om anstånd i vissa fall. Av dess motsvarighet i behandlingslagen (12 § femte stycket) och med stöd därav utfärdade föreskrifter framgår att ett sådant anståndsbeslut inte tar ifrån den dömda rätten att påfordra verkställighet.

I paragrafens sista stycke har tagits in en bestämmelse som ger polismyndighet rätt att även i fall då förpassning har begärts förelägga den dömden att själv inställa sig vid kriminalvårdsanstalt.

11 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i behandlingslagen, föreskriver att den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd får tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest, om det är erforderligt med hänsyn till transportförhållandena. Avsikten med bestämmelsen är främst att underlätta planeringen av kriminalvårdens transporter så att möjligheterna till samtransporter skall kunna utnyttjas i större utsträckning utan att den som skall förpassas behöver förlora strafftid. Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen bör bestämmelsen tillämpas även vid återförande av en intagen till anstalt efter det att han avvikit.

12 §

Bestämmelserna i 12 § behandlingslagen har uppdelats på tre paragrafer, 12–14 §§. I 12 § ges bestämmelser om uppskov med verkställighet av fängelse med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller övriga omständigheter. En utförlig redogörelse för dessa bestämmelsers innebörd har lämnats i den allmänna motiveringen.

I praxis har yppats viss tvekan om från vilken dag den nuvarande sexmånadersfristen för uppskov skall räknas. Detta hänger samman med den verkan som skall tillmätas en ansökan om nåd. Inges nådeansökan först sedan domen har vunnit laga kraft, räknas fristen från den dag domen blev verkställbar utan hänsyn till nådeansökan. Om nådeansökan däremot inges innan domen är verkställbar, har uppskovsfristen i praxis räknats från dagen för avgörandet i nådeärendet.

Som JO har framhållit vid flera tillfällen bör uppskovsfristen alltid räknas från den dag då domen blir verkställbar. Någon förskjutning av utgångspunkten för fristen bör inte äga rum på grund av ansökan om nåd. Lagtexten har fått en utformning som syftar till att klargöra detta förhållande. Av samma skäl har paragrafen dessutom i lagförslaget placerats före bestämmelserna om anstånd på grund av nådeansökan.

13 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om anstånd med verkställighet på grund av ansökan om nåd.

Enligt gällande lag kan anstånd på grund av ingiven nådeansökan ej beviljas, om den dömden är häktad eller om nåd tidigare har sökts i målet. Enligt förslaget skall anstånd inte heller kunna beviljas, om den dömden är intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd.

Med hänsyn till införandet av fritidsstraff som påföljd för brott av krigsman (prop. 1972:138) har ordet disciplinbot bytts ut mot disciplinstraff. Paragrafen har dessutom undergått vissa redaktionella jämkningar.

14 §

Paragrafen motsvarar 12 § femte stycket behandlingslagen och innehåller ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om anstånd i högst sex månader för andra fall än som avses i 12 eller 13 §. Bemyndigandet har i viss utsträckning utnyttjats genom bestämmelser om anstånd för att förebygga överbeläggning på kriminalvårdsanstalterna (14 § behandlingskungörelsen 1964:630).

15–17 §§

Dessa paragrafer motsvarar med endast redaktionella ändringar 13–15 §§ behandlingslagen.

18 §

Paragrafen saknar motsvarighet i behandlingslagen.

Av 37 § första stycket behandlingslagen har motsättningsvis framgått att häktning av annat skäl än misstanke om brott inte skall medföra avbrott i pågående verkställighet. Här avses häktning som används för att tvinga någon att uppfylla en skyldighet, exempelvis att avge vittnesmål eller att avlägga utmätningssed. Genom att häktningen i sådant fall inte medför något avbrott i en pågående verkställighet torde tvångsmedlet inte ha någon effekt beträffande den som undergår påföljd under så lång tid, att häktningen måste hävas innan frigivning från påföljden blir aktuell.

KAIK fann att det saknades skäl att behålla denna ordning och föreslog därför ett särskilt stadgande av innebörd att verkställigheten skall avbrytas, om den som undergår fängelse, ungdomsfängelse, internering eller behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB häktas av annan anledning än misstanke om brott.

I departementspromemorians lagförslag finns en bestämmelse som överensstämmer med KAIK:s förslag. Remissinstanserna har tillstyrkt förslaget. Även jag anser att en sådan bestämmelse bör införas i den nya lagen. Frågan om vilken verkan som häktning på grund av misstanke om brott skall ha på en pågående straffverkställighet återkommer jag till i anslutning till 23 §.

Beräkning av strafftid m. m.

19 §

Paragrafen motsvarar 16 § behandlingslagen.

I paragrafens första stycke anges att strafftiden vid verkställighet av fängelse skall räknas från den dag då domen får verkställas, om den

dömde är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt. I annat fall skall strafftiden räknas från den dag då den dömde enligt 10 § tas in i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt eller då han tas om hand av polismyndighet för förpassning.

Andra stycket motsvarar 16 § andra stycket behandlingslagen.

20 §

Paragrafen motsvarar 17 § behandlingslagen.

I paragrafen har endast vidtagits den ändringen att det särskilt anges, att strafftidsresolutionen skall innehålla uppgift om den strafftid som återstår vid de tidpunkter då villkorlig frigivning kan ske. Detta innebär emellertid inte någon principiell nyhet eftersom sådana uppgifter redan nu tas med i resolutionerna.

21 §

Första stycket innehåller bestämmelse om att kriminalvårdsstyrelsen vid utfärdande av strafftidsresolution skall omräkna strafftid som understiger fyra månader till dagar. Med uttrycket förekommer till verkställighet avses att bestämmelsen skall vara tillämplig även i fall då två korta straff om sammanlagt högst fyra månader skall verkställas samtidigt eller när ett straff skall verkställas tillsammans med återstående strafftid enligt en annan dom och den sammanlagda tiden är högst fyra månader. Har omräkning skett till dagar, skall denna omräkning gälla även om senare ett nytt straff skulle förekomma till verkställighet på grund varav den sammanlagda strafftiden kommer att överstiga fyra månader.

I övrigt överensstämmer paragrafen med 18 § behandlingslagen.

22 §

Paragrafen motsvarar 19 § första stycket behandlingslagen.

I paragrafen ges regler om hur tid för frihetsberövandet som tillgodoräknats enligt 33 kap. 5-7 § BrB skall läggas ut i samband med strafftidsberäkning. Reglerna har kompletterats med bestämmelser om tillgodoräkning för det fall som avses i 19 § andra stycket i denna lag.

23 §

Första stycket motsvarar 19 § andra stycket behandlingslagen. Där behandlas frågan om hur avbrott i verkställigheten påverkar strafftidsberäkningen. Tid för avbrott skall till skillnad från vad som hittills har skett alltid räknas i dagar.

Av vad jag har anfört i den allmänna motiveringen angående vidgade möjligheter till samtidig verkställighet av häktning och brottspåföljd framgår, att den omständigheten att den som undergår påföljd häktas på grund av misstanke om brott inte bör föranleda att straffverkställigheten avbryts. Ett uttryckligt stadgande härom har tagits in i andra stycket.

Verkställigheten fortgår även om den dömden som häktad förvaras annorstädes än i kriminalvårdsanstalt. I fråga om behandlingen medför dock häktningen att de bestämmelser som gäller för häktade blir tillämpliga.

I behandlingslagen finns några bestämmelser av vilka framgår att viss tid inte skall räknas in i verkställighetstiden. Även förslaget till lag om kriminalvård i anstalt innehåller i 35, 39 och 47 §§ bestämmelser av sådan innebörd. Tredje stycket i 23 § hänvisar till dessa bestämmelser.

24–27 §§

Dessa bestämmelser motsvarar med vissa redaktionella jämkningar 20–22 §§ behandlingslagen och 25–28 §§ i KAIK:s förslag.

Med anledning av ett påpekande av interneringsnämnden i anslutning till 27 § får jag erinra om att det tillkommer interneringsnämnden och ungdomsfängelsenämnden att verkställa erforderliga tidsberäkningar i fråga om internerade resp. till ungdomsfängelse dömda.

Övriga bestämmelser

28–29 §§

Dessa paragrafer motsvarar 77 och 78 §§ behandlingslagen, såvitt rör de frågor som regleras i denna lag.

6.2 Förslaget till lag om kriminalvård i anstalt

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde. Den motsvarar 1 § behandlingslagen och 1 § promemrieförslaget.

I överensstämmelse med promemrieförslaget, som i denna del lämnats utan erinran av remissinstanserna, bör den nya lagen ges samma tillämpningsområde som behandlingslagen. Som föreslagits i promemorian bör i terminologiskt hänseende göras den ändringen att uttrycket "behandling i fångvårdsanstalt" ändras till "kriminalvård i anstalt".

I enlighet med det anförda föreskrivs i denna paragraf, att lagen avser kriminalvård i anstalt efter dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § BrB om behandling i anstalt. Vidare anges att vad som föreskrivs i lagen om den som dömts till fängelse gäller även den som ålagts fängelse som förvandlingsstraff för böter.

2 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse som anger vilken myndighet som är centralmyndighet för kriminalvården i anstalt. Den motsvarar 2 §

behandlingslagen och 2 § promemorieförslaget.

I likhet med gällande ordning och promemorieförslaget föreskrivs i denna paragraf att kriminalvårdsstyrelsen leder och har inseende över kriminalvården i anstalt.

3 §

Denna paragraf, som motsvarar 3 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om olika typer av anstalter. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 3 § behandlingslagen.

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen kommer det nya anstaltssystemet att bestå av rixanstalter och lokalanstalter. Inom detta anstaltssystem bör liksom fallet är med det nuvarande anstaltssystemet finnas en huvudsaklig indelning i öppna och slutna anstalter och anstaltsavdelningar.

Som föreslagits i promemorian bör termen fängvårdsanstalt ersättas av beteckningen kriminalvårdsanstalt.

Frågan om vilka anstalter som skall vara lokalanstalter eller rixanstalter och vilka anstalter eller avdelningar av anstalt som skall vara öppna resp. slutna måste av naturliga skäl kunna omprövas när skäl därtill föreligger och bör därför avgöras i administrativ ordning. En bestämmelse härom bör tas upp i förevarande paragraf.

I enlighet med det anförda föreskrivs i förevarande paragraf dels att kriminalvårdsanstalt är rixanstalt eller lokalanstalt, dels att rixanstalt, lokalanstalt eller avdelning av anstalt är öppen eller sluten. Vidare anges i paragrafen att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, förordnar vilka anstalter som är rixanstalter eller lokalanstalter och vilka anstalter eller anstaltsavdelningar som är öppna eller slutna.

4 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 4 § promemorieförslaget, upptar grundläggande bestämmelser om målsättning och principer för kriminalvård i anstalt. Bestämmelserna har delvis sin motsvarighet i 23 § första stycket och 40 § behandlingslagen.

Som föreslagits i promemorian och i stort sett godtagits i sak av remissinstanserna finns det inte anledning att frångå de redan i gällande behandlingslag uttalade grundsatserna att anstaltsvården skall utformas så, att den intagnes anpassning i samhället främjas och att skadliga följder av frihetsberövandet såvitt möjligt förebyggs.

Enligt de av statsmakterna antagna riktlinjerna för kriminalvårdens fortsatta utformning kan den angivna målsättningen bäst förverkligas om verksamheten vid anstalterna redan från början inriktas på olika slag av konkreta åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten. Vid inriktningen av anstaltsvården måste emellertid hänsyn även tas till kravet att påföljderna verkställs på ett sådant sätt att samhället i möjligaste mån skyddas mot brott. I promemorian har föreslagits att lagen skall ge uttryck för den avvägning som sålunda måste

göras mellan intresset att i förhållandevis fria former rehabilitera den intagne och samhällets säkerhetsintresse. I likhet med remissinstanserna delar jag denna uppfattning. Den i promemorieförslaget föreslagna utformningen av bestämmelsen finner jag ändamålsenlig.

Jag har i den allmänna motiveringen framhållit vikten av att frigivning och övergång till vård utom anstalt förbereds i god tid. På sätt föreslagits i promemorian bör ifrågakavande grundsats lämpligen lagfästas i förevarande paragraf.

Med hänsyn till det anförda föreskrivs i förevarande paragraf, att kriminalvården i anstalt skall utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. Vidare anges att i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersättes, verksamheten från början bör inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten. Slutligen föreskrivs att frigivning och överförande till vård utom anstalt skall förberedas i god tid.

Det ligger i sakens natur att bestämmelserna i förevarande paragraf har sin huvudsakliga betydelse för intagna som undergår sådana påföljder vid vilka anstaltsvistelsen normalt skall övergå i villkorlig frigivning eller vård utom anstalt. I vissa hänseenden bör emellertid paragrafen ha praktisk betydelse även för sådana intagna som dömts till korta frihetsstraff. Jag avser härvid närmast de bestämmelser som anger att skadliga följder av frihetsberövandet skall motverkas och att frigivningen skall förberedas i god tid.

5 §

Paragrafens första stycke innehåller bestämmelser om samverkan dels mellan kriminalvårdens olika organ och dels mellan kriminalvården och andra samhälleliga organ. Bestämmelserna, som motsvarar 5 § första stycket promemorieförslaget, saknar motsvarighet i behandlingslagen. I paragrafens andra stycke, som motsvarar 5 § andra stycket promemorieförslaget, har tagits in bestämmelser om samverkan med den intagne och hans närstående vid planläggningen av hans behandling.

Av vad jag anförde i den allmänna motiveringen framgår att det framtida kriminalvårdsarbetet bör inriktas på en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård, på så sätt att de organ, befattningshavare eller andra personer som har eller skall ha hand om frivården skall medverka i rehabiliteringsarbetet redan under den intagnes anstaltsvistelse i så stor utsträckning som är möjligt med hänsyn till hans anstaltsplacering m. m. Den lagbestämmelse som skall ge uttryck för denna målsättning bör ha en mera förpliktande utformning än vad promemorieförslaget innehåller. I överensstämmelse med vad jag tidigare anförde bör det sålunda anges att samverkan mellan kriminalvårdens organ inte endast "bör" utan "skall" äga rum.

Av den allmänna motiveringen framgår vidare att ett förverkligande av anstaltsvårdens syfte ofta kan förväntas påkalla stödåtgärder och vårdinsatser av andra myndigheter och organ än kriminalvårdens, t. ex. i fråga

om bostads- och arbetsanskaffning samt fysisk och psykisk hälsovård. Jag har också understrukit att de organ som har att svara för sådan verksamhet som regel har ett allmänt ansvar även för kriminalvårdens klientel och att det därför är angeläget att kriminalvårdsarbetet i förekommande fall kommer att bedrivas i nära samverkan med det eller de organ som det i det enskilda fallet kan vara fråga om. Den i promemorian föreslagna bestämmelsen anger att i den mån ett förverkligande av vårdens syfte påkallar insatser av andra samhällseliga organ dessa bör, vart och ett inom sitt ansvarsområde, verka för ändamålsenliga och i övrigt lämpliga åtgärder. Som jag uttalat i den allmänna motiveeringen torde emellertid ifrågasvarande synpunkter bättre än i promemoriaförslaget kunna sammanfattas i en regel som utan direkt hänvisning till ifrågasvarande samhällsorgans ansvar föreskriver att i nu avsedda fall erforderlig samverkan skall ske mellan kriminalvården och företrädare för berörda organ.

I enlighet med dessa överväganden anges i *första stycket* av förevarande paragraf att kriminalvården i anstalt skall planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ. Vidare föreskrivs att i den mån ett förverkligande av vårdens syfte kräver insatser av andra samhällseliga organ, erforderlig samverkan skall ske med företrädare för sådant organ.

I 5 § andra stycket promemoriaförslaget har tagits in bestämmelser som anger bl. a. att planläggningen av den intagnes behandling bör äga rum i samråd med denne och i den utsträckning det lämpligen kan ske, med hans närstående. Bestämmelserna har i stort sett lämnats utan erinran av remissinstanserna. Kriminalvårdsstyrelsen har framhållit att förslaget ger uttryck för en i jämförelse med nuvarande förhållanden höjd ambitionsnivå och att dess genomförande kommer att medföra en ökad arbetsbörda för personalen. Vissa särskilda reservationer har därtill gjorts när det gäller kontakter med den intagnes närstående.

För egen del vill jag framhålla att en ledande grundsats för kriminalvården i anstalt bör vara att den intagne skall stimuleras att i så stor utsträckning som möjligt själv medverka aktivt vid planläggningen av anstaltsvistelsen och den därefter följande vården i frihet. Med hänsyn härtill bör, som interneringsnämnden förordat i sitt remissyttrande, i bestämmelserna anges att samråd skall – och alltså inte bara bör – äga rum med den intagne vid planläggningen av hans behandling. Som promemoriaförslaget också anger skall den intagne vidare beredas tillfälle att yttra sig om tillämnade åtgärder som rör honom särskilt, om inte synnerliga skäl talar däremot. Sådana skäl kan ibland föreligga om det är nödvändigt att genomföra exempelvis en förflyttning omgående och det är svårt att bereda den intagne rådrum för yttrande. Någon gång kan också speciella säkerhetsskäl böra föranleda att den intagne undanhålls information om planerade åtgärder.

Det kan vidare ibland vara av väsentlig betydelse för rehabiliteringsarbetets framgång att den intagnes behandling planläggs i samråd med hans närstående. Sådant samråd bör därför ske i lämplig utsträckning.

Därvid bör som kriminalvårdsstyrelsen anfört i sitt remissyttrande naturligtvis beaktas att det vid vissa anstalter kan bli svårt på grund av bristande personalresurser att i avsedd utsträckning upprätthålla en i och för sig önskvärd kontakt med de intagnas närstående. Jag delar också styrelsens uppfattning att kontakt med närstående i princip bör tas endast efter medgivande av den intagne.

I enlighet med det anförda föreskrivs i paragrafens *andra stycke*, att planläggningen av den intagnes behandling skall äga rum i samråd med denne, att i den utsträckning det lämpligen kan ske samråd bör ske även med hans närstående samt att den intagne skall beredas tillfälle yttra sig om tillämnade åtgärder som rör honom särskilt, om inte synnerliga skäl talar däremot.

6 §

I denna paragraf, som motsvarar 6 § promemorieförslaget, har tagits in bestämmelser om de intagnas fördelning mellan lokalanstalter och riksanstalter. I behandlingslagen saknas direkt motsvarighet till paragrafen. Allmänna regler om grunderna för de intagnas fördelning finns i 25 § nämnda lag.

I den allmänna motiveringen har jag konstaterat att det nya anstalts-systemet, som bygger på en indelning i lokalanstalter och riksanstalter, påkallar ändrade riktlinjer för anstaltsplaceringen av de intagna. Jag har därvid anslutit mig i sak till de riktlinjer för fördelningen mellan lokal- och riksanstalter som dragits upp i de i promemorian föreslagna lagreglerna och vars innehåll jag närmare behandlat. Dock bör den ändringen göras i förhållande till promemorieförslaget att det klarare markeras att ifrågakarande lagbestämmelser enbart har karaktären av vägledande anvisningar som det i många fall kan finnas anledning att göra undantag ifrån.

I enlighet med det anförda föreskrivs i förevarande paragraf att vid fördelningen av de intagna mellan lokalanstalter och riksanstalter följande allmänna riktlinjer skall vara vägledande, nämligen att den som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år företrädesvis skall vara placerad i lokalanstalt, att den som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering företrädesvis placeras i riksanstalt men får föras över till lokalanstalt när så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt samt att den som undergår fängelse i högst fyra månader företrädesvis bör vara placerad i riksanstalt.

7 §

Denna paragraf, som motsvaras av 7 § promemorieförslaget, ger regler om fördelningen av de intagna mellan öppna och slutna anstalter. Behandlingslagens bestämmelser i samma ämne finns i 42, 53 och 57 §§.

Utöver indelningen i lokalanstalter och riksanstalter kommer, enligt vad jag tidigare anfört, det nya anstaltsystemet att liksom hittills ha en indelning i öppna och slutna anstalter eller anstaltsavdelningar. Riks-

anstalterna skall bestå av såväl öppna som slutna anstalter och detsamma skall gälla lokalanstalterna. Med hänsyn härtill finns det behov av särskilda bestämmelser som reglerar grunderna för de intagnas fördelning mellan öppna och slutna anstalter. Vid utformningen av dessa bestämmelser måste bl. a. beaktas att såväl de öppna som de slutna anstalterna kan ha varierande grader av öppenhet resp. slutenhet.

Jag har i den allmänna motiveringen tagit ställning till vilket principiellt innehåll som reglerna i förevarande ämne bör ha. Därav framgår att utgångspunkten bör vara att vården i anstalt skall vara så öppen som möjligt. I särskilda fall, som jag närmare har berört, måste emellertid sluten vård ifrågakomma.

I enlighet med vad jag tidigare har sagt föreskrivs i förevarande paragraf som huvudregel att intagen bör placeras i öppen anstalt om inte placering i sluten anstalt är påkallad för att hindra att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som inte lämpligen kan anordnas i öppen anstalt. Vidare föreskrivs att den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i sluten anstalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Undantag görs för det fallet att annan placering krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller när det eljest föreligger synnerliga skäl för placering i öppen anstalt.

8 §

I denna paragraf som motsvarar 8 § promemorieförslaget, ges en bestämmelse om vad som särskilt skall beaktas vid placering av intagen som inte fyllt 21 år. Paragrafen saknar direkt motsvarighet i behandlingslagen. Bestämmelser i samma ämne finns dock i 25 § första stycket och 42 § första stycket nämnda lag. Vidare kan erinras om bestämmelsen i 52 § samma lag.

Som jag anförde i den allmänna motiveringen är det av vikt att unga lagöverträdare placeras på sådant sätt att de inte utsätts för olämplig påverkan av andra, mera gravt kriminellt belastade intagna. I överensstämmelse med promemorieförslaget föreskrivs därför i förevarande paragraf att vid placering av intagen som inte fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han såvitt möjligt hålls åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

2 kap. Närmare bestämmelser om kriminalvården i anstalt

9 §

Denna paragraf, som motsvarar 9 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om hur intagen skall bemötas samt om intagens upp-

trädande m. m. Paragrafen har delvis sin motsvarighet i vissa bestämmelser i 23 § behandlingslagen.

I promemoriaförslaget har angetts vissa grundsatser som bör gälla i fråga om behandlingen av den intagne. En sådan grundsats är den i gällande behandlingslag uttalade, i och för sig självklara bestämmelsen, att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde. I likhet med remissinstanserna anser jag att en sådan bestämmelse lämpligen bör tas in också i den nya lagen.

En annan grundsats som i detta sammanhang bör komma till uttryck i lagen är enligt promemoriaförslaget att den intagne skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelsen i anstalt. Jag anser att detta förslag, som lämnats utan erinran av remissinstanserna, har goda skäl för sig. Ett frihetsberövande innebär ofta betydande påfrestningar av skilda slag för den som är föremål för ett sådant ingripande. Många av de friktioner som lätt uppstår i anstaltsmiljön torde direkt kunna hänföras till den särskilda situation i vilken de intagna befinner sig till följd av frihetsberövandet. Dessa i och för sig självklara förhållanden bör anstaltspersonalen ständigt söka hålla i minnet i sin dagliga kontakt med de intagna.

I enlighet med dessa överväganden föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde och att han skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalt.

När det gäller den intagnes skyldigheter innehåller promemoriaförslaget till en början en bestämmelse som saknar motsvarighet i gällande lag och som anger att intagen skall visa hänsyn mot medintagna. Under remissbehandlingen har kriminalvårdsstyrelsen, tillsynsutredningen och Statsanställdas förbund med instämmande av LO föreslagit att bestämmelsen ändras så att den anger att intagen skall visa hänsyn mot både personal och medintagna.

För egen del vill jag anföra att det är väsentligt att de intagna iakttar vissa samlevnadsregler för att livet i anstalten skall kunna fungera så friktionsfritt som möjligt. Detta gäller inte minst i förhållandet de intagna sinsemellan. Det förekommer sålunda ibland att vissa intagna trakasserar sina medintagna eller i övrigt utsätter dem för ett hänsynslöst beteende. Som invandrарverket framhållit är det inte sällan utlänningar som drabbas på detta sätt. I viss utsträckning bör man kunna komma till rätta med dessa problem genom en lämplig differentiering av klientelet och genom åtgärder av andra slag. Men det synes ändå vara befogat att genom en uttrycklig bestämmelse markera de intagnas skyldigheter när det gäller deras inbördes samvaro. Även anstaltspersonalen utsätts emellertid inte sällan av vissa intagna för otillbörliga och hänsynslösa betenden av olika slag som försvårar den dagliga kontakten med de intagna och motverkar personalens strävanden att få till stånd och upprätthålla en så god anstaltsmiljö som möjligt. Det är därför i lika mån befogat att genom en uttrycklig bestämmelse markera att de intagna är skyldiga att visa hänsyn även gentemot personalen.

Som anförts i promemorian måste de intagna också åläggas skyldighet

att rätta sig efter de ordningsregler som gäller för anstalten och de anvisningar som anstaltspersonalen lämnar dem. Den i promemorian föreslagna bestämmelsen härom överensstämmer i sak med vad som gäller enligt behandlingslagen. I likhet med remissinstanserna har jag inte något att erinra mot förslaget i denna del.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anfört föreskrivs i *andra stycket* av förevarande paragraf att intagen skall visa hänsyn mot anstaltspersonal och medintagna samt att han skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för anstalten och de anvisningar som anstaltspersonalen lämnar honom.

10 §

I förevarande paragraf, som motsvarar 10 § promemoriaförslaget, ges bestämmelser om arbete och annan verksamhet inom anstalt. Nu gällande bestämmelser i dessa ämnen finns i 23, 48, 54 och 59 §§ behandlingslagen.

Jag vill här förutskicka att enligt en i 12 § föreslagen bestämmelse de intagnas arbetsplikt kommer att bibehållas.

De bestämmelser i promemoriaförslaget som reglerar de intagnas arbete och verksamhet i övrigt inom anstalten avses i likhet med gällande bestämmelser ge utrymme för ett flertal behandlingsalternativ. Sålunda föreskrivs att intagen skall beredas lämpligt arbete som såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet, att om intagen har behov av undervisning eller yrkesutbildning eller av psykoterapeutisk eller annan särskild behandling sådan såvitt möjligt skall beredas honom med motsvarande inskränkning i arbetstiden samt att intagen som har förutsättningar för att bedriva självständiga studier skall såvitt möjligt beredas tillfälle därtill med inskränkning i arbetstiden.

Som framhållits i promemorian är det av primär betydelse för de intagnas anpassning i samhället att deras verksamhet anordnas på ett ändamålsenligt sätt och anpassas till varje enskild intagens individuella förutsättningar och behov. I likhet med gällande ordning kommer olika former av arbetsdrift därvid i första hand i fråga. Vägledande vid valet av arbete åt den intagne bör naturligen vara att detta såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet. Den bestämmelse i promemoriaförslaget som ger uttryck för dessa synpunkter har i allt väsentligt lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även jag biträder förslaget.

De intagna har ofta en mycket bristfällig skolunderbyggnad och utbildning. Med hänsyn härtill är det väsentligt att — som redan i viss utsträckning sker enligt gällande ordning — anstaltsvistelsen i rimlig omfattning inriktas på åtgärder som är ägnade att undanröja dessa brister. I första hand torde frågan ha betydelse för det yngre klientelet. Men även många äldre torde vara i stort behov av undervisning eller utbildning. Som framhållits i kriminalvårdsstyrelsens remissyttrande kan den utbildning som kommer i fråga vara av såväl teoretisk som praktisk art. Det i promemoriaförslaget använda uttrycket "yrkesutbildning" har med hän-

syn härtill en alltför snäv innebörd och bör därför ersättas med uttrycket utbildning. Vad särskilt gäller teoretisk utbildning kan det i vissa fall finnas anledning att bereda intagen möjlighet till s. k. enskilda studier, vilka i så fall lämpligen bör bedrivas enligt en på förhand fastställd plan. Sådana studier ingår i begreppet utbildning. Som kriminalvårdsstyrelsen har anfört kan med hänsyn till det anförda den i promemorieförslaget upptagna bestämmelsen om möjlighet för intagen att bedriva s. k. självständiga studier utgå.

Liksom f. n. bör möjlighet också i vissa fall beredas intagen till särskild behandling i olika former. Det kan därvid vara fråga om medicinsk-psykologisk behandling, som i sig innesluter det i promemorian använda, mer begränsade begreppet psykoterapeutisk behandling. Vidare kan för en del intagna ifrågakomma s. k. arbetsvårdande behandling.

Förutsättningarna för att intagen skall beredas undervisning e. d. bör som föreslagits av advokatsamfundet preciseras bättre än som skett i promemorieförslaget. Sålunda bör som förutsättning anges, förutom den intagnes behov av den aktuella undervisningen eller behandlingen, att verksamheten i fråga kan äga rum med hänsyn till anstaltstidens längd och den intagnes förutsättningar. För att markera att de olika verksamheter som sålunda kan ifrågakomma är likvärdiga med arbete bör som föreslagits av SAK anges att dessa verksamheter skall försiggå under arbetstid och inte, som föreslagits i promemorian "med inskränkning i arbetstiden".

I enlighet med vad sålunda anförts föreskrivs i denna paragraf att intagen skall beredas lämpligt arbete som såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet samt att om intagen har behov av undervisning eller utbildning eller av medicinsk-psykologisk eller annan särskild behandling sådan skall beredas honom under arbetstiden, om det kan ske med hänsyn till anstaltstidens längd och den intagnes förutsättningar.

Förevarande paragraf avser verksamhet under arbetstid. Någon bestämmelse om vad som utgör arbetstid för intagna finns inte i behandlingslagen. Däremot är denna fråga f. n. reglerad i värdecirkuläret. Där föreskrivs bl. a. (129 §) att allmän arbetstidslag i tillämpliga delar skall gälla för kriminalvårdens arbetsdrift och ekonomiarbete. Jag anser att frågan om vad som utgör arbetstid för intagen i kriminalvårdsanstalt inte heller i fortsättningen behöver regleras i lag utan att det räcker att föreskrifter i ämnet meddelas i administrativ ordning.

11 §

Denna paragraf, som motsvarar 11 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om s. k. frigång. I 49, 54 och 59 §§ behandlingslagen finns bestämmelser i samma ämne.

Enligt gällande bestämmelser kan intagen som undergår fängelse eller internering som ett led i förberedandet av frigivningen resp. övergången till vård utom anstalt få tillstånd att utom anstalten utföra annat arbete än som bedrivs inom kriminalvården, om fara för missbruk inte kan anses

föreligga. För medgivande till frigångsarbete för den som undergår fängelse krävs dessutom att sådant arbete är lämpligt med hänsyn till anstaltstidens längd eller av annan särskild anledning. Den som undergår ungdomsfängelse kan erhålla tillstånd att utom anstalten utföra annat arbete eller delta i annan undervisning än som bedrivs inom kriminalvården. Några särskilda förutsättningar härför har inte angetts i lagtexten.

Promemorieförslaget innebär att frigång skall kunna utnyttjas i betydligt större utsträckning än f. n. Framför allt avses detta ske vid lokalanstalterna. I promemorian föreslås mot denna bakgrund bestämmelser som anger att man för att underlätta en intagens anpassning i samhället kan ge honom tillstånd att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, yrkesutbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten samt att särskilda åtgärder bör vidtas vid lokalanstalt för att främja verksamhet av detta slag.

Förslaget har i stort sett lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Kriminalvårdsstyrelsen har dock framhållit att enligt intentionerna bakom kriminalvårdsreformen intagna som skall kunna delta i aktiviteter utanför anstalten i första hand bör vara placerade på lokalanstalter. Lagtexten bör därför enligt styrelsens mening ges en utformning så att det klart framgår att frigång normalt skall ske från lokalanstalt och att frigång från rixsanstalt bör komma i fråga endast undantagsvis och efter medgivande av kriminalvårdsstyrelsen.

Jag vill till en början framhålla att en huvudtanke i kriminalvårdsreformen är att frigång bör utnyttjas i avsevärt större utsträckning än f. n. Frigång bör kunna komma i fråga inte bara för arbete utan också för deltagande i sådan verksamhet som undervisning och utbildning, både av teoretisk och praktisk art. Vidare bör frigångsinstitutet kunna utnyttjas för annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten som äger rum på arbetstid. Det kan här vara fråga om olika former av gruppaktiviteter, studiebesök etc. Som anförts i kriminalvårdsstyrelsens yttrande är det naturligen i huvudsak från lokalanstalt som frigång bör äga rum. Vid rixsanstalt torde frigång normalt inte ifrågakomma. Om det föreligger särskilda skäl till det, bör dock frigång kunna medges också vid rixsanstalt.

I enlighet med vad jag sålunda anförst föreskrivs i förevarande paragraf *första stycket* att den som är intagen i lokalanstalt kan, för att hans anpassning i samhället skall underlättas, medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten samt att särskilda åtgärder bör vidtas vid sådan anstalt för att främja verksamhet av detta slag. I *andra stycket* av paragrafen föreskrivs att medgivande som avses i första stycket kan lämnas även den som är intagen i rixsanstalt om särskilda skäl föreligger.

Det bör i princip ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att lämna medgivande till frigång vid rixsanstalt. Bestämmelser om styrelsens beslutsfunktioner enligt lagen ges i 58 §.

12 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 12 § promemoriaförslaget, innehåller bestämmelser om intagnas arbetsplikt. I 23 § tredje stycket och 29 § behandlingslagen finns bestämmelser i samma ämne.

I promemorian erinras om att de av statsmakterna uppdragna riktlinjerna för anstaltsvårdens fortsatta utformning innebär att de intagnas arbetsplikt skall bibehållas. En bestämmelse om denna arbetsplikt föreslås intagen i lagen, varvid med arbete likställs deltagande i undervisning och yrkesutbildning.

Under remissbehandlingen har Svenska fängsvårdssällskapet förordat att ifrågasättande bestämmelse begränsas till att omfatta endast skyldighet att delta i anvisat arbete. SACO däremot anser det vara av avgörande betydelse att deltagande i undervisning och yrkesutbildning i förevarande sammanhang likställs med arbete. Ett par remissinstanser har ställt sig kritiska till förslaget att ha en lagregel om de intagnas arbetsplikt.

För egen del vill jag understryka att statsmakterna har enat sig om att ha kvar principen om de intagnas arbetsplikt. Bestämmelser som ger uttryck för denna princip finns i nuvarande behandlingslag och bör lämpligen även få sin motsvarighet i den nya lagen. Nuvarande regler innebär att den intagne är skyldig inte bara att utföra arbete som åläggs honom utan även att delta i undervisning som meddelas inom anstalten. Enligt min mening synes i den nya lagen arbetsplikten böra avse inte bara arbete i vanlig bemärkelse utan även deltagande i undervisning och utbildning. Detta stämmer bäst överens med de intentioner bakom kriminalvårdsreformen som innebär att sådana verksamheter generellt skall likställas med arbete. Det är sedan en annan sak att den intagne normalt inte bör åläggas skyldighet att delta i sådan undervisning eller utbildning som han saknar tillräcklig motivation för.

I överensstämmelse med det anförda föreskrivs i förevarande paragraf att intagen är skyldig att utföra det arbete eller delta i den undervisning eller utbildning som åläggs honom.

13 §

I förevarande paragraf meddelas bestämmelser om fysisk träning och utomhusvistelse. Paragrafen motsvarar 13 § promemoriaförslaget. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 28 och 54 §§ behandlingslagen.

Enligt promemoriaförslaget skall intagen beredas tillfälle till sådan fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd. Denna bestämmelse har en mera förpliktande karaktär än motsvarande bestämmelser i nuvarande lag. Under remissbehandlingen har kriminalvårdsstyrelsen framhållit att den föreslagna bestämmelsen ställer krav på resurser som f. n. saknas på åtskilliga anstalter. Vidare anser styrelsen att sådana aktiviteter som medför stor rymningsrisk eller fara för personalens säkerhet bör kunna förbjudas. Bestämmelsen bör därför enligt styrelsens mening få den lydelsen att intagen skall beredas tillfälle

till fysisk träning såvitt det är möjligt. Jag vill för egen del framhålla angelägenheten av att de intagna får möjlighet till fysisk träning i tillräcklig utsträckning. Vid utformningen av bestämmelsen bör dock de av kriminalvårdsstyrelsen framförda synpunkterna beaktas.

I den nya lagen bör också finnas en bestämmelse som anger den intagnes rätt till utomhusvistelse. Den i promemorian föreslagna bestämmelsen härom, som i sak överensstämmer med motsvarande bestämmelse i behandlingslagen, synes enligt min mening lämplig.

I enlighet med vad jag sålunda anförut föreskrivs i förevarande paragraf att intagen såvitt det är möjligt skall beredas tillfälle till fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd samt att intagen skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om inte hinder möter.

14 §

Denna paragraf, som motsvarar 14 § promemorieförslaget, ger bestämmelser om intagens fritidssysselsättning. Paragrafen har delvis sin motsvarighet i 29 § första stycket behandlingslagen.

Promemorieförslaget innehåller mer utförliga och vittsyftande bestämmelser om intagnas fritidsverksamhet än vad som är fallet i behandlingslagen. Sålunda föreslås bestämmelser som anger bl. a. att intagen skall beredas tillfälle till lämplig fritidssysselsättning, att han bör uppmuntras att ägna sig åt egna intressen som kan bidra till hans utveckling, att han i den utsträckning det lämpligen kan ske bör få möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden samt att hans behov av förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning.

Kriminalvårdsstyrelsen och Statsanställdas förbund med instämmande av TCO har anförut att de sålunda föreslagna bestämmelserna ger uttryck för en höjd ambitionsnivå, som kräver ökade resurser i olika hänseenden. Jag vill inte utesluta att så är fallet men anser likväl att möjligheterna till en väl differentierad fritidsverksamhet är av så väsentlig betydelse när det gäller att främja de intagnas anpassning till vistelsen i anstalt liksom inför frigivningen eller övergången till vård utom anstalt att det är angeläget att i varje fall på sikt kunna infria den målsättning som promemorieförslaget här anger. Mot bakgrund härav har promemorieförslaget i oförändrat skick tagits upp i *första stycket* av denna paragraf.

Promemorieförslaget innehåller dessutom bestämmelser rörande möjlighet för intagen att ägna sig åt vissa fritidsaktiviteter utanför anstalten. Bakgrunden till dessa bestämmelser är de behandlingsmässiga fördelar som inte sällan kan nås genom att en intagen redan under anstaltstiden kan beredas tillfälle att delta i sådan idrotts- och föreningsverksamhet som bedrivs utanför anstalten. Redan nu förekommer inte sällan att intagen ensam eller i grupp på fritiden får besöka teatertföreläsningar, fotbollsmatcher e. d. som anordnas utom anstalten. Liksom kriminalvårdsstyrelsen finner jag det värdefullt att ifrågavarande verksamhet regleras genom en särskild författningsbestämmelse. Det ligger i sakens

natur att det i huvudsak blir på lokalanstalterna som gynnsamma förutsättningar kommer att föreligga för en utveckling av den form av fritidsaktiviteter som det här är fråga om. Jag anser emellertid till skillnad från kriminalvårdsstyrelsen att det inte finns anledning att vid lagbestämmelsens utformning, på motsvarande sätt som när det gäller frigång, göra en uttrycklig åtskillnad mellan riks- och lokalanstalter. Även vid riksanstalter bör man sålunda enligt min mening söka se till att intagna får möjlighet till fritidsverksamhet utanför anstalten, i den mån säkerhets-synpunkter eller praktiska hänsyn inte lägger hinder i vägen.

Promemorieförslaget innehåller en bestämmelse om att intagen kan ställas under tillsyn under sådan fritidsaktivitet som äger rum utanför anstalten. Tillsynsutredningen har hävdad att om en intagen är så opålitlig att han bör stå under tillsyn så bör han också vara utesluten från sådan fritidsverksamhet utanför anstalten som här avses. Utredningen har därför - i likhet med SAK - föreslagit att bestämmelsen om tillsyn skall utgå. Jag kan för egen del inte dela denna uppfattning. Verksamhet av ifrågavarande art bör kunna komma i fråga även för intagen som inte lämpligen bör lämnas utan tillsyn under vistelsen utanför anstalt. Jag ansluter mig därför till promemorieförslaget i förevarande hänseende men vill samtidigt påpeka att bestämmelsen torde få nämnvärd praktisk tillämpning bara när det gäller grupper av intagna som deltar i verksamhet utanför anstalten. För enskilda torde fritidsvistelse utanför anstalten som regel komma i fråga bara om tillsyn inte anses erforderlig.

I enlighet med det anförda föreskrivs i *andra stycket* av förevarande paragraf att intagen, om det lämpligen kan ske, bör beredas tillfälle att utom anstalten på fritid delta i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta anpassningen i samhället samt att därvid kan föreskrivas att den intagne skall stå under tillsyn.

Som interneringsnämnden anmärkt saknas i lagförslaget en definition av vad som utgör fritid för intagen. Inte heller i behandlingslagen finns denna fråga reglerad. Uppenbarligen kan inte all tid utom arbetstid räknas som fritid i förevarande sammanhang. Så kan t. ex. inte vara fallet med tid under vilken den intagne utför en särskilt ålagd uppgift eller i fråga om den del av dygnet som är avsedd för nattvila. Någon särskild lagbestämmelse i ämnet torde emellertid inte behövas.

15 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 15 § promemorieförslaget, innehåller en bestämmelse om intagens religionsutövning. Paragrafen har sin motsvarighet i 29 § andra stycket behandlingslagen.

Den nya lagen bör liksom behandlingslagen innehålla en bestämmelse som ger den intagne rätt att utöva sin religion. Gällande bestämmelser i ämnet anger att tillfälle därtill skall beredas den intagne om det kan ske.

Den i promemorian föreslagna lydelsen har en något vidare innebörd och är därför enligt min mening att föredra. I förevarande paragraf

föreskrivs i enlighet härmed att intagen som inom anstalten vill utöva sin religion skall beredas tillfälle härtill i den utsträckning det kan ske.

Som invandrарverket uttalar finns det ett flertal religioner vars föreskrifter ingriper djupt i åtskilligt som hör till det dagliga livet. Verket framhåller att i den mån möjlighet finns hänsyn bör tas härtill, exempelvis när det gäller muselmaner som på grund av sin religion har andra matvanor än svenska intagna. Jag ansluter mig till denna uppfattning.

16 §

I denna paragraf ges bestämmelser om arten av de förberedelser som kommer i fråga för intagens frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Paragrafen motsvarar 16 § promemorieförslaget. Behandlingslagens bestämmelser i ämnet finns i dess 40 §.

Jag har i den allmänna motiveringen behandlat frågan om vilka slag av åtgärder som lämpligen bör komma i fråga när det gäller att förbereda intagens frigivning eller övergång till vård utom anstalt. I enlighet med vad jag där har redovisat anges i förevarande paragraf att vid förberedande av intagens frigivning eller överförande till vård utom anstalt skall särskilt eftersträvas att bereda honom lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet samt lämplig bostad. Vidare föreskrivs att om den intagne kommer att behöva undervisning, utbildning eller ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder, i möjligaste mån åtgärder skall vidtas för att tillgodose sådant behov.

I detta sammanhang vill jag ånyo betona att de mest angelägna men samtidigt inte sällan svårlösta uppgifterna inför en frigivning i allmänhet är att se till att den intagne kommer att ha arbete och bostad. I fråga om arbete har erfarenheterna därvid visat att det är en stor fördel om den intagne får tillfälle att redan under anstaltstiden påbörja en anställning som han sedan kan fortsätta efter frigivningen. Det nya anstaltssystemet liksom de föreslagna bestämmelserna i 11 § är bl. a. avsedda att underlätta en sådan ordning. I många fall behöver den intagne emellertid en utbildning som han antingen inte kan påbörja eller inte hinner avsluta före frigivningen. Det är då lika väsentligt att frigivningsförberedelserna inriktas på att den intagne vid frigivningen skall få påbörja eller fortsätta sådan utbildning. Detsamma kan gälla i fråga om annan undervisning. Efter anstaltstvistelsen är den dömda vidare ofta i behov av särskilda ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder. I frigivningsförberedelserna bör ingå att såvitt möjligt aktivt sörja även för sådana åtgärder.

17–23 §§

Dessa paragrafer, som motsvarar 17–23 §§ promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om intagnas gemenskap och avskildhet. Behandlingslagens bestämmelser i ämnet finns i dess 44–47, 53, 58 och 73 §§.

Det har sedan länge varit en allmän strävan i anstaltsvården, att intagen

i så stor utsträckning som möjligt skall vistas i gemenskap med andra intagna under både arbetstid och fritid. Starka skäl talar för en sådan ordning. Frihetsberövandet i sig innebär ju att den intagne i betydande mån isoleras från en naturlig gemenskap med andra människor. De ogynnsamma effekter av anstaltsvistelsen som kan uppstå härigenom bör inte onödigtvis förstärkas genom att de intagna även hålls isolerade från varandra. Det är emellertid inte bara rent humanitära synpunkter som i allmänhet talar mot att en intagen hålls i avskildhet från andra intagna. Erfarenheterna har visat att en åtgärd av detta slag, i varje fall om den pågår under någon längre tid, kan vara ägnad att direkt försvåra den intagnes anpassning i samhället.

Det torde emellertid inte kunna undvikas att det av olika skäl ibland ändå blir nödvändigt att hålla en intagen i avskildhet från andra intagna eller att begränsa gemenskapen mellan flera intagna. De undantag från principen om gemenskap mellan de intagna som sålunda måste finnas bör dock under alla förhållanden göras så snäva som möjligt och utformas på ett sätt som tar tillbörlig hänsyn till alla de skäl som talar mot en sådan åtgärd.

De i promemoriaförslaget upptagna reglerna om gemenskap och avskildhet mellan intagna synes väl tillgodose nu angivna synpunkter. Reglerna, som bygger på de överväganden i ämnet som gjorts av kriminalvårdsberedningen, innebär att man utvidgar de intagnas möjligheter till gemenskap och i motsvarande mån inskränker de i gällande lag givna möjligheterna att hålla intagna i avskildhet från andra intagna. I väsentliga delar har förslaget lämnats utan erinran under remissbehandlingen. På några punkter har emellertid kritik riktats mot de föreslagna lösningarna. I viss utsträckning kan det finnas anledning att tillgodose denna kritik. I huvudsak finner jag dock att promemoriaförslaget bör genomföras.

Jag återkommer närmare till frågan om användningen av inneslutning i enrum som disciplinär bestraffning i anslutning till bestämmelserna i 46--51 §§.

17 §

Paragrafen motsvarar 17 § promemoriaförslaget.

I förevarande paragraf bör, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits i promemorian, som huvudregler anges att intagen dels skall arbeta tillsammans med andra intagna och dels får, i den utsträckning han önskar det, under fritid vistas tillsammans med andra intagna.

I enlighet med vad som föreslagits i promemorian bör undantag från principen om gemenskap under arbetstid i första hand föreskrivas för det fall att annat följer av arbetets särskilda beskaffenhet. Detta kan bl. a. vara fallet i fråga om arbete som intagen har medgetts rätt att utföra inom anstalten antingen för egen räkning eller för arbetsgivare utom anstalten. Detsamma kan gälla när intagen medges att bedriva enskilda

studier. Däremot torde det inte böra komma i fråga att mera regelbundet mot den intagnes egen önskan hålla honom isolerad från andra intagna under arbetstid enbart av det skälet att han anses böra utföra ett arbete som i sig självt innebär att han under denna tid blir helt avskuren från varje gemenskap med andra intagna.

Vissa slutna anstalter av äldre typ har en sådan byggnadsmässig utformning att det redan av praktiska skäl blir mer eller mindre omöjligt att upprätthålla principen om en total gemenskap mellan de intagna under fritid. I promemorian har föreslagits att en förutsättning för avsteg från huvudregeln emellertid bör vara att det är oundgängligen påkallat med hänsyn till förhållandena på anstalten. Under remissbehandlingen har SAK och Statstjänstemannaförbundet bl. a. ifrågasatt om inte rekvisitet oundgängligen bör utgå. För egen del är jag dock beredd att ansluta mig till promemorieförslaget.

Emellertid är det nödvändigt att göra ytterligare undantag från principen om de intagnas gemenskap. En erinran om dessa undantag, som behandlas i bl. a. närmast följande paragrafer, bör tas in i denna paragraf.

I enlighet med det anförda föreskrivs i *första stycket* att intagen skall arbeta tillsammans med andra intagna om inte annat följer av bestämmelserna i lagen eller av arbetets särskilda beskaffenhet. I paragrafens *andra stycke* anges att intagen får i den utsträckning han önskar det på fritiden vistas tillsammans med andra intagna om inte annat följer av bestämmelserna i denna lag samt att i slutet anstalt gemenskapen mellan intagna på fritid dock får inskränkas om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till förhållandena på anstalten.

18 §

Paragrafen har sin motsvarighet i 18 § promemorieförslaget.

Det förekommer att en intagen själv begär att få arbeta eller tillbringa fritid i enrum. Den som undergår fängelse får enligt nu gällande bestämmelse i 47 § andra stycket behandlingslagen inte vägras detta, om inte synnerliga skäl är däremot. Enligt promemorieförslaget bör som förutsättning för medgivande till sådan enrumsvistelse krävas att beaktansvärda skäl talar för bifall till den intagnes begäran och att den önskade ordningen framstår som förenlig med hans anpassning i samhället.

Under remissbehandlingen har promemorieförslaget i denna del föranlett kritik i olika hänseenden. Enligt kriminalvårdsstyrelsens mening är det olämpligt att på sätt skett i förslaget inskränka den intagnes möjlighet att tillbringa fritiden i enrum. Styrelsen framhåller att en intagen som vill använda sin fritid för vila, läsning eller enskilda studier bör ha en obetingad rätt till detta. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att tillräckliga skäl inte har angivits för att begränsa den rätt som den intagne nu har att få arbeta eller tillbringa fritid i enrum. Enligt hovrättens mening bör därför gällande bestämmelse i 47 § behandlingslagen behållas i sak oförändrad. Socialutredningen, som har en liknande

uppfattning, föreslår att bestämmelsen utformas så, att en intagen som för sin egen säkerhets skull begär att få arbeta eller på fritid vistas i enrum skall ha ovillkorlig rätt därtill. Även Statsanställdas förbund — till vars yttrande LO ansluter sig -- anser att en intagen som vill bli placerad i enrum skall ha rätt till detta.

När det gäller intagens möjligheter att tillbringa fritiden i enrum anser jag i likhet med den uppfattning som sålunda kommit till uttryck under remissbehandlingen att anledning saknas att i lagen uppställa några särskilda begränsningar i detta avseende. Den i promemorian föreslagna bestämmelsen såvitt den avser fritiden bör därför utgå. Av 17 § andra stycket i den av mig föreslagna lydelsen följer ju att det ytterst kommer att bero på den intagne själv om han vill utnyttja den möjlighet till gemenskap under fritid som denna bestämmelse i princip ger.

När det gäller intagens begäran om enrumsarbete är förhållandena enligt min mening annorlunda. Det finns betydande risker för att en frivillig isolering som innebär att en intagen helt avskär sig även från de kontakter och den gemenskap som ofta följer med verksamheten i en särskild arbetsmiljö kan få skadliga verkningar för den intagne. Detta kan bl. a. vara fallet om hans begäran om enrumsarbete har sin grund i en obefogad rädsla eller psykisk obalans av annan art. I sådana fall bör man naturligtvis i görligaste mån försöka lösa den intagnes problem på andra vägar än genom att tillåta en isolering. Arbete i enrum på egen begäran bör därför tillåtas endast om beaktansvärda skäl talar härför. Att därutöver som förutsättning för bifall till en sådan begäran i lagtexten särskilt ange — vilket skett i promemoriaförslaget — att enrumsvistelsen skall vara förenlig med den intagnes anpassning i samhället synes onödigt. I enlighet med det anförda föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att intagen får på egen begäran arbeta i enrum om beaktansvärda skäl talar härför.

Behandlingslagen innehåller inte någon föreskrift om läkares medverkan i ärenden om frivilligt arbete i enrum. Enligt promemoriaförslaget skall läkare yttra sig innan medgivande lämnas till sådan avskildhet. Kriminalvårdsstyrelsen har i sitt remissyttrande hävdatt att det är tillräckligt med en föreskrift som anger att läkare skall underrättas om beslutet och senast inom en vecka yttra sig därom. Även interneringsnämnden, övervakningsnämnden i Halmstad och Statsanställdas förbund — i vars yttrande LO instämt — är kritiskt inställda till utformningen av den i promemorian föreslagna bestämmelsen om läkares medverkan i nu angivna hänseende.

Det är enligt min mening av väsentlig betydelse att läkare medverkar vid prövningen av intagens begäran om att få arbeta i enrum. I vissa fall kan emellertid frågan vara av så brådskande natur att man inte rimligen bör uppskjuta prövningen till dess en läkare har hunnit yttra sig i ärendet. Bestämmelsen om läkares medverkan bör därför lämpligen ges den innebörden att läkare skall yttra sig över sådan begäran som det här är fråga om, om möjligt innan medgivande lämnas och annars inom en vecka därefter. En sådan föreskrift har tagits in i paragrafens *andra stycke*.

I behandlingslagen saknas bestämmelser om att medgivande till arbete i enrum skall omprövas efter viss tid. Som föreslagits i promemorian bör lagen ange att sådant medgivande skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden. En bestämmelse med denna innebörd har likaledes tagits in i paragrafens andra stycke.

19 §

Denna paragraf motsvaras av 19 § promemorieförslaget.

I 45 § behandlingslagen finns en bestämmelse som anger, att om behandlingsundersökning skall äga rum, intagen som undergår fängelse får hållas till arbete i enrum till dess undersökningen är avslutad. I promemorieförslaget inskränks möjligheterna att hålla intagen avskild i samband med sådan utredning. I likhet med remissinstanserna har jag ingen erinran mot en sådan ändring i förhållande till gällande rätt. I stället för enrumsvistelse bör man i fall som det här är fråga om — som kriminalvårdsberedningen framhållit — i största möjliga utsträckning söka använda sig av möjligheten att låta intagna vara tillsammans i smärre grupper. Enrumsvistelse bör därför i fall som här avses få förekomma endast i begränsad omfattning. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att kriminalvårdsberedningen förordat åtgärder som syftar till att personundersökningarna i framtiden skall vara bättre ägnade än f. n. att tjäna som underlag för planläggningen av behandlingen i anstalt. De i prop. 1973:173 framlagda förslagen i fråga om den framtida personundersökningsverksamheten innebär ett tillgodoseende av denna synpunkt. Det finns mot bakgrund härav anledning räkna med att behovet av mera omfattande behandlingsundersökningar under anstaltsvistelsen kommer att minska högst betydligt.

I förevarande paragraf föreskrivs därför att intagen får i samband med utredning för planläggning av hans vård i anstalt hållas avskild från andra intagna under så lång tid som oundgängligen krävs för att syftet med utredningen inte skall äventyras.

20 §

Paragrafen har sin motsvarighet i 20 § promemorieförslaget.

I promemorian anges att det i vissa fall kan tänkas bli nödvändigt att hålla intagen avskild från andra intagna med hänsyn till rikets säkerhet liksom då fara föreligger för annans säkerhet till liv och hälsa eller för att hindra att viss intagen utövar menligt inflytande på andra intagna. Promemorieförslaget innehåller därför bestämmelser som medger enrumsplacering i dessa fall. I förhållande till behandlingslagens bestämmelser kan förslaget sägas innebära en påtaglig begränsning i möjligheterna att hålla en intagen avskild från andra intagna. Av 45 § andra stycket nämnda lag följer sålunda t. ex. att den som undergår fängelse kan hållas till arbete i enrum om det finnes erforderligt med hänsyn till ordning och säkerhet inom anstalten eller för undvikande av menlig inverkan på de intagna emellan eller av annan särskild anledning.

Kriminalvårdsstyrelsen anser sig inte kunna acceptera den sålunda i promemorian föreslagna begränsningen av tillämpningsområdet för enrumsvistelse. Enligt styrelsens mening måste kriminalvårdsmyndigheterna kunna undantagsvis från gemenskapen avskilja sådana intagna som är särskilt benägna att avvika och beträffande vilka uppenbar risk föreligger att de under rymning från anstalt fortsätter tidigare ådagalagd brottslighet av allvarlig art. Vidare bör enrumsplacering kunna tillgripas för att förhindra skadegörelse som kan innebära allvarlig fara för anstaltens säkerhet eller avse stora materiella värden. Tillsynsutredningen föreslår att enrumsvistelse skall kunna tillgripas även vid ihållande störande uppträdande. Statsanställdas förbund — i vars yttrande LO instämmer — anser att intagen som uppträder hotande mot personalen eller som gör sabotage mot larmanordningar, maskiner c. d. skall kunna avskiljas från övriga intagna.

Överåklagaren i Göteborg och RFHL vill ha ett förtydligande av uttrycket menligt inflytande. Enligt KRUM:s uppfattning är det oförenligt med rättssäkerhetsprincipen att få placera en intagen på isoleringsavdelning enbart därför att han anses utöva ett menligt inflytande på andra intagna.

I huvudsaklig överensstämmelse med promemorieförslaget anser jag att intagen skall kunna hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet eller föreliggande fara för annans säkerhet till liv eller hälsa. Sådan fara kan uppenbarligen föreligga när intagen uppträder hotande mot personalen. Risk för enbart materiell skadegörelse bör däremot inte mötas med beslut om avskildhet utan får bemästras på annat sätt. När det gäller fara för att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna vill jag framhålla att det ibland förekommer att en intagen söker uppmåna medintagna att medverka i sabotagehandlingar eller andra ordningsstörningar inom anstalten. Det förekommer också att en intagen trakasserar eller i övrigt uppför sig hänsynslöst mot andra intagna. Det torde i dessa eller liknande fall som regel inte vara någon överdrift att påstå att vederbörande utövar ett menligt inflytande på medintagna. Eftersom det kan befaras att det ibland inte kan finnas något annat sätt att hindra en intagen från att utöva ett sådant inflytande, bör, som föreslagits i promemorian, möjlighet föreligga till beslut om avskildhet även på grund av nu angivet skäl.

Med anledning av vad kriminalvårdsstyrelsen i övrigt anfört finner jag emellertid att det kan vara motiverat att öppna möjlighet för enrumsvistelse även i vissa andra fall än som finns upptagna i promemorieförslaget. Bestämmelsen i 7 § tredje stycket departementsförslaget om placering företrädesvis i slutan anstalt avser en kategori långtidsdömda som ägnar sig åt kriminalitet av särskilt samhällsfarlig natur och som kan befaras vara särskilt benägna att avvika och fortsätta sin brottsliga verksamhet. Bland denna kategori intagna finns ett fåtal personer som i ännu högre grad än de övriga kännetecknas av att de mer eller mindre systematiskt planerar att med utnyttjande av snart sagt vilka medel som helst rymma från anstalten och begå nya allvarliga brott. I

dess fall kan en enrumsplacering ibland vara den enda möjligheten att hindra att planerna sätts i verket. Jag anser därför att möjlighet till enrumsplacering bör föreligga i nu angivna situationer även om jag förutsätter att en tillämpning av en sådan bestämmelse endast kommer att bli aktuell i sällsynta undantagsfall.

I enlighet med vad jag sålunda har anfört föreskrivs i förevarande paragrafs *första stycke* att intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv eller hälsa eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna. I paragrafens *andra stycke* föreskrivs att intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan stalt får hållas avskild från andra intagna om det kan befaras att han planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sätts i verket.

Samtliga beslut om enrumsplacering enligt förevarande paragraf bör — som föreslagits i promemorian — omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden. Bestämmelse av detta innehåll ges i paragrafens *tredje stycke*.

Angående den närmare tillämpningen av de materiella bestämmelserna i förevarande paragraf vill jag slutligen rent allmänt framhålla angelägenheten av att stor restriktivitet iakttas. Tillämpningen måste begränsas strikt till sådana fall då de i lagen angivna skälen för enrumsplacering är uppfyllda. Den omständigheten att intagen gjort sig skyldig till disciplinärt beteende av kanske allvarlig natur utgör i och för sig inte skäl för att tillämpa ifrågavarande bestämmelser.

Det bör i varje särskilt fall ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att meddela beslut om sådan enrumsplacering som avses i paragrafens andra stycke. Styrelsens befogenhet i detta avseende bör inte kunna delegeras. En bestämmelse med denna innebörd ges i 60 §.

21 §

Förevarande paragraf motsvarar 21 § promemorieförslaget. Bestämmelse i samma ämne finns i 45 § tredje stycket behandlingslagen.

Enrumsplacering bör självfallet inte göras mera ingripande än som i varje särskilt fall framstår som nödvändigt. I överensstämmelse med promemorieförslaget anges i förevarande paragraf att intagen som hålls avskild från andra intagna enligt 19 eller 20 § skall medges sådan lättnad i avskildheten som kan ske utan olägenhet. Bestämmelsen har en mera förpliktande karaktär och en vidare innebörd än motsvarande bestämmelse i 45 § tredje stycket behandlingslagen.

22 §

Paragrafen, som motsvarar 22 § promemorieförslaget, har inte någon direkt motsvarighet i behandlingslagen.

För att bättre än f. n. tillgodose rättssäkerhetsintresset vid handläggningen av frågor om enrumsplacering föreslås i promemorian vissa

särskilda lagbestämmelser. I dessa föreskrivs att innan beslut meddelas om åtgärd enligt 19 eller 20 § eller vid omprövning av sådant beslut utredning skall ske rörande de omständigheter som inverkar på frågans avgörande, att läkare därvid skall yttra sig och att protokoll skall föras över vad som förekommit i ärendet.

I likhet med promemoriaförslaget anser jag att utredning bör föregå beslut om enrumsplacering enligt 20 §. Däremot anser jag i överensstämmelse med vad kriminalvårdsstyrelsen anfört att det inte krävs någon motsvarande bestämmelse när det gäller beslut enligt 19 §, alltså i sådana fall då avskildheten är påkallad enbart för planläggningen av den intagnes anstaltsvård. Självfallet är det ändå av vikt att det noga prövas i varje förekommande fall om de i 19 § angivna förutsättningarna för enrumsplacering är uppfyllda.

Vad angår kriminalvårdsstyrelsens förslag att införa en särskild bestämmelse som gör det möjligt att tillfälligt hålla intagen i enrum för utredning och i avbidan på beslut om enrumsplacering vill jag framhålla att det i brådskande fall bör vara möjligt att få fram ett beslutsunderlag så pass snabbt att det inte föreligger något behov av interimistiska åtgärder. Jag finner därför inte anledning att biträda styrelsens förslag i förevarande hänseende.

Flera remissinstanser har ifrågasatt lämpligheten av att utforma kraven på läkares medverkan så bindande som skett i promemoriaförslaget. Även jag anser en viss modifiering i förslaget påkallad. Förslaget att protokoll skall föras vid utredningen biträder jag.

I enlighet med det anförda föreskrivs i förevarande paragrafs *första stycke* att utredning skall ske rörande de omständigheter som inverkar på frågans avgörande innan beslut meddelas om åtgärd enligt 20 § eller vid omprövning av sådant beslut, att läkare skall yttra sig i frågan innan åtgärden vidtas om det inte oundgängligen är påkallat att åtgärden vidtas innan sådant yttrande hinner inhämtas samt att i sådant fall yttrande skall avges så snart det kan ske och senast inom en vecka. I paragrafens *andra stycke* föreskrivs att protokoll skall föras över vad som förekommit vid utredning enligt första stycket.

23 §

Denna paragraf motsvarar 23 § promemoriaförslaget. I 73 § behandlingslagen finns en motsvarande bestämmelse.

Som anförts i promemorian bör liksom i gällande lag finnas möjlighet att hålla intagen avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att betvinga våldsamt uppträdande av honom. Till skillnad från förut behandlade fall är det här som regel fråga om endast helt kortvariga omhändertaganden. Att som socialstyrelsen föreslagit införa en längsta, fixerad tid för avskiljande i nu förevarande fall anser jag därför inte påkallat. Det bör, som föreslagits i promemorian, räcka med en föreskrift som anger att åtgärden inte får bestå under längre tid än säkerheten kräver. Promemoriaförslaget innehåller också bestämmelser som under vissa strängt begränsade förutsättningar gör det möjligt att belägga

intagen med fängsel för att betvinga våldsamt uppträdande. Jag ansluter mig också till detta förslag.

De i promemorian föreslagna bestämmelserna om förfarandet vid handläggningen av nu förevarande frågor kan jag biträda, dock med en viss mindre jämkning när det gäller kravet på läkares medverkan.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anfört föreskrivs i förevarande paragrafs *första stycke* att intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att betvinga våldsamt uppträdande av honom och att åtgärden inte får bestå under längre tid än säkerheten kräver. Vidare föreskrivs i *andra stycket* att om andra medel visar sig otillräckliga för att betvinga våldsamt uppträdande av intagen, denne får beläggas med fängsel om säkerheten oundgängligen kräver det.

Slutligen föreskrivs i *tredje stycket* att läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första eller andra stycket och att protokoll skall föras över vad som förekommit.

24 §

Denna paragraf, som motsvarar 24 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om intagens innehav av personliga tillhörigheter m. m. Bestämmelser i samma ämnen finns i 30, 31 och 32 §§ behandlingslagen.

De i promemorieförslaget intagna bestämmelserna om intagens innehav av personliga tillhörigheter m. m. avser att ge uttryck för en mindre restriktiv hållning än nuvarande lag till dessa frågor. Samtidigt innehåller förslaget en bestämmelse som avser att förebygga att otillåtna varor, t. ex. narkotika, förs in till de intagna. Mot dessa förslag, som i stort sett lämnats utan erinran under remissbehandlingen, har jag inte något att erinra.

I enlighet härmed föreskrivs i förevarande paragrafs *första stycke* att i den utsträckning det kan ske utan olägenhet intagen får inneha personliga tillhörigheter samt skaffa sig eller ta emot böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom sysselsättning under fritid. Vidare föreskrivs i *andra stycket* att intagen får i övrigt inneha pengar och skaffa sig eller ta emot varor eller annat enligt särskilda bestämmelser och att om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor förs in i anstalt, det får föreskrivas att de intagna inte utan särskilt medgivande får ta emot försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

25 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 25 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om vissa brev som helt utesluts från brevgranskning. Paragrafen har viss motsvarighet i bestämmelser i 34 § andra stycket behandlingslagen.

I den allmänna motiveringen har jag redovisat min allmänna uppfattning när det gäller kontrollen av intagnas brevväxling. Där anförda

synpunkter gäller emellertid endast brev mellan enskilda. Tydligt är att andra synpunkter gör sig gällande i fråga om vissa andra försändelser. Enligt nuvarande lagregler får intagens brev till justitiekanslern, justitieombudsman eller kriminalvårdsstyrelsen inte brytas utan skall alltid vidarebefordras utan dröjsmål. Enligt promemorieförslaget skall på motsvarande sätt från granskning under alla förhållanden uteslutas brev mellan intagen och svensk myndighet eller advokat. Förslaget har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Också jag biträder detsamma.

I likhet med vad som föreslagits i promemorian finner jag det påkallat att införa en specialregel för det fall att ett brev anges vara avsänt från svensk myndighet eller advokat och det skäligen kan misstänkas att uppgiften är oriktig. Enligt promemorieförslaget skall brevet i så fall få granskas. Ungdomsfängelsenämnden har påpekat att en misstanke om en oriktig uppgift i detta hänseende i allmänhet torde kunna undanröjas eller fås bekräftad vid telefonkontakt med den uppgivna avsändaren och att öppning av brevet därför behöver ifrågakomma endast om misstanken bekräftas. Detta är naturligtvis riktigt. Av bestämmelsen bör därför framgå att brevet får granskas endast om förhållandet inte kan klarläggas på annat sätt.

I enlighet med det anförda föreskrivs i förevarande paragraf att brev mellan intagen och svensk myndighet eller advokat skall vidarebefordras utan granskning. Vidare föreskrivs att om brev anges vara avsänt från svensk myndighet eller advokat och det skäligen kan misstänkas att uppgiften är oriktig, brevet dock får granskas om förhållandet inte kan klarläggas på annat sätt.

Begreppet svensk myndighet i förevarande sammanhang bör tolkas enligt sin ordalydelse. Utanför paragrafens tillämpningsområde faller sålunda sådant brev som adresserats till viss namngiven tjänsteman vid myndigheten.

26 §

I denna paragraf, som motsvarar 26 § promemorieförslaget, ges bestämmelser om under vilka förutsättningar andra brev än dem som avses i 25 § får granskas. Behandlingslagens bestämmelser i ämnet finns i 34 § första och andra styckena nämnda lag.

Som jag anført i den allmänna motiveringen biträder jag med visst undantag de i promemorian framlagda förslagen om de förutsättningar som skall gälla för granskning av sådana brev som inte avses i 25 §. I överensstämmelse härmed föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att annat brev till eller från intagen än sådant som avses i 25 § får med iakttagande av vad i *andra stycket* föreskrivs granskas om det är påkallat av säkerhetsskäl. I *andra stycket* föreskrivs att brev får granskas om det finns anledning anta att det innehåller otillåtet föremål, att brev vidare får granskas stickprovvis samt att i slutet anstalt brev dessutom får granskas om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes särskilda förhållanden.

Vid öppen anstalt bör stickprovsgranskning ske endast sporadiskt. När det gäller sådan granskning som är nödvändig med hänsyn till den intagnes särskilda förhållanden förutsätts att det görs en individuell bedömning av den intagnes pålitlighet från säkerhetssynpunkt.

27 §

Denna paragraf motsvarar 27 § i promemorieförslaget. Den innehåller bestämmelser om förfarandet vid brevgranskning och om möjligheten att kvarhålla brev. Paragrafen har delvis sin motsvarighet i 34 § tredje och fjärde styckena behandlingslagen.

Begreppet granskning av brev kan innefatta åtgärder av olika slag såsom genomlysning av oöppnat brev, öppning av brev utan läsning av dess skriftliga innehåll eller i sista hand både öppning och läsning av brev. Enligt en i promemorieförslaget intagen bestämmelse, som saknar motsvarighet i behandlingslagen, får granskning av brev inte vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte. I anslutning därtill föreskrivs att brev som öppnas får läsas endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

Under remissbehandlingen har ungdomsfängelsenämnden framhållit att det inte utan läsning kan konstateras om ett brev innehåller rymningsplaner eller behandlar brottslig verksamhet. Enligt nämndens mening bör därför bestämmelsen i fråga preciseras så att det framgår att brev får läsas om det föreligger skälig anledning anta att det har sådant innehåll. Enligt tillsynsutredningens mening bör läsning av brev alltid vara medgiven när det gäller intagen som förvägras telefonsamtal eller vars telefonsamtal anses behöva avlyssnas. Statstjänstemannaförbundet — i vars yttrande TCO instämt — anser att det är nästan ogörligt att bilda sig en uppfattning huruvida det finns synnerliga skäl att läsa ett brev. Om man skall kunna hålla de slutna anstalterna fria från narkotika måste enligt förbundets mening bestämmelserna få en mera restriktiv utformning. Lämpligen bör de ersättas med regler i administrativ ordning.

Den i promemorian föreslagna bestämmelsen att granskning av brev inte får vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte finner jag lämplig. Däremot ifrågasätter jag om det i övrigt behövs någon särskild bestämmelse som anger under vilken förutsättning brev får läsas. Som framgår av remissuttalandena kan en sådan bestämmelse vara ägnad att vålla svårigheter i den praktiska tillämpningen. Härtill kommer att det redan av den föregående bestämmelsen framgår att läsning av brev i flertalet fall kan undvaras. Om sålunda det enda syftet med granskningen är att utröna om brevet innehåller otillåtet föremål kan det naturligtvis inte få komma ifråga att läsa brevet. Övervägande skäl talar därför för att inte ge någon särskild lagregel om läsning av brev.

I enlighet med vad jag sålunda anfört föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att granskning av brev inte får vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte.

Promemorieförslaget innehåller också en bestämmelse som anger att den intagne såvitt möjligt skall vara närvarande då brev till eller från honom öppnas. Bestämmelsen saknar motsvarighet i behandlingslagen. Kriminalvårdsstyrelsen har kritiserat förslaget med hänsyn till de praktiska svårigheter som denna ordning kan ge upphov till. I vissa fall kan det enligt styrelsens mening dessutom vara uppenbart olämpligt att intagna är närvarande vid postöppningen. Styrelsen föreslår därför att den angivna bestämmelsen skall utgå och ersättas med regler som utfärdas i administrativ ordning. KRUM däremot anser att den intagnes närvaro vid öppning och eventuell läsning av brev bör vara obligatorisk.

För egen del anser jag att det från principiell synpunkt är lämpligt att den intagne är närvarande i fall då ett brev till eller från honom öppnas och granskas. Härigenom kan man sannolikt i betydande utsträckning undvika att det från de intagnas sida uppkommer onödiga missförstånd eller misstankar om att ovidkommande faktorer skulle spela in vid brevgranskningen. Vårdcirkuläret innehåller för övrigt en bestämmelse som anger att brev bör öppnas i närvaro av den intagne där det lämpligen kan ske. Enligt min mening bör en bestämmelse i ämnet tas in i den nya lagen. Härigenom markeras frågans vikt. Bestämmelsen bör ange att den intagne bör vara närvarande vid öppning av brev såvitt det lämpligen kan ske. Därigenom framhålls det angelägna i att den intagne i så stor utsträckning som möjligt bereds tillfälle till sådan närvaro samtidigt som ordalagen i den föreslagna bestämmelsen öppnar möjlighet att beakta de praktiska svårigheter som kan föreligga på vissa stora anstalter när det gäller att låta intagna vara närvarande vid brevöppning.

I överensstämmelse med vad jag sålunda sagt föreskrivs i *andra stycket* av förevarande paragraf att den intagne bör vara närvarande vid öppning av brev såvitt det lämpligen kan ske.

I konsekvens med den i 26 § upptagna regeln att brev får granskas om det är påkallat av säkerhetsskäl har i promemorieförslaget tagits upp en bestämmelse att brev som granskats får kvarhållas om det är påkallat av säkerhetsskäl. Vidare har föreslagits en regel som anger att den intagne i så fall alltid skall underrättas om åtgärden. Till skillnad från gällande regler skall alltså enligt promemorieförslaget underrättelse alltid ske, inte bara när det gäller brev från intagen utan också i fråga om brev som ankommer till intagen. I likhet med vad som gäller f. n. föreskrivs vidare i promemorieförslaget att den intagne i den utsträckning det lämpligen kan ske skall få del av innehållet i ankommande brev som kvarhålls. Dessutom har föreslagits en bestämmelse som anger att kvarhållet brev skall utlämnas till den intagne så snart ske kan och senast när anstaltsvården upphör, om inte särskilda skäl talar däremot.

Jag finner de sålunda föreslagna reglerna väl avvägda. Med anledning av vad RFHL har anfört vill jag framhålla att det i vissa fall kan finnas skäl att efter anstaltsvårdens upphörande inte utlämna kvarhållet brev. Så kan t. ex. vara fallet om brevet har preparerats med narkotika som svårigen låter sig avskiljas från papperet.

I överensstämmelse med vad jag sålunda har sagt föreskrivs i förevarande paragrafs *tredje stycke* att brev som granskats får kvarhållas

om det är påkallat av säkerhetsskäl, att den intagne i så fall genast skall underrättas om åtgärden, att om det är fråga om ett ankommande brev den intagne skall i den utsträckning det lämpligen kan ske få del av innehållet samt att kvarhållet brev skall utlämnas till den intagne så snart ske kan och senast när anstaltsvården upphör, om inte särskilda skäl talar däremot.

Som invandrarverket påpekat bör brev som skall granskas och är avfattat på annat språk än svenska inte få kvarhållas någon längre tid enbart på grund härav utan bör brevet i så fall så snart ske kan översättas till svenska.

28 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 28 § promemoriaförslaget, innehåller vissa kompletterande regler om brevgranskning. Bestämmelserna saknar i stort sett motsvarighet i behandlingslagen.

Som föreslagits i promemorian bör de i 25—27 §§ meddelade bestämmelserna om brev gälla även annat skriftligt meddelande som intagen vill avsända eller som ankommer till intagen. Promemoriaförslaget innebär vidare att sådan korrespondens som kommer till eller avsänds från förtroenderåd eller annan liknande sammanslutning av intagna skall vara underkastad samma regler som skall gälla för enskild intagens brev. Även i denna fråga biträder jag promemoriaförslaget. Den redaktionella avfattningen av bestämmelsen bör dock jämkas.

I enlighet med det anförda föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att vad i 25—27 §§ är föreskrivet om brev gäller även annat skriftligt meddelande samt att bestämmelserna i dessa paragrafer rörande intagen gäller även sammanslutning av intagna.

Jag vill i anslutning härtill påpeka att det inte torde finnas behov av någon särskild bestämmelse som reglerar rätten att från anstalt avsända manuskript till anstaltstidning, eftersom sådant manuskript är att anse som brev eller annat skriftligt meddelande och därmed faller under de för dessa försändelser föreslagna bestämmelserna.

I 15 § lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall finns bestämmelser om brevgranskning beträffande den som är intagen på sjukhus för sådan vård. Dessa bestämmelser anger bl. a. att om särskilda skäl föreligger överläkaren får ta del av innehållet i brev eller annan handling som ankommer till patient eller som patient önskar avsända. Vidare föreskrivs att om vidarebefordrande av handling som ankommer till patient kan medföra fara för ordningen eller säkerheten på sjukhuset eller kan vara olämpligt med hänsyn till syftet med vården, överläkaren får besluta att handlingen skall kvarhållas. Detsamma skall gälla om handling som patient önskar avsända kan föranleda betydande olägenhet för honom eller annan person. Särskilda regler ges i fråga om brev till vissa myndigheter.

I promemorian föreslås att de nyssnämnda bestämmelserna, som är mer restriktiva gentemot den intagne än motsvarande bestämmelser i förevarande lagförslag, bör gälla i tillämpliga delar beträffande brev från

eller till intagen vid psykiatrisk avdelning inom kriminalvården. Dock föreslås att brev från intagen till svensk myndighet eller advokat alltid skall vidarebefordras utan granskning.

Under remissbehandlingen har socialstyrelsen kritiserat detta förslag. Enligt styrelsens mening kan den sålunda förordade särregleringen för de psykiatriska avdelningarna förorsaka onödiga konflikter mellan de intagna och anstaltsledningen. Samma bestämmelser om brevgranskning som föreslås gälla för kriminalvårdsanstalterna bör därför enligt styrelsen bli helt tillämpliga även vid de psykiatriska avdelningarna.

Enligt min mening bör det i fråga om brevgranskning inte göras någon principiell skillnad mellan personer som är intagna på psykiatrisk avdelning inom kriminalvården och personer som är intagna på sjukhus enligt lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Jag ansluter mig därför till den i promemorian föreslagna lösningen. Om en vidare översyn av frågan visar sig behövlig, får den lämpligen göras i ett senare sammanhang.

I enlighet med det anförda föreskrivs i *andra stycket* av förevarande paragraf att för psykiatrisk avdelning gäller i stället för 25–27 §§ i tillämpliga delar bestämmelserna i 15 § lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, dock att brev från intagen till svensk myndighet eller advokat alltid skall vidarebefordras utan granskning.

29 §

I förevarande paragraf, som motsvarar 29 § promemorieförslaget, ges bestämmelser om besök. Paragrafen har delvis sin motsvarighet i 35 § behandlingslagen.

Behandlingslagens bestämmelser om besök innebär bl. a. att intagen får ta emot besök av familjemedlemmar eller andra närstående i den mån det är förenligt med ordningen inom anstalten och besöket inte av särskild anledning kan inverka skadligt på den intagne. Vidare framgår att intagen i övrigt får medges att ta emot besök av den som varit hans försvarare, av advokat vars biträde den intagne påkallar i enskild angelägenhet samt av annan person, när besöket finnes vara till gagn med hänsyn till den intagnes fostran, utbildning eller utkomstmöjligheter eller eljest. Tjänstemän vid anstalten skall vara närvarande vid besök i den mån det är erforderligt.

Kriminalvårdsstyrelsen har i administrativ ordning föreskrivit att de anförda reglerna skall tillämpas med största möjliga generositet.

I promemorieförslaget ersätts de nuvarande lagbestämmelserna om besök med bestämmelser som har en mindre restriktiv karaktär. Enligt huvudregeln i förslaget får den intagne ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Undantag görs endast för besök som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller i övrigt kan vara till skada för honom eller annan. Särskilda regler ges i fråga om s. k. bevakade besök.

Förslaget har i stort sett lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Ungdomsfängelsenämnden föreslår dock att det uttryckligen anges att besök skall vägras om det medför risk för medhjälp till rymning och fortsatt brottslig verksamhet. I så fall kan enligt nämndens mening de mer obestämda uttrycken "motverka hans anpassning i samhället" och "eljest vara till skada" utgå ur lagtexten. Överåklagaren i Göteborg anser att endast säkerhetssynpunkter bör vara avgörande för i vad mån intagens kontakt med andra personer skall beskäras. KRUM framhåller att det i lagtexten bör anges vilka besök som motverkar den intagnes anpassning i samhället.

En vidsträckt rätt för intagna att ta emot besök är enligt min mening av väsentlig betydelse när det gäller att minska de intagnas sociala isolering och främja deras möjligheter att knyta eller vidmakthålla värdefulla kontakter med människor utanför anstalten. De nuvarande lagbestämmelserna om besök är ganska snävt utformade. En mindre restriktiv lagreglering är därför väl motiverad.

I överensstämmelse med vad som föreslagits i promemorian finner jag det lämpligt att hithörande lagbestämmelser inleds med en allmän föreskrift som anger att intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den begränsning som ligger i sistnämnda uttryck avser inte besökspersonens lämplighet utan syftar enbart på sådana förhållanden som anstaltsrutinen, personaltillgången och andra praktiska förutsättningar för mottagning av besök.

I promemorieförslaget har undantag gjorts för vissa fall då det av andra skäl än som nyss nämnts kan finnas grundad anledning att vägra ett besök. Dessa undantag knyter i huvudsak an till besökandens person eller relationerna mellan denne och den intagne. Jag instämmer i uppfattningen att det finns behov av sådana inskränkningar i besöksrätten. Sålunda är det tydligt att det måste finnas möjligheter att hindra besök som på ett eller annat sätt kan vara ägnat att äventyra säkerheten i anstalten. Men till skillnad från vad som föreslås gälla i fråga om brevgranskning bör inte enbart säkerhetssynpunkter tillmätas betydelse i detta sammanhang. Det bör sålunda även finnas möjlighet att hindra besök som framstår som klart olämpligt från resocialiseringssynpunkt. Som anförts i promemorian är det här fråga om besök som kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan. Att ytterligare precisera ifrågavarande begränsningar finner jag inte påkallat. Jag vill emellertid framhålla att tillämpningen av dessa begränsningsregler bör vara restriktiv, särskilt som, enligt vad som framgår av det följande, man i viss mån kan neutralisera riskerna av visst besök genom att låta det ske under bevakning.

I överensstämmelse med det anförda föreskrivs i förevarande paragrafs *första stycke* att intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Vidare föreskrivs att han inte får ta emot besök som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

I likhet med promemorieförslaget anser jag att tjänsteman vid

anstalten skall vara närvarande vid besök, om det är påkallat med hänsyn till säkerheten. Jag vill dock understryka att bevakning bör förekomma endast i undantagsfall, med hänsyn till det obehag som en sådan kontroll kan innebära för samtliga inblandade. När det gäller besök av advokat som biträder den intagne i enskild angelägenhet har den i promemorian föreslagna bestämmelsen föranlett viss kritik under remissbehandlingen. En viss jämkning av bestämmelsen synes enligt min mening påkallad, så att det klart framgår att vid sådant besök tjänsteman får närvara endast om advokaten eller den intagne begär det. Utan särskild föreskrift därom bör självfallet detsamma i regel gälla vid andra liknande besök som den intagne får i anledning av enskilt ärende av juridisk eller social natur. Biträdande jurist vid advokatbyrå bör naturligtvis alltid likställas med advokat i förevarande sammanhang.

I paragrafens *andra stycke* föreskrivs i överensstämmelse med det anförda att tjänsteman vid anstalten skall vara närvarande vid besök om det är påkallat med hänsyn till säkerheten samt att vid besök av advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet tjänsteman får närvara endast om advokaten eller den intagne begär det.

I promemorieförslaget har införts en bestämmelse om möjlighet till kroppsvisitation av besökande. Enligt förslaget skall sålunda av säkerhetsskäl som villkor för besök kunna föreskrivas att den besökande underkastar sig sådan visitation eller att han medger att väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket får undersökas.

Förslaget har i allmänhet godtagits av remissinstanserna. Ett par instanser är dock kritiskt inställda till att kroppsvisitation skall få företas endast efter medgivande av besökanden.

Jag vill till en början nämna att enligt värdecirkuläret skall väska, kasse och dylikt som en besökande vill medföra vid besöket visiteras, om det inte anses obehövt. För sådan åtgärd krävs dock medgivande av den besökande. Lämnas inte medgivande får egendomen inte föras med vid besöket. Genom dessa bestämmelser vill man söka hindra insmuggling till de intagna av otillåtna föremål, t.ex. narkotika, vapen e. d. Från kriminalvårdshåll har anförts att det av samma skäl i vissa fall kan föreligga ett starkt behov av att även få möjlighet att visitera den besökande. Jag delar den uppfattningen. När det gäller att utforma en bestämmelse om kroppsvisitation av besökande är det enligt min mening uppenbart att sådan visitation bör få ske endast av direkta säkerhetsskäl och under förutsättning att den besökande frivilligt går med på undersökningen. I den mån han vägrar att lämna sitt medgivande därtill bör följden bli att besöket inte får äga rum. Man bör alltså här välja samma principiella lösning som när det gäller den särskilda flygplatskontrollen enligt lagen (1970:926) om särskild kontroll på flygplats. En annan ordning, enligt vilken en besökande skulle kunna tvångsvis underkastas kroppsvisitation även om han avstår från besöket, finner jag från integritetsskyddssynpunkt direkt olämplig. Jag ansluter mig alltså till promemorieförslaget i denna del. På sätt där föreslagits bör i lagen också tas in en regel om undersökning av väska, kasse e. d. som den besökande vill medföra.

I enlighet med det anförda föreskrivs i paragrafens *tredje stycke* att som villkor för besök kan av säkerhetsskäl föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

Bestämmelserna i tredje stycket gäller vid såväl obevakade som bevakade besök. I största möjliga utsträckning bör kroppsvisitation i nu avsedda fall inskränka sig till undersökning med hjälp av elektrisk metalldetektor eller liknande teknisk anordning.

30 §

Denna paragraf motsvarar 30 § promemoriaförslaget. Den innehåller bestämmelser om de intagnas rätt att använda telefon. Bestämmelserna saknar motsvarighet i behandlingslagen.

De i promemorian föreslagna bestämmelserna om intagnas telefonsamtal har väsentligen utformats i överensstämmelse med de föreslagna reglerna om besök, varvid reglerna om bevakade besök motsvaras av regler om avlyssning av telefonsamtal. Förslaget har i sak lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Även jag finner att den nya lagen bör innehålla bestämmelser som i varje fall i huvuddrag reglerar de intagnas rätt att använda telefon. Som föreslagits i promemorian bör de materiella reglerna nära knytas an till vad som avses gälla ifråga om besök. På samma sätt som besök skall kunna äga rum under bevakning bör telefonsamtal kunna avlyssnas av tjänsteman vid anstalten om det är påkallat med hänsyn till säkerheten. Av integritetsskyddshänsyn är det angeläget att avlyssning aldrig får ske utan den intagnes vetskap. När det gäller telefonsamtal med advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet bör med viss avvikelse från promemoriaförslaget föreskrivas att sådant samtal inte får avlyssnas utan den intagnes medgivande.

I enlighet med det anförda föreskrivs i förevarande paragrafs *första stycke* att telefonsamtal mellan intagen och person utom anstalten får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske men att den intagne kan förvägras telefonsamtal som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest kan vara till skada för honom eller annan. I paragrafens *andra stycke* föreskrivs att tjänsteman skall på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal, om det är påkallat med hänsyn till säkerheten, att avlyssning får äga rum endast med den intagnes vetskap och att telefonsamtal med advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet inte får avlyssnas utan den intagnes medgivande.

31 §

Paragrafen, som motsvarar 31 § promemoriaförslaget, innehåller en särskild undantagsbestämmelse angående brev, besök och telefonsamtal. Bestämmelsen innebär en nyhet i förhållande till behandlingslagen.

Enligt promemoriaförslaget skall Kungl. Maj:t kunna förordna om avvikelse från de tidigare föreslagna allmänna bestämmelserna om brev,

besök och telefonsamtal, om det i visst fall är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet. Närmast avses den situationen då det framstår som ett väsentligt intresse att kunna hindra att en intagen får möjlighet att till obehörig lämna ut sådana hemliga militära uppgifter som han fått kännedom om i samband med brottslig verksamhet.

I likhet med remissinstanserna har jag ingen erinran mot den sålunda förordade undantagsregeln.

Angående den föreslagna bestämmelsens närmare utformning vill jag i anledning av ett uttalande av hovrätten över Skåne och Blekinge framhålla, att Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om sådana avvikelser som det här är fråga om endast avses gälla för visst särskilt fall. Bestämmelsen lämnar sålunda inte något utrymme för Kungl. Maj:t att i författning föreskriva generella avvikelser från de eljest gällande bestämmelserna på detta område. De principer för normgivningsmakten som lagfästas i det av riksdagen som vilande antagna förslaget till ny regeringsform berörs sålunda över huvud taget inte av ifrågavarande bestämmelse.

I överensstämmelse med promemoriaförslaget föreskrivs därför i förevarande paragraf att Kungl. Maj:t kan för visst fall förordna om avvikelse från bestämmelserna i 25–30 §§, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet.

32 § .

Paragrafen, som motsvarar 32 § promemoriaförslaget, innehåller bestämmelser om korttidspermission. En motsvarighet till paragrafen finns i 36 § första stycket behandlingslagen.

Jag har i den allmänna motiveringen lämnat en redogörelse för de synpunkter som enligt min uppfattning bör vara vägledande vid regleringen av frågorna om korttidspermissioner. I enlighet med vad jag där har anfört föreskrivs i förevarande paragrafs *första stycke* att intagen kan, för att underlätta anpassningen i samhället, beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om inte faran för missbruk är avsevärd samt att korttidspermission också får ges, om annan särskild anledning föreligger därtill. Vidare föreskrivs i *andra stycket* att intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som däri anges är placerad i slutan stalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill. Slutligen föreskrivs i *tredje stycket* att för korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat samt att, i fall då noggrann tillsyn är behövlig, föreskrift tillika kan meddelas om att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

33 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om frigivningspermission. Den motsvaras av 33 § promemoriaförslaget. Gällande bestämmelser i ämnet

finns i 50, 55 och 60 §§ behandlingslagen.

Av vad jag anfört i den allmänna motiveringen framgår att nuvarande bestämmelser om långtidspermission som förberedelse för villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt bör sammanföras till ett gemensamt permissionsinstitut, benämnt frigivningspermission. Enligt vad jag förordat skall den som undergår fängelse få vidgade möjligheter till sådan permission jämfört med vad som följer av motsvarande regler i behandlingslagen.

I enlighet med vad jag närmare anfört i den allmänna motiveringen föreskrivs i *första stycket* att intagen som undergår fängelse eller dömts till ungdomsfängelse eller internering kan beviljas permission under längre tid (frigivningspermission) till förberedande av frigivning eller överförande till vård utom anstalt. *Andra stycket* innehåller bestämmelser som anger att den som undergår fängelse på sådan tid att villkorlig frigivning inte kan komma i fråga får beviljas frigivningspermission endast om synnerliga skäl föreligger samt att annan som undergår fängelse och den som dömts till internering inte får beviljas frigivningspermission före den dag då villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt tidigast kan ske.

Frigivningspermission utgör ett led i förberedelserna för den intagnes frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Genom sådan permission bereds den intagne möjlighet att själv medverka aktivt i detta förberedelsearbete. Närmast gäller det här frågor om arbetsanskaffning eller andra praktiska angelägenheter vars ordnande ingår bland förutsättningarna för beviljande av villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Eftersom frigivningspermission normalt bör kunna övergå direkt i vård i frihet bör i princip sådan permission inte beviljas förrän det kan bedömas att övriga förutsättningar för övergång till frivård föreligger, dvs. sådana förutsättningar som inte direkt hänger samman med de angelägenheter som frigivningspermissionen syftar till att ordna.

Enligt förevarande paragraf krävs synnerliga skäl för att korttidsintagen skall kunna beviljas frigivningspermission. Sådana skäl kan föreligga om situationen exempelvis är den att den intagne genom sådan permission kan få en arbetsanställning, undervisning, utbildning e. d. som är alldeles särskilt lämpad för honom och som han skulle gå miste om i fall permissionen inte beviljades.

På samma sätt som när det gäller korttidspermission föreskrivs i *tredje stycket* av förevarande paragraf att för frigivningspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat.

Jag vill framhålla att det torde ligga i sakens natur att det inte bör kunna komma i fråga att ställa den som har frigivningspermission under bevakning, till skillnad från vad som avses kunna vara fallet vid korttidspermission. Någon bestämmelse om bevakning vid frigivningspermission har därför inte tagits in i lagförslaget.

34 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 34 § promemoriaförslaget, innehåller bestämmelser om vistelse utanför anstalt i rehabiliteringssyfte. Beträffande ungdomsfängelse har paragrafen viss motsvarighet i 55 § första stycket behandlingslagen.

Av skäl som redovisats i den allmänna motiveringen bör möjlighet införas för den som undergår fängelse eller internering att i vissa fall i rehabiliteringssyfte få vistas utanför anstalt redan före tidigaste dagen för villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt. En sådan möjlighet föreligger nu endast för den som undergår ungdomsfängelse. De förordade bestämmelserna ges i förevarande paragraf. Där föreskrivs att om intagen genom vistelse utanför anstalt kan bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället, sådan vistelse kan beviljas honom under lämplig tid, om särskilda skäl föreligger. Vidare anges att för vistelse utanför anstalt skall ställas de villkor som kan anses erforderliga och att tillståndet kan återkallas om omständigheterna föranleder det.

35 §

Paragrafen, som motsvaras av 35 § promemoriaförslaget, innehåller bestämmelser om inräkning i verkställighetstiden av tid för permission m. m. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 36 § andra stycket, 50 § andra stycket, 55 § andra stycket och 60 § andra stycket behandlingslagen.

Promemoriaförslaget innebär i likhet med gällande ordning att tiden för vistelsen utanför anstalt vid såväl korttidspermission som frigivningspermission och sådan vistelse utanför anstalt i rehabiliteringssyfte som avses i 34 § departementsförslaget skall inräknas i verkställighetstiden om inte särskilda skäl talar däremot. Mot en sådan ordning har remissinstanserna i allmänhet inte haft något att erinra. RFIL har dock som sin mening hävdat att permissionstid alltid bör inräknas i verkställighetstiden om inte annat besked getts innan den intagne utnyttjat permissionen.

Enligt mitt förmenande torde det knappast kunna komma i fråga att redan före en permission fatta beslut om att viss tid därav inte skall inräknas i verkställighetstiden. Däremot är det rimligt att den som faktiskt missbrukat den medgivna friheten eller del därav genom att avvika eller utnyttja den för annat ändamål än det avsedda, t. ex. för brottslig verksamhet, skall få vidkännas den konsekvensen att sådan tid utom anstalten inte inräknas i verkställighetstiden. Jag förordar därför den i promemorian föreslagna ordningen.

Som kriminalvårdsstyrelsen anfört bör förordnande att permissionstid inte skall inräknas i verkställighetstiden naturligtvis kunna begränsas till viss del av permissionstiden. Till förebyggande av att bestämmelsen tolkas på annat sätt bör en redaktionell jämkning göras i förslaget.

I enlighet med det anförda föreskrivs i förevarande paragraf att tid för vistelse utanför anstalt enligt 32, 33 eller 34 § inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

När det gäller tid för vistelse utanför anstalt enligt 33 eller 34 § ankommer enligt 56 § departementsförslaget prövning som här avses på ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse och på interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering. Av 58 § framgår att prövningen i övriga fall ankommer på kriminalvårdsstyrelsen. Enligt 60 § kan styrelsens befogenhet i detta hänseende inte delegeras.

36 §

Paragrafen motsvarar 36 § promemorieförslaget. Den innehåller bestämmelser om de intagnas rätt till medinflytande genom samrådsorgan m. m. Motsvarighet till bestämmelsen saknas i behandlingslagen.

Genom bestämmelser i 5 § andra stycket departementsförslaget har den intagne tillagts visst medinflytande i fråga om utformningen av hans egen anstaltsvistelse. Frågor om de intagnas medinflytande i en vidare bemärkelse har aktualiserats under senare år. Organiserade former för samverkan mellan de intagna inbördes samt mellan de intagna och anstaltsledningen har vuxit fram inom ramen för särskilda förtroenderåd och samrådsorgan. Verksamheten har därvid inriktats på sådana frågor om anstaltsvårdens utformning som är av gemensamt intresse för de intagna och som på ett betydelsefullt sätt påverkar deras situation i anstalten.

Promemorieförslaget innehåller bestämmelser om de intagnas rätt till medinflytande i nu angivna hänseenden. Sälunda anges att med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården de intagna har rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna. Vidare anges att de intagna också har rätt att i lämplig ordning sammanträda med varandra för överläggning i sådana frågor. Sådan intagen som hålls avskild från andra intagna får enligt särskild bestämmelse delta i överläggning eller sammanträde endast om det kan ske utan olägenhet.

Förslaget har lämnats utan erinran av det stora flertalet remissinstanser. Tillsynsutredningen ifrågasätter dock om tiden är mogen och erfarenheterna tillräckligt entydiga för att ge de intagna rätt att organisera sig genom en av statsmakterna antagen lag. Utredningen befarar att sådana massaktioner som organiserats utanför anstalterna men satts i verket med hjälp av förtroenderåden vid olika anstalter, kan komma att upprepas i svårare former. Det synes enligt utredningens mening vara tillräckligt att förevarande frågor liksom hittills får regleras av den för anstalterna ansvariga centrala myndigheten, dvs. kriminalvårdsstyrelsen. Statstjänstemannaförbundet — i vars yttrande TCO instämmer — har inget att erinra mot den föreslagna bestämmelsen i och för sig men anser att den kommitté som skall ha till uppgift att utreda anstaltspersonalens arbets-

förhållanden m. m. först borde ges tillfälle att presentera sitt material. Inte heller SAK har i princip något att erinra mot den föreslagna lagtexten men anser det synnerligen angeläget att personalorganisationerna av olika slag inom kriminalvården får tillfälle att yttra sig över förslag till tillämpningsföreskrifter.

Statsanställdas förbund till vars yttrande LO ansluter sig utgår från att representanter för anstaltspersonalen alltid skall tillåtas närvara vid intagnas överläggningar med anstaltsledningen. Den lämpligaste ordningen för sådana överläggningar torde enligt förbundet vara att dessa även fortsättningsvis sker inom de av kriminalvårdsstyrelsen inrättade samrådsorganen.

För egen del vill jag framhålla att de ifrågavarande formerna för de intagnas medinflytande på allt sätt bör uppmuntras och stödjas. Samtidigt är det uppenbart att samrådsverksamheten har sina givna gränser, vilket också kommit till uttryck i promemorieförslaget. Sådana frågor på kriminalvårdens område som regleras genom författningar, beslut av anslagsbeviljande organ eller fackliga avtal kan sålunda inte bli föremål för beslut vid överläggningar i vilka de intagna deltar. Även med dessa begränsningar kan dock samrådsförfarandet i många sammanhang ha sitt givna värde eftersom de intagna därigenom får möjlighet att lägga fram sina synpunkter på frågor som på ett betydelsefullt sätt påverkar deras gemensamma situation.

Jag anser tiden nu vara mogen att i lagen ta in bestämmelser om de intagnas rätt till medinflytande. Som föreslagits i promemorian bör av bestämmelserna framgå inom vilka gränser samrådsverksamheten får bedrivas, och bestämmelserna bör ta sikte både på sådana samrådsorgan i vilka såväl intagna som anstaltsledning deltar och sådana organ av typen förtroenderåd i vilka endast de intagna sammanträder för inbördes överläggningar. Jag har inte något att erinra mot den i promemorian föreslagna lagtekniska utformningen av dessa bestämmelser.

I enlighet med det anförda föreskrivs i förevarande paragraf att med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården de intagna har rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna, att de också har rätt att i lämplig ordning sammanträda med varandra för överläggning i sådana frågor samt att intagen som hålls avskild från andra intagna dock får delta i överläggning eller sammanträde endast om det kan ske utan olägenhet.

Rörande bestämmelsernas tillämpning vill jag vidare anföra följande.

Det angivna uttrycket anstaltsledning syftar i första hand på styresmannen eller motsvarande. Annan personal bör emellertid regelmässigt delta i de överläggningar som det här är fråga om. Genom delegation kan tjänstemän som är underställda styresmannen få befogenhet att besluta i vissa frågor. I den mån de intagna vill överlägga med sådan tjänsteman i frågor som ligger inom hans kompetensområde, behöver styresmannen naturligen inte delta om han inte själv finner det lämpligt. De intagna bör emellertid i sådant fall ha möjlighet att föra frågan vidare till styresmannen.

Enligt bestämmelserna skall överläggningarna och sammanträdena äga rum i lämplig ordning. Hänsyn kan i detta sammanhang behöva tas till ett flertal faktorer som växlar från anstalt till anstalt och från fall till fall. Det gäller här frågor som hänger samman bl. a. med tillgången på lämpliga samlingslokaler, ändamålet med sammanträdena samt ordning och säkerhet. De närmare formerna för verksamheten bör mot bakgrund härav lämpligen bestämmas i administrativ ordning.

37 §

Denna paragraf, som motsvarar 37 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om intagens vård vid sjukdom m. m. Gällande bestämmelser finns i 27 § behandlingslagen.

Gällande bestämmelser på detta område anger att intagen som blir sjuk skall vårdas enligt anvisningar av läkare vid anstalten. Det framgår vidare att läkare utom anstalten även får anlitas för undersökning eller behandling av intagen samt att intagen får föras över till allmänt sjukhus om erforderlig undersökning eller behandling inte lämpligen kan ske inom fångvårdsanstalt.

I promemorian anförs att de ökade möjligheter att anlita den allmänna sjukvården som kommer att föreligga för en stor del av klientelet till följd av lokalanstalternas tillkomst bör komma till uttryck i de bestämmelser i den nya lagen som skall reglera intagens vård vid sjukdom. Bestämmelserna föreslås därför få det innehållet att intagen vid sjukdom skall vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare, att den allmänna sjukvården bör anlitas om erforderlig undersökning och behandling inte lämpligen kan ske inom anstalten och att, om så erfordras, intagen för sådant ändamål får föras över till allmänt sjukhus.

Under remissbehandlingen har landstingsförbundets styrelse ställt sig kritisk till promemorieförslaget. Enligt förbundsstyrelsens mening framgår det inte klart av förslaget om avsikten är att all sjukvård vid lokalanstalterna skall bedrivas inom den allmänna sjukvården eller endast i fråga om sådan vård där det bedöms nödvändigt att ta sjukhusens resurser i anspråk. Inte heller framgår i vad mån varje anstalt alltjämt skall ha skyldighet att ha läkare knuten till sig. Sådant sjukvård där tillgång till sjukhusens resurser inte är nödvändig bör enligt förbundsstyrelsens uppfattning bedrivas vid anstalten av läkare som är knuten till anstalten. I de fall då sjukhusvård bedöms vara nödvändig behandlas patienterna i enlighet med gällande bestämmelser. Det kan således inte bli fråga om någon särbehandling av denna patientgrupp. Skyldigheten för anstalt att svara för de intagnas hälso- och sjukvård bör enligt förbundsstyrelsens mening behållas i ungefär den utsträckning som nu gäller. Landstingen torde dock vara beredda att inom ramen för tillgänglig arbetskraft mot skäligt ekonomiskt vederlag tillhandahålla läkartjänster för läkarvård åt kriminalvårdens patienter i större utsträckning än som sker f. n. Enligt förbundsstyrelsens uppfattning bör promemorieförslaget överarbetas och preciseras i samverkan med landstingsförbundet.

Advokatsamfundet och KRUM har framhållit att om en intagen blir sjuk och lämplig behandling inte kan ges på anstalterna, det förefaller självklart att han skall behandlas av den allmänna sjukvården. Tillsynsutredningen konstaterar att bevakning utanför anstalt av sjuk intagen är synnerligen personalkrävande och kostsam och att sjukvård utom anstalt därför inte bör förekomma i den mån den sjuke kan vårdas vid någon av kriminalvårdens sjukavdelningar.

Jag har i den allmänna motiveringen behandlat frågan om gränsdragningen mellan kriminalvårdens och andra myndigheters vårdorgans ansvarsområden. Där anförda synpunkter gäller inte minst frågan om tillgodoseendet av kriminalvårdsklientlets behov av sjukvård. Av vad jag då uttalade framgår bl. a. att ifrågavarande klientel i princip måste anses ha samma rätt till sjukvård som andra medborgare och att kriminalvården har det primära ansvaret härför endast i sådana fall då den dömden omhändertagits på sådant sätt att det förhindrar den allmänna sjukvårdens medverkan eller när fråga är om en åtgärd som klart ingår i rehabiliteringsarbetet. Eftersom de intagnas behov av sjukvård i andra fall inte har sin grund i deras speciella situation som lagöverträdare kan med fog hävdas att nya resursbehov för sjukvården uppstår endast i den mån deras situation tidigare inte har kunnat tillgodoses i tillräcklig utsträckning.

Otillfredsställande förhållanden råder f. n. i fråga om kriminalvårdens möjligheter att erbjuda anstaltsklientlet en acceptabel hälso- och sjukvård. Som jag anfört i årets statsverksproposition är skälen till bristerna många och ligger delvis utanför kriminalvårdens inflytande. Jag har också framhållit att en helhetslösning av dessa problem endast kan nås genom ett intensifierat samarbete mellan kriminalvården och de myndigheter och organ som svarar för samhällets allmänna hälso- och sjukvård. Ett sådant samarbete kan underlättas avsevärt genom det nya anstaltssystemet.

Kriminalvården har en egen sjukvårdsorganisation, vari ingår såväl fast anställda som arvodesanställda läkare samt annan sjukvårdspersonal. Den allmänna sjukvårdens resurser måste emellertid anlitas i mycket vidsträckt omfattning för att tillgodose de behov av sjukvård som kriminalvårdens anstaltsklientel har. Delvis hänger detta samman med att det blivit allt svårare att engagera läkare som är villiga att mot arvodesersättning svara för kroppssjukvården vid fängvårdsanstalterna. Åtskilliga anstalter — däribland några av de största -- saknar f. n. helt läkare. På dessa anstalter kan sjukvården klaras endast genom att man vid behov vänder sig till distriktsläkarmottagning eller läkarstation på orten eller till närbeläget sjukhus. Självklart är också att det medicinska vårdbehovet i många fall kräver att den intagne tas in för vård på allmänt sjukhus. Vissa anstalter, avsedda för rymningsbenäget klientel, har dock egna resurser för specialvård.

Av det anförda framgår att redan i nuvarande läge kriminalvården i mycket betydande omfattning måste repliera på den allmänna sjukvårdens resurser. Genomförandet av det nya anstaltssystemet torde därför i

praktiken knappast i någon högre grad komma att vidga omfattningen av den allmänna sjukvårdens engagemang för kriminalvårdens klientel. Vad det snarare blir fråga om är en omstrukturering av vårdinsatserna till följd av lokalanstalternas tillkomst. Enligt vad jag tidigare sagt kommer en stor del av anstaltsklientelet att placeras på lokalanstalt i närheten av hemorten. Detta innebär att de intagna får ökade möjligheter att själva uppsöka de läkare och sjukhus som normalt har ansvaret för att de får den vård som de är berättigade till. Därigenom kan den allmänna sjukvårdens resurser utnyttjas på ett bättre sätt än vad som är möjligt inom det nuvarande anstaltssystemets ram.

Även i fortsättningen måste emellertid kriminalvården svara för en betydande del av de intagnas hälso- och sjukvård. Organisatoriskt sett kan detta i väsentlig utsträckning ske genom att kriminalvården träffar samarbetsavtal med vederbörande sjukvårdshuvudman. På det sättet kan rixsanstalternas sjukvårdsorganisation förstärkas. I fråga om sedvanlig hälsokontroll av intagna måste man räkna med att denna kommer att äga rum inom kriminalvårdens ram, såväl när det gäller lokalanstalter som rixsanstalter.

De i promemorian föreslagna bestämmelserna om intagens vård vid sjukdom synes mig mot bakgrund av det anförda vara väl förenliga med de principer som bör tillämpas på förevarande område. Någon skyldighet för varje anstalt att ha läkare knuten till sig bör sålunda inte föreskrivas. Det måste räcka med en bestämmelse som anger att intagen vid sjukdom skall vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om erforderlig undersökning och behandling inte lämpligen kan ske inom anstalten bör naturligen den allmänna sjukvården anlitas och detta bör gälla inte bara slutna utan även öppna vård. Vidare bör finnas en bestämmelse som anger att intagen för angivet ändamål får föras över till allmänt sjukhus om det erfordras. Den nu angivna principen om att anlita den allmänna sjukvården om så behövs hindrar inte att om annan, närbelägen kriminalvårdsanstalt har erforderliga sjukvårdsresurser, det kan ibland visa sig lämpligare att låta den intagne få vård där i stället för att anlita den allmänna sjukvården.

I enlighet med det anförda föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att intagen vid sjukdom skall vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare, att den allmänna sjukvården bör anlitas om erforderlig undersökning och behandling inte lämpligen kan ske inom anstalten och att, om det behövs, intagen får föras över till allmänt sjukhus.

Som föreslagits i promemorian bör den nya lagen också innehålla bestämmelser om förlossning av intagen kvinna. I likhet med vad som anförts i promemorian anser jag att dessa bestämmelser i sak bör överensstämma med nuvarande lagregler, som bl. a. innebär att förlossning såvitt möjligt skall ske på sjukhus eller förlossningshem. Man torde kunna räkna med att sådan möjlighet praktiskt taget alltid föreligger.

I enlighet med vad jag nu har sagt föreskrivs i förevarande paragrafs *andra stycke* att förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem och att, om det behövs, kvinnan skall i god

tid före förlossningen föras över dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård.

Som föreslagits i promemorian bör det också, i likhet med vad som gäller f. n., finnas en bestämmelse som anger att den som enligt förenämnda bestämmelser om vård vid sjukdom eller förlossning vistas utom anstalt skall stå under bevakning och vara underkastad särskilda föreskrifter i de fall då anledning föreligger därtill. Föreskrift därom ges i tredje stycket av paragrafen.

38 §

Paragrafen motsvarar 38 § promemoriaförslaget och 27 § fjärde stycket behandlingslagen.

Liksom behandlingslagen bör, som föreslagits i promemorian, också den nya lagen innehålla en erinran om att det i särskilda lagar finns bestämmelser om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda. I förevarande paragraf ges därför en erinran härom. De lagar som avses är dels lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och dels lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

39 §

Paragrafen motsvaras av 39 § promemoriaförslaget.

F. n. gäller enligt 27 § femte stycket behandlingslagen att den som undergår fängelse och vid sjukdom vårdas utom anstalt i regel endast får tillgodoräkna sig sådan tid intill högst en sjättedel av verkställighetstiden. I överensstämmelse med promemoriaförslaget anser jag att den nya lagen inte bör innehålla någon motsvarighet till denna begränsningsregel. Även vid fängelse bör alltså hela tiden för vistelsen utom anstalt i förevarande fall inräknas i verkställighetstiden, om inte särskilda skäl talar däremot. Undantag från denna huvudregel torde främst kunna bli aktuell i fall då den intagne avviker från sjukhus eller då han simulerat sjukdom.

På samma sätt som i fråga om 35 § departementsförslaget bör naturligtvis förordnande om att tid för vistelse utom anstalt vid sjukdom inte skall inräknas i verkställighetstiden kunna begränsas till viss del av tiden.

I överensstämmelse med det sagda anges i förevarande paragraf att tid som intagen enligt 37 § eller enligt bestämmelse som avses i 38 § vistas utom anstalten inräknas i verkställighetstiden om inte särskilda skäl talar däremot. Enligt vad som föreslås i 58 § departementsförslaget ankommer det på kriminalvårdsstyrelsen att pröva fråga som här avses. Av 60 § framgår att styrelsens befogenhet i detta hänseende inte kan delegeras.

40 §

Förevarande paragraf motsvaras av 40 § promemoriaförslaget och 41 § behandlingslagen.

Liksom enligt gällande lag bör intagen som är sjuk när han skall lämna anstalten kunna beredas fortsatt sjukvård i anstalten, om det kan anses skäligt. På sätt föreslagits i promemorian bör uttryckligen anges att detta får ske endast i fall då den intagne begär att han skall få stanna kvar för fortsatt vård. Den fortsatta sjukvården skall självfallet liksom enligt gällande bestämmelse bekostas av allmänna medel. Promemoriaförslaget innehåller inte någon uttrycklig föreskrift härom. Inte heller jag anser en sådan behövlig.

I förevarande paragraf föreskrivs i enlighet med det anförda att om intagen är sjuk när han skall lämna anstalten, fortsatt sjukvård i anstalten får på hans begäran beredas honom om det kan anses skäligt.

41 §

Paragrafen motsvarar 41 § promemoriaförslaget och 26 § behandlingslagen.

På sätt föreslagits i promemorian bör en motsvarighet finnas till den bestämmelse i behandlingslagen som reglerar den situationen att kvinna vid intagning i anstalt för med sig spädbarn eller efter intagningen föder barn. Hon bör i sådant fall kunna få tillstånd att ha barnet hos sig under viss tid eller t. v. Enligt nuvarande bestämmelse skall samråd äga rum med vederbörande länsstyrelse innan sådant tillstånd lämnas. Denna bestämmelse torde, på sätt skett i promemoriaförslaget, kunna slopas. Däremot bör, som socialstyrelsen anför i sitt remissyttrande, beslut i frågan alltid föregås av yttrande från vederbörande barnavårdsnämnd, lämpligen i den kommun där kvinnan har sitt hemvist. Någon lagregel härom torde inte behövas.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anför föreskrivs i förevarande paragraf att om kvinna medför spädbarn vid intagningen eller föder barn därefter, tillstånd kan ges henne att ha barnet hos sig.

42 §

I denna paragraf, som motsvarar 42 § promemoriaförslaget, ges bestämmelser om transport av intagen. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 39 och 73 §§ behandlingslagen.

Jag ansluter mig till de förslag som promemorian innehåller rörande lagregleringen av transporter av intagen. Bestämmelserna överensstämmer i sak med motsvarande bestämmelser i behandlingslagen.

I enlighet härmed föreskrivs i paragrafen att vid transport av intagen skall såvitt möjligt tillses att han inte utsätts för obehörigas uppmärksamhet, att den intagne vid transport får beläggas med fängsel om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt att transport inte får äga rum utan läkares medgivande om den intagne är sjuk eller det eljest kan befaras att transporten kan medföra skada för hans hälsa.

De mera detaljerade föreskrifter som behandlingslagen innehåller rörande transport i vissa fall torde inte behöva föras över till den nya lagen.

43 §

Denna paragraf, som motsvaras av 43 § promemoriaförslaget, innehåller regler om intagens inställelse inför domstol eller annan myndighet. Gällande lagbestämmelser i ämnet finns i 37 och 38 §§ behandlingslagen.

Enligt promemoriaförslaget skall intagen inställas vid domstol när domstol så begär. Denna bestämmelse överensstämmer i sak med vad som gäller f. n. Under remissbehandlingen har interneringsnämnden ifrågasatt om inte de centrala nämnderna och övervakningsnämnderna bör ha rätt, liksom domstol, att påfordra att den dömda inställes. Jag anser att goda skäl finns för en sådan ordning. När det gäller begäran av annan myndighet att intagen skall inställas inför denna anser jag i överensstämmelse med promemoriaförslaget att det liksom f. n. bör ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att pröva en sådan begäran. Som styrelsen anfört bör denna prövning i vissa fall kunna delegeras (60 § departementsförslaget). Enligt kriminalvårdsstyrelsens mening bör det införas en bestämmelse som gör det möjligt att i samband med rättegång tillfälligt placera intagen på allmänt häkte om en sådan placering bedöms angelägen från säkerhetssynpunkt. Jag anser för egen del att sådan tillfällig placering bör vara möjlig inte bara när det gäller inställelse inför domstol utan även vid inställelse inför annan myndighet. Den situation som avses är att den intagne skall inställas på annan ort än där hans anstalt är belägen och det på inställelscorten eller i dess närhet inte finns en anstalt vari han kan förvaras under lika betryggande former som eljest gäller för hans anstaltsvistelse. Med hänsyn härtill bör möjlighet föreligga att i anslutning till inställelsen tillfälligt placera den intagne i allmänt häkte om det behövs av säkerhetsskäl.

Med viss avvikelse från vad som gäller f. n. bör tid som går åt för inställelse vid domstol eller annan myndighet alltid inräknas i verkställighetstiden. En bestämmelse av denna innebörd finns också i promemoriaförslaget.

Enligt promemoriaförslaget "bör" intagen som åtalas, på begäran erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av hans talan i målet. Som RFHL anfört bör bestämmelsen ange att den åtalade "skall" erhålla sådan lättnad som här avses.

I överensstämmelse med vad jag sålunda har anfört föreskrivs i förevarande paragrafs *första stycke* att intagen skall inställas vid domstol eller vid nämnd som avses i 37 kap. brottsbalken om domstolen eller nämnden begär det, att om annan myndighet begär att intagen skall inställas inför denna, kriminalvårdsstyrelsen prövar om det skall ske samt att i anslutning till inställelse varom nu är fråga intagen får tillfälligt placeras i allmänt häkte om det behövs av säkerhetsskäl. Med domstol åsyftas här svensk domstol. Jag vill emellertid erinra om att en motsvarande situation kan uppkomma, om utländsk domstol begär att intagen vid svensk kriminalvårdsanstalt skall inställas vid domstolen. När det gäller bedömningen av sådant fall vill jag erinra om Sveriges ställningstagande till art. 11 i europeiska konventionen den 20 april 1959 om inbördes rättshjälp i brottmål (prop. 1961:48 s. 11). I *andra stycket* föreskrivs att

tiden för inställelse som avses i första stycket inräknas i verkställighetstiden. Slutligen anges i *tredje stycket* att om intagen åtalas, han skall på begäran erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av hans talan i målet.

44 §

I denna paragraf, som motsvaras av 44 § promemoriaförslaget, ges bestämmelser om ersättning för arbete m. m. Gällande bestämmelser i samma ämne finns i 61–67 §§ behandlingslagen.

I likhet med gällande behandlingslag bör den nya lagen innehålla bestämmelser om i vilka fall ersättning skall utgå för arbete och annan verksamhet som intagen utför under sin anstaltsvistelse. Som föreslagits i promemorian bör principen vara den att ersättning skall utgå inte bara för arbete utan också för varje annan verksamhet som intagen ålagts eller fått tillstånd att utföra eller delta i under arbetstid som ett led i hans anstaltsvistelse. Det kan därvid vara fråga om undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet eller behandling liksom enskilda studier. En sådan bestämning av de aktiviteter som berättigar till ersättning är mer vidsträckt än motsvarande bestämning i gällande lag.

Jag ansluter mig också till det i promemorian upptagna förslaget att ersättning liksom hittills inte skall utgå för arbete som den intagne utför för egen räkning, t. ex. arbete som avser egen rörelse eller konstnärlig verksamhet (jfr 60 § första stycket och 48 § första stycket behandlingslagen). Arbete för egen räkning kan komma i fråga bl. a. när intagen arbetar i enrum.

Enligt behandlingslagen skall arbetspremie inte utgå för arbete som den intagne utfört åt arbetsgivare utom anstalten. Bestämmelsen är i första hand tillämplig vid frigångsarbete men även i fall då en intagen som arbetar i enrum utför arbete åt arbetsgivare utom anstalten på grund av medgivande enligt 48 § första stycket nämnda lag. Enligt promemoriaförslaget skall de bestämmelser i den nya lagen som anger att intagen skall erhålla ersättning för arbete gälla även sådant arbete som han utfört för arbetsgivare utom anstalten. Förslaget har inte föranlett någon erinran under remissbehandlingen.

Jag vill erinra om att enligt riktlinjerna för anstaltsvårdens fortsatta utformning verksamheten vid lokalanstalterna skall gå ut på bl. a. att så snart som möjligt söka bereda den intagne ett frigångsarbete. Sådant arbete skall alltså förekomma som ett normalt inslag i åtgärderna för den intagnes anpassning i samhället. Den intagnes arbetsgivare utom anstalten kommer i sådant fall att ha en avtalsenlig förpliktelse att utbetala lön för det utförda arbetet. Om emellertid arbetsgivaren råkar i obestånd kan den situationen tänkas uppstå att någon arbetslön inte blir utbetald. Oavsett hur man utformar reglerna för kriminalvårdens befattning med arbetslön vid frigångsarbete synes i den angivna situationen kriminalvården böra ha ett yttersta ansvar för att den intagne ändå får den ersättning för sitt arbete som han annars skulle ha erhållit. Detsamma synes böra gälla även i andra fall när den intagne utför arbete för arbetsgivare utom anstalten.

Med hänsyn till det anförda och till det förhållandet att utbetalningar av sådan arbetsersättning som det här är fråga om regelmässigt bör ske till anstalten så länge den som utfört arbetet är intagen där, biträder jag förslaget att bestämmelserna om ersättning för arbete skall gälla även sådant arbete som den intagne utfört för arbetsgivare utom anstalten.

I den nya lagen bör vidare i överensstämmelse med promemorieförslaget föreskrivas att ersättning skall utgå även i fall då en intagen inte kan beredas arbete eller annan verksamhet som berättigar honom till ersättning eller när han är helt eller delvis oförmögen till sådan verksamhet. Sistnämnda bestämmelse har en motsvarighet i behandlingslagen.

På sätt föreslagits i promemorian bör ersättning för arbete lämpligen bestämmas med hänsyn tagen till den intagnes arbetsinsats, om inte särskilda skäl föranleder annat, medan ersättning för annan verksamhet i regel bör bestämmas enhetligt. De närmare reglerna för ersättningens beräkning samt angående användningen av intjänade medel torde lämpligen börja meddelas i administrativ ordning.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anført föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att intagen skall erhålla ersättning, enligt normer som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, för arbete som han utfört, om detta ej skett för egen räkning, att ersättning skall utgå även när intagen enligt vad som bestämts rörande honom, under arbetstid deltar i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet eller behandling eller bedriver enskilda studier. Vidare föreskrivs att om arbete eller annan verksamhet som berättigar till ersättning inte kan beredas intagen eller om denne är helt eller delvis oförmögen till sådan verksamhet ersättning ändå skall utgå. I *andra stycket* föreskrivs att ersättning för arbete skall bestämmas med hänsyn till den intagnes arbetsinsats om inte särskilda skäl föranleder annat och att annan ersättning som avses i första stycket i regel skall bestämmas enhetligt.

45 §

Denna paragraf, som motsvarar 44 § tredje stycket och 51 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om utmätningsfrihet i fråga om arbetsersättning, m. m. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 65 § behandlingslagen.

Enligt promemorieförslaget skall, i likhet med vad som gäller f. n., medel som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning enligt bestämmelserna om ersättning för arbete m. m. inte få utmätas. Jag ansluter mig till detta förslag.

Enligt nuvarande bestämmelser får dock av intjänade arbetspremier ersättning tas ut för vad intagen uppsåtligen eller av vårdslöshet skadar eller förstör av anstaltens tillhörigheter. En liknande bestämmelse finns intagen i promemorieförslaget. Under remissbehandlingen har RA — i likhet med länsåklagaren i Örebro län — ställt sig frågande till varför kriminalvårdsanstalt sålunda skall ha en exklusiv rätt att hålla sig skadeslös genom att ta ut ersättning av intagens medel. För egen del finner jag, med hänsyn till det direkta samband som föreligger mellan den

intagnes anstaltsvistelse och den skadegörelse varom fråga är en sådan ordning vara rimlig såvitt angår uppsåtlig skadegörelse. Har intagen vållat skada av oaktsamhet bör däremot inte ersättning få tas ut av den intagnes medel. Jag kan hänvisa till att motsvarande ordning gäller enligt 3 § lagen (1970:215) om arbetsgivares kvittningsrätt.

Som hovrätten över Skåne och Blekinge anför i sitt remissyttrande bör sistnämnda bestämmelse få sin placering i anslutning till bestämmelserna om arbetsersättning. Lämpligen bör den därvid sammanföras med bestämmelsen om utmätningsfrihet.

I enlighet med det sagda föreskrivs i förevarande paragraf *dels* att om intagen uppsåtligen förstört egendom som tillhör anstalten, ersättning härför får tas ut av medel som tillkommer honom enligt 44 §, *dels* att ersättning enligt 44 § som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning inte får utmätas.

46 §

I denna paragraf, som motsvaras av 45 § promemoriaförslaget, ges en inledande bestämmelse om förutsättningarna för disciplinär bestraffning av intagen. Gällande bestämmelse härom finns i 68 § behandlingslagen.

Jag har i den allmänna motiveringen lämnat en noggrann redogörelse för de principer som enligt min mening bör vara vägledande när det gäller att avgöra i vad mån en viss förseelse skall föranleda ett särskilt disciplinärt förfarande. Angående lagtextens utformning vill jag framhålla att jag inte finner anledning att – som kriminalvårdsstyrelsen föreslagit – ändra det nuvarande rekvisitet som anger att disciplinär bestraffning får ske om intagen bryter mot anbefalld ordning eller eljest beter sig klandervärt.

I enlighet med vad jag anför i föreskrivs i förevarande paragraf att om intagen bryter mot anbefalld ordning eller eljest beter sig klandervärt, disciplinär bestraffning får åläggas honom enligt vad som sägs i följande paragraf, om det inte föreligger anledning att han skall låta sig rätta av anvisningar eller tillsägelse eller om gärningen är av sådan beskaffenhet att bestraffning är påkallad av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten.

47 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 46 § promemoriaförslaget, innehåller bestämmelser om de olika reaktionsformerna vid disciplinär bestraffning. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 68 och 69 §§ behandlingslagen.

Som framgår av vad jag närmare utvecklat i den allmänna motiveringen förordrar jag att disciplinär bestraffning skall kunna ske i tre olika former, nämligen varning, inneslutning i enrum under högst sju dagar samt förordnande att viss bestämd tid, högst tio dagar, inte skall inräknas i verkställighetstiden för den påföljd som den intagne undergår. De båda sista angivna åtgärderna skall få företas i förening. Bestämmelserna om de

nämnda reaktionsformerna har tagits in i förevarande paragraf.

I överensstämmelse med vad jag har anfört föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att som disciplinär bestraffning för gärning som avses i 46 § den intagne kan (1) tilldelas varning eller (2) åläggas att vara innesluten i enrum under högst sju dagar. Om det av särskilda skäl är erforderligt med hänsyn till förseelsens beskaffenhet eller på grund av upprepad misskötsamhet får förordnande meddelas (3) att viss bestämd tid, högst tio dagar, inte skall inräknas i verkställighetstiden för den påföljd som den intagne undergår. Enligt *andra stycket* får åtgärd enligt första stycket (2) och (3) vidtas i förening.

Enligt 50 § departementsförslaget får intagen tillfälligt hållas innesluten i enrum under högst sju dagar för utredning av disciplinäre och i avbidan på beslut i frågan. På sätt föreslagits i promemorian bör vid åläggande av isoleringsstraff enligt 47 § den tid under vilken den intagne sålunda i samband med utredningen hållits innesluten i enrum avräknas från tiden för isoleringsstraffet. En bestämmelse av denna innebörd ges i *tredje stycket* av förevarande paragraf.

48 §

Denna paragraf, som motsvarar 47 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser som anger att man vid prövningen såväl av frågan huruvida disciplinär bestraffning skall åläggas som vid bestämningen av påföljden för ett indisciplinärt beteende skall beakta de behandlingsmässiga följder som gärningen medför eller kan väntas medföra. Dessa bestämmelser saknar direkt motsvarighet i behandlingslagen.

I den allmänna motiveringen har jag lämnat en utförlig redogörelse för de skäl som ligger bakom förevarande bestämmelser liksom de synpunkter som enligt min uppfattning bör beaktas vid den praktiska tillämpningen. I överensstämmelse med vad jag där har anfört föreskrivs i paragrafen att vid prövning av fråga om disciplinär bestraffning bör beaktas om förseelsen har andra omedelbara följder för den intagne, särskilt i sådana hänseenden som avses i 11, 32 eller 33 § denna lag.

49 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 48 § promemorieförslaget, reglerar vissa frågor vid upprepat indisciplinärt beteende m. m. Gällande bestämmelser i samma ämnen finns i 70 och 71 §§ behandlingslagen. Även 69 § andra punkten samma lag är av intresse i detta sammanhang.

I likhet med vad som gäller f. n. bör - på sätt föreslagits i promemorian - i den nya lagen föreskrivas att om flera förseelser föreligger så skall disciplinär bestraffning bestämmas gemensamt för samtliga förseelser. Vidare bör efter förebild av motsvarande bestämmelse i behandlingslagen och i överensstämmelse med promemorieförslaget anges att den som varit innesluten i enrum oavbrutet under sju dagar inte på grund av beslut i annat disciplinäre på nytt får inneslutas i enrum förrän efter ett

uppehåll av minst sju dagar. Bestämmelser av nu angiven innebörd ges i *första* och *andra styckena* av förevarande paragraf. Som Statsanställdas förbund anfört i sitt yttrande hindrar sist angivna bestämmelse inte att den intagne omedelbart efter disciplinstraffets slut alltjämt placeras i enrum om så erfordras av sådant skäl som anges i t. ex. 20 § departementsförslaget. Jag vill emellertid understryka vikten av att man i så fall noga iakttar de särskilda rekvisit som krävs för den åtgärd varom det då är fråga. Jag vill också erinra om att enrumsplacering enligt 20 § ofta torde, med hänsyn till bestämmelsen i 21 §, kunna ske under mindre strikta former än isoleringsstraffet.

Upprepade förordnanden om att viss bestämd tid inte skall inräknas i verkställighetstiden bör sammanlagt inte få avse längre tid än 45 dagar. Beträffande den som undergår fängelse i högst fyra månader eller behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB bör dock motsvarande gräns bestämmas till 15 dagar. Bestämmelser som anger dessa begränsningar, vilka överensstämmer med vad som förordats i promemorieförslaget, ges i *tredje stycket* av förevarande paragraf.

50 §

I förevarande paragraf, som motsvarar 49 § promemorieförslaget, ges bestämmelser om interimistiskt beslut om inneslutning i enrum. Motsvarande bestämmelse saknas i behandlingslagen.

Som promemorieförslaget anger bör intagen tillfälligt få hållas innesluten i enrum för utredning av disciplinärende och i avbidan på beslut i sådan fråga. En bestämmelse av denna innebörd ges i förevarande paragraf. Maximitiden för ett sådant omhändertagande har i promemorieförslaget satts till sju dagar. Ungdomsfängelsenämnden har på denna punkt invänt att det måste gå att slutföra en utredning på kortare tid än sju dagar och att i normalfallen tre dagar bör vara tillräckligt. Jag anser denna synpunkt höra tillgodoses på det sättet att i lagen anges att omhändertagande som här avses inte får pågå under längre tid än som är oundgängligen nödvändigt och i intet fall längre än sju dagar. Lagtexten har avfattats i enlighet härmed.

Ett omhändertagande enligt förevarande bestämmelser torde som Svenska fängenvårdssällskapet påpekat i sitt remissyttrande inte sällan utgöra en tillräcklig reaktion på det disciplinära beteendet. Det är i sådant fall angeläget att den intagne efter kortast möjliga utredning får möjlighet att återgå i normal gemenskapsvistelse.

Att tid för omhändertagande enligt förevarande paragraf skall avräknas från tid för isoleringsstraff enligt 47 § framgår av en i sistnämnda paragraf intagen bestämmelse.

51 §

Denna paragraf, som motsvaras av 50 § promemorieförslaget, innehåller bestämmelser om handläggningen av ärenden om disciplinär bestraff-

ning. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 72 § behandlingslagen.

På sätt föreslagits i promemorian bör i lagen anges att disciplinärende skall avgöras skyndsamt och att — som gäller f. n. — förhör skall hållas med den intagne innan beslut meddelas. När det gäller läkares medverkan förordar jag med viss modifiering av promemorieförslaget och med beaktande av synpunkter som framförts av Rättspsykiatriska föreningen och SAK att i lagen anges att läkare skall så snart det kan ske yttra sig rörande åtgärd enligt 50 § samt före beslut om inneslutning i enrum enligt 47 §. I förhållande till gällande ordning innebär det en skärpning att krav sålunda uppställs på att läkare alltid skall yttra sig före åläggande av isoleringsstraff. Vidare bör föreskrivas i överensstämmelse med gällande bestämmelser och promemorieförslaget att protokoll skall föras över vad som förekommit vid förhör och annan undersökning i ärendet.

Bestämmelser av nu angiven innebörd har tagits in i förevarande paragraf.

52 §

Denna paragraf, som motsvaras av 52 § promemorieförslaget, innehåller en särskild undantagsbestämmelse. Den motsvarar 24 § andra stycket behandlingslagen.

I likhet med vad som gäller f. n. bör i den nya lagen finnas en bestämmelse som öppnar möjlighet att av ordnings- och säkerhetsskäl inskränka förmåner som tillkommer intagen. Sådana inskränkningar bör i princip inte få bli varaktiga. I överensstämmelse med promemorieförslaget föreskrivs därför i förevarande paragraf att om det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet inom anstalten, de förmåner som enligt lagen tillkommer intagen kan tillfälligt inskränkas.

53 §

Denna paragraf, som motsvaras av 53 § promemorieförslaget, innehåller en jämkningsregel av annat slag än den som tagits in i 52 §.

På sätt föreslagits i promemorian bör den nya lagen innehålla en motsvarighet till bestämmelsen i 24 § första stycket behandlingslagen. Lämpligen bör anges att om tillämpning av bestämmelse i lagen uppenbarligen kan befaras medföra men för intagens kroppsliga eller psykiska hälsa, den jämkning får göras som är påkallad för att förebygga sådant men. Bestämmelsen, som tagits in i förevarande paragraf, är alltså utformad så att den ger kriminalvårdsmyndigheten en befogenhet att i förekommande fall göra sådan jämkning som här avses. Med hänsyn bl. a. härtill anser jag det inte vara påkallat att — som SAK föreslagit i sitt remissyttrande — särskilt ange att vid sådan jämkning som här avses skall iaktas att säkerheten inom anstalten inte blir åsidosatt.

3 kap. Övriga bestämmelser

54 och 55 §§

Dessa paragrafer, som motsvarar 54 § och 55 § första — tredje styckena promemoriaförslaget, innehåller bestämmelser om beslutsfunktionerna i ärenden om frigivningspermission och vistelse utanför anstalt enligt 34 § departementsförslaget. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 75, 76, 78 och 79 §§ behandlingslagen.

Promemoriaförslaget innebär att beslut i frågor om frigivningspermission enligt 33 § och vistelse utanför anstalt enligt 34 § i principiell överensstämmelse med nuvarande ordning skall meddelas av vederbörande övervakningsnämnd beträffande intagen som undergår fängelse, av ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse samt av interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering. Därtill knyts i förslaget bestämmelser som ger möjlighet till delegation i sådana frågor från ungdomsfängelsenämnden och interneringsnämnden till vederbörande övervakningsnämnd samt om rätt för intagen att i så fall hos vederbörande centrala nämnd påkalla överprövning av övervakningsnämnds beslut.

Kriminalvårdsstyrelsen har i sitt remissyttrande förutsatt att beslut om frigivningspermission enligt 33 § och om vistelse utanför anstalt enligt 34 § till skillnad från vad som gäller f. n. kommer att fattas av kriminalvårdsnämnden såvitt rör sådana intagna som avses med bestämmelserna i 16 § lagen om införande av brottsbalken, dvs. enligt nuvarande ordning sådana som undergår fängelse i mer än ett år och beträffande vilka kriminalvårdsnämnden prövar fråga om villkorlig frigivning. Övervakningsnämnden i Stockholm, sjätte avdelningen, har däremot när det gäller dessa fall anfört att i och med att tiden för frigivningspermission blir obegränsad så måste vederbörande övervakningsnämnd på sitt eget ansvar pröva när situationen är sådan att den intagne bör få sådan permission — som ju normalt bör övergå direkt i villkorlig frigivning — varvid det för övervakningsnämnden är av ganska ringa intresse från vilken tidpunkt kriminalvårdsnämnden kommer att besluta om sådan frigivning. Försättningsvis framhåller nämnden att om man inte vill tillerkänna övervakningsnämnd rätt att pröva frågan var gränsen skall gå mellan vistelse i och utom anstalt i form av frigivningspermission, man måste flytta över befogenheten att besluta om sådan permission till kriminalvårdsnämnden i de fall då denna nämnd har att besluta om villkorlig frigivning. Detta synes emellertid enligt övervakningsnämndens mening vara en hart när otänkbar lösning med nuvarande tendens i fråga om förhållandet mellan de olika nämndernas befogenheter.

Som framgår av 33 § departementsförslaget kommer den nya lagen inte att innehålla någon längsta tid för frigivningspermission i motsats till den fjortondagarsregel som f. n. gäller beträffande den som undergår fängelse. Vidare skall sådan permission kunna beviljas inte bara som hittills till förberedande av villkorlig frigivning efter 2/3 av strafftiden utan även till förberedande av s. k. hälftenfrigivning. Dessa förhållanden motiverar enligt min mening en omprövning av frågan huruvida det i

likhet med gällande ordning skall ankomma på övervakningsnämnd att besluta om frigivningspermission även i sådana fall då frågan om villkorlig frigivning skall prövas av kriminalvårdsnämnden, dvs. fall då den intagne undergår fängelse i mer än ett år. Som jag förut nämnt bör frigivningspermission i princip inte beviljas förrän man kan bedöma om det föreligger sådana förutsättningar för villkorlig frigivning som inte direkt hänger samman med lösningen av de frågor om arbetsanskaffning m. m. som frigivningspermissionen syftar till att underlätta. För att kunna åstadkomma den samordning mellan frigivningspermission och villkorlig frigivning som sålunda behövs talar enligt min mening övervägande skäl för att införa den ordningen att det skall ankomma på kriminalvårdsnämnden att besluta om frigivningspermission i fall som här avses.

Liksom f. n. är fallet beträffande ungdomsfängelssenämnden och interneringsnämnden när det gäller frågor om långtidspermission bör Kungl. Maj:t ha möjlighet att förordna att tillämpningen av 33 och 34 §§ får överflyttas från kriminalvårdsnämnden, ungdomsfängelssenämnden eller interneringsnämnden till den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör.

I övriga hänseenden varom nu är fråga ansluter jag mig till promemorieförslaget.

56 §

Förevarande paragraf, som saknar motsvarighet i promemorieförslaget, innehåller regler om vem som skall besluta i vissa frågor som avses i 35 § departementsförslaget såvitt gäller intagen som dömts till ungdomsfängelse eller internering. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 76 § behandlingslagen.

Av de föreslagna bestämmelserna i 54 § följer att ungdomsfängelssenämnden resp. interneringsnämnden skall besluta om frigivningspermission enligt 33 § och vistelse utanför anstalt enligt 34 § beträffande den som undergår ungdomsfängelse eller internering. I överensstämmelse med vad som nu gäller bör dessa nämnder också ha beslutanderätt när fråga uppkommer att pröva huruvida tid för sådan vistelse utanför anstalt inte skall inräknas i verkställighetstiden. Bestämmelse härom ges i förevarande paragraf.

När det gäller motsvarande beslut beträffande den som undergår fängelse kunde det ifrågasättas att överflytta beslutanderätten från kriminalvårdsstyrelsen till kriminalvårdsnämnden, med hänsyn till att denna nämnd enligt vad jag tidigare föreslagit skall besluta om frigivningspermission för dem som undergår fängelse i mer än ett år. I avvaktan på resultatet av den pågående översynen av de centrala nämndernas uppgifter (Ju 1973:15) bör det dock enligt min mening inte komma ifråga att med tanke enbart på denna kategori av dem som dömts till fängelse göra någon ändring i gällande ordning som innebär att lighthöran-de beslut meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Motsvarande beslut vid korttidspermission bör i enlighet med gällande

ordning även ankomma på kriminalvårdsstyrelsen beträffande samtliga kategorier intagna. Att detta skall vara fallet framgår av 58 § departementsförslaget.

57 §

Denna paragraf innehåller i likhet med 75 § andra stycket behandlingslagen en bestämmelse som anger att övervakningsnämnds beslut enligt den nya lagen länder till efterrättelse omedelbart om inte annat förordnas. Denna bestämmelse saknar motsvarighet i promemoriaförslaget.

Vidare innehåller paragrafen i likhet med 78 § fjärde stycket behandlingslagen en bestämmelse enligt vilken talan inte får föras mot ungdomsfängelsenämndens, interneringsnämndens eller kriminalvårdsnämndens beslut. I denna del motsvarar paragrafen 55 § fjärde stycket promemoriaförslaget.

58 §

Denna paragraf, som motsvarar 56 § promemoriaförslaget, reglerar kriminalvårdsstyrelsens beslutsfunktioner i ärenden enligt lagen. Paragrafen har sin motsvarighet i 77 § behandlingslagen.

Enligt behandlingslagen ankommer det på kriminalvårdsstyrelsen att bl. a. besluta om sådan disciplinär bestraffning som avses i 68 § samma lag, dvs. indragning av förmåner och isoleringsstraff. Med stöd av gällande bestämmelser kan denna befogenhet delegeras till styresman vid anstalt. När det gäller förlängning av verkställighetstiden enligt 69 § behandlingslagen för den som undergår fängelse skall beslut meddelas av kriminalvårdsnämnden.

Av 47 § departementsförslaget framgår att som disciplinär bestraffning kan förekomma dels varning, dels inneslutning i enrum under högst sju dagar, och dels förordnande att viss bestämd tid, högst tio dagar, inte skall inräknas i tiden för verkställighet av den påföljd som den intagne undergår. Sistnämnda två reaktionsformer skall kunna åläggas i förening.

Enligt min mening har frågor om disciplinär bestraffning ett så nära samband med frågor om anstaltsvårdens närmare utformning att det framstår som naturligt att beslut i dessa ärenden, efter delegation från kriminalvårdsstyrelsen och under dess överinseende, normalt bör meddelas av styresmannen i den aktuella anstalten. Lämpligheten av en sådan ordning när det gäller varning och inneslutning i enrum har inte heller ifrågasatts under remissbehandlingen. I princip stämmer detta helt överens med vad som f. n. gäller vid disciplinär bestraffning enligt 68 § behandlingslagen.

När det härafter gäller förordnande att viss bestämd tid inte skall inräknas i verkställighetstiden vill jag erinra om att promemoriaförslaget innebar att sådant förordnande endast kunde avse tid under vilken den intagne enligt beslut i samma disciplinärende skulle hållas innesluten i enrum. Enligt promemoriaförslaget skulle befogenheten att meddela

sådant förordnande kunna delegeras till styresman vid anstalt. Om emellertid styresman vid anstalt meddelade förordnande av ifrågavarande slag skulle enligt förslaget beslutet i dess helhet omedelbart underställas kriminalvårdsstyrelsens prövning.

Mot detta förslag har interneringsnämnden invänt att det bör ankomma på denna i stället för på kriminalvårdsstyrelsen att fatta beslut i dessa ärenden såvitt gäller internerade. Övervakningsnämnden i Halmstad har ifrågasatt om inte disciplinär bestraffning i fall som här avses bör handläggas i annan ordning än som föreslagits i promemorian, t. ex. av ett kollegium bestående av övervakningsnämndens ordförande, styresmannen och en representant för vårdpersonalen eller av nämndens ordförande med styresmannen som föredragande. Inte heller Statstjänstemannaförbundet, i vars yttrande TCO instämmer, anser att kriminalvårdsmyndigheterna skall handlägga dessa frågor. Advokatsamfundet har framhållit att rättssäkerheten kräver att avgörandet träffas i andra former än som föreslagits. Enligt samfundets mening bör intagen bl. a. beredas tillfälle att anlita försvarare i dessa ärenden.

Enligt min mening talar starka skäl för den lösning som förordats i promemoriaförslaget, nämligen att styresman efter delegering skall kunna meddela förordnande varom nu är fråga men att, om han meddelar sådant förordnande, disciplinärendet skall i dess helhet underställas kriminalvårdsstyrelsens prövning. Det är till en början av stort värde att alla ärenden om disciplinär bestraffning kan avgöras, åtminstone i första instans, utan onödig tidsspillan. För en ändamålsenlig tillämpning av den föreslagna bestämmelsen i 48 § krävs vidare god förtrogenhet med den intagnes aktuella situation, omedelbart förestående behandlingsåtgärder samt andra liknande förhållanden som kan inverka på valet av påföljd eller dess svårighetsgrad. Därtill kommer att det vid prövning av fråga om disciplinär bestraffning är av vikt att den beslutande alltid har möjlighet att välja den reaktionsform som utifrån en samlad bedömning framstår som lämpligast. Från denna utgångspunkt skulle det framstå som föga ändamålsenligt om en styresman endast vore behörig att meddela varning eller isoleringsstraff. Ett förordnande om att viss tid inte skall inräknas i verkställighetstiden har emellertid å andra sidan så pass allvarliga verkningar för den intagne att ärenden i vilka styresman meddelat sådant förordnande lämpligen bör bli föremål för en obligatorisk överprövning. Därvid saknas anledning att frångå den instansordning som i övrigt gäller i fråga om disciplinär bestraffning och som innebär att kriminalvårdsstyrelsen är överprövningsinstans. En annan ordning skulle föranleda betydande komplikationer i beslutsförfarandet. Med hänsyn härtill och då jag inte har anledning att ifrågasätta kriminalvårdsstyrelsens kompetens att pröva frågor av nu förevarande art ansluter jag mig till det förslag som promemorian innehåller.

Den allmänna regleringen av kriminalvårdsstyrelsens beslutsfunktioner bör tas in i förevarande paragraf, medan regler om delegering och underställning lämpligen bör få sin plats i 60 och 61 §§.

I saklig överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i behand-

lingslagen anges i förevarande paragraf att kriminalvårdsstyrelsen meddelar beslut enligt denna lag i annat fall än som avses i 54–56 §§. Undantagen gäller sålunda de frågor som skall avgöras av övervakningsnämnd, kriminalvårdsnämnd, ungdomsfängelnsnämnd eller interneringsnämnd.

Vidare föreskrivs i paragrafen, i överensstämmelse med nuvarande ordning, att kriminalvårdsstyrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse om inte annorlunda förordnas.

59 §

Förevarande paragraf, som motsvarar 57 § promemoriaförslaget, anger att talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilt fall enligt denna lag föres hos kammarrätt genom besvär och att talan mot annat styrelsens beslut enligt lagen föres hos Kungl. Maj:t genom besvär. Paragrafen överensstämmer i sak med 78 § första stycket behandlingslagen.

60 §

Paragrafen, som motsvarar 58 § promemoriaförslaget, innehåller bestämmelser om delegation av beslutsfunktioner till tjänsteman inom kriminalvården. Gällande bestämmelser i ämnet finns i 80 § behandlingslagen.

De i promemorian föreslagna bestämmelserna, som i sak överensstämmer med motsvarande bestämmelser i behandlingslagen, innebär att Kungl. Maj:t kan till tjänsteman inom kriminalvården delegera dels övervakningsnämnds befogenheter i ärenden om frigivningspermission och sådan vistelse utom anstalt som avses i 34 § departementsförslaget dels kriminalvårdsstyrelsens befogenheter enligt lagen med undantag för frågor om inräkning i verkställighetstiden av tid för vistelse utom anstalt vid permission m. m. På sätt jag anförte vid 20 § bör delegering inte heller kunna ske av styrelsens befogenhet att besluta om sådan enrumsplacering som avses i sistnämnda paragrafs andra stycke. I övrigt ansluter jag mig till promemoriaförslaget.

Jag har i den allmänna motiveringen behandlat frågan om delegering från kriminalvårdsstyrelsen till regionchef eller chef för rixanstalt av ärenden om anstaltsplacering. Som jag där har anförte bör sådan delegering normalt ske. Undantag bör dock göras för vissa fall. Ett sådant fall är att berörda chefer är oeniga i placeringsfrågan. Det bör då ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att fatta beslut i ärendet. Detsamma bör normalt gälla vid förflyttning av intagen från en rixanstalt till en annan rixanstalt dock med möjlighet för kriminalvårdsstyrelsen att delegera beslutsfunktionen i hithörande fall. Avsteg från huvudregeln bör även kunna förekomma i fall då det gäller att undvika en tillfällig överbeläggning inom viss region eller på viss anstalt. Vidare bör undantag gälla i fråga om ärenden om placering i öppen anstalt av sådana lagöverträdare som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer. I enlighet med vad som numera gäller

(prop. 1972:67 och SFS 1972:259) bör det även i fortsättningen normalt ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att besluta i sådana ärenden, liksom f. ö. i ärenden om korttidspermission för dessa långtidsdömda.

Som jag anförte vid 58 § bör i likhet med nuvarande ordning delegation kunna ske av kriminalvårdsstyrelsens befogenhet att besluta om disciplinär bestraffning av intagen. I 61 § behandlas vissa särskilda frågor när det gäller sådan delegering.

De särskilda bestämmelser som erfordras när det gäller överprövning av beslut som tjänsteman meddelat med stöd av sådan delegering som avses i förevarande paragraf torde i likhet med nuvarande ordning kunna meddelas i administrativ väg. I 61 § ges dock för visst fall en regel om underställningsförfarande.

61 §

Denna paragraf motsvarar 59 § promemoriaförslaget. Den behandlar vissa frågor rörande delegering av beslut om disciplinär bestraffning. Paragrafen saknar direkt motsvarighet i behandlingslagen.

Av 60 § departementsförslaget framgår att kriminalvårdsstyrelsens befogenhet att besluta om disciplinär bestraffning skall kunna delegeras till tjänsteman inom kriminalvården, liksom f. n. är fallet. Beslut som styresman fattar med stöd av sådant bemyndigande bör — på sätt föreslagits i promemorian — lända till efterrättelse omedelbart om det inte förordnas annat. En bestämmelse av denna innebörd ges i första punkten av förevarande paragraf.

I enlighet med de överväganden som redovisats under 58 § föreskrivs i andra punkten av förevarande paragraf att om styresman vid anstalt meddelar förordnande enligt 47 § första stycket 3 departementsförslaget, dvs. förordnande att viss bestämd tid inte skall inräknas i verkställighetstiden, disciplinärendet skall i dess helhet omedelbart underställas kriminalvårdsstyrelsens prövning.

62 §

Denna paragraf innehåller vissa ansvarsbestämmelser. Den motsvarar 60 § promemoriaförslaget och 81 § behandlingslagen.

I överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i behandlingslagen och promemoriaförslaget föreskrivs i första stycket av förevarande paragraf straffansvar för den som olovligen till intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat som denne kan skada sig själv eller annan med. Enligt behandlingslagen utgör straffskalan för sådan gärning böter eller fängelse i högst ett år, om inte gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken. I likhet med promemoriaförslaget men i motsats till tillsynsutredningen — som förordar en straffskärpning — finner jag inte anledning att göra någon ändring i denna straffskala.

I paragrafens andra stycke föreskrivs i överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i behandlingslagen och med viss mindre avvikelse från

promemoriaförslaget att straffansvar skall inträda *dels* för den som åt intagen lämnar alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller sådan injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen, *dels* för den som eljest hjälper intagen att komma åt sådana berusningsmedel eller föremål. Straffet för sådan gärning är enligt behandlingslagen böter. Till skillnad från promemoriaförslaget men i likhet med tillsynsutredningen, övervakningsnämnden i Halmstad och Statstjänstemannaförbundet, i vars yttrande TCO instämt, anser jag det motiverat att skärpa straffskalan för dessa gärningar. Maximistraffet bör bestämmas till fängelse i sex månader. Undantag från bestämmelsens tillämplighet bör föreskrivas för det fall att gärningen eljest är i lag belagd med strängare straff.

63 §

Paragrafen motsvarar 61 § promemoriaförslaget och 82 § behandlingslagen. Den innehåller bestämmelser om omhändertagande av alkoholhaltiga drycker m. m. Regleringen överensstämmer i sak med behandlingslagens bestämmelser.

6.3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

26 kap.

5 §

Enligt paragrafens nuvarande lydelse skall den som dömts till fängelse för verkställighet av straffet intas i fängelseanstalt. Enligt förslaget till lag om kriminalvård i anstalt ersätts termen fängelseanstalt med beteckningen kriminalvårdsanstalt. Detta föranleder en motsvarande ändring i förevarande paragraf.

7 §

I denna paragraf anges f. n. att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivningen ifrågasätts, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

I den allmänna motiveringen har jag förordat en omarbetning av bestämmelsen. I enlighet med vad jag där anförut föreskrivs i paragrafen att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

I paragrafen anges sålunda inte längre att den dömdes uppförande under anstaltstiden är en av de omständigheter som skall särskilt beaktas vid prövning av fråga om villkorlig frigivning. Ändringen har samband med det nya system för bestraffning av disciplinära förseelser som departementsförslaget innehåller. Bakgrunden till denna ändring och den

närmare innebörden därav har redovisats i den allmänna motiveringen.

I den nya lydelsen anges inte heller att den intagnes beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada skall särskilt beaktas i frigivningsärendet. Med anledning av att bl. a. kriminalvårdsnämnden ifrågasatt lämpligheten av denna ändring vill jag framhålla att den nya lydelsen självfallet inte hindrar att den intagnes inställning i skadestandsfrågan i förekommande fall likväl kan tillmätas viss betydelse.

8 §

Paragrafens andra stycke anger att om verkställighetstiden förlängts genom disciplinär bestraffning enligt vad därom är stadgat, förlängningen inte skall tas med vid beräkning av tid för villkorlig frigivning och frigivning inte får ske förrän bestaffningen verkställts. Denna bestämmelse syftar på sådan förlängning av verkställighetstiden som avses i 69 § behandlingslagen. Det föreslagna systemet med disciplinär bestraffning innebär att sådan förlängning av verkställighetstiden som avses i sistnämnda paragraf inte längre skall kunna förekomma. Förslaget till lag om kriminalvård i anstalt innehåller därför inte någon motsvarighet till ifrågavarande bestämmelse i behandlingslagen. Till följd härav bör andra stycket i förevarande paragraf upphävas.

Som disciplinär bestraffning skall enligt 47 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt kunna meddelas förordnande att viss tid, högst tio dagar, inte skall räknas in i verkställighetstiden för den påföljd som den intagne undergår. Frågan hur straffidsberäkningen skall ske i sådant fall regleras i 23 § förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m.

9 §

Den här föreslagna ändringen är en följd av att beteckningen fängvårdsanstalt ersätts med benämningen kriminalvårdsanstalt.

28 kap.

3 §

Enligt förevarande paragraf skall sådan behandling i anstalt som här avses, dvs. anstaltsvistelse som ingår i skyddstillsyn, pågå minst en månad och högst två månader enligt vad som bestäms därom under behandlingens gång. I 51 § behandlingslagen anges att efter utgången av den minsta tid som är stadgad för sådan anstaltsbehandling, denna skall upphöra, så snart fortsatt omhändertagande i anstalt inte kan anses erforderligt. Enligt 75 § behandlingslagen beslutar den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör om upphörande av ifrågavarande behandling.

På sätt föreslagits i promemorian bör ifrågavarande bestämmelser i 51 och 75 §§ behandlingslagen föras över till BrB och därvid placeras i förevarande paragraf.

I *andra stycket* har vidtagits den ändringen att det hittillsvarande hindret mot att förordna om omedelbar verkställighet av behandling i anstalt i fråga om dem som har fyllt 23 år har tagits bort. Angående skälen för ändringen hänvisas till den allmänna motiveringen, avsnitt 5.3.

29 kap.

3 §

Förevarande paragraf anger i sin nuvarande lydelse bl. a. att vid ungdomsfängelse anstaltsvärden skall försiggå i ungdomsanstalt eller, om särskilda skäl är därtill, i annan fängvårdsanstalt.

Av den allmänna motiveringen framgår att det nya anstaltssystemet får till följd att begreppet ungdomsanstalt kommer att försvinna. Samtidigt ersätts termen fängvårdsanstalt med kriminalvårdsanstalt. I förevarande paragraf bör därför anges att anstaltsvärden skall försiggå i kriminalvårdsanstalt.

30 kap.

4 §

Enligt denna paragraf skall vid internering anstaltsvärden försiggå i interneringsanstalt eller, om särskilda skäl är därtill, i annan fängvårdsanstalt. Det nya anstaltssystemet innebär, som framgår av den allmänna motiveringen, att begreppet interneringsanstalt kommer att försvinna. Vidare ersätts termen fängvårdsanstalt med kriminalvårdsanstalt. Paragrafen bör därför ändras på motsvarande sätt som jag förordat beträffande 29 kap. 3 § BrB.

38 kap.

9 §

I *andra stycket* har vidtagits en ändring som är betingad av den nya lydelsen av 28 kap. 3 § *andra stycket* BrB. Ändringen innebär att förordnande om omedelbar verkställighet av beslut om behandling i anstalt kan meddelas även om den som beslutet avser har fyllt 23 år.

6.4 Förslaget till lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område

1 §

Som jag framhållit i den allmänna motiveringen bör den nya lagen om kriminalvård i anstalt träda i kraft den 1 juli 1974. Lagen om beräkning av strafftid m. m. bör träda i kraft vid samma tidpunkt. I samband därmed kan lagen om behandling i fängvårdsanstalt upphävas. Paragrafen innehåller bestämmelser i dessa hänseenden.

2 och 3 §§

I dessa paragrafer har med i sak oförändrat innehåll tagits upp övergångsbestämmelserna till lagen (1964:541) om behandling i fängsvårdsanstalt.

4 §

I förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. har tagits in bestämmelser om uppskov med verkställighet av fängelse vilka innebär väsentligt vidgade möjligheter till sådant uppskov i förhållande till gällande rätt. Samtidigt föreslås att handläggningen av uppskovsärenden skall föras över från länsstyrelse till kriminalvårdsstyrelsen. Kammarrätten föreslås bli besvärinstans i stället för som hittills kriminalvårdsnämnden. Dessa förslag ger anledning till vissa övergångsbestämmelser.

Ansökningar om uppskov som vid den nya lagens ikraftträdande inte är slutligt avgjorda av länsstyrelse bör överlämnas till kriminalvårdsstyrelsen för fortsatt handläggning. Detta kräver inte någon särskild föreskrift utan följer av att lagen om behandling i fängsvårdsanstalt upphör att gälla. Vid handläggningen hos kriminalvårdsstyrelsen kommer den nya lagen att i sin helhet bli tillämplig även i materiellt hänseende.

Har länsstyrelse meddelat beslut i uppskovsärende, talar övervägande skäl för att kriminalvårdsnämnden även efter den nya lagens ikraftträdande bör pröva besvär över beslutet. Detta kräver en särskild övergångsbestämmelse. En sådan har tagits in i denna paragraf. Enligt bestämmelsen skall 78 § tredje och fjärde styckena behandlingslagen fortfarande gälla beträffande fullföljd mot länsstyrelsens beslut i uppskovsärende. Övergångsbestämmelsen är begränsad till frågan om instansordningen vid besvärspövningen. I materiellt hänseende har kriminalvårdsnämnden att efter den nya lagens ikraftträdande tillämpa denna.

5 §

Den nya lagen om beräkning av strafftid m. m. skall självfallet inte medföra att straffidsberäkningar i fråga om äldre domar skall ändras. För att så skall ske krävs att någon ny omständighet inträffat som föranleder kriminalvårdsstyrelsen att utfärda ny straffidsresolution. En sådan ny omständighet kan exempelvis vara att ett nytt straff skall verkställas innan den dömden frigivits från ett annat straff som har börjat verkställas före ikraftträdandet. Om det vid sammanläggningen av strafftiderna visar sig att den sammanlagda strafftiden inte överstiger fyra månader, skall omräkning ske till dagar enligt de nya bestämmelserna i 21 § första stycket lagen om beräkning av strafftid m. m.

För att klargöra att ikraftträdandet av den nya lagen inte i och för sig skall leda till ändring i äldre straffidsresolutioner har i 5 § tagits in en bestämmelse om att straffidsresolutioner enligt behandlingslagen skall vid tillämpning av lagen om beräkning av strafftid m. m. anses ha meddelats enligt 20 § första stycket sistnämnda lag.

7 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad som har anförts i det föregående föreligger inom justitiedepartementet upprättade förslag till

1. lag om beräkning av strafftid m. m.,
2. lag om kriminalvård i anstalt,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

8 Hemställan

Jag hemställer, att lagrådets yttrande över lagförslagen inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 1
(Promemoriaförslaget)

**1 Förslag till
Lag om beräkning av strafftid m. m.**

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag avser förutsättningar för befordran till verkställighet i kriminalvårdsanstalt av dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt samt beräkning av tid för sådan verkställighet.

Vad i denna lag är föreskrivet om fängelse gäller även fängelse vilket ålagts som förvandlingsstraff för böter.

Om befordran av dom till verkställighet m. m.

2 § Har den som dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet såvitt angår den ådömda påföljden, får domen i denna del verkställas utan hinder av fullföljd på åklagares eller målsägandes sida.

Dom som avses i första stycket får även i andra fall, varom är särskilt föreskrivet, verkställas utan hinder av att domen ej vunnit laga kraft.

3 § Dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering får även verkställas om den dömda före fullföljdstidens utgång i nedan föreskriven ordning avgiver förklaring att han avstår från talan mot domen såvitt angår den ådömda påföljden och medger att den får verkställas (nöjdförklaring).

4 § Nöjdförklaring av den som är häktad avgives inför styresmannen för den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befattningshavare som har uppsikt över häktet. Är den som sålunda äger mottaga nöjdförklaring ej tillstades, får förklaringen avgivas inför den som är i hans ställe. I fråga om häktad som förvaras på rättspsykiatrisk klinik kan Konaungen förordna att nöjdförklaring får avgivas även inför närmaste polismyndighet.

Nöjdförklaring gäller endast om den som mottager förklaringen har tillgång till domen eller rättens bevis om målets utgång (domsbevis) samt den dömda haft betänketid till andra dagen efter den då domen avkunnades för honom vid rätten eller på annat sätt delgavs honom. Den dömda skall såvitt möjligt beredas tillfälle att under betänketiden samråda med sin försvarare.

Den som äger mottaga nöjdförklaring enligt första stycket skall så snart det kan ske erinra den dömden om hans rätt att avgiva nöjdförklaring och vad därvid är att iakttaga samt på den dag, då nöjdförklaring först kan avgivas, efterhöra om han vill avgiva sådan förklaring.

5 § Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om den som undergår fängelse eller eljest är intagen i kriminalvårdsanstalt.

6 § Den som icke är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt får, med avlämnande av domen eller domsbevis, avgiva nöjdförklaring inför styresman vid kriminalvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte eller den som är i sådan befattningshavares ställe eller inför polismyndighet. Den som fullgör militärtjänstgöring får avgiva nöjdförklaring även inför befattningshavare vid krigsmakten, som har bestraffningsrätt över honom i disciplinmål.

7 § När nöjdförklaring avgives, skall vittne närvara. Den som mottagit nöjdförklaring skall göra anteckning därom på den handling på grund varav förklaringen avgivits. Anteckningen skall underskrivas även av den dömden och vittnet.

8 § Nöjdförklaring som avgivits enligt denna lag får icke återtagas. Har den dömden fullföljt talan mot domen i vad han därigenom dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering, skall denna talan anses återkallad genom nöjdförklaringen.

9 § Är den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering häktad eller är han intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföjd i annat mål när domen får verkställas, skall styresmannen vid den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, den befattningshavare som har uppsikt över häktet omedelbart befordra domen till verkställighet.

10 § Är den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering på fri fot när domen får verkställas, skall kriminalvårdsstyrelsen förelägga honom att senast viss dag inställa sig vid kriminalvårdsanstalt, där han enligt styrelsens föreskrifter skall intagas.

Kan det befaras att den dömden avviker eller efterkommer han icke föreläggande enligt första stycket, skall polismyndigheten i den ort där han vistas på begäran av kriminalvårdsstyrelsen låta förpassa honom till anstalten.

Avgiver den dömden nöjdförklaring inför styresman för kriminalvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte, skall den som mottager förklaringen omedelbart befordra domen till verkställighet. Avgiver den dömden nöjdförklaring inför polismyndighet eller befattningshavare vid krigsmakten skall den som mottager förklaringen låta förpassa den

dömde till kriminalvårdsanstalt enligt bestämmelser som kriminalvårdsstyrelsen meddelar. Befattningshavare vid krigsmakten skall begära biträde av polismyndigheten i orten för att verkställa förpassningen.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

11 § Den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd får i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest, om det är erforderligt med hänsyn till transportförhållandena.

12 § På ansökan av den som icke är häktad kan, om synnerliga skäl därtill föreligger, uppskov med verkställigheten av fängelse beviljas under viss tid, högst sex månader från den dag då domen enligt vad ovan är föreskrivet får verkställas. Kvinna som är havande eller animer barn får beviljas uppskov under tid som provas skälig.

Beslut i ärende enligt första stycket meddelas av länsstyrelsen i den ort där den dömda vistas. Ansökningshandlingen ingives till polismyndigheten i orten. Polismyndigheten skall skyndsamt insända handlingen till länsstyrelsen med eget yttrande.

Uppskov får ej beviljas, om det finns skälig anledning till antagande att den dömda avviker. Förekommer sådan anledning sedan uppskov beviljats, skall beslutet återkallas.

Beslut, varigenom ansökan om uppskov avslagits eller beslut om uppskov återkallats, länder omedelbart till efterrättelse, om ej annorlunda förordnas.

13 § Har någon dömts till fängelse och visar han innan verkställigheten börjat att till Konungen ingivits ansökan att han av nåd skall befrias från straffet eller få detta utbytt mot böter eller disciplinstraff, villkorlig dom, skyddstillsyn eller överlämnande till särskild vård, skall, om han ej är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt samt nåd ej tidigare sökts i målet, verkställigheten anstå i avvaktan på att nådeansökningen avgöres. Detta gäller dock ej om det finns skälig anledning till antagande att den dömda avviker.

14 § Konungen äger för annat fall än som avses i 12 eller 13 § meddela bestämmelser angående anstånd under högst sex månader med verkställigheten av dom beträffande den som dömts till fängelse och icke är häktad eller eljest intagen i kriminalvårdsanstalt.

15 § Om fängelse, ungdomsfängelse eller internering börjat verkställas och högre rätt i stället dömer till annan av dessa påföljder eller förlänger tiden för fängelse, skall verkställigheten fortsätta enligt den tidigare domen till dess den dömda avgiver nöjdförklaring i fråga om den nya domen eller denna eljest får verkställas.

16 § Bestämmelserna i 2--11 och 15 §§ äger motsvarande tillämpning när domstol förordnar om återintagning i anstalt av den som dömts till ungdomsfängelse eller internering.

17 § Förordnas i dom på skyddstillsyn om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, äger 2, 9--11 och 15 §§ motsvarande tillämpning. Detsamma gäller 3 §, om den dömden har avgivit nöjdförklaring enligt 38 kap. 1 § brottsbalken. Meddelas under prövotiden förordnande om sådan behandling, äger bestämmelserna i 2--11 och 15 §§ motsvarande tillämpning.

18 § Häktas den som undergår fängelse, ungdomsfängelse, internering eller behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken av annan anledning än misstanke om brott, skall verkställigheten avbrytas.

Om beräkning av strafftid m. m.

19 § Vid verkställighet av fängelse räknas *strafftiden*, när den dömden är häktad eller eljest intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömden enligt 10 § intages i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertages av polismyndighet för förpassning.

Tid, under vilken den dömden hållits i häkte i målet efter det att slutlig dom däri meddelades, skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

20 § För den som börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårdsstyrelsen så snart det kan ske fastställa dagen för strafftidens slut. Överstiger strafftiden fyra månader, skall styrelsen även ange den eller de dagar, som är av betydelse för tillämpning av bestämmelserna i brottsbalken om villkorlig frigivning, samt den strafftid som då återstår.

När ändring i beslutet påkallas av omständigheterna, skall styresmannen göra anmälan om detta till kriminalvårdsstyrelsen som har att förordna i ärendet.

21 § Förekommer till verkställighet fängelse i högst fyra månader, skall vid beräkning av strafftiden omräkning ske till dagar, därvid månad skall anses utgöra trettio dagar. Antalet dagar skall läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Skall eljest tid för fängelse räknas efter månad eller år, skall den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken strafftiden räknas anses som slutdag. Ingår även dagar i tiden, skall antalet dagar läggas till slutdagen för den övriga tiden.

Är tiden för fängelse bestämd endast i dagar, skall antalet dagar läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Uppkommer vid beräkning av tid för fängelse del av månad, anses månaden utgöra trettio dagar. Del av dag bortfaller.

22 § Har domstol enligt 33 kap. 5--7 §§ brottsbalken förordnat att fängelse skall anses till visst antal dagar verkställt, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget beräknas från den dagen. Detsamma gäller i fråga om tid som enligt 19 § andra stycket skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

23 § Har avbrott ägt rum i verkställigheten av fängelse, skall tiden för avbrottet läggas till slutdagen.

Genom beslut enligt lagen (1973:) om kriminalvård i anstalt kan bestämmas att viss tid icke skall inräknas i verkställighetstiden. Därvid äger första stycket motsvarande tillämpning.

24 § Har villkorligt medgiven frihet förklarats förverkad, skall återstoden av straffet anses som nytt straff vid beräkning av tiden.

25 § Föreligger fängelse till verkställighet sedan den dömden börjat undergå annat sådant straff men innan han frigivits, skall strafftiderna sammanläggas för bestämmande av slutdagen.

26 § Föreligger dom på fängelse och beslut om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken till verkställighet på en gång, skall behandlingen övergå till fängelse i två månader. Har behandlingen påbörjats, när fängelse föreligger till verkställighet, avräknas tid motsvarande den under vilken behandlingen pågått. Den tid av behandlingen, som skall avräknas, anses vid beräkning av tid för villkorlig frigivning utgöra fängelse.

Föreligger flera förordnanden om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken till verkställighet på en gång, skall tiden för behandlingen beräknas efter det förordnande som först börjat verkställas.

27 § Bestämmelserna i denna lag om beräkning av tid för fängelse gäller i tillämpliga delar i fråga om tid för behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken och för ungdomsfängelse eller internering.

Övriga bestämmelser

28 § Beslut enligt denna lag i annat fall än som avses i 12 § meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Styrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas.

29 § Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag föres hos kammarrätten genom besvär.

Mot länsstyrelsens beslut enligt 12 § får talan föras hos kriminalvårdsnämnden genom besvär.

Mot kriminalvårdsnämndens beslut enligt andra stycket får talan ej föras.

30 § Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av kriminalvårdsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den

Beträffande straffarbete skall gälla vad som sägs i lagen om fängelse och beträffande förvaring och internering i säkerhetsanstalt vad som sägs i lagen om internering.

Vad som stadgas i 21 § lagen (1945:872) om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall fortfarande gälla i fråga om straffarbete eller fängelse som ådömts med tillämpning av 4 kap. 3 eller 4 § strafflagen.

2 Förslag till Lag om kriminalvård i anstalt

Härigenom förordnas som följer.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag avser kriminalvård i anstalt (kriminalvårdsanstalt) efter dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt.

Vad som föreskrivs i lagen om den som dömts till fängelse gäller även den som ålagts fängelse som förvandlingsstraff för böter.

2 § Kriminalvårdsstyrelsen leder och har inseende över kriminalvården i anstalt.

3 § Kriminalvårdsanstalt är riksanstalt eller lokalanstalt.

Riksanstalt, lokalanstalt eller avdelning av anstalt är öppen eller sluten.

Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, förordnar vilka anstalter som är riksanstalter eller lokalanstalter och vilka anstalter som är öppna eller slutna.

4 § Kriminalvården i anstalt skall utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersättes bör verksamheten från början inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten. Frigivning och överförande till vård utom anstalt skall förberedas i god tid.

5 § Kriminalvården i anstalt bör planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ. I den mån ett förverkligande av vårdens syfte påkallar insatser av andra samhällseliga organ bör dessa, var och en inom sitt ansvarsområde, verka för ändamålsenliga och i övrigt lämpliga åtgärder.

Planläggningen av den intagnes behandling bör äga rum i samråd med denne och, i den utsträckning det lämpligen kan ske, med hans närstående. Den intagne skall beredas tillfälle yttra sig om tillämnade åtgärder som rör honom särskilt, om ej synnerliga skäl talar däremot.

6 § Vid fördelning av de intagna mellan lokalanstalter och riksanstalter iakttages följande.

Den som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken skall företrädesvis vara placerad i lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering placeras företrädesvis i riksanstalt. När så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt, får den intagne överföras till lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i högst fyra månader bör företrädesvis vara placerad i riksanstalt.

7 § Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt om icke annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer bör placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

8 § Vid placering av intagen som ej fyllt tjugooett år skall särskilt beaktas att han såvitt möjligt hålles åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

2 kap. Närmare bestämmelser om kriminalvården i anstalt

9 § Intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde. Han skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalt.

Intagen skall visa hänsyn mot medintagna. Han skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för anstalten och de anvisningar som anstaltspersonalen lämnar honom.

10 § Intagen skall beredas lämpligt arbete som såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet.

Har intagen behov av undervisning eller yrkesutbildning eller av psykoterapeutisk eller annan särskild behandling skall sådan såvitt möjligt beredas honom med inskränkning i arbetstiden.

Intagen som har förutsättningar för att bedriva självständiga studier skall såvitt möjligt beredas tillfälle därtill med inskränkning i arbetstiden.

11 § För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, yrkesutbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten. Vid lokalanstalt bör särskilda åtgärder vidtagas för att främja verksamhet av detta slag.

12 § Intagen är skyldig att utföra det arbete eller deltaga i den undervisning eller yrkesutbildning som ålägges honom.

13 § Intagen skall beredas tillfälle till sådan fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd.

Om ej hinder möter skall intagen ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme.

14 § Intagen skall beredas tillfälle till lämplig fritidssysselsättning. Han bör uppmuntras att ägna sig åt egna intressen som kan bidra till hans utveckling. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör han få möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning.

Om det lämpligen kan ske, bör intagen beredas tillfälle att utom anstalten på fritid deltaga i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta anpassningen i samhället. När behov föreligger kan föreskrivas att den intagne därvid skall vara ställd under tillsyn.

15 § Intagen som inom anstalten vill utöva sin religion skall beredas tillfälle härtill i den utsträckning det kan ske.

16 § Vid förberedande av intagens frigivning eller överförande till vård utom anstalt skall särskilt eftersträvas att bereda honom lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet samt lämplig bostad. Kommer han att behöva undervisning, yrkesutbildning eller ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder skall i görligaste mån åtgärder vidtagas för att tillgodose sådant behov.

17 § Intagen skall arbeta tillsammans med andra intagna om ej annat följer av bestämmelserna i denna lag eller av arbetets särskilda beskaffenhet.

På fritiden får intagen vistas tillsammans med andra intagna om ej annat följer av bestämmelserna i denna lag. I slutan stalt får dock gemenskapen mellan intagna på fritid inskränkas, om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till förhållandena på anstalten.

18 § Intagen får på egen begäran arbeta eller tillbringa fritid i enrum om beaktansvärda skäl talar härför och det är förenligt med hans anpassning i samhället.

Innan medgivande lämnas enligt första stycket skall läkare yttra sig i frågan. Medgivande skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

19 § I samband med utredning för planläggning av intagens vård i anstalt får denne hållas avskild från andra intagna under så lång tid som oundgängligen krävs för att syftet med utredningen ej skall äventyras.

20 § Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv och hälsa eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna, får intagen hållas avskild från andra intagna. Sådant beslut skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

21 § Intagen som hålles avskild från andra intagna enligt 19 eller 20 § skall medges sådan lättnad i avskildheten som kan ske utan olägenhet.

22 § Innan beslut meddelas om åtgärd enligt 19 eller 20 § eller vid omprövning av sådant beslut skall utredning ske rörande de omständigheter som inverkar på frågans avgörande. Därvid skall läkare yttra sig. Över vad som förekommit skall protokoll föras.

23 § Intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att betvinga våldsamt uppträdande av honom. Åtgärden får ej bestå under längre tid än säkerheten kräver.

Om andra medel visar sig otillräckliga för att betvinga våldsamt uppträdande av intagen, får denne beläggas med fängsel, om säkerheten oundgängligen kräver det.

Läkare skall skyndsamt yttra sig rörande åtgärd enligt första eller andra stycket. Över vad som förekommit skall protokoll föras.

24 § I den utsträckning det kan ske utan olägenhet får intagen inneha personliga tillhörigheter samt skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom sysselsättning under fritid.

I övrigt får intagen inneha pengar och skaffa sig eller mottaga varor eller annat enligt särskilda bestämmelser. Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införes i anstalt, får föreskrivas att de intagna ej utan särskilt medgivande får mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

25 § Brev mellan intagen och svensk myndighet eller advokat skall vidarebefordras utan granskning. Anges brev vara avsänt från svensk myndighet eller advokat och kan skäligen misstänkas att uppgiften är oriktig får dock brevet granskas.

26 § Annat brev än sådant som avses i 25 § som ankommer till intagen eller som intagen vill avsända får med iakttagande av vad nedan föreskrivs granskas om det är påkallat av säkerhetsskäl.

Brev till intagen får granskas om det finns anledning antaga att det innehåller otillåtet föremål. Vidare får brev granskas stickprovsvís, i öppen anstalt dock endast vid särskilda tillfällen. I sluten anstalt får brev dessutom granskas om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes särskilda förhållanden.

27 § Granskning av brev får ej vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte. Brev som öppnas får läsas endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

Vid öppning av brev bör den intagne såvitt möjligt vara närvarande.

Brev som granskats får kvarhållas om det är påkallat av säkerhetsskäl. Den intagne skall i så fall genast underrättas därom. Är det fråga om ett ankommande brev skall den intagne i den utsträckning det lämpligen kan ske få del av innehållet. Kvarhållet brev skall utlämnas till den intagne så snart ske kan och senast när anstaltsvården upphör, om ej särskilda skäl talar däremot.

28 § Vad i 25–27 §§ är föreskrivet om brev gäller även annat skriftligt meddelande. Bestämmelserna i dessa paragrafer rörande intagen gäller även sådan sammanslutning av intagna som avses i 36 §.

För psykiatrisk avdelning gäller i stället för 25–27 §§ i tillämpliga delar bestämmelserna i 15 § lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Brev från intagen till svensk myndighet eller advokat skall dock alltid vidarebefordras utan granskning.

29 § Intagen får mottaga besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får ej mottaga besök som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Om det är påkallat med hänsyn till säkerheten, skall tjänsteman vid anstalten vara närvarande vid besök. Besök av advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet får dock ske utan närvaro av tjänsteman.

Som villkor för besök kan av säkerhetsskäl föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

30 § Telefonsamtal mellan intagen och person utom anstalten får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den intagne kan förvägras telefonsamtal som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Om det är påkallat med hänsyn till säkerheten, skall tjänsteman på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den intagnes vetskap. Telefonsamtal med advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet får ske utan att samtalet avlyssnas.

31 § Konungen kan för visst fall förordna om avvikelse från bestämmelserna i 25–30 §§, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet.

32 § För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid, om ej faran för missbruk är avsevärd. Sådan permission (korttidspermission) får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och är placerad i slutan stalt får beviljas tillstånd som avses i första stycket endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövt, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

33 § Till förberedande av frigivning eller överförande till vård utom anstalt kan intagen som undergår fängelse eller dömts till ungdomsfängelse eller internering beviljas permission under längre tid (frigivningspermission).

Den som undergår fängelse på sådan tid att villkorlig frigivning icke kan komma i fråga får beviljas frigivningspermission endast om synnerliga skäl föreligger. Annan som undergår fängelse och den som dömts till internering får ej beviljas frigivningspermission före den dag då villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt tidigast kan ske.

För frigivningspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat.

34 § Kan intagen genom vistelse utanför anstalt bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället, kan sådan vistelse beviljas honom under lämplig tid om särskilda skäl föreligger. För vistelse utanför anstalt skall ställas de villkor som kan anses erforderliga. Tillståndet kan återkallas, så snart omständigheterna det föranleder.

35 § Tiden för vistelsen utanför anstalt enligt 32, 33 eller 34 § inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

36 § Med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården har de intagna rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna. De har också rätt att i lämplig ordning sammanträda med varandra för överläggning i sådana frågor. Intagen som hålles avskild från andra intagna får dock delta i överläggning eller sammanträde endast om det kan ske utan olägenhet.

37 § Vid sjukdom skall intagen vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Kan erforderlig undersökning och behandling ej lämpligen ske inom anstalten bör den allmänna sjukvården anlitas. Om så erfordras får intagen föras över till allmänt sjukhus.

Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. Om det behövs, skall kvinnan i god tid före förlossningen överföras dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt första eller andra stycket vistas utom anstalt stå under bevakning och vara underkastad särskilda föreskrifter.

38 § Om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda finns särskilda bestämmelser.

39 § Den tid intagen enligt 37 § eller enligt bestämmelse som avses i 38 § vistas utom anstalten skall inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

40 § Är intagen sjuk när han skall lämna anstalten, får på hans begäran fortsatt sjukvård i anstalten beredas honom, om det kan anses skäligt.

41 § Medför kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon därefter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

42 § Vid transport av intagen skall såvitt möjligt tillses att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet.

Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl får den intagne vid transport beläggas med fängsel.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport kan medföra skada för hans hälsa, får transport ej äga rum utan läkares medgivande.

43 § Om domstol begär det, skall intagen inställas vid domstolen. Begär annan myndighet att intagen skall inställas inför denna, prövar kriminalvårdsstyrelsen om det skall ske.

Tiden för inställelse som avses i första stycket inräknas i verkställighetstiden.

Ätals intagen, bör han på begäran erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av talan i målet.

44 § Intagen skall erhålla ersättning enligt särskilda bestämmelser för arbete som han ej utfört för egen räkning. Ersättning skall utgå även när intagen, enligt vad som bestämts rörande honom, under arbetstid deltar i undervisning, yrkesutbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet eller behandling eller bedriver enskilda studier. Kan arbete eller annan verksamhet som berättigar till ersättning ej beredas intagen eller är denne helt eller delvis oförmögen till sådan verksamhet skall ersättning ändå utgå.

Ersättning för arbete skall bestämmas med hänsyn till den intagnes arbetsinsats, om ej särskilda skäl föranleder annat. För annan verksamhet skall ersättning i regel bestämmas enhetligt.

Ersättning enligt första stycket som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning får ej utmätas.

45 § Bryter intagen mot anbefalld ordning eller beter han sig eljest klandervärt, får disciplinär bestraffning åläggas honom enligt vad som sägs i 46 §, om det ej föreligger anledning att han skall låta sig rätta av

anvisningar eller tillsägelser eller om gärningen är av sådan beskaffenhet att bestraffning är påkallad av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten.

46 § Som disciplinär bestraffning för gärning som avses i 45 § kan den intagne

1. tilldelas varning eller

2. åläggas att vara innesluten i enrum under högst sju dagar.

Vid tillämpning av första stycket 2 skall från tid, varunder den intagne åläggs att vara innesluten i enrum, avräknas tid under vilken han enligt 49 § hållits innesluten i enrum i samband med den utredning som föregått beslutet. Om det av särskilda skäl är erforderligt med hänsyn till förseelsens beskaffenhet eller på grund av upprepade misskötsamhet, kan i disciplinärendet förordnas att den ålagda tiden icke skall inräknas i verkställighetstiden.

47 § Vid prövning av fråga om disciplinär bestraffning bör beaktas om förseelsen har andra följder för den intagne, särskilt med hänsyn till förhållanden som avses i 11, 32 eller 33 § denna lag.

48 § Föreligger flera förseelser skall disciplinär bestraffning bestämmas gemensamt för samtliga förseelser.

Den som varit innesluten i enrum oavbrutet under sju dagar får på grund av beslut i annat disciplinärende ej på nytt inneslutas i enrum förrän efter ett uppehåll av minst sju dagar.

Genom upprepade förordnanden enligt 46 § andra stycket andra punkten får den tid för inneslutning i enrum som icke skall inräknas i verkställighetstiden ej överstiga sammanlagt fyrtiofem dagar eller, beträffande den som undergår fängelse i högst fyra månader eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, sammanlagt femton dagar.

49 § För utredning av disciplinärende och i avbidan på beslut i frågan får intagen tillfälligt hållas innesluten i enrum. Tiden för sådant omhändertagande får ej överstiga sju dagar.

50 § Disciplinärende skall avgöras skyndsamt. Innan beslut meddelas enligt 46 § skall förhör hållas med den intagne. Läkare skall skyndsamt yttra sig rörande åtgärd enligt 49 § samt före beslut om inneslutning i enrum enligt 46 §. Över vad som förekommit vid förhör och annan undersökning skall protokoll föras.

51 § Har intagen uppsåtligen eller av vårdslöshet förstört egendom som tillhör anstalten, får ersättning härför tagas ut av medel som tillkommer honom enligt 44 §.

52 § Om det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet inom anstalten, kan de förmåner som enligt lagen tillkommer intagen tillfälligt inskränkas.

53 § Om tillämpning av bestämmelse i denna lag uppenbarligen kan befaras medföra men för intagens kroppsliga eller psykiska hälsa, får den jämkning göras som är påkallad för att förebygga sådant men.

3 kap. Övriga bestämmelser

54 § I frågor som avses i 33 och 34 §§ beslutar

1. den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör beträffande intagen som undergår fängelse,
2. ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse samt
3. interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering.

55 § Konungen kan förordna att tillämpningen av 33 och 34 §§ får överflyttas från ungdomsfängelsenämnden eller interneringsnämnden till den övervakningsnämnd, till vars verksamhetsområde anstalten hör.

Har i fall som avses i första stycket övervakningsnämnden meddelat beslut, får der intagne påkalla prövning av beslutet hos ungdomsfängelsenämnden eller interneringsnämnden.

I annat fall än som sägs i andra stycket får intagen hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av övervakningsnämnds beslut i frågor som avses i 33 och 34 §§.

Mot ungdomsfängelsenämndens, interneringsnämndens och kriminalvårdsnämndens beslut enligt denna lag får talan ej föras.

56 § Beslut enligt denna lag i annat fall än som avses i 54 och 55 §§ meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Styrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse, om ej annorlunda förordnas.

57 § Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilt fall enligt denna lag föres hos kammarrätten genom besvär. Mot annat styrelsens beslut enligt lagen föres talan hos Konungen genom besvär.

58 § Konungen kan förordna om överflyttning till tjänsteman inom kriminalvården av övervakningsnämnds befogenhet enligt 54 och 55 §§ samt av kriminalvårdsstyrelsens befogenhet enligt denna lag i annat fall än som avses i 35 och 39 §§.

59 § Innebär förordnande enligt 58 § att styresman vid anstalt beslutar om disciplinär åtgärd enligt 46 §, skall styresmannens beslut lända omedelbart till efterrättelse, om ej denne annorlunda förordnar. Meddelar styresmannen, vid åläggande av disciplinär bestraffning enligt 46 § första stycket 2, förordnande enligt andra stycket andra punkten i samma paragraf skall beslutet i dess helhet omedelbart underställas kriminalvårdsstyrelsens prövning.

60 § Den som olovligen till intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat som denne kan skada sig själv eller annan med, dömes till böter eller fängelse i högst ett år, om ej gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Lämnar någon åt intagen alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller sådan injektionsspruta eller kanyl som avses i narkotikastrafflagen (1968:64) eller hjälper någon eljest intagen att komma åt sådana berusningsmedel eller föremål, dömes till böter.

61 § Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos eller ankommer till intagen eller medföres av den som skall intagas i kriminalvårdsanstalt får omhändertagas. Med omhändertagen egendom skall förfaras på sätt föreskrives i 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Vad som sägs i första stycket gäller i tillämpliga delar även alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som utan att känd ägare finns påträffas inom anstalt.

Bestämmelserna i första och andra styckena får tillämpas även i fråga om injektionsspruta eller kanyl som avses i narkotikastrafflagen (1968:64).

Belopp, som erhållits vid försäljning av omhändertagen egendom, tillfaller kronan.

62 § Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, kriminalvårdsstyrelsen meddelar närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag.

Konungen förordnar om ikraftträdande av denna lag. Sådant förordnande får begränsas till vissa av de nya bestämmelserna.

3 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas, att 26 kap. 5, 7, 8 och 9 §§, 28 kap. 3 §, 29 kap. 3 §, 30 kap. 4 § och 38 kap. 9 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

26 KAP.

5 §

Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet intagas i *fångvårdsanstalt*. Här om är särskilt stadgat.

Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet intagas i *kriminalvårdsanstalt*. Här om är särskilt stadgat.

7 §

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas *den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivningen ifrågasättes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.*

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas *verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.*

8 §

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. Som fängelse anses härvid även förvandlingsstraff för böter.

Om verkställighetstiden, enligt vad därom är stadgat, förlängts genom disciplinär bestraffning, skall förlängningen icke medtagas vid beräkning av tid för villkorlig frigivning, och må frigivning ej ske förrän bestraffningen verkställts.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5–7 §§ sägs.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 §

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde *fångvårdsanstalten* hör.

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde *anstalten* hör.

28 KAP.

3 §

Har den tilltalade fyllt aderton år, må rätten, såframt det finnes erforderligt för hans tillrättaförande eller eljest, i domen förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Sådan behandling skall, enligt vad därom bestämmes under behandlingens gång, pågå minst en månad och högst två månader. Om behandlingen är i övrigt särskilt stadgat.

Har den dömda ej fyllt tjugotre år, äger rätten besluta att förordnande som i första stycket sägs skall gå i verkställighet utan hinder av att domen å skyddstillsyn icke vunnit laga kraft.

Har den tilltalade fyllt aderton år, må rätten, såframt det finnes erforderligt för hans tillrättaförande eller eljest, i domen förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Sådan behandling skall, enligt vad därom bestämmes under behandlingens gång, pågå minst en månad och högst två månader. *Sedan behandlingen pågått en månad skall den upphöra så snart fortsatt omhändertagande i anstalt ej kan anses erforderligt.* Om behandlingen är i övrigt särskilt stadgat.

Om förhållandena påkalla det, äger rätten besluta att förordnande som i första stycket sägs skall gå i verkställighet utan hinder av att domen å skyddstillsyn icke vunnit laga kraft.

Beslut om upphörande av behandling enligt första stycket meddelas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör.

29 KAP.

3 §

Behandlingen skall taga sin början i anstalt.

Anstaltsvården skall försiggå i

Anstaltsvården skall försiggå i

Nuvarande lydelse

ungdomsanstalt eller, om särskilda skäl äro därtill, i annan fångvårdsanstalt.

Om vården i anstalt är särskilt stadgat.

Föreslagen lydelse

kriminalvårdsanstalt. Härom är särskilt stadgat.

30 KAP.

4 §

Anstaltsvården skall försiggå i *interneringsanstalt eller, om särskilda skäl äro därtill, i annan fångvårdsanstalt.*

Om vården i anstalt är särskilt stadgat.

Anstaltsvården skall försiggå i *kriminalvårdsanstalt. Härom är särskilt stadgat.*

38 KAP.

9 §

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 5 § andra stycket, 28 kap. 11 § eller 34 kap. 10 § andra stycket, 12 eller 13 § eller 15 § såvitt angår tillämpning av 10 § andra stycket länder omedelbart till efterrättelse, om ej annorlunda förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5, 6 eller 8 § angående föreskrifter, vite, provotid eller tid för ungdomsfängelse.

Avser beslut jämlikt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § att någon *som ej fyllt tjugotre år* skall undergå behandling varom stadgas i 28 kap. 3 §, äger rätten förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Sådant förordnande må ock meddelas i fråga om beslut jämlikt 34 kap. 8 § om återintagning i anstalt av den som undergår ungdomsfängelse.

Avser beslut jämlikt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § att någon skall undergå behandling varom stadgas i 28 kap. 3 §, äger rätten, *om förhållandena påkalla det*, förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Sådant förordnande må ock meddelas i fråga om beslut jämlikt 34 kap. 8 § om återintagning i anstalt av den som undergår ungdomsfängelse.

Konungen förordnar om ikraftträdande av denna lag.

Bilaga 2
(Det remitterade förslaget)

1 Förslag till**Lag om beräkning av strafftid m. m.**

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 § Dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt skall befordras till verkställighet enligt denna lag. Lagen gäller även i fråga om hur tid för sådan verkställighet skall beräknas.

Vad i denna lag är föreskrivet om fängelse gäller även fängelse vilket ålagts som förvandlingsstraff för böter.

Befordran av dom till verkställighet m. m.

2 § Har den som dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet såvitt angår den ådömda påföljden, får domen verkställas i denna del utan hinder av att åklagare eller målsägande fullföljt talan mot domen.

Dom som avses i första stycket får även i andra fall än som sägs där verkställas utan hinder av att domen ej vunnit laga kraft. Härom är särskilt stadgat.

3 § Dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering får även verkställas, om den dömde före fullföljdstidens utgång i den ordning som anges i denna lag avger förklaring att han avstår från talan mot domen såvitt angår den ådömda påföljden och medger att den får verkställas (nöjdförklaring).

4 § Den som är häktad får avge nöjdförklaring inför styresmannen vid den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befattningshavare som har uppsikt över häktet. Är den som sålunda äger mottaga nöjdförklaring ej tillstades, får förklaringen avges inför den som är i hans ställe. I fråga om häktad som förvaras på rättspsykiatrisk klinik kan Kungl. Maj:t förordna att nöjdförklaring i vissa fall skall avges inför närmaste polismyndighet.

Nöjdförklaring som avses i första stycket gäller endast om den som mottager förklaringen har tillgång till domen eller rättens bevis om målets utgång, såvitt rör den dömde (domsbevis), samt den dömde haft betänketid till andra dagen efter den då domen avkunnades för honom vid rätten

eller på annat sätt delgavs honom. Den dömden skall om möjligt beredas tillfälle att under betänketiden samråda med sin försvarare.

Den som får taga emot nöjdförklaring enligt första stycket skall så snart det kan ske erinra den dömden om hans rätt att avge nöjdförklaring samt upplysa den dömden om när och hur det kan ske. Det åligger honom vidare att den dag, då nöjdförklaring först kan avges, efterhöra om den dömden vill avge sådan förklaring.

5 § Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om den som undergår fängelse eller på annan grund är intagen i kriminalvårdsanstalt.

6 § Den som icke är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt får avge nöjdförklaring inför styresman vid kriminalvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte eller den som är i sådan befattningshavares ställe eller inför polismyndighet. Den som fullgör militärtjänstgöring får avge nöjdförklaring även inför befattningshavare vid krigsmakten, som har bestraffningsrätt över honom i disciplinmål.

Nöjdförklaring enligt första stycket får avges endast om den som vill avge förklaringen överlämnar dom eller domsbevis till den som skall taga emot förklaringen.

7 § När nöjdförklaring avges, skall vittne närvara. Den som mottagit nöjdförklaring skall göra anteckning därom på den handling på grund varav förklaringen avgivits. Anteckningen skall underskrivas även av den dömden och vittnet.

8 § Nöjdförklaring som avgivits enligt denna lag får icke återtagas. Har den dömden fullföljt talan mot domen i vad han därigenom dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering, skall denna talan anses återkallad genom nöjdförklaringen.

9 § Är den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering häktad eller är han intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd i annat mål när domen får verkställas, skall styresmannen vid den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, den befattningshavare som har uppsikt över häktet omedelbart befordra domen till verkställighet.

Förvaras den som är häktad i målet ej i kriminalvårdsanstalt, skall han för verkställighet förpassas till sådan anstalt.

Är den dömden häktad i annat mål, när domen får verkställas och förvaras han ej i kriminalvårdsanstalt, får verkställigheten påbörjas där han förvaras.

10 § Är den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering icke häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt när domen enligt 2 §

första stycket får verkställas, skall kriminalvårdsstyrelsen förelägga honom att senast viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt, där domen skall verkställas.

Kan det befaras att den dömda avviker eller efterkommer han icke föreläggande enligt första stycket, skall polismyndigheten i den ort där han vistas på begäran av kriminalvårdsstyrelsen låta förpassa honom till anstalten.

Avger den dömda nöjdförklaring inför styresman vid kriminalvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte, skall den som tager emot förklaringen omedelbart befordra domen till verkställighet. Avger den dömda nöjdförklaring inför polismyndighet eller befattningshavare vid krigsmakten, skall den som tager emot förklaringen låta förpassa den dömda till kriminalvårdsanstalt enligt bestämmelser som kriminalvårdsstyrelsen meddelar. Befattningshavare vid krigsmakten skall begära biträde av polismyndigheten i orten för att verkställa förpassningen.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

11 § Den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd får i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest, om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

12 § Om särskilda skäl föreligger med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller övriga omständigheter, får kriminalvårdsstyrelsen på ansökan av den som icke är häktad bevilja uppskov med verkställigheten av dom på fängelse under viss tid, högst sex månader från den dag då domen enligt denna lag får verkställas. Föreligger synnerliga skäl får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader. Kvinna som är havande eller ammar barn får beviljas uppskov under tid som prövas skälig.

Uppskov får ej beviljas, om det finns skälig anledning antaga att den dömda avviker. Uppkommer anledning till sådant antagande sedan uppskov beviljats, skall beslutet återkallas.

Visar den dömda innan verkställigheten börjat att han givit in ansökan om uppskov och har ej uppskov tidigare sökts i målet, skall verkställigheten anstå i avvaktan på kriminalvårdsstyrelsens beslut.

13 § Har någon dömts till fängelse och visar han innan verkställigheten börjat att till Kungl. Maj:ts ingivits ansökan att han av nåd skall befrias från straffet eller få detta utbytt mot böter eller disciplinstraff, villkorlig dom, skyddstillsyn eller överlämnande till särskild vård, skall, om han ej är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt samt nåd ej tidigare sökts i målet, verkställigheten anstå i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut med anledning av ansökningen. Detta gäller dock ej, om det finns skälig anledning antaga att den dömda avviker.

14 § Kungl. Maj:t äger för annat fall än som avses i 12 eller 13 § meddela bestämmelser angående anstånd under högst sex månader med verkställigheten av dom beträffande den som dömts till fängelse och icke är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt.

15 § Om fängelse, ungdomsfängelse eller internering börjat verkställas och högre rätt i stället dömer till annan av dessa påföljder eller förlänger tiden för fängelse, skall verkställigheten fortsätta enligt den tidigare domen till dess den dömde avger nöjdförklaring i fråga om den nya domen eller denna på annan grund får verkställas.

16 § Bestämmelserna i 2–11 och 15 §§ äger motsvarande tillämpning när domstol förordnar om återintagning i anstalt av den som dömts till ungdomsfängelse eller internering.

17 § Förordnas i dom på skyddstillsyn om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, äger 2, 9–11 och 15 §§ motsvarande tillämpning. I sådant fall skall även 3 § äga motsvarande tillämpning, om den dömde har avgivit nöjdförklaring enligt 38 kap. 1 § brottsbalken. Meddelas under prövotiden förordnande om sådan behandling, äger bestämmelserna i 2–11 och 15 §§ motsvarande tillämpning.

18 § Häktas den som undergår fängelse, ungdomsfängelse, internering eller behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken av annan anledning än misstanke om brott, skall verkställigheten avbrytas.

Beräkning av strafftid m. m.

19 § Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömde är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömde enligt 10 § intages i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertages av polismyndighet för förpassning.

Tid, under vilken den dömde hållits i häkte i målet efter det att slutlig dom däri meddelades, skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

20 § För den som börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårdsstyrelsen så snart det kan ske fastställa dagen för strafftidens slut. Överstiger strafftiden fyra månader, skall styrelsen även ange den eller de dagar, som är av betydelse för tillämpning av bestämmelserna i brottsbalken om villkorlig frigivning, samt den strafftid som då återstår.

När ändring i beslutet påkallas av omständigheterna, skall anmälan därom göras till kriminalvårdsstyrelsen som har att förordna i ärendet.

21 § Förekommer till verkställighet fängelse i högst fyra månader, skall vid beräkning av strafftiden omräkning ske till dagar, därvid månad skall anses utgöra trettio dagar. Antalet dagar skall läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Skall tid för fängelse räknas efter månad eller år, skall den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken strafftiden räknas anses som slutdag. Finnes ej motsvarande dag i slutmånaden, skall den månadens sista dag anses som slutdag. Ingår även dagar i tiden, skall antalet dagar läggas till slutdagen för den övriga tiden.

Är tiden för fängelse bestämd endast i dagar, skall antalet dagar läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Uppkommer vid beräkning av tid för fängelse del av månad, anses månaden utgöra trettio dagar. Del av dag bortfaller.

22 § Har domstol enligt 33 kap. 5–7 §§ brottsbalken förordnat att fängelse skall anses verkställt till visst antal dagar, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget beräknas från den dagen. Detsamma gäller i fråga om tid som enligt 19 § andra stycket skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

23 § Har avbrott ägt rum i verkställigheten av fängelse, skall det antal dagar avbrottet varat läggas till slutdagen.

Som avbrott anses icke att den som undergår fängelse häktas med anledning av misstanke om brott.

Genom beslut enligt lagen (1973:) om kriminalvård i anstalt kan bestämmas att viss tid icke skall inräknas i verkställighetstiden. Därvid äger första stycket motsvarande tillämpning.

24 § Har villkorligt medgiven frihet förklarats förverkad, skall återstoden av straffet anses som nytt straff vid beräkning av tiden.

25 § Skall dom på fängelse verkställas sedan den dömde börjat undergå annat sådant straff men innan han frigivits, skall strafftiderna sammanläggas för bestämmande av slutdagen.

26 § Skall dom på fängelse och beslut om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken verkställas samtidigt, skall behandlingen övergå till fängelse i två månader. Har behandlingen påbörjats, när domen på fängelse skall verkställas, avräknas tid motsvarande den under vilken behandlingen pågått. Den tid av behandlingen, som skall avräknas, anses vid beräkning av tid för villkorlig frigivning utgöra fängelse.

Skall flera förordnanden om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken verkställas samtidigt, skall tiden för behandlingen beräknas efter det förordnande som först börjat verkställas.

27 § Bestämmelserna i denna lag om beräkning av tid för fängelse gäller i tillämpliga delar i fråga om tid för behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken och för ungdomsfängelse eller internering.

Övriga bestämmelser

28 § Beslut enligt denna lag meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Styrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas.

29 § Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag föres hos kammarrätten genom besvär.

Mot kammarrättens beslut i fråga som avses i 12 § får talan ej föras.

Om ikraftträdande av denna lag förordnar Kungl. Maj:t med riksdagen.

2 Förslag till

Lag om kriminalvård i anstalt

Härigenom förordnas som följer.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag avser kriminalvård i anstalt efter dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt.

Vad som föreskrives i lagen om den som dömts till fängelse gäller även den som ålagts fängelse som förvandlingsstraff för böter.

2 § Kriminalvårdsstyrelsen leder och har inseende över kriminalvården i anstalt.

3 § Kriminalvårdsanstalt är riksanstalt eller lokalanstalt.

Riksanstalt, lokalanstalt eller avdelning av anstalt är öppen eller sluten.

Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, förordnar vilka anstalter som är riksanstalter eller lokalanstalter och vilka anstalter eller anstaltsavdelningar som är öppna eller slutna.

4 § Kriminalvården i anstalt skall utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersättes bör verksamheten från början inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten. Frigivning och överförande till vård utom anstalt skall förberedas i god tid.

5 § Kriminalvården i anstalt skall planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ. I den mån ett förverkligande av vårdens syfte kräver insatser av andra samhälleliga organ, skall erforderlig samverkan ske med företrädare för sådant organ.

Planläggningen av den intagnes behandling skall äga rum i samråd med denne. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör samråd ske även med hans närstående. Den intagne skall beredas tillfälle yttra sig om tillämnade åtgärder som rör honom särskilt, om ej synnerliga skäl talar däremot.

6 § Vid fördelning av de intagna mellan lokalanstalter och riksanstalter skall följande allmänna riktlinjer vara vägledande.

Den som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken skall företrädesvis vara placerad i lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering placeras företrädesvis i riksanstalt. När så behövs för en

ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt, får den intagne överföras till lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i högst fyra månader bör företrädesvis vara placerad i riksanstalt.

7 § Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttagas följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer bör placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

8 § Vid placering av intagen som ej fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han såvitt möjligt hålles åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

2 kap. Närmare bestämmelser om kriminalvården i anstalt

9 § Intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde. Han skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalt.

Intagen skall visa hänsyn mot anstaltspersonal och medintagna. Han skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för anstalten och de anvisningar som anstaltspersonalen lämnar honom.

10 § Intagen skall beredas lämpligt arbete som såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet.

Har intagen behov av undervisning eller utbildning eller av medicinsk-psykologisk eller annan särskild behandling, skall sådan beredas honom under arbetstiden, om det kan ske med hänsyn till anstaltstidens längd och den intagnes förutsättningar.

11 § För att underlätta anpassningen i samhället kan den som är intagen i lokalanstalt medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten. Vid anstalt som nu sagts bör särskilda åtgärder vidtagas för att främja verksamhet av detta slag.

Medgivande som avses i första stycket kan lämnas även den som är intagen i riksanstalt, om särskilda skäl föreligger.

12 § Intagen är skyldig att utföra det arbete eller deltaga i den undervisning eller utbildning som ålägges honom.

13 § Intagen skall såvitt det är möjligt beredas tillfälle till fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd.

Om ej hinder möter, skall intagen ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme.

14 § Intagen skall beredas tillfälle till lämplig fritidssysselsättning. Han bör uppmuntras att ägna sig åt egna intressen som kan bidra till hans utveckling. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör han få möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning.

Om det lämpligen kan ske, bör intagen beredas tillfälle att utom anstalten på fritid deltaga i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta anpassningen i samhället. Därvid kan föreskrivas att den intagne skall stå under tillsyn.

15 § Intagen som inom anstalten vill utöva sin religion skall beredas tillfälle härtil i den utsträckning det kan ske.

16 § Vid förberedande av intagens frigivning eller överförande till vård utom anstalt skall särskilt eftersträvas att bereda honom lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet samt lämplig bostad. Kommer han att behöva undervisning, utbildning eller ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder, skall i görligaste mån åtgärder vidtagas för att tillgodose sådant behov.

17 § Intagen skall arbeta tillsammans med andra intagna, om ej annat följer av bestämmelserna i denna lag eller av arbetets särskilda beskaffenhet.

På fritiden får intagen i den utsträckning han önskar det vistas tillsammans med andra intagna, om ej annat följer av bestämmelserna i denna lag. I slutet anstalt får dock gemenskapen mellan intagna på fritid inskränkas, om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till förhållandena på anstalten.

18 § Intagen får på egen begäran arbeta i enrum, om beaktansvärda skäl talar härför.

Läkare skall yttra sig över begäran som avses i första stycket, om möjligt innan medgivande lämnas och annars inom en vecka därefter. Medgivande skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

19 § I samband med utredning för planläggning av intagens vård i anstalt får denne hållas avskild från andra intagna under så lång tid som oundgängligen kräves för att syftet med utredningen ej skall äventyras.

20 § Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv eller hälsa eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna, får intagen hållas avskild från andra intagna.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan anstalt får hållas avskild från andra intagna, om det kan befaras att han planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sättes i verket.

Beslut enligt första eller andra stycket skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

21 § Intagen som hålles avskild från andra intagna enligt 19 eller 20 § skall medges sådan lättnad i avskildheten som kan ske utan olägenhet.

22 § Innan beslut meddelas om åtgärd enligt 20 § eller vid omprövning av sådant beslut skall utredning ske rörande de omständigheter som inverkar på frågans avgörande. Läkare skall yttra sig i frågan innan åtgärden vidtages, om icke oundgängligen påkallas att åtgärden vidtages innan sådant yttrande hinner inhämtas. I sådant fall skall yttrande avges så snart det kan ske och senast inom en vecka.

Över vad som förekommit vid utredning enligt första stycket skall föras protokoll.

23 § Intagen får hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt för att betvinga våldsamt uppträdande av honom. Åtgärden får ej bestå under längre tid än säkerheten kräver.

Visar sig andra medel otillräckliga för att betvinga våldsamt uppträdande av intagen, får denne beläggas med fängsel, om säkerheten oundgängligen kräver det.

Läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första eller andra stycket. Över vad som förekommit skall föras protokoll.

24 § I den utsträckning det kan ske utan olägenhet får intagen inneha personliga tillhörigheter samt skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom sysselsättning under fritid.

I övrigt får intagen inneha pengar och skaffa sig eller mottaga varor eller annat enligt särskilda bestämmelser. Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införes i anstalt, får föreskrivas att de intagna ej utan särskilt medgivande får mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

25 § Brev mellan intagen och svensk myndighet eller advokat skall vidarebefordras utan granskning. Anges brev vara avsänt från svensk myndighet eller advokat och kan skäligen misstänkas att uppgiften är oriktig, får dock brevet granskas, om förhållandet icke kan klarläggas på annat sätt.

26 § Annat brev till eller från intagen än sådant som avses i 25 § får med iakttagande av vad i andra stycket föreskrives granskas, om det är påkallat av säkerhetsskäl.

Brev får granskas, om det finns anledning antaga att det innehåller otillåtet föremål. Vidare får brev granskas stickprovsvis. I sluten anstalt får brev dessutom granskas, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes särskilda förhållanden.

27 § Granskning av brev får ej vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte.

Vid öppning av brev bör den intagne vara närvarande, såvitt det lämpligen kan ske.

Brev som granskats får kvarhållas, om det är påkallat av säkerhetsskäl. Den intagne skall i så fall genast underrättas därom. Är det fråga om ett ankommande brev skall den intagne i den utsträckning det lämpligen kan ske få del av innehållet. Kvarhållet brev skall utlämnas till den intagne så snart ske kan och senast när anstaltsvården upphör, om ej särskilda skäl talar däremot.

28 § Vad i 25–27 §§ är föreskrivet om brev gäller även annat skriftligt meddelande. Bestämmelserna i dessa paragrafer rörande intagen gäller även sammanslutning av intagna.

För psykiatrisk avdelning gäller i stället för 25–27 §§ i tillämpliga delar bestämmelserna i 15 § lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Brev från intagen till svensk myndighet eller advokat skall dock alltid vidarebefordras utan granskning.

29 § Intagen får mottaga besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får ej mottaga besök som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Tjänsteman vid anstalten skall vara närvarande vid besök, om det är påkallat med hänsyn till säkerheten. Vid besök av advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet får tjänsteman närvara endast om advokaten eller den intagne begär det.

Som villkor för besök kan av säkerhetsskäl föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

30 § Telefonsamtal mellan intagen och person utom anstalten får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den intagne kan förvägras telefonsamtal som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som

kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Om det är påkallat med hänsyn till säkerheten, skall tjänsteman på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den intagnes vetskap. Telefonsamtal med advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet får icke avlyssnas utan den intagnes medgivande.

31 § Kungl. Maj:t kan för visst fall förordna om avvikelse från bestämmelserna i 25–30 §§, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet.

32 § För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej faran för missbruk är avsevärd. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan stalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behöfelig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

33 § Till förberedande av frigivning eller överförande till vård utom anstalt kan intagen som undergår fängelse eller dömts till ungdomsfängelse eller internering beviljas permission under längre tid (frigivningspermission).

Den som undergår fängelse på sådan tid att villkorlig frigivning icke kan komma i fråga får beviljas frigivningspermission endast om synnerliga skäl föreligger. Annan som undergår fängelse och den som dömts till internering får ej beviljas frigivningspermission före den dag då villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt tidigast kan ske.

För frigivningspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat.

34 § Kan intagen genom vistelse utanför anstalt bli föremål för särskilda åtgärder som kan antagas underlätta hans anpassning i samhället, kan sådan vistelse beviljas honom under lämplig tid, om särskilda skäl föreligger. För vistelse utanför anstalt skall ställas de villkor som kan anses erforderliga. Tillståndet kan återkallas, om omständigheterna föranleder det.

35 § Tid för vistelse utanför anstalt enligt 32, 33 eller 34 § inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

36 § Med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården har de intagna rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen i frågor som är av gemensamt

intresse för de intagna. De har också rätt att i lämplig ordning sammanträda med varandra för överläggning i sådana frågor. Intagen som hålles avskild från andra intagna får dock delta i överläggning eller sammanträde endast om det kan ske utan olägenhet.

37 § Vid sjukdom skall intagen vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Kan erforderlig undersökning och behandling ej lämpligen ske inom anstalten bör den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, får intagen föras över till allmänt sjukhus.

Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. Om det behövs, skall kvinnan i god tid före förlossningen överföras dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt första eller andra stycket vistas utom anstalt stå under bevakning och vara underkastad särskilda föreskrifter.

38 § Om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda finns särskilda bestämmelser.

39 § Tid som intagen enligt 37 § eller enligt bestämmelse som avses i 38 § vistas utom anstalten inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

40 § Är intagen sjuk när han skall lämna anstalten, får på hans begäran fortsatt sjukvård i anstalten beredas honom, om det kan anses skäligt.

41 § Medför kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon därefter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

42 § Vid transport av intagen skall såvitt möjligt tillses att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet.

Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, får den intagne vid transport beläggas med fängsel.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport kan medföra skada för hans hälsa, får transport ej äga rum utan läkares medgivande.

43 § Intagen skall inställas vid domstol eller vid nämnd som avses i 37 kap. brottsbalken, om domstolen eller nämnden begär det. Begär annan myndighet att intagen skall inställas inför denna, prövar kriminalvårdsstyrelsen om det skall ske. I anslutning till inställelse varom nu är fråga får intagen tillfälligt placeras i allmänt häkte, om det behövs av säkerhetsskäl.

Tiden för inställelse som avses i första stycket inräknas i verkställighetstiden.

Ätals intagen, skall han på begäran erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av hans talan i målet.

44 § Intagen skall erhålla ersättning, enligt normer som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, för arbete som han utfört, om detta ej skett för egen räkning. Ersättning skall utgå även när intagen, enligt vad som bestämts rörande honom, under arbetstid deltagit i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet eller behandling eller bedriver enskilda studier. Kan arbete eller annan verksamhet som berättigar till ersättning ej beredas intagen eller är denne helt eller delvis oförmögen till sådan verksamhet, skall ersättning ändå utgå.

Ersättning för arbete skall bestämmas med hänsyn till den intagnes arbetsinsats, om ej särskilda skäl föranleder annat. För annan verksamhet skall ersättning i regel bestämmas enhetligt.

45 § Har intagen uppsåtligt förstört egendom som tillhör anstalten, får ersättning härför tagas ut av medel som tillkommer honom enligt 44 §.

Ersättning enligt 44 § som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning får ej utmätas.

46 § Bryter intagen mot anbefalld ordning eller beter han sig eljest klandervärt, får disciplinär bestraffning åläggas honom enligt vad som sägs i 47 §, om det ej föreligger anledning att han skall låta sig rätta av anvisningar eller tillsägelse eller om gärningen är av sådan beskaffenhet att bestraffning är påkallad av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten.

47 § Som disciplinär bestraffning för gärning som avses i 46 § kan

1. den intagne tilldelas varning,
2. den intagne åläggas att vara innesluten i enrum under högst sju dagar eller,
3. om det av särskilda skäl är erforderligt med hänsyn till förseelsens beskaffenhet eller på grund av upprepade misskötsamhet, förordnande meddelas att viss bestämd tid, högst tio dagar, icke skall inräknas i verkställighetstiden för den påföljd som den intagne undergår.

Åtgärd enligt första stycket 2 och 3 får vidtagas i förening.

Vid tillämpning av första stycket 2 skall från tid, under vilken den intagne ålägges att vara innesluten i enrum, avräknas tid under vilken han enligt 50 § hållits innesluten i enrum i samband med den utredning som föregått beslutet.

48 § Vid prövning av fråga om disciplinär bestraffning bör beaktas om förseelsen har andra omedelbara följder för den intagne, särskilt i sådana hänseenden som avses i 11, 32 eller 33 § denna lag.

49 § Föreligger flera förseelser skall disciplinär bestraffning bestämmas gemensamt för samtliga förseelser.

Den som varit innesluten i enrum oavbrutet under sju dagar får på grund av beslut i annat disciplinärende ej på nytt inneslutas i enrum

förrän efter ett uppehåll av minst sju dagar.

Genom upprepade förordnanden enligt 47 § första stycket 3 får den tid som icke skall inräknas i verkställighetstiden ej överstiga sammanlagt fyrtiofem dagar eller, beträffande den som undergår fängelse i högst fyra månader eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, sammanlagt femton dagar.

50 § För utredning av disciplinärende och i avbidan på beslut i frågan får intagen tillfälligt hållas innesluten i enrum. Sådant omhändertagande får ej pågå under längre tid än som är oundgängligen nödvändigt och i intet fall längre än sju dagar.

51 § Disciplinärende skall avgöras skyndsamt. Innan beslut meddelas enligt 47 § skall förhör hållas med den intagne. Läkare skall så snart det kan ske yttra sig rörande åtgärd enligt 50 § samt före beslut om inneslutning i enrum enligt 47 §. Över vad som förekommit vid förhör och annan undersökning skall protokoll föras.

52 § Om det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet inom anstalten, kan de förmåner som enligt lagen tillkommer intagen tillfälligt inskränkas.

53 § Om tillämpning av bestämmelse i denna lag uppenbarligen kan befaras medföra men för intagens kroppsliga eller psykiska hälsa, får den jämkning göras som är påkallad för att förebygga sådant men.

3 kap. Övriga bestämmelser

54 § I frågor som avses i 33 och 34 §§ beslutar

1. den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör beträffande intagen som undergår fängelse, dock med undantag för fall som avses i andra stycket,
2. ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse samt
3. interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering.

Kriminalvårdsnämnden beslutar i frågor som avses i 33 och 34 §§ beträffande intagen som omfattas av förordnande enligt 16 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken.

55 § Kungl. Maj:t kan förordna att tillämpningen av 33 och 34 §§ får överflyttas från kriminalvårdsnämnden, ungdomsfängelsenämnden eller interneringsnämnden till den övervakningsnämnd, till vars verksamhetsområde anstalten hör.

Har i fall som avses i första stycket övervakningsnämnden meddelat beslut, får den intagne påkalla prövning av beslutet hos den centrala nämnd från vilken tillämpningen överflyttats.

I annat fall än som sägs i andra stycket får intagen hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av övervakningsnämnds beslut i frågor som avses i 33 och 34 §§.

56 § I frågor som avses i 35 § såvitt gäller tid för vistelse utanför anstalt enligt 33 eller 34 § beslutar ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse och interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering.

57 § Övervakningsnämnds beslut enligt denna lag länder till efterrättelse omedelbart, om ej annorlunda förordnas.

Mot ungdomsfängelsenämndens, interneringsnämndens och kriminalvårdsnämndens beslut enligt denna lag får talan ej föras.

58 § Beslut enligt denna lag i annat fall än som avses i 54, 55 och 56 §§ meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Styrelsens beslut länder till efterrättelse omedelbart, om ej annorlunda förordnas.

59 § Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilt fall enligt denna lag föres hos kammarrätt genom besvär. Mot annat styrelsens beslut enligt lagen föres talan hos Kungl. Maj:t genom besvär.

60 § Kungl. Maj:t kan förordna om överflyttning till tjänsteman inom kriminalvården av övervakningsnämnds befogenhet enligt 54 och 55 §§ samt av kriminalvårdsstyrelsens befogenhet enligt denna lag i annat fall än som avses i 20 § andra stycket samt i 35 och 39 §§.

61 § Innebär förordnande enligt 60 § att styresman vid anstalt beslutar om disciplinär åtgärd enligt 47 §, skall styresmannens beslut lända till efterrättelse omedelbart, om denne ej annorlunda förordnar. Meddelar styresmannen förordnande enligt 47 § första stycket 3, skall disciplinärendet i dess helhet omedelbart underställas kriminalvårdsstyrelsens prövning.

62 § Den som olovligen till intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat som denne kan skada sig själv eller annan med, dömes till böter eller fängelse i högst ett år, om ej gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Lämnar någon åt intagen alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller sådan injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen eller hjälper någon eljest intagen att komma åt sådana berusningsmedel eller föremål, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen eljest är i lag belagd med strängare straff.

63 § Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos eller ankommer till intagen eller medföres av den som skall intagas i

kriminalvårdsanstalt får omhändertagas. Med omhändertagen egendom skall förfaras på sätt föreskrives i 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Vad som sägs i första stycket gäller i tillämpliga delar även alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som utan att känd ägare finns påträffas inom anstalt.

Bestämmelserna i första och andra styckena får tillämpas även i fråga om injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen.

Belopp, som erhållits vid försäljning av omhändertagen egendom, tillfaller kronan.

Om ikraftträdande av denna lag förordnar Kungl. Maj:t med riksdagen.

3 Förslag till Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas, att 26 kap. 5, 7–9 §§, 28 kap. 3 §, 29 kap. 3 §, 30 kap. 4 § och 38 kap. 9 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 KAP.

5 §

Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet intagas i *fångvårdsanstalt*. Här om är särskilt stadgat.

Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet intagas i *kriminalvårdsanstalt*. Här om är särskilt stadgat.

7 §¹

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas *den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivningen ifrågasättes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt* de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas *verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.*

8 §²

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. Som fängelse anses härvid även förvandlingsstraff för böter.

Om verkställighetstiden, enligt vad därom är stadgat, förlängts genom disciplinär bestraffning, skall förlängningen icke medtagas vid beräkning av tid för villkorlig frigivning, och må frigivning ej ske förrän bestraffningen verkställts.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5–7 §§ sägs.

¹ Senaste lydelse 1965:620

² Senaste lydelse 1973:43

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §³

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde *fångvårdsanstalten* hör.

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde *anstalten* hör.

28 KAP.

3 §

Har den tilltalade fyllt aderton år, må rätten, såframt det finnes erforderligt för hans tillrättaförande eller eljest, i domen förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Sådan behandling skall, enligt vad därom bestämmes under behandlingens gång, pågå minst en månad och högst två månader. Om behandlingen är i övrigt särskilt stadgat.

Har den dömda ej fyllt tjugotre år, äger rätten besluta att förordnande som i första stycket sägs skall gå i verkställighet utan hinder av att domen å skyddstillsyn icke vunnit laga kraft.

Har den tilltalade fyllt aderton år, må rätten, såframt det finnes erforderligt för hans tillrättaförande eller eljest, i domen förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Sådan behandling skall, enligt vad därom bestämmes under behandlingens gång, pågå minst en månad och högst två månader. *Sedan behandlingen pågått en månad skall den upphöra så snart fortsatt omhändertagande i anstalt ej kan anses erforderligt.* Om behandlingen är i övrigt särskilt stadgat.

Om förhållandena påkalla det, äger rätten besluta att förordnande som i första stycket sägs skall gå i verkställighet utan hinder av att domen å skyddstillsyn icke vunnit laga kraft.

Beslut om upphörande av behandling enligt första stycket meddelas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör.

29 KAP.

3 §

Behandlingen skall taga sin början i anstalt.

Anstaltsvården skall försiggå i *ungdomsanstalt eller, om särskilda*

Anstaltsvården skall försiggå i *kriminalvårdsanstalt. Härom är*

³ Senaste lydelse 1965:620

Nuvarande lydelse

skäl äro därtill, i annan fängvårdsanstalt.

Om vården i anstalt är särskilt stadgat.

Föreslagen lydelse

särskilt stadgat.

30 KAP.

4 §

Anstaltsvården skall försiggå i *interneringsanstalt eller, om särskilda skäl äro därtill, i annan fängvårdsanstalt.*

Om vården i anstalt är särskilt stadgat.

Anstaltsvården skall försiggå i *kriminalvårdsanstalt. Härom är särskilt stadgat.*

38 KAP.

9 §

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 5 § andra stycket, 28 kap. 11 § eller 34 kap. 10 § andra stycket, 12 eller 13 § eller 15 § såvitt angår tillämpning av 10 § andra stycket länder omedelbart till efterrättelse, om ej annorlunda förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5, 6 eller 8 § angående föreskrifter, vite, provotid eller tid för ungdomsfängelse.

Avser beslut jämlikt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § att någon *som ej fyllt tjugotre år* skall undergå behandling varom stadgas i 28 kap. 3 §, äger rätten förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Sådant förordnande må ock meddelas i fråga om beslut jämlikt 34 kap. 8 § om återintagning i anstalt av den som undergår ungdomsfängelse.

Avser beslut jämlikt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § att någon skall undergå behandling varom stadgas i 28 kap. 3 §, äger rätten, *om förhållandena påkallar det*, förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Sådant förordnande må ock meddelas i fråga om beslut jämlikt 34 kap. 8 § om återintagning i anstalt av den som undergår ungdomsfängelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

4 Förslag till

Lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område

Härigenom förordnas som följer.

1 § Lagen (1973:000) om beräkning av strafftid m. m., lagen (1973:000) om kriminalvård i anstalt och denna lag träder i kraft den 1 juli 1974, då lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall upphöra att gälla.

2 § Beträffande straffarbete skall gälla vad som i nya lagarna sägs om fängelse och beträffande förvaring och internering i säkerhetsanstalt vad som i nya lagarna sägs om internering.

3 § Vad som föreskrives i 21 § lagen (1945:872) om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall fortfarande gälla i fråga om straffarbete eller fängelse som ådömts med tillämpning av 4 kap. 3 eller 4 § strafflagen.

4 § Beträffande fullföljd av talan mot länsstyrelses beslut enligt 12 § andra stycket lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall 78 § tredje och fjärde styckena samma lag fortfarande gälla i tillämpliga delar.

5 § Beslut enligt 17 § lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall vid tillämpningen av lagen (1973:000) om beräkning av strafftid m. m. anses ha meddelats enligt 20 § första stycket sistnämnda lag.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 12 december 1973.

Närvarande: justitierådet CONRADI, f. d. regeringsrådet ÖHMAN, regeringsrådet PAULSSON, justitierådet FREDLUND.

Enligt lagrådet den 10 december 1973 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 9 november 1973, har Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skall inhämtas över upprättade förslag till

- 1 lag om beräkning av strafftid m. m.,
- 2 lag om kriminalvård i anstalt,
- 3 lag om ändring i brottsbalken,
- 4 lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, har den 20 november—10 december 1973 inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Åke Ihrfelt och hovrättsassessorn Bror Karlsson.

Lagförslagen föranleder följande yttranden inom lagrådet.

Förslaget till lag om kriminalvård i anstalt*Lagrådet:*

Förslaget syftar till att åstadkomma en rimlig avvägning mellan å ena sidan intresset av att skapa en bättre anstaltsmiljö med tonvikten lagd på rehabiliteringsverksamheten och å andra sidan kraven på samhällsskydd och på ordning och säkerhet inom anstalterna med hänsynstagande även till anstaltspersonalens utsatta situation. I sina huvuddrag grundar sig förslaget på de principer för kriminalvårdens framtida utformning som redan godtagits av statsmakterna genom beslut innevarande år (prop. 1973:1, JuU 1973:15, rskr 152). Vid sådant förhållande får lagrådsgranskningen främst inriktas på frågan hur dessa principer kommit till uttryck i lagform och på förslagets detaljutformning.

6 §*Lagrådet:*

Enligt 6 § sista stycket bör den som undergår fängelse i högst fyra månader företrädesvis vara placerad i riksanstalt. Denna regel kan väntas medföra, att en stor del av de korttidsintagna blir placerade långt ifrån hemorten. Lagrådet vill i stället förorda, att korttidsklientelet liksom normalklientelet företrädesvis placeras på lokalanstalt. Det är ur humanitär och social synpunkt angeläget att även de korttidsintagna får godtagbara möjligheter att genom besök av närstående och på annat sätt

bevara kontakten med livet utanför anstalten. Härtill kommer, att åtskilliga korttidsintagna liksom en stor del av anstaltsklientelet i övrigt brottas med sociala problem av olika slag, t. ex. alkoholproblem. Det kan därför också beträffande korttidsintagna ej sällan föreligga behov av att under anstaltstiden vidtaga eller förbereda olika sociala hjälpåtgärder i samverkan med samhällseliga organ i den intagnes hemort. Detta underlättas betydligt, om den intagne är placerad i närheten av hemorten. Som skäl för den i förslaget upptagna regeln har i remissprotokollet i huvudsak anförts, att lokalanstalternas verksamhetsformer avses bli anpassade till ett klientel som till skillnad från de korttidsintagna skall bli föremål för eftervård och att det därför i allmänhet är svårt att på ett naturligt sätt passa in korttidsklientelet i det mönster som lokalanstalterna har att följa ifråga om verksamhetens utformning. Det är vanskligt att bedöma hur stora dessa svårigheter skulle bli. I remissprotokollet förutsättes, att vissa korttidsintagna, fastän eftervård för dem inte ifrågakommer, likväl skall i mån av platstillgång kunna placeras på lokalanstalt. Justitiekottet utgår i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1973:15) ifrån att korttidsklientelet i så stor utsträckning som möjligt skall placeras på lokalanstalt. Utskottet uttalar sålunda, att man även beträffande korttidsklientelet bör sträva efter att straffverkställigheten kan komma att ske i närheten av hemorten så långt det är möjligt inom ramen för tillgängliga lokalanstaltsplatser. Vad sålunda förekommit ger närmast anledning antaga, att nu ifrågavarande svårigheter inte är så stora, att de ej skulle kunna bemästras med lämpliga åtgärder. Att till vissa öppna lokalanstalter knyta särskild i huvudsak för korttidsintagna avsedd avdelning med väsentligen samma verksamhetsinriktning som nu förekommer vid anstaltskolonier för detta klientel framstår härvid som en närliggande åtgärd. Det nu sagda utesluter inte att en eller annan av de nyaste anstalterna såsom riksanstalt tas i anspråk för en mindre del av korttidsklientelet.

På grund av vad ovan anförts föreslår lagrådet, dels att i andra stycket av förevarande paragraf stadgas, att den som undergår fängelse i högst ett år eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken företrädesvis skall vara placerad i lokalanstalt, dels att paragrafens sista stycke utgår.

18 §

Lagrådet:

Det stora flertalet intagna föredrar att arbeta gemensamt med andra. Somliga intagna vill emellertid hellre arbeta i enrum. En begäran härom torde vanligen bero på att den intagne känner sig hotad eller trakasserad av andra intagna eller att han t. ex. på grund av sin personliga läggning upplever gemenskapen som psykiskt påfrestande eller att han vill undvika kontakter som kan vara till skada för honom i framtiden. Beträffande intagen som undergår fängelse gäller enligt 47 § andra stycket behandlingslagen, att om han önskar arbeta i enrum detta inte får vägras honom,

såframt ej synnerliga skäl är däremot. Sådan intagen har således för närvarande i princip rätt att få arbeta i enrum. Det remitterade förslaget intar motsatt ståndpunkt. Intagen föreslås nämligen få rätt till arbete i enrum, endast om beaktansvärda skäl talar för hans begäran härom. För bifall till intagens framställning om arbetsplacering i enrum skall alltså krävas, att den beslutande myndigheten kan konstatera, att det föreligger sådana skäl för framställningen, som den anser beaktansvärda. Föreliggande skäl för arbetsplacering i enrum kan emellertid ofta, även när de har stor tyngd, vara svåra eller omöjliga att konstatera, därför att det rör sig om förhållanden som inte alls eller endast med svårighet är åtkomliga för utomståendes bedömning. Hur en viss intagen med sin personliga läggning subjektivt upplever arbetsgemenskapen kan t. ex. vara särdeles svårt för en utomstående att bilda sig någon säker föreställning om. Vad särskilt angår intagna som känner sig hotade av någon medintern förhåller det sig, enligt vad erfarenheten ger vid handen, emellanåt så, att de av rädsla för den hotande ej vågar yppa för anstaltspersonalen, varifrån hotet kommer eller vilka uttryck det tagit sig. Även i sådana fall nödgas man att avgöra frågan om den intagnes arbetsplacering i enrum på ett material, som inte ger en rättvisande bild av verkligheten. På grund av nu antydda svårigheter att avgöra, om beaktansvärda skäl för arbete i enrum föreligger, kan den föreslagna ordningen befaras ej sällan leda till att intagna påtvingas en arbetsgemenskap som de upplever som ett svårt lidande. En sådan ordning kan varken från behandlingssynpunkt eller från humanitär synpunkt anses tillfredsställande. I remissprotokollet har inte redovisats några sådana erfarenheter av gällande bestämmelse i 47 § andra stycket behandlingslagen, som skulle kunna motivera att nuvarande ordning frångås. Med hänsyn till det anförda vill lagrådet i likhet med hovrätten över Skåne och Blekinge, LO och Statsanställdas förbund förorda, att intagen som huvudregel skall få arbeta i enrum, om han begär det. Med tanke främst på fall, då det av omständigheterna framgår, att intagen tar skada till sin fysiska eller psykiska hälsa av arbetsplacering i enrum, bör liksom för närvarande undantag från huvudregeln kunna göras, när synnerliga skäl talar emot en dylik arbetsplacering.

Enligt 18 § andra stycket skall läkare yttra sig över intagens begäran om arbetsplacering i enrum, om möjligt innan medgivande lämnas och annars inom en vecka därefter. Enligt lagrådets mening kan det inte anses erforderligt att alltid inhämta läkarutlåtande i dylika ärenden. Lagrådet föreslår därför, att sådant utlåtande skall inhämtas, när skäl därtill föreligger. Härigenom undvikes, att kriminalvårdens begränsade läkarresurser tages i anspråk i onödan. Anses likväl en regel om obligatorisk läkarmedverkan böra uppställas, bör den utformas så, att läkare skall yttra sig om möjligt innan ärendet avgöres och senast inom en vecka därefter.

20 §

Lagrådet:

De möjligheter som bestämmelserna i förevarande paragraf ger att av säkerhets- och liknande skäl hålla intagen avskild från andra intagna är begränsade i jämförelse med vad som gäller enligt behandlingslagen. Det synes i och för sig riktigt att en betydande restriktivitet iakttas i dessa hänseenden. På några punkter synes emellertid de föreslagna bestämmelserna ha blivit väl snävt utformade. Kriminalvårdsstyrelsen, och även vissa andra remissinstanser, föreslog en vidare ram för kriminalvårdsmyndigheterna i fråga om möjligheterna att besluta om att intagen skall hållas avskild. Vad dessa instanser anfört synes böra tillmötesgå i något större utsträckning än vad som skett i departementsförslaget.

Enligt första stycket skall intagen kunna hållas avskild bl. a. om det är nödvändigt med hänsyn till fara för annans säkerhet till liv eller hälsa. Bestämmelsen syftar till skydd för andra intagna och för personalen. Rimligen bör farebestämmelsen vidgas att avse också fall av omfattande förstörelse av anstaltens egendom, t. ex. genom sprängning, eller eljest skadegörelse av allvarlig natur riktad mot exempelvis larmanordningar eller maskiner. Sådana handlingar kan självfallet ofta också indirekt innefatta fara för de intagna eller personalen. Förslagsvis kan kompletteringen av första stycket utformas så att bestämmelsen blir tillämplig också om det är nödvändigt med hänsyn till fara för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom.

I andra stycket ges möjlighet att besluta om att intagen skall isoleras i vissa fall för att hindra rymning. Bestämmelsen är emellertid begränsad till vissa långtidsdömda med särskilt samhällsfarlig kriminalitet (dömda som avses i 7 § tredje stycket remissförslaget). Under de förutsättningar som anges i bestämmelsen i andra stycket – nämligen att det kan befaras att den intagne planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sättes i verket – synes emellertid rimligen alla som är intagna i slutan stalt böra kunna isoleras. Det föreslås sålunda att i andra stycket den jämkningen göres att orden ”avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges” får utgå ur lagtexten. Det må erinras om att enligt 60 § beslut om isolering som avses i förevarande stycke inte kan delegeras utan alltid skall ankomma på kriminalvårdsstyrelsen. Här ligger en särskild garanti för att bestämmelsen kommer att tillämpas med försiktighet. Jämför vad lagrådet anför vid 22 §.

22 §

Lagrådet:

De situationer som kan nödvändiggöra åtgärd enligt 20 § är uppenbarligen sådana, att det ofta måste vara angeläget att kunna ingripa med stor skyndsamhet. Även om i många fall av brådskande natur det är möjligt

att vid utredningen enligt förevarande paragraf få fram tillräckligt beslutsunderlag mycket snabbt, kan förhållandena ibland vara sådana att det skulle vara förenat med risker att inte kunna ingripa omedelbart med interimistisk åtgärd. Särskilt kan detta bli fallet vid beslut enligt 20 § andra stycket. Dessa skall alltid meddelas centralt av kriminalvårdsstyrelsen, och viss tidsutdräkt kan därför inte undvikas. En bestämmelse som gör det möjligt att meddela interimistiskt beslut bör därför upptagas i den nya lagen. Förslagsvis bör i ett nytt, tredje stycke av förevarande paragraf stadgas, att i avbidan på utredning enligt första stycket beslut får meddelas om att intagen skall hållas avskild från andra intagna, om det finnes oundgängligen nödvändigt.

Enligt 60 § i förslaget kan Kungl. Maj:t besluta om övertflyttning till tjänsteman inom kriminalvården av kriminalvårdsstyrelsens befogenhet enligt nya lagen i annat fall än som avses i bl. a. 20 § andra stycket. Uppenbart är att befogenheten att fatta interimistiska beslut måste tillkomma styresmannen vid vederbörande anstalt. Bestämmelsen i 60 §, sådan den utformats i förslaget, synes inte lägga hinder i vägen för en delegering av beslutanderätten i fall som avses i det nu föreslagna stadgandet i 22 § tredje stycket.

29 §

Lagrådet:

Enligt andra stycket andra punkten gäller att vid besök av advokat, som biträder den intagne i rättslig angelägenhet, tjänsteman får närvara endast om advokaten eller den intagne begär det. I remissprotokollet har härtill fogats den kommentaren, att biträdande jurist vid advokatbyrå naturligtvis alltid bör likställas med advokat i förevarande sammanhang. Med anledning härav anmärker lagrådet, att lagtexten är tydlig och klar och att genom ett motivuttalande, på sätt som här skett, inte kan göras någon avvikelse därifrån. Bestämmelsen har sin grund i att advokat är underkastad särskild tillsyn. Det kan vara lämpligt att i allmänhet behandla biträdande jurist vid advokatbyrå på samma sätt som advokat i nu ifrågavarande hänseende, men undantag kan göras, om anledning därtill förekommer.

I anslutning till det föreslagna tredje stycket anföres i remissprotokollet att kroppsvisitation i största möjliga utsträckning bör inskränka sig till undersökning med hjälp av elektrisk metalldetektor eller liknande teknisk anordning. Härtill må anmärkas att exempelvis narkotika och vissa sprängmedel inte kan upptäckas genom användning av sådana anordningar och att denna form av undersökning således ej är tillfyllest för att hindra insmuggling av nu angiven beskaftenhet.

32 och 33 §§

Lagrådet:

I sista punkten av den föreslagna 34 § har angivits att där avsett tillstånd kan återkallas om omständigheterna föranleder det. Det får förutsättas vara avsett att, i överensstämmelse med vad som tillämpas i motsvarande fall enligt behandlingslagen, även beviljad korttidspermission enligt 32 § och frigivningspermission enligt 33 § skall kunna återkallas vid permissionsmissbruk eller när eljest omständigheterna föranleder det. Detta bör komma till uttryck i lagtexten lämpligen genom att i 32 och 33 §§ införes en bestämmelse av samma innehåll som föreslagits i sista punkten av 34 §.

44 §

Lagrådet:

I förevarande paragraf föreskrives att intagen skall erhålla ersättning, enligt normer som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, för arbete som han utfört, om det ej skett för egen räkning. Rätt till ersättning skall enligt paragrafen föreligga även för tid, då intagen deltar i undervisning, utbildning m. m.

Även enligt gällande behandlingslag är intagen berättigad till ersättning – arbetspremie – för utfört arbete. Arbetspremie utgår dock inte för arbete, som den intagne utfört åt arbetsgivare utom anstalten. I detta hänseende innebär de föreslagna bestämmelserna en förändring i förhållande till gällande lag i det att rätten till ersättning avses skola gälla även för det fall att den intagne utfört arbete åt arbetsgivare utom anstalten.

Som motiv för den föreslagna förändringen återoppar departementschefen enligt remissprotokollet förhållandena då den intagne har frigångsarbete och anför att den intagnes arbetsgivare i sådant fall kommer att ha en avtalsenlig förpliktelse att utbetala lön för det utförda arbetet men att kriminalvården, för den händelse arbetsgivaren råkar i obestånd, bör ha det yttersta ansvaret för att den intagne får den ersättning för sitt arbete som han annars skulle ha erhållit. Enligt departementschefen synes detsamma böra gälla även i andra fall när den intagne utför arbete för arbetsgivare utom anstalten. I anslutning härtill uttalar departementschefen vidare att utbetalningar av sådan arbetsersättning som det här är fråga om regelmässigt bör ske till anstalten så länge den som utfört arbetet är intagen där.

Av vad departementschefen sålunda anförut synes framgå att det har förutsatts i princip råda ett arbetsrättsligt avtalsförhållande mellan den intagne och den åt vilken han utför arbete i nu åsyftade fall och att parterna är att betrakta som arbetsgivare och arbetstagare enligt vanliga regler därom. Kriminalvårdens förpliktelse skulle i dessa fall vara begränsad till att garantera den intagne lön i händelse av att arbetsgivaren inte kan betala.

Detta förhållande har inte kommit till uttryck i lagtexten. Utformningen av denna synes i stället närmast ge vid handen att kriminalvården skulle ha att primärt svara för ersättning för allt arbete som den intagne utför.

Rättsverkningarna blir i viktiga hänseenden olika beroende på vilken lösning som väljes. Om den, åt vilken den intagne utför arbete, anses som arbetsgivare i vanlig mening och den intagne betraktas som anställd hos honom, torde därav följa att arbetsgivaren är skyldig att göra löneavdrag för skatt på den intagnes lön och svara för förekommande sociala avgifter i anledning av anställningen. Eventuell införsel och utmätning i den intagnes lön kan ske hos arbetsgivaren. Skulle däremot kriminalvården vara primärt ansvarig för ersättningen åt den intagne, leder detta närmast till slutsatsen att "arbetsgivarens" skyldighet att betala ut ersättning för den intagnes arbete gäller endast i förhållande till kriminalvården, ej mot den intagne. Den åt vilken arbetet utförts torde i sådant fall inte vara skyldig att göra skatteavdrag för den utgivna arbetsersättningen eller i övrigt fullgöra sådana förpliktelser, som enligt gällande bestämmelser åvilar arbetsgivare. Å andra sidan torde det vid sådan tillämpning vara oklart vilka förpliktelser kriminalvården har i nu berörda hänseenden. Att ersättning till intagen, som utgår efter marknadsmässiga löneförhållanden, sakligt sett bör beskattas i likhet med vanlig arbetsinkomst synes uppenbart, detta oavsett om ersättningen härrör från enskild arbetsgivare utom anstalten eller har sin grund i arbete i anstaltens egen regi. Det synes dock oklart hur gällande beskattningsregler i detta hänseende skall tolkas.

Det må vidare framhållas att bestämmelserna i förevarande paragraf gäller intagna utan undantag och således även intagna, som beviljats frigivningspermission. I motiven har inte närmare berörts det fallet, att den intagne har arbetsanställning under permissionen. Det är bl. a. oklart om den tänkta garantiförpliktelsen beträffande den intagnes lön avses skola gälla även sådan anställning. Och departementschefens tidigare berörda uttalande att arbetsersättning regelmässigt bör utbetalas till anstalten kan knappast avse sådana fall.

I anslutning till 44 § bör vidare uppmärksammas den i 45 § andra stycket föreslagna bestämmelsen att ersättning enligt 44 §, som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning, ej får utmätas. Enligt 65 § andra stycket behandlingslagen gäller samma bestämmelse om utmätningssfrihet för arbetspremiemedel. Utmätningssfriheten torde således f. n. inte avse ersättning för intagens arbete åt arbetsgivare utom anstalten. I motiven till den föreslagna regeln i 45 § andra stycket förekommer inte något uttalande som tyder på att utvidgning av det utmätningssfria området varit åsyftad. Genom att bestämmelsen angivits avse "ersättning enligt 44 §" har innebörden av utmätningssfriheten blivit oklar såvitt angår ersättning för arbete, som intagen utfört åt arbetsgivare utom anstalten. Oavsett vilken innebörd man vill tillägga 44 § i fråga om sådan ersättning är det tydligt att, sedan arbetsgivaren - såsom departementschefen förutsatt regelmässigt skola ske - utbetalat arbetsersättningen till

anstalten, det utbetalda beloppet skulle bli fredat från utmätning enligt den föreslagna bestämmelsen. En sådan ändring i förhållande till gällande rätt synes icke vara åsyftad.

Hela frågan om utmätningsfrihet för ersättning åt intagen torde — liksom frågan om beskattning av sådan ersättning — komma i ett nytt läge för den händelse ersättning för arbete inom anstalt i större utsträckning kommer att bestämmas efter marknadsmässiga löneförhållanden.

Av det anförda framgår att 44 § inte är tillfredsställande utformad. De nyss berörda frågorna bör bli föremål för ytterligare överväganden. En tänkbar lösning synes vara att t. v. bibehålla behandlingslagens teknik i nu aktuellt hänseende och att således från ersättningsreglerna i 44 § undanta arbete, som intagen utfört för arbetsgivare utom anstalt.

51 §

Lagrådet:

Bestämmelsen i tredje punkten synes vara alltför rigorös. Enligt 18 § andra stycket och 22 § första stycket i det remitterade förslaget är det tillfyllest om läkarens yttrande föreligger inom en vecka. I nu förevarande fall kan isoleringen aldrig vara längre än sju dagar. Med hänsyn härtill och i betraktande av de svårigheter, som f. n. föreligger i fråga om läkarvården på anstalterna, föreslås, att tredje punkten i förevarande paragraf skall innehålla, att läkare, om det behövs, skall yttra sig så snart som möjligt rörande åtgärd enligt 50 § samt före beslut om inneslutning i enrum enligt 47 §.

54 §

Conradi:

F. n. gäller enligt 50 och 75 §§ behandlingslagen, att beslut om s. k. långtidspermission för den som undergår fängelse meddelas av övervakningsnämnd, även om själva frigivningsbeslutet ankommer på kriminalvårdsnämnden. Eftersom ärenden om beviljande av långtidspermission ibland är av brådskande natur, har övervakningsnämnden vidare jämlikt 38 § behandlingskungörelsen erhållit befogenhet att i det särskilda fallet uppdraga åt styresmannen på anstalten att bevilja permissionen. Beträffande praxis kan upplysas, att långtidspermission inte sällan används också när den intagnes frigivningsförhållanden till synes är ordnade: han har bostad och har också erhållit arbete eller blivit antagen som elev vid en skola e. dyl. Långtidspermissionen tjänar i sådant fall det syftet, att övervakningsnämnden skall under någon tid kunna pröva, hur det går för den intagne i hans liv utanför fängelset. Man vill se, om frigivningssituationen är stabil, kontrollera om den remitterade bor kvar på uppgivet ställe och inte hamnar bland t. ex. narkotikamissbrukare, se till att han fortsätter med sitt arbete eller i skolan osv. Vad särskilt angår skolgång måste konstateras, att skolarbetet med regelbundna tider, läxläsning etc.

erfarenhetsmässigt är mycket påfrestande för den som just kommit ut från anstalt; många ger upp ganska snart. För att institutet långtidspermission skall fungera krävs en nära kontakt från övervakningsnämndens sida med övervakare och skyddskonsulentorganisation. I praxis har utbildat sig den ordningen, att om den intagne inte klarar permissionen, denna förklaras förverkad av övervakningsnämnden, varefter permittenten, i regel genom polis, återhämtas till anstalten, där nya frigivningsförberedelser omedelbart igångsättes. I dylika brådskande fall är övervakningsnämndens ordförande jämlikt 37 kap. 1 § brottsbalken behörig att ensam handla på nämndens vägnar. Förverkandebeslut fattas i regel av ordföranden per telefon, efter föredragning av nämndens sekreterare eller en assistent på anstalten. Antalet fall av långtidspermission uppgår på en större anstalt till flera hundra om året, och förverkandeprocenten är ganska hög. Uppföljandet av långtidspermissionerna utgör alltså en ganska stor – och mycket viktig – del av arbetet för en övervakningsnämnd vid en större anstalt. I övrigt bör anmärkas, att i de fall då kriminalvårdsnämnden har att bestämma om den villkorliga frigivningen (alltså i fall avseende intagna som undergår fängelse i mer än ett år) rutinen i stort sett synes vara, att kriminalvårdsnämnden i god tid meddelar ett s. k. principbeslut om villkorlig frigivning, vilket innebär fastställande av den tidigaste dagen då villkorlig frigivning kan ske, och att, om förutsättningar för långtidspermission vid denna tidpunkt är för handen, övervakningsnämnden beviljar sådan permission fr. o. m. den dag kriminalvårdsnämnden fastställt som frigivningsdag. Genom att övervakningsnämnderna på detta sätt vid handhavande av långtidspermissionsinstitutet regelmässigt rättar sig efter vad kriminalvårdsnämnden bestämt med avseende å frigivningsdag uppnås, att den intagne inte – under täckmantel av en permission – kommer ut från anstalten tidigare än kriminalvårdsnämnden funnit lämpligt.

Det remitterade förslaget innebär ändring i denna ordning såtillvida, att beslut om s. k. frigivningspermission – som ersätter den hittillsvarande långtidspermissionen – i fortsättningen skall meddelas av kriminalvårdsnämnden i fall då denna nämnd har att besluta om den villkorliga frigivningen. (Detsamma skall gälla i fråga om sådan vistelse utanför anstalt som avses i 34 § i förslaget.) Vad sålunda föreslagits väcker betänkligheter.

Det strider till en början mot de tendenser till decentralisering av maktbefogenheter som i ökande grad kommit att prägla modernt samhällsliv. Centraliseringen medför i nu förevarande avseende liksom på många andra områden risk för byråkratisering och tungroddhet. Av vad här förut sagts framgår, att hithörande permissionsärenden inte sällan är av brådskande natur och kräver nära kontakt mellan nämnd och frivårdsorgan. Det är givet att kontakten mellan å ena sidan de lokala organen i landsorten – anstaltspersonal, skyddskonsulent och övervakare – och å andra sidan kriminalvårdsnämndens kansli i Stockholm inte kan bli densamma som mellan övervakningsnämndens ordförande, som finns på platsen, och organisationen på fältet. Ofta känner övervakningsnämndens

ordförande personligen övervakare och andra som han har att göra med. I sammanhanget bör observeras att det är meningen att i fortsättningen även intagna med längre strafftid än ett år i allmänhet skall slussas ut i frihet via lokalanstalt. Särskilt frågorna om förverkande måste bli nästan omöjliga att hantera centralt från Stockholm. Det gäller ju inte bara att meddela ett förverkandebeslut; man skall också kunna på stående fot diskutera sig fram till om det inte går att åstadkomma en lösning varigenom förverkande kan undvikas. Härvid är också att märka, att kriminalvårdsnämnden ej – såsom övervakningsnämnden – är besluts- mässig med ordföranden ensam i brådskande fall. Uppkommer ett brådskande fall i kriminalvårdsnämnden, har man hittills, t. ex. vid meddelande av principbeslut, ordnat saken så, att nämndens sekreterare ringt runt till ett tillräckligt antal ledamöter och på det sättet fått till stånd ett "telefonsammanträde". Att ett sådant system inte är särskilt ägnat för ett brådskande fall av ifrågasatt förverkande i ett permissions- ärende är tydligt.

Det kan dock inte förnekas att frågan, såsom departementschefen framhållit, kommit i ett delvis annat läge genom att frigivningspermission (och vistelse utanför anstalt jämlikt 34 §) i fortsättningen skall kunna beviljas under lång tid – kanske flera månader i följd – och redan fr. o. m. den dag då halva strafftiden gått till ända, ej som nu först fr. o. m. den dag då två tredjedelar av straffet avtjänats. Det kan möjligen föreligga risk för att permissionsinstitutet under sådana omständigheter kan komma att begagnas i stället för frigivning, så att övervaknings- nämnderna genom att bevilja frigivningspermission gör kriminalvårds- nämndens befogenhet att bestämma dagen för villkorlig frigivning illusorisk.

Vad nu sagts synes emellertid i praktiken bara komma att gälla hälftenfrigivningen. Villkorlig frigivning efter avtjänad två tredjedels strafftid kommer uppenbarligen med de nya reglerna att bli så schablon- mässigt fixerad, att där inte finns något utrymme för spel med frigiv- ningspermission. I fråga om tvåtredjedelsfrigivningen finns alltså inte något hinder mot – utan, såsom torde ha framgått av det föregående, tvärtom bara fördelar av – att låta övervakningsnämnderna behålla befogenheten att bevilja frigivningspermission. Och vad hälftenfrigiv- ningen angår torde departementschefens farhågor vara överdrivna. I hithörande fall lär i allmänhet frigivningen vara så noga förberedd redan under anstaltsvistelsen, att frigivningspermission mycket sällan kommer i fråga. Och skulle det bli tal om dylik permission vid hälftenfrigivning i något fall då frigivningsbeslutet ankommer på kriminalvårdsnämnden, torde ärendet sällan vara brådskande. Övervakningsnämnden kan alltså lugnt avvakta kriminalvårdsnämndens beslut om frigivningsdag och får förutsättas rätta sig därefter. Och ytterst sällan kan det bli fråga om förverkande av permission i dylika fall.

I själva verket är det alltså tämligen likgiltigt, om man i fallen av hälftenfrigivning låter övervakningsnämnderna ha kvar rätten att meddela frigivningspermission eller, såsom departementschefen föreslagit, flyttar

över befogenheten till kriminalvårdsnämnden, när denna nämnd har beslutanderätten i fråga om den villkorliga frigivningen. Det är i fallen av tvåtredjedelsfrigivning av det problematiska klientelet som frågan har betydelse, och där talar starka skäl för att den nuvarande ordningen med övervakningsnämnden som beslutande organ bibehålls.

Ett skäl härför som inte tidigare berörts är att det nu pågår utredning om att, såsom i brottsbalken förutsättes, låta övervakningsnämnderna i första instans ha hand om all villkorlig frigivning av dem som dömts till fängelse och alltså göra kriminalvårdsnämnden till den besvärinstans, som från början var avsett. Detta skulle innebära att 16 § i brottsbalkens promulgationslag upphävdes. Till dess det blir klart, hur man skall förfara i denna del, synes under alla förhållanden den nuvarande ordningen beträffande beslutanderätten i fråga om de långa permissionerna böra bibehållas.

På grund härav hemställer jag, att 54 § första stycket 1 ges följande lydelse: "den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör beträffande intagen som undergår fängelse" samt att andra stycket i paragrafen utgår.

Öhman, Paulsson, Fredlund:

Jämlikt 16 § lagen om införande av brottsbalken och förordnande meddelat med stöd av nämnda paragraf beslutar kriminalvårdsnämnden om villkorlig frigivning av intagen som undergår fängelse i mer än ett år. Beslutanderätten i ärenden om frigivningspermission för sådan intagen skall enligt 54 § andra stycket tillkomma kriminalvårdsnämnden men Kungl. Maj:t kan enligt 55 § förordna, att beslutanderätten överflyttas till övervakningsnämnd. För att undvika en alltför tungrodd ordning och för att möjliggöra snabba beslut bl. a. när fråga om återkallelse av frigivningspermission uppkommer torde vara erforderligt att genom förordnande enligt 55 § bereda kriminalvårdsnämnden möjlighet att uppdraga åt vederbörande övervakningsnämnd att besluta om frigivningspermission åtminstone i fall då den intagne avtjänat två tredjedelar av straffet.

55 §

Conradi:

Med anledning av vad jag föreslagit vid 54 § bör vissa jämkningar göras i förevarande paragraf.

60 §

Lagrådet:

Det får förutsättas att bemyndigandet enligt förevarande paragraf för Kungl. Maj:t att till tjänsteman inom kriminalvården överflytta övervak-

ningsnämnds befogenhet att meddela beslut rörande intagens rätt att vistas utanför anstalt kommer att utnyttjas endast i fråga om beviljande av tillstånd till sådan vistelse. Återkallande av sådant tillstånd bör liksom hittills av bl. a. rättssäkerhetsskäl vara förbehållet övervakningsnämnd.

I fråga om innehållet i förevarande paragraf hänvisas vidare till vad lagrådet anförte vid 22 §.

Övriga lagförslag

Lagrådet:

Förslagen lämnas utan erinran.

Ur protokollet
Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 14 december 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets yttranden över förslagen till

1. lag om beräkning av strafftid m. m.,
 2. lag om kriminalvård i anstalt,
 3. lag om ändring i brottsbalken,
 4. lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område.
- Föredraganden redogör för lagrådets yttranden och anför.

Förslaget till lag om kriminalvård i anstalt

I fråga om grunderna för de intagnas fördelning mellan olika typer av anstalter har lagrådet kritiserat den i remitterade förslaget upptagna bestämmelsen i 6 § fjärde stycket i vilket som en allmänt vägledande riklinje anges att korttidsklientelet, dvs. intagna som undergår fängelse i högst fyra månader, företrädesvis bör vara placerat i riksanstalt. I stället har lagrådet förordat en bestämmelse som anger att dessa intagna företrädesvis skall vara placerade i lokalanstalt, i likhet med vad som i remitterade förslaget förordats i fråga om det s. k. normalklientelet.

Jag vill med anledning härav till en början erinra om det uttalande som justitieutskottet gjorde i sitt av riksdagen godkända betänkande och som innebär att man även beträffande korttidsklientelet bör sträva efter att straffverkställigheten kan komma att ske i närheten av hemorten så långt det är möjligt inom ramen för tillgängliga lokalanstaltsplatser. Detta uttalande synes — sett i sitt sammanhang — närmast ta sikte på sådana korttidsintagna som på grund av alkoholproblem eller andra sociala svårigheter har behov av samhällets stöd och hjälp. Med tanke på bl. a. sådana intagna har jag i remissprotokollet också anförts att det ingalunda är uteslutet att placering i lokalanstalt ibland kan vara lämplig även för intagna som tillhör korttidsklientelet och att så kan vara fallet t. ex. om den intagnes personliga förhållanden motiverar att han i fråga om anstaltsplaceringen likställs med normalklientelet och dessutom tillgången på lokalanstaltsplatser ger utrymme för placering i sådan anstalt. Vid det pågående förberedelsearbetet för det nya anstaltssystemets genomförande har det visat sig att en förhållandevis stor del av de korttidsintagna sannolikt kommer att kunna placeras i lokalanstalt. En sådan utveckling är naturligtvis tillfredsställande men undanskymmer ändå inte det förhållandet att ifrågavarande möjligheter rimligen i första

hand bör utnyttjas för sådana korttidsintagna, t. ex. rattfyllerister med uttalade alkoholproblem, för vilka lokalanstaltsplacering enligt det anförda kan anses mest motiverad från rehabiliteringssynpunkt. Härigenom öppnas möjligheter att i det väsentliga förverkliga det av riksdagen framförda önskemålet.

Av det anförda följer emellertid inte att, som lagrådet förordat, placering i lokalanstalt bör i den nya lagen föreskrivas som huvudregel för korttidsklientelet. Man måste räkna med att personer som av huvudsakligen allmänpreventiva skäl ådömts kortvarigt frihetsstraff i många fall inte är i behov av sådana rehabiliteringsåtgärder som är avsedda att utgöra ett väsentligt inslag i lokalanstalternas verksamhet. Till detta kommer att behovet av nära kontakter med hemorten i varje fall till en del har visst samband med själva anstaltsvistelsens längd. Vid sådant förhållande torde man vid utformningen av de allmänna bestämmelserna om fördelningen på olika anstalter enligt min mening inte kunna bortse ifrån att de korttidsintagna som kategori betraktade måste — när antalet platser på lokalanstalt inte räcker till — få stå tillbaka för sådana intagna med längre strafftider för vilka eftervård i frihet normalt följer på anstaltsvistelsen, eftersom dessa för sin anpassning i samhället har ett påtagligt behov av de rehabiliteringsinsatser som avses äga rum inom lokalanstalternas ram.

I sammanhanget bör beaktas att vissa nyare anstalter av öppen typ med hänsyn bl. a. till sin lokalisering inte lämpar sig för användning som lokalanstalter. De kommer därför i det nya anstaltssystemet att klassificeras som rixanstalter. Dessa anstalter synes knappast kunna utnyttjas till sin fulla kapacitet om inte korttidsintagna i relativt stor utsträckning kan hänvisas dit. Som jag anförde i remissprotokollet är det emellertid angeläget att man även vid placering av korttidsintagna i rixanstalt i görligaste mån väljer en anstalt som ligger så nära hemorten som möjligt. Härigenom kan man underlätta den intagnes möjligheter att genom besök av närstående och på annat sätt bevara kontakten med livet utanför anstalten.

Mot bakgrund av det anförda är jag inte beredd att frånga det remitterade förslaget i förevarande hänseende. I den nya lagen bör alltså som en vägledande riktlinje för anstaltsplaceringen anges att den som undergår fängelse i högst fyra månader företrädesvis bör vara placerad i rixanstalt. Den sålunda valda formuleringen av denna allmänna anvisning bör enligt min mening kunna ge tillräckligt utrymme för en så flexibel tillämpning, under hänsynstagande till alla föreliggande faktorer, som enligt det anförda är önskvärd vid valet av anstaltsplacering för ifråga-varande klientel.

Enligt 18 § första stycket remitterade förslaget får intagen på egen begäran arbeta i enrum om beaktansvärda skäl talar härför. Lagrådet har förordat att bestämmelsen, i överensstämmelse med 47 § andra stycket behandlingslagen, utformas så att huvudregeln blir den, att intagen skall få arbeta i enrum om han begär det och att avsteg härifrån skall få göras bara när synnerliga skäl talar emot en dylik arbetsplacering. Vidare har lagrådet förordat en jämkning av det i 18 § andra stycket upptagna

kravet på läkares medverkan i dylika ärenden.

Jag har i remissprotokollet utvecklat skälen för att enrumsarbete på egen begäran bör få äga rum endast om beaktansvärda skäl talar härför. Utöver vad jag där anfört vill jag i detta sammanhang framhålla att det på fångvårdsanstalterna inte sällan förekommer intagna som på egen begäran är placerade i enrum under avsevärd tid. I åtskilliga fall framstår enrumsplaceringen säkerligen som naturlig och väl motiverad utifrån skilda synpunkter. I andra fall åter kan man inte bortse från att en långvarig isolering – särskilt när den har sin grund i personliga problem hos den intagne – kan få skadliga verkningar för dennes psykiska hälsa och därigenom ytterligare förvärra hans situation. Jag anser mot bakgrund härav att det bör ges större utrymme än f. n. för en prövning från fall till fall när det gäller fråga om enrumsarbete på intagens egen begäran. Den i remitterade förslaget upptagna bestämmelsen att intagen skall få arbeta i enrum om beaktansvärda skäl talar härför avser att ge möjlighet till en sådan mer individualiserad prövning. Jag vill betona att kravet på beaktansvärda skäl inte innebär att den intagne måste åberopa skäl av särskild styrka för att hans begäran skall kunna bifallas. Enrumsarbete bör kunna medges så snart hans begäran framstår som rationellt motiverad och enrumsplaceringen inte kan anses menlig för den intagnes fysiska eller psykiska hälsa. Med hänsyn till att de förhållanden som ligger till grund för en begäran om enrumsplacering inte sällan är svåråtkomliga för bedömning anser jag det angeläget att läkare alltid medverkar vid prövning av sådan begäran. Läkarens funktion i dylika ärenden bör vara såväl att utröna styrkan hos de personligt färgade bevekelsegrunder eller uppfattningar som kan ligga bakom det aktuella önskemålet som att undersöka huruvida en enrumsplacering kan inverka skadligt på den intagnes hälsa.

Med hänsyn till det anförda anser jag att bestämmelserna i 18 § remitterade förslaget bör lämnas oförändrade, dock med en redaktionell jämkning i bestämmelserna om läkares medverkan.

De i 20 § första stycket remitterade förslaget upptagna bestämmelserna om enrumsplacering bör enligt lagrådets mening vidgas så, att enrumsplacering också kan ske om det är nödvändigt med hänsyn till fara för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom. I remissprotokollet har jag uttalat att risk för enbart materiell skadegörelse inte bör mötas med beslut om avskildhet utan får bemästras på annat sätt. I flertalet fall torde så utan vidare kunna ske. Jag vill emellertid inte helt utesluta att det undantagsvis kan uppstå situationer då fara föreligger för sabotagehandlingar av särskilt allvarlig natur och att det av sådan anledning någon gång kan tänkas bli nödvändigt att besluta om intagens isolering för att hindra att sådan handling företas. Med hänsyn härtill har jag inte velat motsätta mig att 20 § första stycket kompletteras på sätt lagrådet föreslagit. Jag förutsätter dock att tillämpningen av denna bestämmelse kommer att bli ytterst restriktiv.

Enligt 20 § andra stycket remitterade förslaget får intagen som hör till viss kategori långtidsdömda med särskilt samhällsfarlig kriminalitet (dömda som avses i 7 § tredje stycket remissförslaget och vilka på skäl som där

anges är placerade i slutna anstalt) hållas avskild från andra intagna om det kan befaras att han planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sättes i verket. Lagrådet har förordat att alla som är intagna i slutna anstalt skall kunna isoleras under de angivna förutsättningarna. Enligt min mening går en sådan utvidgning av bestämmelsens tillämpningsområde längre än som är motiverat med hänsyn till de skäl som ligger bakom den i remissen föreslagna bestämmelsen och kan medföra en ej avsedd skärpning för alla intagna på slutna anstalter. Som framgår av vad jag anfört i remissprotokollet är bestämmelsen riktad mot ett fåtal personer bland det specialklientel som avses i 7 § tredje stycket. Utmärkande för detta fåtal personer är att de i ännu högre grad än de övriga mer eller mindre systematiskt planerar att – med utnyttjande av snart sagt vilka medel som helst – rymma från anstalten och begå nya allvarliga brott. Att på de angivna skälen tillåta isolering för en vidare krets av intagna synes inte vara påkallat. Rymningsrisken för deras del får bemästras på annat sätt än genom isolering. Jag kan därför inte biträda lagrådets förslag i denna del.

Lagrådet har föreslagit att i 22 § remitterade förslaget införs en bestämmelse som gör det möjligt att i avbidan på utredning rörande enrumsplacering enligt 20 § hålla intagen avskild från andra intagna om det finnes oundgängligen nödvändigt. Jag vill härom till en början framhålla att de fall av enrumsplacering som ifrågakommer enligt 20 §, och det gäller även sådan enrumsplacering som avses i paragrafens andra stycke, vanligen torde vara av den karaktären att frågan om isolering inte uppkommer plötsligt. Det bör därför i allmänhet finnas tillräcklig tid för en fullständig utredning rörande de omständigheter som inverkar på frågans avgörande innan beslut behöver meddelas. I vissa fall kan dock frågan om enrumsplacering vara av mer brådskande natur. Jag har i remissprotokollet anfört att det i sådana fall bör vara möjligt att få fram ett beslutsunderlag så pass snabbt att det inte föreligger något behov av interimistiska åtgärder. Jag vill härtill foga den synpunkten att den utredning som skall föregå beslut om enrumsplacering – och f. ö. även omprövning av sådant beslut – naturligen får anpassas efter omständigheterna. I fall då ett isoleringsbeslut inte utan fara kan uppskjutas torde sakläget ofta vara så klart att någon mer omfattande utredning inte krävs. Det bör också beaktas att beslut om enrumsplacering skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger. Härav följer att kriminalvårdsmyndigheten kontinuerligt har att uppmärksamma nya omständigheter som kan föranleda en omprövning och eventuellt upphävande av tidigare isoleringsbeslut. Med hänsyn till det anförda anser jag att en bestämmelse om interimistiskt beslut rörande enrumsplacering i dessa fall kan undvaras.

Vad lagrådet anfört rörande 29 § remissförslaget föranleder ingen kommentar från min sida.

Sista punkten av den föreslagna 34 § anger att tillstånd till sådan vistelse utanför anstalt som avses i paragrafen kan återkallas, om omständigheterna föranleder det. Enligt lagrådets mening bör en mot-

svarande bestämmelse om återkallelse införs i 32 § som behandlar korttidspermission och i 33 § som avser frigivningspermission.

Som lagrådet anför är det förutsatt att även beviljad korttidspermission och frigivningspermission skall kunna återkallas vid permissionsmissbruk eller när eljest omständigheterna föranleder det. Någon uttrycklig bestämmelse härom har emellertid inte tagits in i remissförslaget. Härvidlag har följts samma metodik som i behandlingslagen. Detsamma gäller t. ex. medgivande till s. k. frigång enligt 11 § samt tillstånd för intagen kvinna att ha barn hos sig enligt 41 §.

Sådana medgivanden och tillstånd som det här är fråga om avser åtgärder som utgör led i en fortlöpande anstaltsvistelse. Det får bl. a. med hänsyn härtill förutsättas att de kan återkallas så snart ett sådant beslut föranledes av omständigheterna även om uttrycklig bestämmelse härom inte har meddelats i lagen. Jag anser därför övervägande skäl tala för att inte i något fall införa några särskilda bestämmelser rörande sådan återkallelse. Den förutnämnda bestämmelsen i sista punkten av 34 § bör därför utgå.

Lagrådet har utvecklat vissa synpunkter på de i 44 och 45 §§ remissförslaget upptagna bestämmelserna om ersättning till intagen för utfört arbete. Som framgår av vad lagrådet anför rymmer frågorna om arbetsersättning problem av delvis komplicerad natur. Genom försöksverksamheten med marknadsanpassad ersättning samt vidgade möjligheter till frigångsarbete utanför anstalten får dessa frågor en större praktisk betydelse än förut. Sålunda aktualiseras i högre grad frågor om skattskyldighet samt om införsel och utmätning. Dessa frågor bör bli föremål för ytterligare överväganden. Med hänsyn härtill torde hela det problemkomplex som rör arbetsersättning åt intagen få tas upp i senare sammanhang.

När det i nuvarande läge gäller att ta ställning till 44 § remissförslaget delar jag lagrådets uppfattning att paragrafen bör ges en ändrad utformning. Motsvarande bestämmelser i 61 § behandlingslagen anger att intagen skall för sitt arbete erhålla arbetspremie om han inte utfört arbetet för egen räkning eller åt arbetsgivare utom anstalten. I 44 § remissförslaget däremot har undantag från rätten till ersättning inte föreskrivits för det fallet att arbetet utförts åt arbetsgivare utom anstalten. Denna förändring i förhållande till gällande lag vållar, på sätt lagrådet anför, vissa komplikationer. Enligt lagrådets mening är en tänkbar lösning att t. v. bibehålla behandlingslagens teknik i nu aktuellt hänseende och att således från ersättningsreglerna i 44 § undanta även arbete som utförts åt arbetsgivare utom anstalten. Av de skäl som jag nyss nämnt vill jag nu för egen del förorda den lösningen.

Med ändring av 44 § första stycket första punkten remissförslaget bör därför föreskrivas att intagen skall erhålla ersättning, enligt normer som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, för arbete som han utfört, om detta inte skett för egen räkning eller åt arbetsgivare utom anstalten. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela föreskrifter beträf-

fande användningen såväl av sådan ersättning som avses i paragrafens första stycke som av annan arbetsinkomst som intagen uppbär. En bestämmelse med denna innebörd bör tas in som ett tredje stycke i paragrafen.

Vad angår 45 § bör enligt min mening utmätningsfrihet avse varje arbetsersättning som för intagens räkning inestår hos kriminalvårdsmyndighet, vare sig ersättningen härrör från kriminalvården eller från arbetsgivare utom anstalten. Paragrafens andra stycke bör utformas i överensstämmelse härmed. Däremot bör den i första stycket upptagna bestämmelsen om uttagande av ersättning för förstörd egendom avse endast sådana medel som tillkommer den intagne enligt 44 § första stycket.

När det gäller kravet på läkares medverkan i samband med beslut om inneslutning i enrum enligt 47 eller 50 § anser jag till skillnad från lagrådet att någon uppmjukning av de i 51 § föreslagna bestämmelserna inte är påkallad.

Enligt 54 § remissförslaget ankommer det på kriminalvårdsnämnden att besluta om frigivningspermission för sådana intagna som omfattas av förordnande enligt 16 § lagen om införande av brottsbalken, dvs. enligt nuvarande ordning sådana som undergår fängelse i mer än ett år och beträffande vilka kriminalvårdsnämnden prövar fråga om villkorlig frigivning. Med anledning av vad lagrådets ledamöter i skilda yttranden anfört härom vill jag framhålla att jag inte är främmande för att möjlighet bör beredas kriminalvårdsnämnden, med stöd av förordnande enligt 55 §, att åtminstone i vissa fall till övervakningsnämnd delegera uppgiften att besluta om frigivningspermission.

Vad lagrådet anfört i anslutning till 60 § remissförslaget föranleder ingen erinran från min sida.

Utöver vad som följer av det anförda bör vissa redaktionella jämkningar göras i förevarande lagförslag.

Förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

I anslutning till 27 § vill jag till undvikande av missförstånd framhålla, att omräkningsregeln i 21 § första stycket inte är avsedd att tillämpas i fråga om förordnande om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § BrB i annat fall än då behandlingen med stöd av 26 § första stycket skall övergå till fängelse.

I 12 § bör vissa redaktionella jämkningar göras.

Enligt 30 § militära rättegångslagen (1948:472) äger förman under vissa omständigheter förordna att underlydande skall tas i förvarsarrest. Har den som förordnat om förvarsarrest inte bestraffningsrätt över den arresterade, skall han underrätta den närmast bestraffningsberättigade om arresteringen. Denne skall omedelbart besluta om åtgärden skall bestå eller om den arresterade skall friges. Den arresterade skall omedelbart friges om inte den bestraffningsberättigade inom fyra dagar har avgjort

målet eller hänskjutit det till åklagare. Hänskjuts målet till åklagare skall denne, om han beslutar att åtal skall väckas, sist dagen efter den, då han underrättades om arresteringen, till rättens prövning hänskjuta frågan om arresten skall bestå. Beslutar rätten att arresten skall bestå, skall det anses som om den arresterade är häktad. Döms den tiltalade till annan påföljd än disciplinstraff eller böter, kan rätten på de grunder som anges i 30 § militära rättegångslagen förordna att han skall i förvarsarrest avbida att domen vinner laga kraft.

I propositionen (1972:146 s. 50) med förslag till ändrade bestämmelser om tillgodoräknande av straffprocessuella frihetsberövanden uttalades att institutet förvarsarrest företer stora likheter med såväl anhållande som häktning. När domstol har förordnat att förvarsarrest skall bestå, skall den arresterade sålunda anses som häktad. Detta innebär enligt propositionen bl. a. att de regler som gäller för avräkning av häktningstid också gäller för sådan tid i förvarsarrest som infaller efter domstolens beslut. Samma skäl som enligt propositionen talade för en utvidgning av den allmänna avräkningsbestämmelsen i BrB till anhållande talade för att tid i förvarsarrest som föregått sådant domstolsbeslut skulle få avräknas fullt ut i motsvarande utsträckning.

Enligt 33 kap. 5 § första stycket BrB i dess lydelse fr. o. m. den 1 april 1973 skall, då någon döms till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering och han med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar varit berövad friheten bl. a. som anhållen, häktad eller tagen i förvarsarrest, tiden för frihetsberövandet anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt.

Överklagas domen, skall högre rätt tillgodoräkna frihetsberövande som ägt rum efter den lägre rättens dom.

Före lagändringen den 1 april 1973 kunde frihetsberövande som ägt rum efter dom som sedermera vunnit laga kraft inte tillgodoräknas annat än i det fall som reglerades i 16 § andra stycket behandlingslagen. Bestämmelsen avsåg det fallet att någon som var häktad avgav nöjdförklaring inom tio dagar från den dag då domen meddelades. I sådant fall räknades strafftiden från domens dag.

Enligt den nya lagstiftningen skall frihetsberövande som äger rum efter slutlig dom i målet tillgodoräknas som verkställighetstid. Tillgodoräkandet sker på verkställighetsstadiet enligt bestämmelsen i 16 § andra stycket behandlingslagen. Bestämmelsen som utformades efter förslag av lagrådet innehåller att tid, under vilken den dömda hållits i häkte i målet efter det att slutlig dom däri meddelades, skall räknas som tid varunder straffet verkställts. Förvarsarrest omnämns inte i bestämmelsen. Lagrådet uttalade att kriminalvårdsstyrelsen vid avdrag för tid som faller efter slutlig dom i målet har att iakttaga de grunder för beräkningen som anges i 33 kap. 5 § BrB.

Bestämmelsen i 16 § andra stycket behandlingslagen motsvaras av 19 § andra stycket i förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m.

I skrivelse den 30 november 1973 till Kungl. Maj:t har JO anfört bl. a.

I förarbetena till lagstiftningen om ändrade bestämmelser angående tillgodoräknande av straffprocessuella frihetsberövanden har inte utsagts om man avsett att tid under vilken den dömda hållits i förvarssarrest i målet efter det att slutlig dom däri meddelats skall räknas som verkställighetstid. Mot bakgrund av bestämmelsen i 86 § andra stycket militära rättegångslagen om att det skall anses som om den som är tagen i förvarssarrest vore häktad ligger det nära till hands att även från straffverkställighetssynpunkt jämställa honom med häktad. Emellertid tar sistnämnda bestämmelse enligt sin placering i lagen i första hand syfte blott på tid för hållande i förvarssarrest från det domstolen beslutat att arresten skall bestå till dess dom i målet meddelas. Motsvarande torde rimligen dock anses böra gälla även för tid efter dom när domstolen förordnat att den dömda i förvarssarrest skall avbida att domen vinner laga kraft. Det är emellertid att märka, att ifrågakarande bestämmelse är av processuell natur och avser att reglera de särskilda förhållanden i rättegången, som kommer sig därav, att ett frihetsberövande jämställbart med häktning förekommer. Stadgandet tar således inte direkt sikte på att reglera verkställighetsfrågor. Det ligger emellertid nära till hands att anse, att de särbestämmelser som föreligger i straffverkställighetshänseende beträffande häktad också bör äga motsvarande tillämpning på den som är tagen i förvarssarrest. Det förtjänar att i sammanhanget nämnas, att kriminalvårdsstyrelsen tillämpat tidigare gällande regel att strafftiden vid nöjdförklaring av häktad inom tio dagar från domen skall räknas från dagen för domen jämväl på den, som varit tagen i förvarssarrest, detta just med hänvisning till bestämmelsen i 86 § andra stycket militära rättegångslagen om att det skall anses som om den som är tagen i förvarssarrest är häktad. Genom att situationen då någon är tagen i förvarssarrest uttryckligen nämnts i nuvarande 33 kap. 5 § BrB varemot så inte är fallet i 16 § behandlingslagen finns risk för motsatsslut att avräkning skall ske i det förra men inte i det senare fallet. På grund härav kan rättsosäkerhet uppstå. De överväganden som legat till grund för att tid varunder den dömda hållits i häkte i målet skall räknas som tid varunder straffet verkställts talar för att motsvarande skall ske beträffande tid varunder den dömda hållits i förvarssarrest i målet.

Av förarbetena till den nya lagstiftningen om tillgodoräknande av straffprocessuella frihetsberövanden framgår enligt min mening klart, att anledningen till att förvarssarrest uttryckligen tas upp i 33 kap. 5 § BrB är att tiden i förvarssarrest före domstols beslut i frågan skall tillgodoräknas på samma sätt som anhållande. Tid i förvarssarrest som infaller efter domstolens beslut i frågan men före domen i målet är jämställd med häktningstid. Sådan tid betraktades enligt äldre rätt även i avräkningshänseende som häktningstid. Detta är förhållandet även enligt den nya lagstiftningen.

Som JO har framhållit jämfördes i praxis vid tillämpningen av den s. k. tiodagarsregeln i 16 § andra stycket behandlingslagen tid i förvarssarrest efter slutlig dom i målet med häktning. Enligt min mening talar alla skäl för att den nya bestämmelsen om tillgodoräknande av häktningstid

efter slutlig dom skall äga motsvarande tillämpning på den som enligt rättens beslut i försvarsarrest skall avbida att domen vinner laga kraft. Enligt vad jag har erfarit har kriminalvårdsstyrelsen efter den nya lagstiftningens ikraftträdande tillämpat bestämmelsen på detta sätt.

Med hänsyn till den i praxis sålunda intagna ståndpunkten synes någon ändring i bestämmelsen inte vara påkallad. Jag vill erinra om att bestämmelser om häktade förekommer på flera andra ställen i den föreslagna lagen (4, 9, 12—14 §§ samt 19 § första stycket). I samtliga dessa fall bör med häktad avses även den beträffande vilken domstolen har förordnat att han i försvarsarrest skall avbida att domen vinner laga kraft.

Övriga lagförslag

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen

att antaga de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
Utdrag av statsrådsprotokollet den 9 november 1973	24
1 Inledning	24
2 Gällande ordning	26
2.1 Brottsbalken	26
2.2 Behandlingslagen	26
2.2.1 Befordran av dom till verkställighet och beräkning av strafftid m. m. (2 och 3 kap. behandlingslagen)	26
2.2.1.1 Befordran av dom till verkställighet	26
2.2.1.2 Samtidig verkställighet av påföljd och häktning i annat mål	28
2.2.1.3 Beräkning av strafftid	29
2.2.2 Kriminalvård i anstalt	30
3 Departementspromemorian	35
3.1 Verkställighet av vissa brottmålsdomar och beräkning av strafftid	35
3.2 Kriminalvård i anstalt	38
3.3 Ändringar i brottsbalkens bestämmelser om skyddstillsyn	43
4 Remissyttrandena	45
4.1 Verkställighet av vissa brottmålsdomar och beräkning av strafftid	45
4.2 Kriminalvård i anstalt	53
4.3 Ändringar i brottsbalkens bestämmelser om skyddstillsyn	67
5 Departementschefen	69
5.1 Verkställighet av vissa brottmålsdomar och beräkning av strafftid	69
5.2 Kriminalvård i anstalt	83
5.3 Ändringar i brottsbalkens bestämmelser om skyddstillsyn	106
6 Lagförslagets enskilda bestämmelser	109
6.1 Förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m.	109
Rubriken	109
Inledande bestämmelser	109
1 §	109
Befordran av dom till verkställighet m. m.	109
2 och 3 §§	109
4-8 §§	110
9 och 10 §§	111

11 §	112
12 §	112
13 §	112
14 §	113
15-17 §§	113
18 §	113
Beräkning av strafftid m. m.	113
19 §	113
20 §	114
21 §	114
22 §	114
23 §	114
24-27 §§	115
Övriga bestämmelser	115
28-29 §§	115
6.2 Förslaget till lag om kriminalvård i anstalt	115
1 kap. Allmänna bestämmelser	115
1 §	115
2 §	115
3 §	116
4 §	116
5 §	117
6 §	119
7 §	119
8 §	120
2 kap. Närmare bestämmelser om kriminalvården i anstalt	120
9 §	120
10 §	122
11 §	123
12 §	125
13 §	125
14 §	126
15 §	127
16 §	128
17-23 §§	128
17 §	129
18 §	130
19 §	132
20 §	132
21 §	134
22 §	134
23 §	135
24 §	136
25 §	136

26 §	137
27 §	138
28 §	140
29 §	141
30 §	144
31 §	144
32 §	145
33 §	145
34 §	147
35 §	147
36 §	148
37 §	150
38 §	153
39 §	153
40 §	153
41 §	154
42 §	154
43 §	155
44 §	156
45 §	157
46 §	158
47 §	158
48 §	159
49 §	159
50 §	160
51 §	160
52 §	161
53 §	161
3 kap. Övriga bestämmelser	162
54 och 55 §§	162
56 §	163
57 §	164
58 §	164
59 §	166
60 §	166
61 §	167
62 §	167
63 §	168
6.3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	168
26 kap.	168
5 §	168
7 §	168
8 §	169
9 §	169
28 kap.	169
3 §	169

29 kap.	170
3 §	170
30 kap.	170
4 §	170
38 kap.	170
9 §	170
6.4 Förslaget till lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område	170
7 Upprättade lagförslag	172
8 Hemställan	173
<i>Bilaga 1</i> Promemorieförslagets lagtext	174
1. Förslag till lag om beräkning av strafftid m. m.	174
2. Förslag till lag om kriminalvård i anstalt	180
3. Förslag till lag om ändring i brottsbalken	190
<i>Bilaga 2</i> Det remitterade förslagets lagtext	193
1. Förslag till lag om beräkning av strafftid m. m.	193
2. Förslag till lag om kriminalvård i anstalt	199
3. Förslag till lag om ändring i brottsbalken	210
4. Förslag till lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område	213
Utdrag av lagrådets protokoll den 12 december 1973	214
Utdrag av statsrådsprotokollet den 14 december 1973	226